K

TAITH

NEU

SIWRNAI

Y

PERERIN,

Tan *Rith* neu *Gyffelybiaeth*

Breuddwyd:

Yn yr hwn y dangosir,

I. *Sôld* y mae *Pechodur* yn Cychwyn, neu yn echreu ei Siwrnai, o'r Byd hwn tua'r *Nefoedd.*

II. Y *Peryglon* y mae fo'n cyfarfod âg hwynt, yn ei *Daith.*

III. Ei Ddyfodiad o'r diwedd i'r Wlâd ddymunol, neu'r Nefoedd, mewn Diogelwch.

Arferais gyffelybiaethau, trwy Law y Prophwydi. Hosea 12. 10.

Argraphwyd yn y Mwythig gan Tho: Durston.

Fel na byddoi ddalennau gwynion yn y Llyfr y mae Rheolau duwiol, i Gristion i'w harfer, wedi ei gosod yma.

PAN ddeffroech di gyntaf yn dy wely, bydd ficcr i feddwl am yr Arglwydd; *a gâd i'th enaid eſcyn i ſynu ar aden ffydd, i roddi iddo aberth bereuol o ddiolchgarwch, am ei ddaioni i'ti y nôs a aeth heibio; a gwna hyn, cyn i ti feddwl am ddim arall; rhag drwy hynny i'th enaid gael ei lythwyno a'i ddiwyno a phechod.* Pſal 63. 6.

2. Pan gyfodech di gyntaf, nac oeda alw dy dylwyth ynghyd, i roddi diolch ir Arglwydd am ei drugareddau yn gyffredin; ac yn neillduol i ti ac ir eiddot, *Joſ.* 24. 17. *Jer.* 10. 25. *A gwêl na wnelych mo hynny yn llygoer, yn draddodiadol, ac yn unig o ran arfer: Ond gwna ef mewn cydwybod a gwîr gariad i Dduw; gan alaru o'th galon, nad elli ti gyflawni dy ddyledſwyddau yn fwy vſprydol a Nefol; gan gyfaddef dy bechode, ac yn oſtyngedig ymbil am faddeuant am danynt. Ac yr ôl hynny, mae yn gymmwys i ti ymbil am y cyfryw bethe, ac ſydd arnat ti eiſiau i'th enaid neu ith gorph; a chan geiſio bendith ar u aith y diwrnod. ſydd yn canlyn, cais gras fe, y bydd Duw er mwyn Criſt yn dy atteb di; naill ai yn ly petbe a ofynnaiſt di; ei ynte mewn pethe y mae efe yn ei weld yn well or dy lês di.* Jac. 1. 6. 7. Jo. 14. 14. Jer. 29 13.

3. Bydd ficcr a diymmod yn dy feddwl yn waſtadol o hyn; mai pa le bynnag y byddych di, a pha beth bynnag y byddych di yn ei wneuthur, dy fod di ym mhreſennoldeb yr Arglwydd: *A gâd yr yſtyriaeth o hynny weithio ynot ti barch iw fawrhyde ef, cariad ir rhai ſydd yn ei ofni ef, ac ofn rhag pechu yn ei erbyn ef: a hynny yn y dirgel, yn gyſtal ac yn yr amlwg, gan nad oes le nad yw efe yn ei ganfod.* Diar. 15. 3. Pſal. 139 7.

4. Gwna gydwybod o gadw allan o'th galon, bob *mâth* ar feddyliau ofer, aflan, ac annuwiol; *a diwreiddia hwynt yn bryſſur ſel y gellych di gael cymdeithas â Duw; yr hwn ſydd barod i lenwi dy'r ſawl ai ceiſiant ef â chalonnau union. Gwêl gan hynny na lyddych eſgeulus i ragflaenu pechod, cyn i ddyfod it weithred; canys meddyliau drwg yw hâd gweithredoedd drwg, o ba herwydd y daw digofaint Duw ar blant*

yr

yr annuſydd dod. Jer. 4. 14. 1. Jo. 1, 7. Joan. 14. 23. Eph. 5. 6.

5. Gâd ymmaith gellwair a chwedleua ofer, gan ſod yn ofalus i gadw dy deſod oddiwrth ddrwg, a'th weſuſau rhag treuthu twyll. *Canys mewn amlder geiriau, ni bydd pall ar bechod. Gan hynny ymmattal ſydd ſynwyr; a phan ddywedech di, dywedyd y gwirionedd ſydd ddoethineb; Canys angau a bywyd ſydd ym meddiant y tafod, a'r rhai a'i carant ef, a fwytâant o'i ffrwyth ef.* Wrth dy eiriau i'th gyfiawnheir, ac wrth dy eiriau i'th gondemnir, *Epheſ.* 5. 4. *Dih.* 10. 19. *Mat.* 12. 37.

6. Bydd ſiccr yn dy feddwl, mai dy gyflwr preſennol ſydd orau ar dy *lês*, (*oni bydd ef mewn pechod*) *pa un bynnag yw ef ai hawddfyd ai adfyd, tlawd neu gyfoethawg; canys tadol ragluniaeth Duw ydyw. Ac heb ei ewyllys ef nid oes dim yn digwydd iw bobl, (a bydded dy ofal pennaf di, am ſod yn un o'r cyfryw) o gâd i hynny gynnal dy enaid ti i fynu yn ſodlon, ac yn gyſſurus; canys efe a ddywedodd, Ni'th adawaf, ac ni'th lwyr wrthodaf chwaith.* Mat. 10. 29 30. 31. Heb. 13. 5.

7. Y megnia am gariad *helaeth; canys y mwynhâd o hono ſydd hyfryd; mae fe yn tuddio lliaws o bechodau, at yn gwneuthur dyn yn debyg i Dduw; canys Duw cariad yw. Oblegid hynny târ dy etyn, canys felly y gorchymynir i ti; ac os gwnaeth efe gam a thydi, na wna di mo'r tam a thydi dy hun drwy ymddial arno; canys mae yn ſcrifenedig*, i mi mae ddial medd yr Arglwydd. Ac na orchfyga di gan ddrygioni, ond gorchfyga di ddrygioni trwy ddaioni 1 *Pet.* 4. 8 1 *Jo.*. 4. 8. *Rhuf*, 12. 19 21.

8. Gochel ddigoſaint; canys fe gyffru gynnen, ond atteb arafaidd a ddettru lid; *canys fel ac y mae y tân os chwythi arno, yn ennyn; ond os poeri arno fe a ddiffydd: Felly os bydd amynedd yn eiſieu, fe eiff y tân yma (ſef naturiaeth ddynol) yn eiria neu'n fflam. Dilyn gan hynny heddwch a phawb hyd y bo boſſibl i ti*; canys newid geiriau ſydd yn annog digoſaint. *Gan hynny diſtawruydd (megis dwfr) ſydd gymmwyſo ir gwrês yma; canys yſtyria* nad ydyw digoſaint gwt yn cyfiawni Cyfiawnder Duw. *Dihar.* 15 1. *Rhuf.* 12. 18. *Jac.* 1. 20.

9. *Nac anghofia wneuthur daioni a chyfrannu, canys mae hynny yn erchymynedig ac yn gymeradwy gan Dduw: Gan hynny na chau mo'th glûſt rhag llêf y tlawd, rhag i' tithe hefyd weiddi ac i Dduw naccau dy atteb: A phan wnelych ddaioni, bydd ſiccr na arferech eiriau coegion, diyſtyr, fel y mae arfer rhai; canys bernwch chwi onid yw gair da yn fwy cymeradwy weithie nâ rhodd fawr, a gwr dâ a rydd bôb ûn o'r âdau.* Heb. 13. 16. Dih. 21. 13.

10. *Gwêl* mewn gair a gweithred i'ti fod yn enſampl i eraill iw ddilyn: *a gâd i hyn gael i gyflawni yn ddiragrith; ac nac anghofia gadw cydwybod dda ymhôb peth; canys hynny a ddwg i'ti heddwch yn y diwedd.* Phil. 21 15. Act. 22. 16. 2 Cor. 1. 12.

11. Ymarfer yn dy *holl* fywyd wir oſtyngeiddrwydd, canys mae Duw yn gwrthwynebu'r *beilchion*, ond yn rhoddi gras i'r goſtyngedig. *Oh bêth yw llwch a lludw i fôd yn falch; Dyſc gan hynny oſtyngeiddrwydd yn ôl enſampl Criſt, yr hwn er ei fod ef yn Dduw, etto er hynny a gymmerth arno agwedd gwâs, ac yn y dull honno, fe a ddywedodd dyſgwch genifi,* canys addfwyn a goſtyngedig o galon ydwyf. 1 *Pet.* 5. 5. *Phil.* 2. 7. *Mat.* 11. 29.

12. *Os bydd un amſer i gynhyrfiad da gyfodi yn dy galon di, na chynnwys iddo fyned allan, heb ei chwythu ai ymgleddu, drwy ddarllen, myfyrio, neu weddio; canys fe alle mai gwreichionen oddi wrth Dduw yw ef; a'r môdd i berr iddo gynnyddu, yw myfyrdod a gweddi.* Jac. 1. 17. 1 Tim. 4. 15.

13. *O bydd i'ti gwympo i bechod, cais gyfodi yn ddioed trwy edifeirwch; ac na orwedd yntho gyda'r meirw; ond cyfod drachefn drwy ffydd yn Ghriſt, megis un yn fyw i Dduw; rhag trwy oros mewn pechod y caledir di yntho, ac felly bod o honot yn golledig.* Eph. 4. 26. Eph. 5. 14. Heb. 3. 13. Ezec. 18. 24.

14. *Pa beth bynnag y gymmerech di mewn llaw, cofia dy ddiwedd; canys tra gwnelych dr hynny, ni lithri di ddim; gan gyfri dyddiau dy fywyd megis dydd dy farwolaeth; canys nid oes dim ſiccrach nâ marwolaeth, na dim anſiccrach nâ'r amſer o heni: bydd gan hynny ſobr, a gwiliadwrus, fel y gallo*

Criſt

Criſt ar ei ddyſodiad, dy gael yn effro. Ac i'th helpu di i wilia yn well, gâd i hyn ſeinio beunydd yn dy gluſtiau di; Cyſodwch y meirw, deuwch i'r farn. Pſal. 39. 4. 2 Theſ. 5. 6. Luc. 12. 37.

15. *Treulia'r Sabboth yn dy holl fywyd fel a gallo dy enaid ti gael gorphwyſtra tragwyddol ar ôl dy farwolaeth (neu fel y bo i ti adnabod, dy fod ti ar y ffordd i gael gorphwyſtra tragwyddol.) Gwêl gan hynny, na wnelych ddim gwaith arno, ond y gweithredoedd a anrhydeddant Dduw, megis gwrando'r gair yn ddiwyd, porthi'r newynog, dilladu'r noeth, cyſſuro y digyſſur, a'r cyffelyb. Cymmer ofal ar i ti ymgadw yn ddyfal oddiwrth bechod, a hynny ar feddwl, gair, a gweithred, canys ſanctteiddrwydd a weddei i'r diwrnod hwnnw: ac na thybia fod yn ddigon i'ti dy hûn fôd o'r meddwl yma, ond ymegnia i berſwadio dy blant a'th dylwyth, i fod o'r un farn, gan wrando'r gair, a gweddio, yn gyhoedd ac yn neillduol, gan gyd-ymddiddan am bethau yſprydol,* A gad i'th enaid noſio mewn myfyrdodau duwiol; canys felly ni byddi di unig, onid Duw a fydd gyda thydi *Eſa.* 58. 13. *Gen.* 18. 19. *Deut.* 6. 6 7. *Jac.* 4. 8.

16. *Wedi treuliech di y diwrnod yma (ac felly'r un môdd dyddiau'r wythnos) galw dy hun i gyfri pa fodd y treuliaiſt di y diwrnod y baſſiodd, dy gam weithredoedd edifarhay bydd driſt oi plegit: a bydded yr ymroad yma ynot ti, ar i'ii fôd yn fwy gofalus rhag cwympo i'r fâth bechodau, ac i eſceuluſo y fâth ddyledſwyddau, y rhan arall o'th ddyddiau; Dy weithredoedd crefydol anghofia; gan wybod nad yw dy weithredoedd goreu di, ond fel brattiau budron, os dydi ni chei ymddangos o flaen Duw yngwiſc, ac anghyfiawnder ei fab ef Jeſu Griſt. Gwna ddyled-ſwyddau gan hynny mewn uſudd-dod i Griſt, ac nac ymddiried i'th weithredoedd dy hun: ond gwedi i ti wneuthur y cwbl, cyfrif dy hun yn wâs anfuddiol. Ac er hynny gwybydd, na anghofia Duw un weithred dda a wnelych di mewn tfudd-dod iw oychymmynion ef, ac o gariad atto ef. Gâd i holl ddyddiau dy fywyd di gael ei treulio fel hyn; A bydd ſicer ar na flinech ti yn gwneuthur daioni; canys dyna'r unig rai a goronir, ſef, y rhai a barhao hyd y diwedd*

meun

mewn ffydd, a chariad, ac ufudd-dod i Ghrift. Luc. 17. 10. Heb. 6. 10. Datc. 2. 10.

17. *Nac amranted dy lygaid ti'r nôs, nes i'ti dy orchymyn dy hûn a'th holl deulu i ddwylo'r Arglwydd trwy weddi; a gwilia rhag gwneuthur hynny yn oerllyd ac yn ddiog ar dy wely, fel y mae arfer rhai; ond ymoftwng dy enaid o flaen yr Arglwydd, gan fynd ar dy liniau, gan gymeryd Crift yn enfampl i'ti nid yn unig yn hyn, ond ym-hôb peth arall, fel i'n ceffer ni yn ddilynwyr iddo ef; canys wedi 'ti gwympo i gyfcu, beth a wyddoft di, pa un a wnei di a deffroi fyth ai peidio:* Cofia gan *hynny* mai lle y cwympo y pren, yno y trig ef; ac lle y gadawo marwolaeth di, y cymmer barn afael arnati. *Rhuf.* 12. 11. *Mat.* 26. 39. *Pfalm* 95. 6. 1 *Cor.* 11. 1. *Preg.* 11. 3.

18. *Rhodiwch fel plant y goleuni, gan dreulio eich amfer mewn ofn; canys mae dydd yr Arglwyydd yn dyfod fel lleidr y nôs, yn yr hwn y nefoedd a ant heibio gyda thwrwf, a'r defnyddiau gan wir wrês a doddant, a'r ddaiar a'r gwaith fydd ynddi a loficir; a chan fôd yn rhaid ir holl bethau hyn ymddattod, pa fath ddynion a ddylem ni fôd, ym mhôb fanctaidd ymarweddiad a duwioldeb;* Canys ni wyr yr un o *honom* ni na'r awr, na'r amfer y daw ein Harglwydd. *Byddwch gan hynny fobr; gwiliwch; a gwyn fyd y gwas hwnnw y ceiff ei feiftr ef pan daêl yn gwneuthur felly: a'r hyn yr wyfi yn ei ddywedyd wrthych chwi, yr wyf yn ei ddywedyd wrth bawb Gwiliwch.* *Eph.* 5. 8. 1 *Pet.* 1. 17. 2 *Pet.* 3. 10, 11. *Mat.* 24. 44. *Marc.* 13. 37.

Taith y Pererin Dan Rith Breuddwyd.

FEL yr oeddwn yn rhodio trwy Anialwch y Byd hwn, mi a ddaethym i ryw * Fangre, lle'r oedd ffau neu ogof, ac * *Fann.* mi a orweddais i lawr i gyſgu yno: Ac fel yr oeddwn yn cyſgu, Mi a freuddwydiais Freuddwyd. Ac yn fy Mreuddwyd, mi a welais wr wedi ei ddilladu ‡ â Brattiau, yn ‡ *a'i gyffe-* ſefyll ar ryw Fann, ‡ a'i wyneb wedi droi oddi- *wnderau* wrth ei Dŷ ei hun, a * Llyfr yn ei law, a † *gwael ei* Baich mawr ar ei Gefn, *Eſay* 64. 6. *Luc* 14. *hun.* 26. 33. *Hab.* 2. 2. *Pſal.* 38. 4. Mi a edrychais ac a'i gwelais ef yn agor y llyfr, ac yn darllain ynthо, ac fel yr oedd efe yn darllen, fe *tho i ymawlodd* ac a grynodd gan ofn: Ac oblegid nad allai efe ymattal yn hŵy, fe a dderchafodd ei *cwbl*, yn lêf yn alarus iawn gan ddywedyd, *Beth a wnaſi.* *hytrach nâ* Act. 16. 29, 30. Act. 2. 37. *bod yn goll.*

Yn y cyflwr hwn fe a ddychwelodd adref, ac *adig* a ymataliodd cyhyd ac y gallai, fel y byddai * *Bibl.* ei gyſtudd ef yn guddiedig oddiwrth ei Wraig ‡ *Baith a* ai blant: ond nid allai efe gelu mor peth yn *bechodau*, hir, am fod ei gyſyngder ef yn ymhelaethu: Ac am hynny, o'r diwedd, fe a ddatguddiodd ‖ *Fal hyn*: ei feddwl i ldynt, ac a ddechreuodd ymddiddan * *Rwy 'n* â nhwy ‖ yn llyn, gan ddywedyd, *O ſy newraig golledig ynof anwyl, a chwithau plant ſy ymyſcaroedd.* * *ſe ddar- ſy hun am ſy ſu am danaf, canys y mae Baich trwm yn ſy llerbu i nibechodau yn doſt: beblaw hyn ſe hyſpyſſwyd i mi yn lle gwir,* Rhuf. 6. *y lloſgir ein Dinas ni â thân o'r neſoedd, ac yn y* ‖ 23. *diſrod eſnalwy hwn,* nid yn unig myfi, ond ty- ‖ *Deſtryw.*

ditheu hefyd fy ngwraig, a chwithau fy anwyl blant bychain a ddifethir mewn modd echrydus, oddieithr i ni gael (yr hyn nid wyf yn ei weled etto) rhyw fforedd i ddiange fel i'n gwaredir.

* *Rhyfeddafant.* † *I mae'r Byd yn barnu, fod y Saul fy'n anefmwyth am ei pechodau gwedi yrfydu.*

Ar hyn ei dylwyth a'i Ceraint ef a * fynafant yn ddirfawr, heb gredu er hynny, fod y pethau a lefarodd efe wrthynt yn wîr. † Eithr oblegit eu bod hwy'n tybied, ei fod ê gwedi gwallgofi; ac am eu bod hî yn hwyrhau, a nhwythau yn gobeithio y fefydlai cwfc ei ymmennyd ef, hwy a'i gofodant ef yn ei wely ar frŷs: ond yr oedd y nôs mor flin iddo fe a'r dydd; ac am hynny, yn lle cyfgu, fe a'i treuliodd hi, mewn ochenеidiau a dagrau: A thranoeth pan y mynnent wybod, pa fodd yr ydoedd efe, fo'i hattebodd hwynt, ei fod ef yn waeth o lawer nag o'r blaen; ac fe a ddechreuodd ymddiddan â nhwy drachefn; ond hwy a galedafant eu calonnau yn erbyn ei gynghorion ef, ac a ymdrechafant i yrru ymmaith ei anhwyl of, trwy fod yn afrywiog ac yn * farrug tuag atto. Weithiau hwy a'i gwatworent ef, weithie hwy a ymryfonnent ag ef, ac weithio hwy ai llwyr ddibriffient ef: Ac am hynny fe a ddechreuodd ymneillduo oddiwrthynt, ac a aeth iw ftafell i weddio troftynt; ac i doftirio wrthynt, ac i ymofidio hefyd am ei drueni ei hun. Ac ar ryw brydiau fe a rodiai wrtho ei hun yn y meufydd, weithiau'n darllain, ac weithiau 'n gweddio; ac fal hyn y treuliodd efe ei amfer tros rhai dyddiau.

* *Ffyrnig*

A phan yr ydoedd efe ryw Brŷd yn rhodio yn y meufydd, mi a'i gwelwn ef (yn ol ei arfer) yn darllen yn ei Lyfr, (eithr yn gyftuddiedig jawn yn ei yfpryd) ac wrth ddarllain fe a dorodd allan megis o'r blaen, gan ddolefain, *Pa beth a wnafi fel y hyddwyf gadwedig?* Act. 16. 30:

Mi

Mi ai gwelais ef hefyd yn edrych yma ac
ccw, fal pe buasai yn ei fryd ef i ffoi ymaith;
tto fe a safodd yn ddiysgog; oblegit (fel y
cbygwn i) nàs gwyddai fe pa ffordd i fyned.
Yna mi a welwn wr (a'i enw * *Efangylwr*) * *Pregeth-*
n nessau atto ef, ac ac yn gofyn iddo, pa ham *wr yr Efen-*
r wyt ti'n llefain? Yntef a'i hattebodd ef, *gyl.*
Syr, 'rwyfi'n deall wrth y Lyfr sydd yn fy
law, fy môd i gwedi'm § condemnio i farwo- § *Euog-*
aeth, ac ar ôl hynny i ddyfod ir Farn, ac nid *farnu.*
wyfi'n ewyllysgar i farw, nac yn abl i ymdd-
angos yn y Farn. *Heb.* 9. 27. *Job.* 36. 20.
Ezec. 22. 14.

Yna ebe *Efangylwr*, pa ham yr wyt ti'n ane-
wyllysgar i farw, gan fod y bywyd hwn mor
lawn o ‖ helbul, *Job* 14. 1. A'r Gwr a'i ‡ *Uffern.*
hattebodd ef, am fy môd yn ofni, y gwelgit fi
i lawr, gan y Baich y sydd ar fy nghefn yn is
na'r Bêdd, ac y byddi mi syrthio i ‖ *Tophet*, * *i'r Bêdd.*
Esay 30. 33. Ac Syr, os nid wyti gymmwys i
fyned i * *Garchar*, llai o lawer yr wy'n barod
i fyned ir *Farn*, ac oddi yno † i Lê y coipedi- † *i Uffern.*
gaeth: A'r meddyliau ynghylch y pethau hyn
sy'n peri i mi wylo.

Yna ebr *Efangylwr*, ‖ or'dwyt ti yn y cyflwr * *Os ydwyt.*
hwn, pa ham yr wyti'n sefyll yn llonydd? Yn-
tef a attebodd, am na wn i, i ba lê i fyned:
yna fe roddes iddo rol o * Femrwn, ac yr oedd * *Parsment*
yn scrifennedig yntho, *Ffowch rhag y llid a fydd.*
Mat. 3. 7.

Fe ddarllenodd y Gwr y geiriau, a chan ed- * *Llydan.*
rych ar *Efangylwr* yn graft, fe a ofynnodd iddo, * *Nid ellir*
ba lê y ffoaf? Yna ebr *Efangylwr*, gan ddangos *adnabod*
i fys tros Faes † chang *A weli di y Porth by-* *Christ, na'r*
han accw? Na welaf ebr Gwr. Yna ebr llall, *ffordd tu ag*
A weli di y Goleuni disclair accw? Yntef a'i *atto, heb*
hattebodd ef, mi debygwn fy môd yn ei weled y *farrfbur.*
ef. Yna ebr *Efangylwr* wrtho, cadw dy olwg yn
wastadol ar y goleuni accw, a dôs yn union

ruag

enag atto; ac felly y cei di weled y *Porth* a phan y curech wrthi fe ddangosir i ti beth fydd raid i ti ei wneuthur *Mat.* 7. 14. *Pſal.* 119. 105. *Joan.* 9. 39. 2 *Pet.* 1. 19.

Yna mi a welwn y Gwr yn dechreu rhedeg; ac nid aethai fo 'n nepell oddiwrth ei Dŷ ei hun, ond wele 'roedd ei wraig a'i blant (wrth ganfod hynny) yn gweiddi ar ei ôl ef, gan alw arno i ddychwelyd: Eithr fe a ofododd ei fyſſedd yn ei gluſtiau, ac a redodd ymmlaen, gan

Uchel. * grôchwaeddi, *Bywyd, Bywyd, Bywyd, tragwyddol*. Ac nid edrychodd efe yn ei ôl, ond fe ſŵddodd tua chanol y Gwaſtadedd, *Luc.* 14. 26. *Gen.* 19. 17.

** Y mae y rhai ſy 'n cilio rhag y llid a ſydd, yn* Ddrychau *ac yn* Rhyfeddodau *ir Byd.* Jer. 20. 10. 1 Cor. 4. 9.

* Y Cymydogion hefyd a ddaethant allan i'w weled efyn ſtryſtio ymaith; ac fel yr oedd e'n bryſſio, rhai a'i gwatwarent, eraill a'i bygwthient, a rhai a waeddent ar ei ôl ef, gan alw arno i ddychwelyd adref: ac ym-mhlith y rheini, yr oedd Dau, ac a ſwriadaſant trwy daerni ei berſwadio ef i ddychwelyd yn ôl; Enw yr un oedd *Cyndyn*, ac Enw'r llall oedd *Meddal*, Ac erbyn hyn yr oedd y Gwr gwedi myned yn lled bell oddiwrthynt; er hynny yn ôl eu pwrpas, hwy a'i canlynaſant ef; ac o ſewn ychydig o amſer a'i goddiweſaſant ef; Yna ebr Gwr, *Fynghymydogion, pa bàm yr ydych chwi yn dyſod ar fy ôl i?* Hwythau a'i hattebaſant ef, i'ch cynghori chwi i ddyſod adref gyda ni. Eithr nid allaſ (ebr yntef) wneuthur felly, mewn môdd yn y byd. Yr ydych chwi 'n trigo eb efe yn * *Ninas Deſtryw* (y lle hefyd i'm ganwyd inne yntho), yr wy'n gwybod fod y peth yn wir; Ac os marw a wnewch chwi yno, yn gynharach neu'n, hwyrach, chwi a ſoddwch yn îs na'r Bêdd, i lê ſy'n llofci a thân a brwmſtan. *Dac.* 21 8. Bydawch ſodlon gan hynny fy nghymydogion, a dewch ym-mlaen gyda mi.

* *Yn eich cyflwr naturiol, heb eich trai oddiwrth eich pechodau i fyw'r ſanctaidd,*

Cyndyn

Cyndyn, *Beth ebe* Cyndyn, *a gadei ein Cyfeillion a'n meddiannau yn ôl!*

Crifiion, Ie ebe *Crifiion* (canys felly y gelwid) oblegid nid yw 'r ewbl, ar a adawoch chwi ôl, yn deilwng iw * cyffadleu ag ychydyg 'r pethau, yt wyfi yn * ymegnio i fod yna yfrannog o honynt, 2 *Cor.* 4. 18. Ac os dewch chwi gyda mi i ben y fiwrnai, chwi a gewch fwynhau yr vnrhyw bethau daionus, ac y wynhaf inne, canys y mae digon a * gwargred w gael, yn y llê yr wyfi yn teithio tuag atto. *Luc.* 15. 17. Dowch, a Phrofwch fy ngeiriau.

* *Cyffelybu*
* *Ymdrechu*
* *Gweddi'l*

Cyn. *Pa Bethau yr ydych chwi yn eu ceifio gan ich bod yn ymadael â'r holl fyd, fal y gallech eu meddiannu hwynt?*

Crifi. Yr wyfi 'n ceifio *Etifeddiaeth anllygredig, dihalogedig, a diddifiannedig*; yr hon fy *nghadw yn y Nefoedd*, ac yn ddiogel yno iw rhoddi, ar yr amfer nodedig, ir fawl a'i dyfal geifiant hi. Chwi a ellwch (os mynnwch) ddarllen y peth felly, yn fy Llyfr i, 1 *Pet.* 1. 4. *Heb.* 11. 16.

* *Y Bibl.*

Cyn. *Pw, ebe* Cyndyn, *ymmaith â'ch * Lyfr, Attebwch i'm fi, a drowch chwi 'n ôl * gyda ni, a'i nis gwnewch?*

* *I fyw 'n annuwiol fel cynt.*

Crif Na wnaf; ebr llall, canys mi a ofodais fy llaw † ar yr Aradr. *Luc.* 9. 62.

† *I wafanaethu Duw.*

Cyn. *Dowch gan hynny* (*ebe* Cyndyn) *fy nghymydog Meddal, a dychwelwn adref hebddo: Y mae * Brawdoliaeth o Ddynion penweinion, y rhai pan y derhyniant rhyw † Fympwy iw pennau, ydynt ddoethach yn ei golwg ei hun nâ feith-wyr yn adrodd rhefwm.*

* *Cwmpni.*
† *Opiniwn.*

Medd. Peidiwch a difenwi ebe *Meddal*, os gwir y ddywaid ein cymmydog *Crifiion*, y mae 'r pethau y mae efe yn eu ceifio yn well na'r ewbl o'n Meddiannau ni; Mi allwn glywed ar fy nghalon fyned gydag ef.

Cyn. *Pa Beth! mewy o ffoliaid fyth? cymer dy*

veoli

|| *Tyred.* || *Arwein.* *ſeeli gennifi, a* || *Dero'n ôl; pwy a ŵyr, i ba le i'r* || *dywyſir gan y fath dŷn penwan a hwn? dychwel dychwel a bydd gall.*

Criſ. Nage, ebe *Criſtion*, eithr Tyred, ti *Cyndyn* gyda 'th gymydog Meddal, canys yn y lle yr wyfi yn ymdrechu myned iddo, y mae'r cyfryw bethau i'w cael, ac a ſoniais i am danynt, ac amryw o bethau gogoneddus heblaw hynny. Oni choelwch chwi fi, darllenwch yma yn y llyfr hwn ynahylch y pethau hyn; ac am wirionedd yr hyn a fynegir yntho, wele

§ *á gwaed Criſt.* y mae'r cwbl gwedi ei ſicrhau ‡ â gwaed yr hwn a'i gwnaeth ef, *Heb.* 9. 17, 18, 19, 20.

¶ *Felly* Medd, * *Iddo, fy nghymydog* Cyndyn (*ebe Meddal*) *rwy'n dechreu ymſefydlu yn fy meddyliau;*

¶ *Ac i geiſio rhan o'r etifeddiaeth nefol gydag ef.* *rwy 'n bwriadu ymdeithio gyda 'r Gwr da yma,* ¶ *a hawrw fy nghoelbren i mewn gydag ef; eithr fy nghyfaill anwyl, a wyddoch chwi 'r ffordd ir lle dymunol hwn?*

Criſ. Gwr, a'i enw *Eſangylwr* a'm cyfarwyddodd i, i ffryſtio tua Phorth bychan, y ſydd o'n blaen, lle y dangoſir ini y ffordd.

¶ *Dechreu 'r ſiwrnai.* Medd. *Deweb gan hynny Gymmydog da, gadewch i ni* ¶ *gychwyn: Yna bwy a aethant ill dau ynghyd.*

Cyn. Mine a ddychwelaf adref ebr *Cyndyn*, ac ni byddaſi Gydymaith i'r cyfryw ddynion gwallgofus, ac a hudwyd oddiar yr union ffordd.

Ar ôl i *Gyndyn* ddychwelyd, Mi a welwn *Griſtion* a *Meddal* yn myned ymmlaen, ran fiarad â'i gilydd ar hyd y gwaſtadedd, ac fel hyn y dechreuaſant eu hymddiddanion.

Criſ. Fy nghymydog *Meddal* ebr *Criſtion*, Pa fodd yr ych, chwi? Maa 'n dda gennif, eich bod chwi wedi 'ch perſwadio i fyned gyda mi; Pe profaſai *Cyndyn* yntho ei hun

¶ *Grym cyſtudd cyfrwybod o berwydd y penau* ¶ nerthoedd a dychryniadau y pethau y ſydd etto yn anwcledig, megis y profais i hwynthwy, ni throeſai fo mo 'i gefn arnom mor yſgafn.

Medd

Medd. *Fy nghymmydog* Criſtion, *gan nad oes a neb onid nyni'n dau, Mynegwch i mi yn awr mhellach pa ryw bethau y ſydd iw cael, yn y yr ydym ni yn myned tuag atto, a pha fodd y wynheir hwynt.*

Uſſernol, y ſy ddyledus am bechod.

Criſ. Gwell y gallaf eu ¶ hamgyffred hwy n fy meddwl, na'i hadrodd hwynt a'm tafod: to gan eich bod yn chwennychu eu gwybod, i a ddarllenat i chwi am danynt yn fy llyfr.

¶ Deall,

Medd. *A ydych chwi'n tybied fod geiriau'ch llyfr wi yn wir?*

Criſ. Ydwyf yn ¶ ddilys, canys y digelwydog yw ei ¶ Awdur ef, *Tit.* 1 2. 2 *Tim.* 3. 6. 2 *Pet.* 1. 19, 20, 21.

¶ Sicr ¶ Gwneuthurwr.

Medd. *Ond pa bethau ſydd iw cael, pan y delom i en ein ſiwrneiau?*

Criſ. ¶ Y mae Teyrnas annherfynol i ni reſſwylio ynthi, a bywyd rragwyddol iw roddi inni, ſal y gallom ¶ gyfanneddu yn y Deyrnas hono tros ſyth, *Mat.* 25. 34. *Joan.* 10. 7, 28, 29: Y mae Coronau o Ogoniant iw cael yno hefyd, a ¶ Gwiſcoedd a bair i ni ddiſcleirio ſal yr Haul yn ſturfafen y nefoedd, 2 *Tim*, 4. 8. *Dat.* 7. 9. *Mat.* 13 43. Heblaw yn, ni bydd yno na newyn, na ſyched, na marwolaeth, nac wylofain na thriſtwch, na phoen, oblegit ſe ſych Arglwydd y lle pob Deigr oddiwrth ein llygaid, *Dat.* 21. 4. *Dat.* 7. 16.

¶ Diddiwedd ¶ Trigo: ¶ Gwiſcoedd ogyfiawnder *Dat.* 19. 3

Medd. *A Pha Gyſeillion a gawn ni yno?*

Criſ. Ni a gawn fod yno gyda ¶ Seraphiaid a Cherubiaid, ſef, Creaduriaid a bair i'n llygaid erennu wrth edrych arnynt, *Eſay.* 6. 2. Yno eſyd y cyfarfyddwn a miloedd a deng miledd o rai, a aethant o'n blaen ni ir lle hwnnw, id oes yr un o honynt yn gwneuthur niweid w gilydd, ond y maent yn byw yn gariadus c yn ſanctaidd, pob un yn rhodio yng wydd Duw, ac yn aros yn gymmeradwy yn ei breſe-

¶ Angelion

noldeb

noldeb ef dros fyth, *Dat.* 5. 9, 10, 11. *Dat.* 7. 1. *Theſſ.* 4. 16. 17. Yn fyrr yno y cawn ni weled yr ¶ *Henuriaid* a'u Coronau aur ar eu Pennau, *Dat.* 4. 4. Yno y cawn ni weled ¶ *Gwyryfon* ſanctaidd a'u Telynnau aur, *Dat.* 14. 4. Yno y cawn ni weled y rhai a ddrylliwyd gan y Byd yn ddarnau, a loſgwyd yn Tân, a ſwyttawyd gan ſwyſſilod, ac a foddwyd yn y Moroedd (am ei cariad at Arglwydd y lle) cymmain un yn holl-iach, gwedi eu dilladu ag Anfarwoldeb megis â Gwiſc, *Joan.* 12. 25. *Dat.* 7. 14. 15. 2. *Cor.* 5 1, 2, 3. 4. 5,

¶ *Dyſcawdwr.*

¶ *Morwynion jeuainge ſef.* Criſtianogion *oneſt, heb eu halogi â gau greſyfiadau.*

Medd. *Y mae'r pethau hyn yn ddigon, i ddwyn colonau Dynion ar eu hôl: Eithr pa ſodd Attolwg y down ni i fod yn Gyfrannogion o honynt?*

¶ *Llywodraethwr.*

Criſ. ¶ *Llywydd* y wlâd a yſgrifennodd yn y llyfr hwn, os bydawn ni yn wir ewyllyſgar i derbyn hwynt, efe a i rhydd hwy i ni yn rhodd ac yn rhâd. *Eſay* 55. 1. *Dat.* 22. 17.

Medd *Fy nghydymaith anwyl, mae'n hoſſ genn'ſ glywed y pethau hyn: Awn rhagom, a chredwn yn dynnach.*

Criſ. Y mae'r Baich y ſydd ar fy nghefn yn fy rwyſtro, i fyned mor ebrwydd ac y dymunwn.

'*Diweddu*

'*Yn llawn o laid neu glai.*

Yn awr Mia welwn, gwedi iddynt 'orphen cu hymddiddanion, neſſau o honynt hwy ar 'Gors leidiog, yr hon oedd yng-hanol y Gwaſtadedd; a thrwy fod yn wallus, hwy a ſyrthiaſant ill dau yn ddiymmwth i'r Gors (a Henw hi oed *Cors Anobaith*) ac yno y buant hwy tros ennyd yn ymdrybaeddu, gwedi 'Ofnadwy: diwyno'n 'erchyll gan y dom; ac fe ddechreuodd *Criſtion* ſoddi yn y llaid o achos y y Baich ar ei Gefn ef.

'*Och! och:*

Medd. '*Whwb! ebr* Meddai *Fy nghymydog Criſtion, ym mha le yr ydym ni yn awr?*

Criſ. Mewn gwirionedd ebr *Criſtion*, nis gwn i ym mha le.

Medd

Medd. ‘ *Yna y tramcwyddodd* Meddal *ac fo* ‘ *Nid yno*
arodd yn llidiog wrth ei Gydymmaith, gan ddywed- *A eddaiwth*
; A'i Dymma'r Dedwyddwch y grybwyllasoch *neu Barod-*
wi am dano yr holl amser hyn? Os cawsom y *rwydd i*
h aflwydd yn nechreuad ein Taith, pa beth a *wrando ar*
ewn ni ddisgwyl am dano rhwng hyn a phen ein *draethiad*
wrnai? Os gallasi ond diangc o'r Pwcca hwn *pethau*
fyw, chwi a gewch o'm rhan i, feddiannu'r wlad *daionus yn*
la eich hunan. A gwedi ymdreiglo yn egniol *ddigonol, i*
nwaith ac eilchwaith, fe ddaeth allan o'r llaccu *ddwyn Dyn*
r yr ystlys hynny o'r Gors, a ydoedd nessaf iw Dŷ *ir Nefoedd,*
hun: Ac felly efe a aeth ymmaith, ac ni welodd *er bod hynny*
riftion mo hono mwyach. *yn un cam*

Ac fal hyn y gadaw-wyd *Criſtion* i ymdroi *yn y ffordd*
n y Pwdel o Anobaith wrtho ei hun: Eithr *tuag yno.*
an ymwthio ‘ fe ymdrechodd fyth i ymluſco ‘ *Y mae'r*
a'r ochr honno o'r Gors a ydoedd bellaf *Pechadur*
ddiwrth ei Dŷ ei hun a neſſaf ir Porth cy- *cyſtuddiedig*
yng; Ond gwedi gwneuthur telly, nid allai *am ei bechod*
o ddyfod allan o'r Gors o achos y Baich *ar ei fod ef*
edd ar ei gefn. *mewn*
llawer o

Annobaith) *etto yn ymdrechu fyth i ymbellhau, oddiwrth ei Dŷ*
hun, ſef, oddiwrth Gyfeillach yr Annuwiolion a'u drwg barſ-
ion: Ac y mae ſo'n ymadnnu neſnes at Griſt ac at y Porth o
ll enedigaeth a ſanctteiddrwydd, fal y gallo fod yn gadwedig
Pſal. 45. 10, 11.

Yna mi a welais wr yn dyfod atto, a elwid *Helpwr*, ac yn gofyn iddo, Pa beth yr ydoedd ſe yn ei wneuthur yno?

Criſ, Syr, ebr *Criſtion*, Gwr a elwir Eſang- lwr a erchodd i mi fyned y ffordd yma, ac fe cyfarwyddodd i heſyd ir Porth bychan ccw, fal y gallwn ffoi rhag y llid a fydd, ac ‘ *Ar yr* l yr oeddwn i'n myned tuag yno, mia gwym- *Addewidion* ais i mewn yma. *o drugaredd*

Helpwr. *Ond pa ham nad edrychaſech chwi* ‘ *ar ir Croeadyn* *llwybrau yn ſanylach.* *eliſeirivol.*

Criſ.

Cris. Dychryn a barodd i mi ffoi y ffordd neſſaf, ac felly mi a ſyrthiais yma.

He p. *A oes i mi dy law ebr* Helpwr, *a* Chriſtio *a roddes iddo ef ei law: Ac ëſe a'i tynnodd ef i Lan, ac ai goſododd ef ar Dir caled, ac a baro iddo gerdded ei ffordd ym mlaen,* Pſal, 40. 2.

Gwedi hynny mi a neſſeais at yr hwn a' tynnaſai ef 'i maes o'r Gors, ac a ofynai iddo, Syr, gan ſod y ffordd o Ddinas Deſtryw ir porth accw trwy'r Lle yma, pa ham na cyweiriwyd y man hyn, mal y gallai 'ymdeithwyr tlodion ſiwrnëio tuag'yno yn 'ddibryd erach Yntef a'm hattebodd, y mae'r Gorfront hon yn gyſtryw Le, nas gellir ei gwellhau hi: Canys ir Gwaelod hwn, y maer hol 'Fudreddi y tydd yn canlyn argyhoeddiad an bechod, yn rhedeg i wared yn waſtadol; a am hynny y gelwir hi y Gors o Annobaith Oblegit, er cynted ac y 'deſtroir Pechadur, weled ei gyflwr colledig, y mae llawer o Ddychryniadau ac Amheuon, a Meddyliau anghyſſurus yn cyſodi yn fynych yn ei Enaid ef: A'r rhain oll ſy'n ymgaſglu ynghyd, a yn ymleſydlu yn y man hwn: A thyma i chwi 'r rheſwm pa ham y mae'r Lle yma cynddrwg Nid ewyllys y 'Brenin yw, fod y ffordd hon cynddrwg ac y mae hi, *Eſay* 35. 3, 4. Eweithwyr ef hefyd, trwy gyfarwyddiad y rhaoedd gan ei Fawthydi ef yn Olygwyr ar y brif ffordd, a fuant er ys mwy nag un-cant ar-bymtheg o flynyddoedd yn gweithio yma i edrych a ellit cywerio 'y clwttyn Tîr hwn Ie, ac myfi a wn, ebr efe, lyngcu yma o'r llaiaf, fwy o lawer nag ugain mil o 'Fennau gwedi eu llwytho yn llawn ag hyfforddiadau iachus, a ddygwyd yma o'bryd, i bryd 'o bob Ardal a Goror yn nheyrnaſoedd y Brenin, i brofi a ellit cyweirio 'r ffordd hon: A'r rhai a wyddent ent bern oedd ei 'deunydd, a ddyweden

Allan. *Trafaelwyr.* *Ldioſalach* *Brynti.* *Dihunir.* *Duw.* *Y Dryll.* *O bob chwarter* *Matter.*

rhai

nac'r pethau goreu oeddynt, a'r a ellit eu
ael, i wneuthur y Tir hwn yn ſych ac yn
aled. Eithr Cors Anobaith ydyw hi fyth,
c telly y bydd hi, er gwneuthur o bawb ei
oreu i gwellhau hi.

Gwir yw, fod trwy gyfarwyddiad Rheddwr
gyfraith ryw * Gerrig mawr a chadarn
wedi ei goſod ar hyd ganol y Gors, fal y gall-
ei pobl, trwy eſtyn cammau, fyned troſti;
ithr pan y bo'r Lle yma yn chwdu i fynu la-
wer o'i fudreddi (megis y mae'n gwneuthur
r newid tywydd) yna braidd y gwelir y mei-
i: ac os canfyddir hwy, y mae Dynion,
o herwydd gwendid eu pennau, yn troi oddi
rnynt, ac yna, gwedi ſyrthio ir Gors, y di-
wynir hwy'n aruthrol (neu'n rhyfeddol) er
od y cerrig yno fyth: ond y mae'r ffordd
n dda, gwedi myned i mewn unwaith ir
Porth.

Yna mi a welwn, fod *Meddal* erbyn hyn,
gwedi dyfod yn ôl iw Dŷ ei hun: A'i Gym-
mydogion a ddaethant i ymweled ag ef: A
rhai o honynt a'i galwaſant ef yn wr call, am
ddo ddychwelyd adref; a rhai a'i galwaſant
'n ffol, am ſwrw ei hunain i berygl gyda
hriſtion; ac eraill a'i gwatworaſant ef, am ei
od ef cyn wanned ei galon, gan ddywedyd
wrtho, yn ddiau, gwedi dechreu * anturio, ni
ddylaſech chwi fod mor ofnus a chefnu am
chydig o anhawſder yn y ffordd. Ac felly dan
ſtwng ei warr fel *Crwydryn*, fe a eiſteddodd
Meddal i lawr yn ei ymith hwynt. Ond o'r di-
wedd, efe * ymhyfhaodd, ac a ddechreuodd
yda ei gymydogion ddywedyd yn ddrwg am
riſtion (druan Gwr) ac o'r tu cefn iddo, hwy
gyd chwarddaſant am ei ben ef. A digon
ellach am *Feddal*.

Yn awr, fal yr oedd *Criſtion* yn myned ym
laen, heb neb gydag ef, efe a ganfyddai wr

* *Addewidion o faddeuant Pechodau, ac o fod yn gymeradwy trwy ffydd yng-Hriſt.*

* *Trwy y dychryn y ſydd yn eu calonau oblegid eu pechodau.*

* *Mentre.*

* *A ddaeth i fod yn eon.*

o hirbell yn croesi'r maes: A dlgwyddodd iddynt gyfarfod ynghyd, yn y man hynny, lle'r oedd y naill yn croesi ffordd y llall. Enw y Gwr bonheddig a gyfarfu ag ef oedd *Meistr Bydol Ddoethyn*, a thrigo yr oedd efe yn *Ninas Doethineb tnawdol* (Tref fawr iawn) ac yn gyfagos hefyd ir Lle y daethasai *Cristion* * i maes o honi. A'r Gwr hwn a glywsai ryw sôn am dano, canys mynediad *Cristion* allan o Ddinas Destryw a dannasid ar lled yn ddirfawr nid yn unic yn y Dref, lle yr ydoedd efe yn pressiwylio ynthi, eithr hefyd mewn amryw o Drefydd eraill oddi amgylch. Meistr Bydol Ddoethyn gan hynny, wrth ddal sulw ar ei gerddediad cyflym ef, ac ar ei ocheneidiau ai ruddfannau ef, a'r cystelyb Argoelion eraill, * a frith dybiodd, mai hwn ydoedd *Cristion* ac efe a ddechreuodd siarad ag ef fal hyn.

* *Allan o honi.*

* *A leddybiodd,*

Byddol-Ddoethyn. * *Iddo yn awr y Gwr-da, i ba le yr ydych chwi yn myned yn llwythog fal hyn?*

* *Felly.*

Cris. 'Rwy gwedi 'm llwytho yn ddiau, cyn dosted (i'm tyb i) ac a llwythwyd un Creadur truan erioed: Ac yr wyfi 'n myned tua'r Porth bychan accw, y ty gyferbyn a mi; canys fe a ddywodwyd wrthyf, y cawn i gyfarwyddiad yno, * pa wedd i gael fy nilwytho o'm Baich pwysfawr.

* *Pa fodd.*

Bydol-D. *A oes i ti wraig a phlant?*

Cris. Oes, eithr yr wyfi gwedi 'm llwytho felly a'r Baich yma, fel nas gallaf ymhyfrydu ynthynt hwy megis cynt; ie mi dybygwn fy mod i mal pertawn hebddynt, 1 *Car.* 7. 29.

Bydol-D. *A gymmeri di Gyngor gennifi, os rhoddaf ef itti?*

Cris. Gwnaf, os da y sydd eich Cynghor, canys digon rhaid i mi wrtho.

Bydol-D. *Mi a synnwn i ti gan hynny, i* * *ymegnio i gael rhyddhâad oddiwrth dy lwyth gyntag allech; oblegit ni byadi di byth yn esmwyth yn dy*

* *Ymdrechu.*

seddwl,

ſeddwl, ac nid elli di fwynhau lleſſaad oddiwrth y Bendithion a roddes Duw itti, nes y gwnelych di feily.

Cris. Dyna'r peth yr wyſi'n ymorcheſtu am dano' ſef, i gael fy nilwytho o'm Baich pwyſfawr: Nis gallaſi ei ſwrw ef i lawr fy hunan; Ac nid oes neb yn ein gwlâd a ddichon ei dynnu ef oddiar fy yſgwyddau; ac am hyny yr wy'n teithio ar y ffordd hon fel y gallwyf gael gwared o honaw. Jeſu Griſt.

Ni ddichon pechadur nis gall neb arall, enill.

Bydol-D. *Pwy a barodd i ti fyned ar hyd y ffordd yma i gael gwared a'th Faich?* Acts 4.

Criſ. Gwr o wedd parchedig ac anrhydeddus (yn ſy ngolwg i) a'i Enw ef, hyd yr wyf yn ei gofio yw *Efangylwr.*

Bydol-D. *Yngbrog y bytho am ei Gyngor, nid oes yn yr holl fyd un ffordd yn fwy peryglus a blin, nâ'r hon y cyfarwyddodd efe tydi i ymdeithio ynthi; ac di a gai broſi hynny os dilyni di ei gyngor af.* Mi a wela, wrth ddom y Cors o Anobaith y ſydd yn glynu wrth dy ddillad di, gael o honot ti beth trwbwl eiſoes; eithr nid yw'r Gors honno ond dechreuad y gofidiau y ſy'n canlyn y ſawl ſy'n ſiwrneio yn y ffordd yma. Gwrando arnaſi, yr wy'n hûn nâ thydi, mae'n debyg y cyfarfyddu dy ar y ffordd, *yr wyt ti n ymdeithio ynthi, a* * *Lludded, Blinder, newyn, peryglau, noethni, Cleddyf, Llewod, Dreigiau, Tywyllwch, ac i ſod yn fyrr,* * *â Marwolaeth, a chyſtuddiau anneiriſ eraill, y rhai nis gellir eu hadrodd,* Act. 14. 22. *Y mae 'n ddilys, ſod byn oll yn turiol wir; canys ſe ſiccrhawyd y cwbl gan lawer o megis trwy Dyſtion: A pha ham y diſethai Ddyn ei hunan mor grogi a ddiofal trwy goelio* * *Alltud?*

* *Diffygio*

* *Marwolaeth annarodd*

lloſci,

Criſ. Syr, y mae'r Baich hwn, y ſydd ar fy nghefn, yn fwy brawychus i'm ſi, nâ'r cwbl oll a grybwyllaſoch chwi am danynt; ie mi a debygwn, nas gwnawn i gyfrif yn y byd o ddim a ddigwyddai imi yn y ffordd, * pe * *Y mae*

* *Dyn dieithr.*

Criſtion yn biraethu am faddeuant ei Bechodau o flaen dim arall.

gellwn i gael ond ſy nilwytho o'm Baich?

Byddol-D. *Pa ſodd y gwybuoſt i ar y cyntaf, dy ſod ti yn llwythog?*

Criſ. Wrth ddarllain y llyfr yma y ſydd yn ſy llaw.

Byddol-D. *Felly yr oeddwn i yn tybied. Ac ſe ddamweinodd i ti, wallgofi megis ac y digwyddodd i bobl anneallus eraill; y rhai trwy ymmereth a medlo â phethau ymmbell uchlaw eu dealltwriaeth, o gollaſant ei côſ yn ddiſymmwth: Ac y mae'r cyn-ddeiriogrwydd hyn, nid yn unic yn ei goſod hwyntbwy mewn graddis nâ Dynion megis im tŷb i yr wyt ti gwedi 'th oſod gantho) eithr y mae e befyd yn ei gyrru hwynt ym mlaen, i anturio ar bethau echrydus, mewn amcan i ſeddiannu nis gwyddant pa ba beth.*

Bydd Ddo i bobl ddarllain Bibl

** Fentro.*

Criſ. Myfi a wn beth ydyw fy nymuniad i; ſef i gael fy elmwythau o'm Baich gorthrwm.

** Ymoſyn.*

Bydol-D. *Eithr pa ham yr wyt ti yn * ymorol am eſmwythad yn y ffordd hon, gan ſod cymmeint o enbydrwydd ynthi? Yn enwedig pan y gellwn i (pettai gennit Ammynedd i wrando arnaf) dy gyfarwyddo di, i gael y peth yr wyt ti yn ei chwennychu, heb y peryglon, a orfydd arnat ti daſlu dy hunan iddynt yn y ffordd hon; ie y mae'r * help yn agos, Gwybydd hyn ymmbellach y cai di, yn lle'r peryglon yma, lawer Ddiogelwch, a Charedigrwydd, a Bodlonrwydd, os dilyni di fy nghyngor i.*

** Cynorthwy.*

Criſ. Attolwg Syr, Datguddiwch i mi y dir-gelwch hwn.

** Pentref o Foeſau neu arferion da.*

Bydol-D. Wele y mae yn Pentref accw, a elwir Morality wr bonheddig yn trigo, a elwir

** Seſgwr y ſy n ceiſio iechydwriaeth trwy'r Ddeddf ſef trwy ei gyfiawnder ai*

* Legality (neu Ddeddfoldeb) yr hwn ſydd wr deallus iawn, a Gair da iddo, ac efe a feidr ddilwytho pobl or fath lwythau, ac yw dy lwyth di: Ie myfi a wniddo wneuthur llawer o Ddaioni yn y matter yma eiſus. Ac heblaw hyn, efe a feidr iachau y ſawl ſy'n agos a gwallgofi oblegid eu llwythau: Atto ſe, me-

ddaſi

ddafi, y gelli di fyned, a chael help mewn ychydig o amſer. Nid yw ei Dŷ ef gwbl i fillrir oddi-yma. Ac oni bydd efe ei hunan gartref, y mae gantho Fâb iefange glân, yr hwn a elwir Sivility (neu Gweddoldeb) ac i ddwedyd wrthyt ti'r gwir, fe a ddichon dy gynnorthwyo di gyſtal a'r hên wr bonheddig ei hunan. Yno meddafi, y gelli di gael dy eſmwythau oth Faich. Ac onid wyt ti'n bwriadu dychwelyd yn ol ith hen drigfa (Ac yn ddiau nis mynnwn i ti wneuthur felly) yna fi a elli ddanfon am dy'wraig a'th blant i ddyfod i fyw gyda thi yn y pentref yma; lle y mae yn awr Dai heb Drigolion ynthynt; a thi a elli gael un o'r rheini am yehydig o rent; y mae yno hefyd ymborth da, a newid fawr arno; ac i wneuthur dy fywyd yn ddedwyddach, ti a elli ſicrhau dy hunan, y byddi di byw yno, ymmhlith cymmydogion honeſt, mewn cymmeriad a dull neu ffaſhiwn o'r goreu.

oneſtrwydd ei hun, heb ymofyn am Grift i ſod yn geidwad iddo.

Ni fynn *Bydol Ddoethyn* ir *Pererin* ddychwelyd iw hên Drigfa (hynny yw i fyw mewn pechodau echryſlon fel cynt) odd ſe fynn iddo fyned tua *Mynydd Sinai*, i gael cyfarwyddiad yno, ymmha fâth fôdd i drefnu ei ymarweddiad oddiallan, mewn *Sobrwydd*, *Oneſtrwydd*, a *Moeſau* (neu *Arferion*) gweddol eraill: Ond ni fynn e iddo fyned tua'r Porth bychan o'r *Ail enedigaeth*, ei gael glendid calon, heb yr hyn, nid yw ſifilrwydd (neu weddeidd dra) ac Oneſtrwydd oddi allan ond pechodau diſclair goreurog; a ffieidd-dra yng olwg yr Arglwydd, am nad ydynt ond megis celain heb enaid, a ffurf (neu Lûn) heb rym *Duw-ioldeb* ynthynt. *Mat.* 23. 27, 28. *Luc.* 16. 15.

Ac yn hyn i gyd, Amcan Bydol Ddoethyn oedd, i berſwadio 'r *Pererin*, i ymddiried (megis y gwnaerh y *Pharifeaid*) yn ei *Gyfiawnder* ei hun, fel pe gallaſai fo, trwy ufydd-dod ir *gyfraith*, hacddu ffafor Duw, Cyfiawnhâad, a Bywyd tragwyddol. Ac felly fo'i trows ef oddiar ffordd *Mynydd Sion*, lle yr oedd y pethau hyn iw cael, trwy

haeddedigaethu Jesu *Grist*, i fyned tua *Mynydd Sinai*, lle nid oeddynt iw cael: Ac am hynny drwg iawn ydoedd cynghor *Bydol Edoethyn* yn y matter ymma. *Luc.* 18. 9. 14. *Rhuf.* 3. 20. *Joan.* 14. 6. *Act.* 4. 12.

Dymma rai Rhesymmau (ymmysg amryw eraill yn Epistolau St. *Paul*) y sydd yn prwfio, *Nad allwn ni haeddu na chyfiawnhâad* (hynny yw i gael yn cyfrif yn gyfiawn gan Dduw) *na Bywyd tragwyddol, trwy'n ufydd-dod i'r* Gyfraith, *neu'n Cyfiawnderau'n hunain.*

Yn Gyntaf, *Oblegid bod oin ufudd-dod a'n gweithredoedd da ni* yn *ammherffaith.* Yr oedd *Paul* yn cyfaddef, nad oedd mo hono fe (o ran ei ufydd-dod) yn berffaith, *Phil.* 3. 12. *Rhuf.* 7. 18, 19. Yr oedd *Jaco* yn dywedyd am dano ei hun, ac am bobl Dduw, ar y rhai yr oedd efe yn Yscrifennu, *Mewn llawer o bethau yr ydym ni bawb yn llithro*, Jac. 3. 2. Ac medd *Crist* wrth Eglwys Sardis, *Ni chefais dy weithredoedd yn gyflawn*, ac wrth eglwys Ephesus, *ddarfod iddi ymadael a'i chariad cyntaf*, Dat. 3. 2. Dat. 2. 4. *Yr oedd anwiredd ym mhethau sanctaidd yr Israeliaid gynt*, Exod. 28. 38. Ac os yw gwir ufudd-dod y rhai grasol yn ammherffaith, pa faint mwy ammherffaith ydyw ufydd-dod ffugiol y Dynion-naturiol, *Mat.* 23. 27, 28.

Y mae diffyg yn ein ufudd-dod ni, *Yn Gyntaf o ran y Mesur*, canys nid ydym ni yn gwneuthur cymmaint o weithredoedd da, ac y mae Duw yn ei Gyfraith yn ei olyn ar cin Dwylo ni. *Dan.* 9. 10. *Jac.* 3. 2. 2. *Thess.* 3. 13. *Dat.* 3. 2. *Rhuf.* 3. 10.

Yn Nessaf, y mae Diffyg yn ein ufydd-dod ni *o ran y Môdd*, canys lle dylem ni ufyddhau *o'r Galon*, yr ydym ninne ar ryw brydiau [fel y gwyddom trwy brofiad] yn cyflawni ein dyledswyddau megis y Bobl gynt, am y rhai yr achwynodd Duw, *Nessau y mae Bobl hyn attaf a'e genau, a'm anrhydeddu a'u gwefusau, a'i calon sydd bell oddiwrthyf*, Mat, 22. 37. Mat, 15. 8. Ezec, 33. 31.

Yn Ddiweddaf, y mae Diffyg yn ein ufydd-dod ni *o ran y Diben.* *Pa un bynnag ai bwytta a'i yfed, ai beth bynnag a wnelech, Gwnewch bob peth er Gogoniant i Dduw* medd yr ysgrythyr, 1 *Cor.* 10. 31. Y mae'r Duwiolaf yn gwybod, cu bod hwythwy ar brydiau, wrth gyflawni rhyw Ddyledswyddau,

ledſwyddau, a pheth amcan ynthynt, i geiſio ei mawl ei hun, ac nid Gogoniant Duw yn hollawl. Oni buaſai ſod gwreiddyn y pechod hwn yn y rhai graſol, ni ragrybyddiaſant *Criſt* moi Ddiſcyblion [fel y gwnaeth ef] i ochelyd rhagddo, *Mat.* 6. 1, 2, &c.

Pa ſodd gan hynny y gallwn ni haeddu ffafor Duw, Cyfiawnhâad a Bywyd tragywyddol trwy weithredoedd y Gyfraith, gan ſod ein ufudd-dod ni iddi mor amherffaith; Nid yw hi'n addaw Bywyd tragwyddol i neb, ond iawl ſy'n ufyddhau iddi ag ufydd-dod cyflawn. *Cedwch fy Neddfau a'm Barnedigaethau* medd yr Arglwydd; *a'r Dyn a'i cadwo a fydd byw ynddynt a thrwyddynt*; Ac y mae hi'n melltithio y rhai ſydd yn ei throſſeddu hi yn y meſſur lleiaf: Cynnifer ac y ſydd o weithredodd y Ddeddf tan felldith y maent, canys ſcrifennwyd melldigedig yw pob un, nid yw yn aros yn yr holl bethau, a ſcrifennir yn llyfr y Ddeddf, iw gwneuthur hwynt, Lev. 18. 5. Rhuf. 10. 5. Gal. 3. 10

Os dywedir ſod y ſcrythyrau ym mynegi, ſod rhai Dynion yn Berffaith yn y byd hwn, megis *Noah a Feb. Gen.* 6, 9. *Job*, 1. 1. &c. Yr wy'n Atteb, ſod Dau ſarh o Berffeithrwydd.

Yn gyntaf, *y mae Perffeithrwydd o Rannau.*

Yn Neſſaf, *y mae Perffeithrwydd o Raddau.*

Y mae Plentyn bŷw newydd i eni Ddyn perffaith, pan y bo gantho bob Aelod y ddylai ſod, yn ôl trefn nattur, mewn Dyn; A thymma i chwi'r *Perffeithrwydd o Rannau*: Ond pan y tyfo y Plentyn hwn yn ei Ben, a'i Ddwylo, a phob Aelod arall, ir mann eithaf o'i ſaintioli, yna y mae ſo gwedi cyrhaeddfyd y *Perffeithrwydd o Raddau.*

Yn yr un modd, pan yr ail-enir ac a gweithier Grâs mewn Dynion, y mae ynthynt bob rhan o'r Dyn neu'r nattur newydd, ſef *Gwybodaeth* o Dduw, *Ffydd* yn Nuw, *Cariad* at Dduw, *Goſtyngeiddrwydd* ger bron Duw, a *Thueddidd* i wneuthur cyhawnder a thrugaredd, ac i ddangos cariad iw cymmydogion &c. A thymma r *Perffeithrwydd o Rannau* yn y Dŷn newydd. *Eph*, 4. 24. *Joan*, 1. 16. Eithr pan y cynnyddo Gras yn y ſawl a ail anwyd, ſef, pan y mae ynthynt *Wybodaeth helaethach*, *Ffydd* gryfach,

Cariad gwreſoceach, *Goſtyngeiddrwydd* iſelach, a *Chyſiawnder* a Chariad cyſiawnach, *Dymma'r Perffeithrwydd o Raddau.* Yn awr nid ydys yn cyrhaeddyd y Graddau uchaf o Ras yn y Byd preſennol, ond y mae Pobl Dduw yn ymeſtyn at y pethau o'r tu blaen gan fyned rhagddynt, o râs, i râs, ac felly y maent hwy yn mwynhau rhai graddau o Berffeithrwydd *yn y Byd hwn*, ac y maent yn gobeithio cael y graddau mwyaf o honaw *yn y Bŷd a ddaw.* Phil. 3. 12, 13, 14.

Ac am hynny pan y ddywedir, fod *Noah*, *Job* ac eraill yn wyr perffaith, nid oes i ni ddeall mo'r peth felly, fel pe buaſant hwy wedi llwyr ufuddhau i Gyfraith Dduw, yn y graddau uchaf o berffeithrwydd; *ond yr oeddent hwy yn gyfrannogion o bob grâs, ac mewn uniondeb calon yn ymdrechu, i ufuddhau i bob rhan o'r Gyfraith*; ac felly yr oeddynt yn berffaith *a'r perffeithrwŷdd o rannau*, yn yr un yſtyr ac y dywedir, fod *Zacharias ac Elizabeth yn gyfiawn ger bron Duw, yn rhodio yn holl orchymmynion a deddfau'r Arglwydd yn ddiargyoedd.* Luc. 1. 6. Nid oedd yr un o honynt heb eu beiau. *Preg.* 7. 20. 1 *Joan.* 1. 8. Yr ym ni'n darllain am feddwdod *Noah*, am waith *Job* yn melldithio Dydd ei enedigaeth, ac hefyd am anghrediniaeth Zacharias.

Y mae yn y byd hwn râs a gwendid, cnawd ac yſpryd, yn aros ynghyd yn y goreu o Ddynion, megis y mae goleuni a thywyllwch yn gymmyſcedig a'i gilydd o dorriad y wawr hyd godiad haul, ac o'i fachludiad ef, hyd oni bo hi yn nôs; er bod grâs yn drêch na gwendid yn y rhai graſol, megis y mae 'r goleuni yn drech nâ'r tywyllwch ar yr amſeroedd hynny. Y mae pechod yn aros, er nad yw e'n arglwyddiaethu yn y rhai duwiol, megis y mae e mewn rhwyſg yn yr annuwolion. *Gal.* 5. 17. *Rhuf.* 7. 17. &c. *Rhuf* 6. 14.

Yr Ail Rheſwm pa ham nad allwn ni haeddu Cyfiawnhâad, a Bywyd tragwyddol, trwy ein Gweithredoedd ein hun, ydyw, o herwydd pe bae ein ufudd-dod ni ir Ddeddf yn berffaith [yr hyn nid ydyw] etto ni byddei hynny ond raledigaeth o un o'n Dyledion i Dduw. Y mae'r peth yn ſefyll rhyngom a Duw fel hyn.

Yr ym ni'n rhwym yn Gyntaf, i Gyfiawni, a'n holl

Galonnau,

Galonnau, er Gogoniant i Dduw y cwbl oll, y mae fo yn ei Gyfraith, yn ei orchymmyn i nyni iw wneuthur.

Yn ail yr ym ni'n rhwym i ymgadw rhag troſſeddu Cyfraith Dduw, gan ymattal oddiwrth wneuthur pethau gwaharddedig ynthi: neu i roddi llwyr daledigaeth iw Gyfiawnder ef, trwy ddioddef Coſpedigaethau am ein troſſeddiadau.

Myfi a ddangoſais eiſus, fod ein ufudd-dod ni (trwy yr hyn yr ŷm yn ymdrechu cyfiawni pethau gorchymynedig) yn ammherffaith jawn; *Ac felly yr ym ni yn ffaelu talu i Dduw ein Dyled cyntaf*: A phe gallem, trwy ufud-dod perffaith, dalu y Dyled hwnnw, dros yr amſer preſennol, ni ryddhâei hynny mo honom oddiwrth ein hail Ddyled, trwy yr hwn yr ŷm ni'n rhwym i ddioddef coſpedigaethau am ein pechodau; Oblegit nid ŷm ni, trwy ein ufudd-dod preſennol yn bodloni cyfiawnder Duw, am ein anneirif droſſeddiadau oi Gyfraith ſanctaidd ef, yn yr amſer cynt; Megis pan y bo ar wr trwy fands ddau Ddyled iw dalu, un o ugain, a'r llall o ddeugain punt, nid yw ei waith ef yn cymmeryd i fynu y naill fand, wrth dalu y naill ddyled o ugain, yn ei ryddhau ef oddiwrth yr ail ddyled o ddeugain punt, y ſydd ddyledus wrth y band arall.

Yn awr, megis y prwfiwyd, nad ŷm ni yn talu ein dyled cyntaf i Dduw, rwy wneuthur yr holl bethau gorchymmynedig yn y Ddeddf; Felly mi a brwfiaf, nad ym ni'n abl talu ein hail ddyled iddo, er dioddef o honom goſpedigaethau amſerol a thragwyddol am ein troſſeddiad o'i Gyfraith ſanctaidd ef, trwy wneuthur pethau gwaharddedig ynthi, Ac fel y bo i chwi ddeall hyn yn well.

Yſtyriwch yn gyntaf, ein bod ni yn haeddu am ein pechodau, bob math o Felldithion a Barnedigaethau corphorol ac yſprydol yn y byd hwn, a Damnedigaeth tragywyddol yn y Byd a ddaw: Yr ym ni yma yn haeddu clefydau, colledion, caethiwed, Dallineb meddwl a chaledrwydd calon &c. *Deut.* 28. 15. &c. *Eſay.* 6. 9. 10. Ac ar ol hyn, yr ŷm ni'n haeddu cael ein rhan yn uffern, gyda'r Diawl a'i Angelion yn oes oeſoedd *Rhuf.* 6. 23. *Dat.* 21. 8. *Mat.* 25. 41. *Preg.* 11. 9.

Er nad yw Duw yn coſpi pawb am eu pechodau yn y byd

byd hwn, *Jer.* 12. 1, 2. megis y coſpodd efe *yr hên B*
a'r Dwr diliw, *Pharao a'i Lû* a deſtryw yn y môr côch, a
Iddewon a *chaethiwed Babylon*: Etto trwy goſpi rhai ym
ym-mhob oes, y mae Duw yn dangos (trwy hynny) p
bethau y ddichon efe eu gwneuthur, a phe bethau yr y
ym ni yn eu haeddu yn y byd hwn, pe gwnelai efe â ny
yn ôl ein hanwireddau. Megis y mae lladron a llofrud
ion yn haeddu cael eu crogi; er nas crogwyd hwynt etto
Felly yr ŷm ninnau yn haeddu pob math o ddialeddau a
ein drygioni, er nas diſgynhaſant hwy hyd yn hyn ar ei
gwarthâ.

Y Rheſymmau pa ham nad yw Duw yn coſpi pawb o'
drwg weithredwyr yn y Byd hwn, â choſpedigaethau cor
poriol, ydyw, *a herwydd ei fod ef yn hir ymarhous tuag attynt*
heb ewyllyſio bod neb yn golledig, ond dyfod o bawb i edifeirwch
ac hefyd oblegid fod gantno ddigon o amſer, i cymmery
hwy yn llaw, i coſpi hwynt ar ôl hyn, onis edifarhâant ym
2 *Pet.* 3. 9 *Preg.* 8. 9. Ac yſgatfydd, nid yw Duw y
ymweled a rhyw fath o Ddyrnion annuwiol, a barnedig
aethu corphorol, oblegid eu bod hwy eiſoes yn gorwed
tan farnedigaethau yſprydol. ſef, Dallineb meddwl, a ch
ledrwydd calon, y ſoltaf o holl farnedigaethau Duw yn
byd preſennol, canys pan y bo pobl yn gorwedd dan
Barnedigaethau hyn, y maent yn crino ac yn ſychu, fel
bont yn danwydd cymmwys, i gael eu lloſci yn y tân uffer
nol *Eſay.* 6. 9, 10. *Joan.* 12. 40. *Mat.* 3 10.

Ac er nad yw Barnedigaethau corphorol yn y Byd hwn
ond ceryddon oddiwrth Dduw ir Duwiol, megis oddiwrth
ei Tâd, i ffrangellu au chwipio hwynt oddiwrth eu pecho
dau (yn tarodu allan o'i gariad ef tuag attynt, fel na bo
gyda'r Byd yn golledig) etto y maent hwy yn wir goſpe
digaethau ir Annuwiol, gan eu bod yn dyfod arnynt, alla
o gaſineb a digoſaint Duw tuag attynt, gan fod yn erno
iddynt o'r Dialeddau, a orfydd arnynt hwy dalioddef a
eu pechodau, yn y Byd a ddaw. *Heb.* 12. 6. 1 *Cor.* 1
32. *Pſal.* 5 5. *Pſal.* 7. 11. *Lev.* 26. 41.

Yſtyriwch yn neſſaf, nad yw coſpedigaethau yr annuwi
yn y byd yma, yn gyflawn dalment a jawn i Dduw am
pechodau hwynt oblegid, fe orfydd ir lawl iŷ'n dioddef

Ddaiar [y Sydd yn marw yn anedifeiriol] ymddangos
achefn o flaen *Crift* y dydd diwetha, i dderbyn barn o
ofpedigaeth tragwyddol yn uffern.

Fe ddioddefodd Bobl *Sodom yn y byd hwn* ddialeddau am
drygioni ; canys fe'i ditethwyd hwy â thân a Brwmftan
r nefoedd ; ac y mae eu heneidiau hwy yn dioddef yn
wr yn uffern [*Jud.* 7.] *er hynny, rhaid iddynt hwy ymddan-
ges* get bron Crift *y Dydd* diwethaf, i *fyned* tan farn, i
dioddef cofpedigaeth tragywyddol yn y byd y ddaw, am
u ffiaidd weithredoedd.

Pan y mae *Crift* yn dywedyd, y bydd efmwythach i Dir
odom, yn nydd y farn, nag i *Capernaum*, nid yw hynny yn
rwfio, na bydd dim cofp i bobl *Sodom*, ond y bydd llai
gofp iddynt hwy nag i bobl *Capernaum* ar y Dydd mawr
wnnw : *Ond Gwae ! Gwae ! Gwae ir fawl a orfydd dioddef y
fpedigaeth llaiaf yn uffern !*

Ac oddi ymma dyfcwn, mai megis y bydd rhaid i bobl
odom ddioddef barn yn y byd a ddêl, er iddynt fyned tan
ynny eifys yn y byd preſennol : Felly y bydd rhaid i
ob mâth o bechaduriaid eraill [y fy'n marw yn anedi-
iriol] fyned tan y Farn ddiweddaf, er dioddef o honynt,
yn hynny, ryw Ddialeddau ar y Ddaiar ; canys y mae'r
uw cyfiawn yn trîn pawb, ac yn dwyn ei hunan tuagat
awb, yn yr un dull a môdd, o ran ei Farnedigaethau yn
byd a ddaw, gan gofpi yn efmwythach neu yn drym-
ach, fel y bo pechodau dynion yn gofyn 1 *Pet.* 1. 17.

Yn awr pe bai cofpedigaethau daiarol yn gwbl iawn i
duw am drofleddu ei Gyfraith ef, ni chofpai efe y cy-
yw drofleddwyr ar ôl hyn am ei trofleddiadau. Nid yw
lywodraethwyr y bŷd hwn yn rhoddi lle, i alw am ail
wn am drofleddiad, gwedi i'r Trofleddwr roddi jawn
nwaith o'r blaen am dano ; llai o lawer y gwna'r Duw
yfiawn felly. Yn gymmaint gan hynny, ac y gorfydd ir
hai Drygionus, a ddioddefafant yma oddiar law Dduw,
ioddef hefyd ar ôl hyn, yn y bŷd y ddaw, y mae'n
lur ddigon oddiwrth *hynny*, nad *yw'r* cofpedigaethau, *y
n difgyn* a'r *yr* annuwiolion *yn y byd* preſennol, yn gyflawn
ledigaeth i Dduw am eu pechodau *hwynt* ; canys pe bai'r
th felly, ni chyttunai a'i gyfiawnder ef, i alw am daledi-

gaeth

gaeth arall oddiwrthynt *yn y byd y ddaw.*

Ac megis nad yw cospedigaethau *daiarol*, felly nid y cospedigaethau *uffernol yn* daledigaeth gyflawn i Ddu am drosseddu ei gyfraith ef. Ac fel *y* bo i chwi dde *hynny.*

Yftyriwch yn Gyntaf: mai ammhosfibl *ydyw*; fod uffern ddioddefiadau Creadur terfynnol, yn gyflawn daledigae am drosseddiadau yn erbyn y Duw mawr annherfynnol Canys nid oes dim cymmesurwydd a chyfattebiad rhwn cospedigaethau Dynion terfynnol a chyfiawnder annhe fynnol y goruchaf Dduw.

Yn neffaf yftyriwch, Pe bae Dioddefiadau'r Damnedig y uffern, *yn* gyflawn daledigaeth i Dduw am eu hanwire ddau hwynt, *yna* fe *ollyngai* Duw iddynt ddyfod allan o carchar, oblegit y mae'n wrthwyneb iw gyfiawnder ef wneuthur *yn* amgenach. Yn awr, *yn gymmaint* ac n gollyngir *y* damnedig allan oi carchar uffernol, ond *y go fydd arnynt hwy* aros a dioddef *yno tros fyth, y mae hynny* egluro i ni; nad *yw* eu dioddefiadau hwy yn uffern gyflawn daledigaeth i Dduw am eu trosseddiadau. *Matth* 25 41.

Y mae carcharwr *yn y byd hwn, yn ol* rheol Cyfraith a ch fiawnder Dynion, *yn* cael ei ollwng allan o'r carchar, *yr hwn y* buasai fo yn gorwedd yn hîr ô amser amry ddyled, pan y bo ei ddyled ef unwaith gwedi ei dalu ac oni wna y Duw cyfiawn felly *yn y* matter yma, ga nad oes yntho ef y gronyn lleiaf o anghyfiawnder? *Pf* 145. 17 *Rhuf.* 3. 5, 6.

Ac fel hyn chwi a welwch, nad ym ni yn abl talu mo'n Dyle ion i Dduw, â thrwy ganlyniaeth, nad yw bossibl i ni haedd ffiafor Duw, cyfiawnhâad, bywyd tragywyddol, trwy'n ufudd-d ir Cyfraith neu'n cyfiawnderau ein hunain.

Cnd pe gallem ni dybied, y dichon pobl dalu i Ddu eu Dyledion; etto ni ellir dywedyd, eu bod hwy trw hynny, yn haeddu ffafor Duw a Bywyd tragwyddol, mw nag y gellir dywedyd, fod Dyledwr yn haeddu cael T a Thyddyn mawr o Dîr, a llawer o Dryfior gyda hynn oddiwrth ei Echwynwr goludog, pan y bo'n talu id gant, neu ddaucant o bynnau o Ddyled a ydoedd ddyled iddo.

Hebla

Heblaw hyn, y mae'r yſgrythur yn dangos yn eglur, Duw yn cyfiawnhau Pechadur [ſef y Credadyn edi-riol] yn rhâd, ac mai Dawn neu Rôdd Duw ydyw wyd tragwyddol: Ac os yn rhôdd ac yn rhâd yr ydys cael y pethau hyn; pa fôdd y gellîr dywedyd ein bod yn eu haddu hwynt. *Rhuf.* 3, 24. 26. *Rhuf.* 6. 23. *Rhuf.* 6.

Ym-mhellach, Rhaid yw ir pethau, y ſydd yn haeddu vobrwy oddiar Ddwylo neb, ſod o'r fath natur, ac nad ynt hwy yn ddyledus iw cyflwyno a'u rhoddi, ir ſawl n eu derbyn hwynt; a rhaid iddynt fod yn gyfryw beau, ac y bo y Derbynniwr yn well oi herwydd trwy ei rhyw leſâad oddiwrthynt.

Eithr yn awr, y mae'r cwbl o'n hufudd-dod ni yn Ddydus ir Goruchaf, pa un bynnag ai gwneuthur yr ydym Berthau Gorchymmynnedig, ai dioddef am wneuthur thau Gwaharddedig, neu am eſceuluſo gwneuthur peau gorchymynnedig: Canys Teilwng ydyw fo i dderyn ufudd-dod oddiwrthym, oblegit mai Eſe yw ein *Creawdwr*, ein *Cynhaliwr*, ein *Tâd* a'n *Brenin*: ac nid ym ni yn eddiannu dim y ſy dda, ond yr hyn y gowſom oddiwrtho

Ac os ydyw ein ufud-ddod yn ddyledus i Dduw [ſef y ac'n ddilys ei ſod e] pa fodd y gellir dywedyd ein bod trwy hynny yn haeddu dim ſydd dda oddiar ei Ddwylo ?

Ac ym-mhellach, Nid yw Duw yn derbyn dim lleſâad diwrth ein ufudd-dod ni: Canys yr oedd efe yn gwbl edwydd yntho ei hun, cyn iddo greo Angelion a Dyn [neu un Creadur arall] a chyn derbyn un math o udd-dod oddiwrthynt. A phe baent oll wedi eu deſtryo, ſel na byddai mwyach dim ſôn am danynt; etto fe ddiannei Duw tros ſyth ei ddedwyddwch perfiaith, yr n yr oedd efe yn ei fwynhau cyn creo un o honynt nys ni ellir lleihâu mo'i ſylweddol ogoniant ef, nac gwanegu atto, oblegid ei ſod ef yn anghyſnewidiol, *Pſal.* 2, *Job.* 35. 7, 8. *Jac.* 1. 17.

Pan y dywedir ſod Angelion a Dynion yn gogoneddu w, nid oes i ni dybied, ſod ei ogoniant ſylweddol ef yn

cael

cael dim angwanegiad oddiwrthynt: Eithr y maent
oyhoeddu trwy eu hufudddod iddo, eu bod hwynt-hwy
ei gyfrif ef mor dda ac y mae fo'n wir deilwng i dderb
Anrhydedd a mawl oddiwrthynt hwy, a'i holl Greadu
aid eraill, yn y dull a'r modd y mae pob un o honynt [
ei rhyw] yn abl cyflawni hynny *Dat* 5. 11. *&c.*

Chwi a welwch gan hynny wrth hyn, 1. *Nad yw bo*
â Dyn, trwy ei weithredoedd ei hun, neu trwy ei ufudd-do
Ddeddf, haeddu ffafor Duw, a chael ei gyfrif yn gyfiawn gan
a chael Bywyd tragwyddol oddiwrtho. 2. Nad *ym* ni oll, we
gwneuthur y cwbl a *orchymmynnwyd* i ni, ond Gweifion
fuddiol, *Luc.* 17. 10. 3. *Nad yw Duw yn Ddyledwr i Dy*
ac nad oes gan un Dyn achos i orfoleddu ger ei fron ef, fel
bae'n abl haeddu dim y fydd dda oddiar ei Ddwylo ef. Rhuf.
2. 4. Rhuf. 11. 6.

Ac i ddibennu y matter yma, Mi a angwanegaf *hyn,*
y Dyn fydd yn tybied y dichon e trwy ei ufudd-dod
mherffaith haeddu ffafor Duw a Theyrnas Nefoedd,
ddwled, ac mor ynfytted, a'r fawl fy'n gobeithio, y
ef, a phunt o Arian, bwrcaffu cymmaint o Dai a Thiro
ac a dalant Ddeng mil o bunau yn y ffwyddyn, yr
beth nid yw byth boffibl, canys nid oes dim cyfatteb
a chymmeffurwydd, rhwng y naill a'r llall.

Os gofynwchwi yn awr, pa fodd gan hynny, y gallwn
fod yn gyfrannogion o'r pethau ymma? Yr wy'n att
fyned yr Arglwydd *Jefu Grift yn Fachniudd* tros ei bobl,
efe a dalodd eu holl Ddyledion hwynt, ac a haeddodd
fiawnhâad, ffafor Duw, a Bywyd tragywyddol trofti
Heb. 7. 22.

Yn Gyntaf, *Fe roddes* Crift *i Gyfraith Dduw ufudd-dod*
ffaith; canys ni wnaeth efe Bechod, ac ni chaed twyll yn ei e
ond efe a wnaeth, y cwbl ar a orchymmynnir yn y gyfraith
cyflawni: Ac fel hyn y talodd ein Machniudd *Grift Jefu*
Dyled cyntaf ni; A thrwy ei ufudd-dod ef wedi ei gyfrif id
bobl, y cyfiawnheir hwynt hwy 1 Pet. 2. 22. Joan, 17. 4. R
5. 19.

Yn Ail, *Fe roddodd* Crift *iawn i* Dduw *am waith ei*
ffyn troffedau ei Gyfraith fanctaidd ef, trwy offrwm ei
ar y Groes yn Aberth o arogl peraidd iw Dâd, am
pechô

chodau hwynt, gan ddioddef digofaint Duw ei enaid
gorph am danynt; ac yntho ef y bodlonwyd y Goru-
af; ac fel hyn y talwyd ein hail Dayled. 1 *Ioan.* 1. 2.
h. 5. 2. *Eſay.* 53. 10. *Mat.* 27. 46. 1 *Cor.* 15. 3. *Mat.*
17.

Ac er na pharhâodd Dioddefiadau *Criſt* ond tros ychydig
mſer; etto gan ei fod ef yn *Ddaw* yn gyfiaf ac yn
ſyn, a bod y fath undeb agos rhwng *yr ail Berſon* o'r
indod a'i *Ddyndod ef* (fel nad *yw* y ddwy anian neu natur
yn gyſſylltiedig, ond un *Criſt, ond un Cyfryngwr*) yr
dd ei Ddioddefiadau amſerol ef (am y rheiwm hynny)
fwy mewn prîs a gwerth na holl ddioddefiadau pechad-
iaid *yn y Byd hwn, ac yn y Byd a ddaw.*

Yr oedd *Duwdod Criſt* yn dodi'r fath rinwedd *yn* nioddef-
adau ei *Ddyndod* ef) trwy yr undeb oedd rhwng y naill
tur a'r llall) ac y cyfrifir *yn yr* yſcrythur *Dioddefiadau*
r Dyndod, yn Dioddefiadau'r Duwdod; am hynny y dy-
dir wrth Henuriaid *Epheſus. Bugeiliwch Eglwys Ddŵw,*
hon a bwrcaſſodd efe â'i briod waed: Yn awr nid oedd gan
ew ddim gwaed iw golli, ond yr oedd gan Criſt fel yr oedd
Ddyn waed iw golli: Etto gan fod *Criſt yn* Fâb Duw ac
Fab Dyn mewn un Perſon, ſe gyfrifir ir naill nattur,
y'n rhoi enw ir *Perſon*, yr hyn ſy briodol a pherthnâſſol
nattur arall. *Act.* 20. 28. *Heb.* 9. 14.

Ac felly, megis y prophwydwyd am *Criſt*, efe a ddyg-
dd i mewn Gyfiawnder tragywyddawl iw gyfrif iw
bl, ac a wnaeth iawn a chymmod tros eu hanwireddau
ynt; a thrwy hyn y *gwneir* hwy yn gymmeradwy gyda
w, yn deilwng i gael ei fiafor a'i heddwch ef ac i
l ymwared rhag Damnedigaeth, ac o'r diwedd i feddi-
nu Bywyd, *Gorphwyſtra, Llawenydd, Gogoniant*, a phethau
d fwy na hyn oll, *Cyfeillach gyda Duw, tros fyth yn y*
oedd. Dan, 9. 24. *Heb.* 9. 12. 14, 15. 1 Cor. 1. 30.
huſ. 5. 1. Rhuſ 8. 1. Rhuſ. 6. 23. 1 Theſſ. 4. 17.

Er hyn i gyd, Rhaid i ni feddwl, am y ſawl a gyfiawn-
r ac a gedwir trwy *Criſt*, fod y rheini hefyd yn cael
ſancteiddio a'u puro gan yr *Yſpryd* glân, cyn belled ag
yw pechod yn Arglwyddiaethu ynthynt *Rhuſ.* 6. 14.
. 15. 9. A phan y bônt *yn* cwympo i bechod mewn
aws

awr o Brofedigaeth, y mae'r peth yn gâs yn ei golw
hwynt, ac nid *ydynt* fodlon iddo, *Rhuf.* 7. 15. eithr y ma
ei hyfrydwch hwy ynghyfraith *yr* Arglwydd, ac y ma
eu ewyllys hwynt *yn* tueddu i wneuthur ei ewyllys ef
ac y mae y rhan fwyaf o'i bywyd hwy *yn* gyfattebol idd
gyfraith Sanctaidd ef. *Rhuf* 7. 22. *Pſal.* 1. 2, 3.

*Ni ellir ſymmud Sancteiddiad oddiwrth Gyfiawnhâad, mw
nag y gellir ſymmud Glybrwydd oddiwrth y Dwr, Gwres odd
wrth y Tân, a goleuni oddiwrth yr Haul*: Ac am hynny,
mae y rhai ly'n ymdrybaeddu yn eu pechodau [gan fy
ac ymhyfrydu ynthynt] yn twyllo eu hunain, pan y ty
biant eu bod wedi eu cyfiawnhau trwy *Grift*, a'u bod hw
wedi eu dwyn i ſtât o jechydwriaeth. Nid yw ffydd
cyfryw rai ynghylch ffafor a heddwch Duw, a Byw
tragywyddol, iddynt eu hunain, ond *Rhyfyg* ac *Ymffro*
Jac. 2. 14 &c. A'r neſoedd honno lle y caiff y fa
bobl [ſef, os byddant byw a marw yn eu pechodau, y
anedifeiriol ac heb ran *yn Chriſt*] fod ynthi ar ol hy
ydyw'r Neſoedd [os gellir ei galw hi yn Neſoedd
mae'r Diawl a'i Angelion ac Encidiau'r Damnedig yn pr
ſſwylio ynthi. 1 *Cor.* 6. 9, 10, 11. *Eph.* 5. 5, 6.

Eithr os gyfynnwch chwi, pa Ddefnydd weithian y fyd
iw wneuthur o'r Ddeddf? Rwy'n atteb, mai megis y
oedd y *Gyfraith Ddefodol* yr hon oedd yn appwyntio Abe
thau, a Golchiadau cnawdol &c.] felly hefyd y mae
Gyfraith Foeſol [ſef y Deg Gorchymmyn] yn Athro i
harwain at *Grift*, *Gal.* 3. 24.

Pobl [cyn dyfod Criſt *yn y* cnawd] wedi troſſeddu
Gyfraith Foeſawl, a redent at yr Aberthau a'r Golchiadau
orchymmynwyd *yn y Gyfraith Ddefodawl* (y rhai oeddy
yn arwyddoccau Aberthiad Oen Duw (ſef *Jeſu Grif*
yr hwn iydd yn tynnu ymmaith bechodau'r Byd, a Golc
iad yr Enaid trwy ei *Waed* a'i *Yſpryd* ef) fel y caent Dr
garedd a Maddeuant Pechodau gan *Dduw*. *Joan* 1, 2
Dat. 1. 5. *Heb.* 9. 13, 14.

Ac er nad oedd ond nifer fechan (megis *Abraham*,
Proffwydi, a rhai *Seintiau Godidawg* eraill) a chydnab
ddiaeth eglur ganthynt ynghylch *Jeſu Grift*; etto yr oe
yr *Iſraeliaid* yn gyffredinol yn credu, ar ei Haberthi

a'i ymolchiad, y byddei Duw yn Drugarog wrthynt; ac yn wir yr oedd efe yn drugarog wrth yr ediſciriol o honynt, ar gyfrif Criſt, er nad oedd nemmawr yn gwybod (yſ amſer hynny) y Dirgelwch mawr hwnnw, ſef, *Bod Trugaredd, Maddeuant a Jechydwriaeth, iw gael yn unic trwy haeddedigaethau, Cyfiawnder, a Marwolaeth Jeſu Criſt yr hwn redd i ddyfod*: Ac am hynny, fe ddywedir, nad oedd y *Seinctiau tan y Gyfraith* ond megis Bechgyn, ſef, heb y fath wybodaeth a ſynwyr ganthynt, ac y ſydd gan y *Seinctiau tan yr Efengyl*, Gal. 4 3. Ac fel hyn yr oedd y Gyfraith Ddefodawl yn Athro i ddwyn Pobl a Criſt.

I mae'r Gyfraith Foeſawl *hefyd, ſef y Lêg Gorchymmyn yn* Athro *i arwain pobl at* Criſt, *os iawn yſtyrier y matter.*

In Gyntaf, y mae'r Gyfraith hon yn dangos, pa bethau yſ fyn Duw i nyni eu gwneuthur, a pha bethau a fyn ei nyni i gadael heb eu gwneuthur.

In Ail, Y mae hi yn ein argyhoeddi ni pan y bôm yn pechu, canys y mae Cydwybod Dyn (ar yr hon y mae'r Gyfraith wedi ei hyſcrifennu) yn ei gyhuddo ef yn dra mynych am ei bechodau; Ac am hynny mêdd *Paul*, *Trwy'r Ddeddf y mae adnabod pechod*, Rhuf. 2. 14, 15. *Rhuf.* 3. 20. Rhuf. 7. 7.

In Drydydd y mae hi yn ein bygwth ni am ein pechodau, â phob math o Felltithion yn y Byd hwn, ac â Damnedigaeth tragywyddol *yn y* Byd a ddaw; a thrwy hynny, mae hi'n taro dychryn ynom, ac yn ein cynhyrfu ni, i mofyn am ryw ffordd, *yn yr* hon y mae Trugaredd, Maddeuant pechodau, Ymwared rhag uffern, Iechydwriaeth tragwyddol *yn y* Nefoedd iw cael. *Deut.* 28. 15. *Ezec.* 18. 4. *Act.* 2. 37. *Act.* 16. 30,

A thrwy ymofyn am y ffordd yn yr hon y mae Iechydwriaeth iw chael, y mae'r Pechadur trwy'r Efengyl yn cael coppinod ac hyſpyſrwydd, nad yw hynny iw gael mewn un ffordd, ond yn unic trwy'r Arglwydd Jeſu Criſt. *Joan*, 14. 6. *Act.* 4 12.

Ac fel hyn y mae'r *Gyfraith Foeſawl* yn Athro i'n tywys at Criſt, trwy fod yn Achlyſſur ac yn Achos, ar ôl iddi ein taro ni i lawr, i beri i ni ymofyn am helpwr i'n cyfodi i fynu. *Nid y jâch ond y Cleiſion ſy'n ſeſyll mewn Diffyg*

 or

o'r *Meddyg*: A'r Gyfraith yn oddiyls ydyw'r peth, gyda bendith Duw, ac y ſydd yn ein gwneuthur ni yn deimladwy ac yn glywedigaethus o'n clefydau a'n dolur au yſprydol. *Mar.* 2. 17. *Rhuf.* 3. 20. *Rhuf.* 7. 7. A thymma i chwi un defnydd da y ſydd iw wneuthur o'r Ddeddf, ſef i chymmeryd hi yn lle *Athro* i n harwain ni at Jeſu Griſt, yn y môdd y dywedpwyd; ſef, y mae'r Gyfraith ddeſodol megis â bŷs yn dangos Criſt, a r Gyfraith ſoeſol yn peri, i ni ymofyn am Helpwr.

Y mae defnydd daionus arall iw wneuthur o'r Gyfraith Foeſawl, ſef, *Ni a ddylem ei gwneuthur hi yn rheol i'n Bywyd, gan dreſnu ein ymarweddiad a'n holl weithrediadau yn ôl y Gorchymynnion ſy gynnwyſedig ynthi* Rhuf. 3. 31. 1 Cor. 9. 21.

Y mae Criſt gwedi llwyr oſod heibio a dileu y Gyfraith Ddeſodawl, Canys nid oedd yr Offeiriadau, a'r Aberthau, a'r Golchiadau, ac rmryw Ordeinhadau eraill y bwyntiwyd ynthi hi, ond Cyſcodau o honaw ef, ac o'i Rinweddau a'i Weithrediadau. *Heb.* 10. 1. *Col.* 2. 14.

Y mae Criſt hefyd gwedi gwaredu ei bobl oddiwrth Felltithion y Gyfraith Foeſawl, Gal. 3. 13. Er hynny y mae fo'n Gorchymmyn iddynt fyned tan ei jau hi, gan ddywedyd mai ei jau ef ydyw hi: Eithr y mae fo'n ei gwneuthur hi'n eſmwyth ac yn yſcafn iw Bobl, trwy roddi ei yſpryd iddynt, i cynnorthwyo hwy mewn rhyw feſſur i ufuddhau iddi, a thrwy ymiodloni i dderbyn oddiwrthynt ufuddddod cywir, y ſy'n tarddu allan o galon unïon, a phwrpaſſon oneſt, a gwir ymdrechiad i fyw yn ôl Rheol y Gyfraith er cu bod hwy yn llithro mewn llawer o bethau, ac yn methu a ffaelu ufuddhau iddi yn gyflawn. *Mat.* 11. 30. 1 *Joan.* 5. 3. *Ezec.* 36. 27. *Pſal.* 7. 10.

Ac ym-mhellach y mae fo'n raſol yn maddeu llithriadau, diflygion a gwendid ei bobl, pan y bônt yn admeryddu ei hedifeirwch a'i ffydd yntho ef. Nid oedd y Gyfraith Foeſawl, mal yr oedd hi'n dyfod allan o law *Moeſen* yn derbyn dim o'r fath beth ac edifeirwch, Onyr enaid a becho a fydd marw ydyw llais y Gyfraith honno: Yr Efengyl yn unic, yn yr hon y mae Criſt yn galw am ufudd-dod ir gyfraith (yn gyflal ac am ffydd yntho ef) gwedi ei gwneuthur yn eſmwyth ac yn yſcafn

gant

gantho ef, y ſydd yn derbyn edifeirwch, ac yn addaw maddeuant pechodau ir Credadyn edifeiriol, *Heb* 5. 9. *Act.* 3. 19.

Ac am hynny lle yr ydys mewn amryw fannau yn yr hên Deſtament yn addaw Trugaredd a Maddeuant Pechodau ir ſawl o ddychwelent at Dduw, ac ir ſawl a oeddent a chalonnau edifeiriol yn dwyn eu hoffrymmau i Dduw yn ôl y Gyfraith ddefodawl, gwybyddwn *yn* ſiccr, mai llais *yr* Efengyl ac nid llais y Gyfraith *ydyw hynny*. Nid oes un ffordd ond un *yn* arwain tua'r Nefoedd. *Ar gyfrif neu er mwyn Criſt i ddyfod y cadwyd pobl tan yr hên Deſtament*: A thrwy *yr* un Criſt y *ſydd* gwedi dyfod, *yr ydys yn* cadw pobl tan y Teſtament newydd.

A thrwy wneuthur y defnydd daionus ymma o'r Gyfraith Foeſawl, *fel y* mae Criſt wedi ei gwneuthur hi'n eſmwyth ac *yn* Rheol i'n buchedd, y mae amryw o berthau buddiol eraill yn canlyn, ſef, trwy ein ymdrechiad i gyflawni'r Gyfraith hon.

1. *Yr ydym yn Gogoneddu Duw, ac yn dangos ein Diolchgarwch iddo am ei Drugareddau.* Joan. 15. 8. Mat. 5. 16.
2. *Yr ydym yr harddu'r Efengyl.* Tit. 2. 10.
3. *Yr ydym yn rhoddi ſiampl dda i eraill.* 1 Cor. 11. 1. 1 Pet. 3. 1.
4. *Yr ydym yn cael (oddiwrth y ffrwythau da hyn) ſiccrwydd ein bod ni yn ganghennau bywiol, yn y wir winwydden Criſt Jeſu, a thrwy ganlyniaeth, y cawn ni trwyddo ſo feddiannu jechydwriaeth dragwyddol.* Joan. 15. 5. Mat. 7. 17.

Un Peth ydyw myned at y Gyfraith er mwyn cael gwellhâad buchedd oddi allan, ac er mwyn cael cyfiawnhâad a bywyd tragywyddol trwyddi; A pheth arall ydyw myned at y Gyfraith, i chymmheryd hi, fel y mae Criſt wedi ei gwneuthur hi'n eſmwyth, yn lle Rheol i'n hymarweddiad, fel y mae hi yn dyfod allan oi ddwylo Bendigedig ef. Am y peth cyntaf y mae Efangyliwr yn beio ac yn bygwth Y *Pererin*, ac nid am y peth diwaetha.

Dychwelwn yn awr at y *Pererin* yn myned tua Mynydd Sinai, yn ol drwg Gyngor Meiſtr Bydol-ddoethyn.

* *Ambeuo, dewis.* Ar hyn yr oedd *Criſtion* yn petruſo, ac eſe a ymreſymmodd yntho ei hunan fel hyn, os gwir y mae'r Gwr bonheddig hwn yn ei ddywedyd, gwell i mi gymmeryd ei gynghor ef; a chyda hynny eb eſe wrth *Bydol* Ddoethyn, *Syr Dangoſwch i mi y ffordd i Dŷ y Gwr oneſt hwn.*

Bydol D. A weli di y Bryn uchel accw?

Criſ. *Gwelaf yn eglur ddigon.*

Bydol D. Rhaid i ti fyned wrth yſtlys y Bryn accw: a'r Tŷ cyntaf yr elych atto yw ei Dŷ ef:

Felly ſe drôdd *Criſtion* allan o'i ffordd, i fyned i Dŷ Meiſtr * Legality, i geiſio cymmorth: Ond gwedi neſſau at y * Bryn, wrth ei weled ef mor uchel, a bod yr ochr neſſaf ir ffordd yn crogi allan yn ddirfawr, eſe a ofnodd fyned ym-mhellach, rhag ir Mynydd ſyrthio ar ei ben ef: Ac am hynny eſe a ſafodd yno yn llonydd, heb wybod pa beth a wnai. Yr oedd ei faich hefyd (yn ei dŷb ef) yn drymmach yr awron cârehynt, tra yr ydoedd eſe yn ei ffordd. Daeth hefyd fflammau o Dân allan o't Mynydd, y rhai a wnaethant i *Griſtion* ofni y lloſcid ef. *Exod.* 19. 16. 18. *Heb.* 12. 21: Yma gan hynny y chwyſſodd ac y crynodd eſe gan ofn. Ac yn awr yr oedd yn ddrwg gantho, am iddo dderbyn Cynghor Meiſtr *Bydol Ddoethyn.* A chyda hynny, ſe a ganfu *Efangylwr* yn dyfod iw gyfarfod ef; ac wrth ei weled ef, ſe ddechreuodd * wridio gan gywilydd. *Efangylwr* gan hynny a ddaeth atto, ac a edrychodd arno ag wyneb pryd * gerwin ac erchyll, ac a ymreſymmodd â *Chriſtion* fel hyn.

* *Dodeddfol.*
* *Mynydd Sinai.*
* *Cochi.*
* *Sarrug ac ofnadwy.*

Efang. Criſtion *eb eſe, pa beth a wnei di yma?* *ond ni wyddai* Criſtion *pa beth yr attebai iddo; ac am hynny eſe a ſafodd* * *dro bach yn fûd ger ei fron ef. Yna y dywedodd* Efangylwr *ymmhellach, wrtho* * *onid Tydi yw'r Dyn y glywais i yn lleſain* * *yn iraid o'r tu allan i furiau* Dinas deſtryw?

* *Drosennyd fechan.*
* *Yn gwynfannus.*

Criſ. Ie Barchedig Syr, Myfi ydyw'r Dŷn hwnnw.

* *Gwelyddi*

Efang.

Efang. *Oni chyfarwyddais i tydi, ir ffordd ſy'n arwain tua'r Porth bychan?*

Criſ. Do Barchedig Syr Ebr *Criſtion.*

Efang. *Pa fodd gan hynny y cyfeiliorneiſt i mor ebrwydd; canys yr wyt ti yn awr allan o'r ffordd?*

Criſ. Er cynted ac y daethym i allan o *Gors Anobaith*, mi a gyfarfyddais a Gwr bonheddig, yr hwn a'm perſwadiodd i, fod un * yn taring yn y Pentref o'm blaen, ac a'r allai 'm dadlwytho i o'm Baich. * *In trigo.*

Efang. Pa fath wr ydoedd efe?

Criſ. Yr oedd gwêdd Gwr bonheddig gantho, ac efe a fiaradodd lawer a'm fi; ac o'r diwedd, a wnaeth i mi fod yn fodlon i ddilyn ei Gyngor ef; ac felly mi a ddaethym yma: Eithr pan y gwelais i uchder y mynydd hwn, a'r môdd y mae'n crogi uwch ben y ffordd, mi a ymatteliais yn ddiſymmwth oddiwrth fyned yn neſſach atro rhag iddo ſyrthio ar fy mhen.

Efang. *Pa beth a ddywedodd y Gwr bonheddig hwnnw wrthych chwi?*

Criſ. Efe a ofynnodd i mi, i ba le yr oeddwn yn myned, ac fo'm holodd i, a oedd Teulu gennif? Ac mi a fynegais iddo fy mod i yn myned tua Mynydd *Sion*, a bod genni Deulu: Eithr ebr fi, yr wyf mor llwythog gan y Baich ſydd ar fy nghefn, fel nas gallaf ymhyſrydu ynthynt megis cynt.

Efang. *A pha beth a ddywedodd yntef ynghylch hynny?*

Criſ. Fo'm cynghorodd, i ymorcheſtu i ymddilwytho yn ebrwydd; a minne a'i hattebais ef, mai eſmwythdra oedd dymuniad fy nghalon i; Ac am hynny ebr fi, yr wy'n myned tua'r Porth accw, i gael gwybod pa le y caſi ymwared. Yntef a ddywedodd wrthyf, y dangoſai efe i mi well a neſſach ffordd, ac â llai o berygl on ynthi, nag y ſydd yn y ffordd, Syr, y goſodaſoch chwi fi arni: Ar ffordd hon ebr efe

a'ch dwg chwi yn union i Dŷ Gwr bonheddig, y feidr ddilwytho pobl, o'r fath lwythau a hyn. Felly mi a'i credais ef, ac a droais ir ffordd hon, oddiar y ffordd yr oeddwn i arni trwy'ch cyfarwyddiad chwi, i edrych (yn rhyw fodd) a gawn i efmwythdra oddiwrth fy Maich. Eithr pan y daethum ir lle hwn, a gweled y pethau fydd yma, mi a ymatteliais oddiwrth fyned ymmhellach, rhag ofn perygl: Ac yn awr nis gwn i pa beth a wnaf.

Efang. *Yna ebr* Efangylwr, *Sáf yn llonydd ychydig, a mi a yſpyſaf i ti eiriau Duw, ac felly efe a ſafodd ger ei fron ef yn ddychrynedig. A Dywedodd* Efangylwr *wrtho fel hyn. Edrychwch na wrthodoch yr hwn ſydd yn lleſaru, oblegid oni ddiangodd y rhai a wrthodaſant yr hwn oedd yn lleſaru ar y ddaiar, mwy o lawer nis diangwn ni, y rhai ydym yn troi ymmaith, oddiwrth yr hwn ſydd yn lleſaru o'r Nêf.* Heb, 12. 25. *A'r Cyfiawn a fydd byw trwy ffŷdd; eithr o ihynn neb yn ôl, nid yw fy enaid yn ymfodloni ynddo,* Heb. 10. 38. Ac efe a gymmwyſodd yr yſgrythyrau yma at *Griſtion* fel hyn; *Tydi ydyw'r Dyn y ſydd yn rhedeg ir trueni hwn; Ti a ddechreuaiſt ddiyſtyru cynghor y Goruchaf,*

* Heddwch. *trwy droi oddiar ffordd* * *Dangneddyf, ie o fewn ychydig i berygl damnedigaeth.*

Ar hyn fe a tyrchiodd *Griſtion* i lawr wrth ei draed ef megis yn farw, gan lefain, Gwae fi! Canys darfu am danaf. Ac wrth weled hynny, fe ymaflodd *Efangylwr* yn ei law ddehau ef, gan ddywedyd, * *Pob pechod a chabledd a faddeuir i Ddynion, onid y cabledd yn erbyn yr yſpryd glân, i Ddynion,os* Mat. 12. 31. *Na ſydd Anghredadyn ond Crdadyn.* Yna yr ymaflyſwiodd *Griſtion* ychydig drachefn, Act. 3. 19. ac a ſafodd yn ddychrynedig megis ar y cyntaf yna un taſ o flaen Efangylwr.

* *Fe faddeuir pob pechod i Ddynion, eithr y cabledd yn erbyn yr yſpryd glân ſſ. oblegid mai amhoſſibl ydyw. ir cyfryw rai ymadnewyddu drachefn i edifeirwch.* Heb. 6. 4, 6. *I mae Dynion yn pechu*

yn

yn erbyn yr yſpryd glân, pan y bont, nid trwy wendid ac ofn, megis Petr *neu trwy anwybodaeth megis* Paul, *yn gwadu ac yn gwrthwynebu* Criſt Jeſu *a gwirionedd yr efengyl; ond pan y bont hwy o wir gaſineb a chyndynrwydd, yn erbyn argyoeddiadau ac eglu háad yr Yſpryd glân, yn gwrthwynebu, yn cablu, ac yn erlid* Criſt *a'i Efengyl, megis y gwnaeth y* Phariſæaid, *y rhai oeddynt yn barnu, mai trwy* Beelzebub *yr oedd* Criſt *yn bwrw allan* Gythreuliaid, *pan y gallaſent yn hawdd ddeall, mai trwy allu Duw yr oedd efe yn gwneuthur hynny; canys pe bwriaſai* Satan *gythreuliaid eraill allan o Ddynion mewn amcan da, ſef. i ogone'dd Duw, ac i wneuthur y cyfryw, neu neb rhyw Ddynion eraill yn dduwiol (tywy weled y ſuth wrthiau) yr hyn beth yr oedd* Criſt *yn ei amcanu yn ei holl wrthiau (yna fe a fyddai wedi ei ymrannu yn ei erbyn ei hun, ac ni ſafai moi Deyrnas ef;* Mat. 12. 24. &c.

A chan fyned rhagddo, fe lefarodd *Efangylwr* wrth *Griſtion*, fel hyn, Craffa yn well ar y pethau a adroddaf wrthyt, ac myfi a ddangoſaf i ti * yr wan, pwy ydoedd yr hwn a'th dwyllodd di, a phwy hefyd ydyw yntef, at yr hwn ith ddanfonodd di.

* *Yn awr.*

Y Gwr a gyfarfu a thi, yw *Bydol Ddoethyn*; a da jawn y gelwir ef felly, oblegit, *Yn gyntaf*, nid yw efe yn clywed blâs yn y byd ar un mâth o athrawiaeth, ond yn unic ar Athrawiaeth, y Bŷd hwn; ac am hynny, y mae fo'n cyrchu yn ddibaid, i gynnulleidfa'r * moeſgar, yn *Nhref Maeſgarwch.* 1 Joan. 4. 5.) A *yn ail*, oblegit ei fod e'n caru yr athrawiaeth honno yn oreu, am ei bôd hi yn ei gadw ef yn well na dim arall rhag erledigaeth, *Gal.* 6 12. Ac o herwydd ei fod ef o'r dymer gnawdol yma, y mae fo'n ymdrechu, i droi pobl oddiar fy ffŷrdd i, er uniawned ydynt. Y mae tri pheth ynghylch y Gwr hwn, ac a ddylit ti eu llwyr ffieiddio.

* *Dynion*

† *Gweddeidd-dra oddi allan.*

1. *Ei waith ef yn dy droi di allan o'r ffordd.*
2. *Ei ymdrechiad ef i wneuthur y grocs yn gâs yn dy olwg di.*

3. *Ei waith ef yn gosod dy Draed di ar y ffordd,*
* *Arwain.* *fydd yn* * *tywys i weinidogaeth Angau.*

Yn gyntaf, *Rhaid i ti ffieiddio ei waith ef yn dy droi di allan o'r ffordd; ie a'th waith dithau yn cyttuno ag ef yn hynny*: Oblegit trwy gofleidio Cynghor *Bydol Ddoethyn*, Ti a ddiyſtyraiſt Gyngor Duw. *Ymdrechwch* mêdd yr Arglwydd, *am fyned i mewn trwy'r Porth cyfyng*. Sef y porth tua'r hon y cyfarwyddais i tydi ar y cyntaf; oblegit *cyfyng yw'r Porth y ſydd yn arwain ir Bywyd, ac ychydig yw y rhai* y ſydd yn *ei chael hi*: Luc. 13. 24. Mat. 7. 14. Ac yn awr ſe ddarfu ir Dŷn drwg hwn dy droi di oddiwrth y porth bychan yma, ac oddiar y ffordd ſydd yn arwain tuag atti, gan dy ddwyn di o fewn ychydig i Ddeſtryw. *Caſhâa* gan hynny ei waith ef yn dy droi di allan o'r ffordd, a ffieiddia dy hunan am wrando arno ef.

* *Dyſalwch.* *Yn ail*, Rhaid i ti ffieiddio ei * Ddiwydrwydd ef i wneuthur y Groes yn atgas yn dy olwg di; Canys ti a ddylit farnu, *fod Dirmyg er mwyn* Criſt yn fwy golud na thryſſorau'r Aipht. *Heb.* 11. 25, 26. Heblaw hyn, Brenin y gogoniant a fynegodd itti, y caiſt yr hwn y ſy'n ewyllyſſio cadw ei einioes ei cholli hi; ac mêdd efe, os daw neb attafi, ac ni chaſâo ei Dâd, a'i Fam, a'i *Wraig*, a'i Blant, a'i Frodyr, a'i Chwiorydd, ie a'i Enioes ei hun hefyd, ni all efe fod yn Ddiſcybl i mi, *Mar.* 8. 34, 35. *Luc.* 14. 26. Ac am hynny meddafi, Rhaid i ti ddiflaſu ar yr Athrawiaeth honno y dderbyniaiſti oddiwrth *Bydol Ddoethyn*, yr hwn a'th berſwadiodd, y bydd y peth hynny yn Farwolaeth i ti, heb yr hyn mêdd y Gwirionedd ei hun nid elli di gael bywyd tragywyddol.

Yn Drydydd, *Rhaid i ti gaſhâu ei waith ef yn gosod dy draed di ar y ffordd ſyda yn arwain i weinidogaeth Angeu.* Ac ynghylch hynny, Rhaid i ti yſtyried at bwy yr anfonodd efe dydi, ac

hefyd

efyd mor anabl yr oedd y Gwr hwnnw i'th
waredu di oddiwrth dy Faich.

Y Gwr a elwir * *Legality*, at yr hwn i'th an- * *Deddfoldeb*
onwyd di, i geisio esmwythâad, yw mab y wa-
anaeth ferch, yr hon tydd yn awr tan gaethi-
wed, (hi a'i phlant) ac mewn dirgelwch, hi
ydyw y Mynydd *Sinai* yma, yr hwn a etnaisti,
hag iddo syrthio ar dy Ben, *Gal.* 4. 21, *&c.*
Yn awr os ydyw hi a'i phlant * yn gaethion, * *Yn rhwym*
pa fodd y gelli di ddisgwyl am gael dy wneu- *wrth y gys-*
thur yn wr rhŷdd ganthynt hwy? Ac am hyn *traith ddoodd-*
by ni ddichon y *Deddfoldeb* hwn dy ryddhau di *ef damnedi-*
oddiwrth dy Faich. Nis gwaredodd efe neb *gaeth am*
erioed etto, ac nid oes tebygoliaeth y gwareda *bechod.*
efe un dyn byth rhagllaw, oddiwrth Faich ei Rhuf. 6.
Bechodau. Ni chysiawnheir neb trwy weith- 23.
edoedd y Ddeddf, canys ni ddichon pobl trwy-
ddynt hwy gael eu rhyddhau oddiwrth eu bei-
thiau, *Rhuf.* 3. 29. *Act.* 13 38, 39. Ac am
ynny, nid yw meistr Bydol Ddoethyn ond
Estron, a meistr * *Legality* ond Twyllwr, ac * *Deddfoldeb*
id yw ei Fâb * *Sisility* ond Rhagrithiwr (er * *Gweddol-*
ecced ei ddrych a'i ymddygiad oddi allan) *deb.*
ac nis gallant hwy mo'th helpu di. Coelia fi,
id oes dim yn holl drwst a * dwndwr y Dyn- * *Sŵn*
on angal hyn, ond amcan i'th * siommi di am * *Twyllo*
y jechydwriaeth, trwy dy droi di oddiar y
ordd y gosodais i ti arni. A * chwedyn, fe * *Gwedi*
roch waeddodd *Esangylwr*, am gadarnhâad o'r *hynny.*
Nefoedd ynghylch y pethau y lefarasai efe am
anynt: Ac yn y man y daeth geiriau a thân
llan o'r Mynydd, tan yr hwn yr arhosodd
risfion druan Gwr, y rhai a wnaethant i wal t
i ben ef, a blew ei gnowd efi sefyll i fynu. Y
ciriau oeddynt y rhain. *Cynnifer ac y sy o*
eithredoedd y Ddeddf, tan felldith y maent: Canys
rifennwyd, melldigedig yw pob un, nid yw yn aros
yn holl bethau a scrifennir, yn llyfr y Ddeddf,
gwneuthur hwynt. Gal. 3. 10.

Yn

Yn awr nid oedd *Criſtion* yn edrych am ddim ond marwolaeth; ac efe a ddechreuodd waeddi yn alarus, gan felldithio yr amſer, yn yr hwn y cyfarfu efe â meiſtr *Bydol Ddoethyn*, gan alw ei hunan fil o weithiau yn ffôl, am iddo wrando ar ei gyngor ef. A chywilyddio yn ddirfawr y gwnaeth efé hefyd, wrth feddwl i reſymmau cnawdol y Gwr ymma ei orchfygu ef yn y fath fôdd, fel y parent iddo * dyro oddiar y ffordd uniawn. Ac ar ôl hynny fo a neſſaoedd drachefn at *Efangylwr*, gan lefaru wrtho ir pwrpas hyn.

* *Troi.*

Criſ. Syr, Beth a debygwch chwi? A oes obaith? A allaſi ddychwelyd yn awr, a myned i fynu at y porth bychan? Oni wrthodir fi am fy nhroſedd, ac onis gyrrir fi yn ol oddi yno gyda chywilydd? Mae yn ddrwg gennif i mi wrando ar gyngor y Gwr hwn; eithr a ellir maddeu fy mhechodau i?

Efang. Yna y dywedodd *Efangylwr* wrtho, fe mae dy droſſeddiad di yn fawr jawn; canys tr a wnaethoſt ddau ddrwg, Ti a adewaiſt y ffordd dda, ac a aethoſt i * drafaelu ar hyd llwybrau gwaharddedig: Er hynny, di gei dy dderbyn gan y Gwr ſydd wrth y Porth: oblegit y mae ſo yn ewyllyſſio yn dda i Ddynion: Yn unig eb efe, * gwilia rhag gŵyro drachefn, *rhag dy ddiſetha o'r ffordd, pan gynneuo ei lîd ef yn ond ychydig*, Pſal. 2. 22.

* *Teithio.*

* *Gwachel droi oddiar y ffordd.*

Yna yr ymdacclodd *Criſtion* i * ymhoelyd ac *Efangylwr*, wedi iddo ei guſſanu ef, a wenodd arno, ac a ddywedodd Duw yn rhwydd wrtho. Felly efe a aeth ym-mlaen ar frŷs heb yngenyd gair wrth un-dyn ar y ffordd. Ac os gofynnai neb ddim iddo, ni chai e ateb yn y bŷd oddiwrtho. Yr oedd e'n cerdded * meis un yn troedio o hŷd, ar Dir gwaharddedig: Ac ni allai efe ei dybied ei hun yn ddiogel mewn unrhyw fodd, hyd oni ddaeth ef drachef

* *Ddychwelyd.*

* *Megis.*

drachefn ir ffordd a adawſai ſo, trwy gyngor Meiſtr *Bydol Ddoethyn*: Ac felly ſe a ddaeth o'r diwedd hyd at y Porth; A ſerifennwyd y geiriau hyn uwch ben y porth, *Curwch ac fe agorir i chwi*, Mat. 7. 7, 8. A chwedi curo mwy nag unwaith, efe a ddywedodd.

A agor neb y Porth im ſi,
*Y ddarſu bechu'n * ſteler?*
Os felly gwnaer, mi ganaf glôd,
Yn † waſtod i'm Duw || tyner.

Ym mhen ennyd, Daeth ir Porth wr pwyllog ſobr, a elwyd * *Ewyllyſſiwr da*, ac efe a ofynnodd, *Pwy ydoedd yno? Ac o ba le yr oedd 'efe yn dyfod? A pha beth a fynnai fo?*

* *Yn ddrygionus.*
† *Yn waſtadol.*
|| *Tirion.*
* *Sef*, Criſt

Criſ. Y mae yma Bechadur truan trwm lwyhog: Dyfod yr wyfi o *Ddinas Deſtryw*, eithr yr wyf yn myned i fynydd Sion, fel i'm gwaredir rhag y llîd a fydd. Am hynny Syr, yn gymmaint a chlywed o honof, * taw trwy 'r porth hwn y mae'r ffordd tuag yno, myfi, a fynnwn wybod, a ydychi 'n ewyllyſgar im gollwng i mewn.

* *Mair*

Ewyllyſſiwr-Da. *'Rwy 'n ewyllyſgar ebr yntef 'm holl galon, ac ar hynny efe a agorodd y Porth.*

Fe agorir y Porth i bechadurïaid drylliedig o galon.

A 'phan oedd *Criſtion* yn myned i mewn, y lall a'i cippiodd ef atto. Yna ebr *Criſtion*, Beth yw hyn? O fewn ychydig at y Porth yma ebr lall, yr adeiladwyd Caſtell cadarn, a *Beelzebub* ydd *Gapten* arno: Ac oddi yno, y mae efe 'i *Sawdwyr*, yn ſaethu pieeellau at y rhai y'n dyfod i fynu at y Porth hwn, mewn bwriad i lladd hwynt cyn yr elont i mewn. Weithian ebr *Criſtion*, 'r wy 'n ymlawenhau, ac atto yn dychrynu. Ac wedi dyfod i mewn, ofynnodd y *Porther* iddo, Pwy oedd yr hwn o'i yſtarwyddodd ef tuag yno?

Criſ. *Efangylwr a barodd i mi ddyfod yma a buro* (*mal y gwnaethum*) *ac efe a ddywedodd rthyf, y cawn i wybod gennych Syr, pa beth ſydd aid i mi ei wneuthur.*

Ewy'-

Eyll-D. Y mae Drws agored wedi ei oſo
flaen di, ac ni ddichon neb ei gau eſ.

Criſ, *Yn awr yr wyſi 'n dechreu medi ffrwy*
fy mheryglon.

E. D. Ond pa fodd y daethoſti, heb neb gyd
thi?

Criſ. *Am nad oedd neb o'm Cymmydogion y*
gweled eu perygl, fel yr oeddwn i yn gweled fy mhe
ygl fy hun.

E. D. A oedd eich taith chwi yn hysbys i neb
honynt?

Criſ. Oedd, canys fy ngwraig a'm plant a'm
gweliant i † yn cychwyn, ac a alwaſant ar
ol, i geiſio gennif ddychwelyd: Rhai heſy
o'm Cymmydogion a alwaſant arnaf i † ymho
elyd: Eithr myfi a oſodais fy myſſedd yn f
nghluſtiau, ac a gymmerais fy ffordd.

† *Yn dechreu 'm ſiwrnai.*
† *Ddychwelyd.*

E. D. Eithr a ganlynodd neb o honynt Chwyc
wi, i'ch perſwadio i ddychwelyd adref?

Criſ. Do, *Cyndyn* a *Meddal* a'm canlynaſant
ond pan y gwelſant, na thycciai mo'i cyngho
hwynt, ſe ddychwelodd *Cyndyn* dan ddifenw
eithr *Meddal* a ddaeth gyda mi, nes i ni ddyfo
hyd at Gors anobaith, ac ni a gwympaſom yn
thi yn ddiſymmwth: † Ac ar hynny, fy nghym
mydog *Meddal* a ddigalonnodd, ac nis mynna
ſe ſentro ymmhellach. Ac yna wedi eſcyn o
Gors, ar yr ochr neſſaf at ei Dŷ ei hun, ſo
ddywedodd wrthyf, y gellwn i erddo eſ fedd
ionnu y wlâd dêg ſy hunan. Felly eſe a aet
iw ffordd ei hun, a minne a ddaethum ar hy
fy ffordd innau, eſe ar ôl *Cyndyn*, a minne i
porth yma.

† *Fe all Dyn gael cwmpni wrth ddechrau ei daith tua 'r nef, ac etto dyfod yno wrtho ei hunain.*

E. D. Yna ebr Ewyllyſſiwr da, och o drua
Gwr! A ydyw y Gogoniant nefol mor wae
yn ei olwg eſ, fel nad yw eſe yn cyfrif, y tâl
gogoniant hwnnw mor ymgais am dano, oblegi
bod ychydig o rwyſtrau yn y ffordd tuag atto

Criſ. Myfi a ddywedais ebr *Criſtion* y gwi

n *Feddal*, a phe dywedwn i y cwbl o'r gwir-
onedd am danaf fy hun, fe gaid gweled, nad
yfi well nag ynteu. Gwir yw, efe a ddych-
elodd iw Dŷ ei hun, eithr minne hef-
d a droais ir ffordd fy 'n arwain i *Farwolaeth*,
redi fy annog i hynny, trwy gynghor cnawdol
Meiftr *Bydol Ddoethyn*.

E. D. Oh! ese â gyfarfu â chwi? Pa beth! Efe
fynnai i chwi fyned at Meiftr *Deddfoldeb* i
eifio efmwythdra. Twyllwyr ydynt hwy ill
au. Eithr a ddilynafoch chwi ei Gyngor ef?

Crif. Do, cyn belled ac y meiddiwn: Mi a
ethyn i ymofyn am Mr. *Deddfoldeb*, hyd oni
hybiais y fyrthiai 'r Mynydd oedd wrth ei Dŷ
f ar fy mhen i: Ac am hynny, fe orfu arnaf
mattal rhag myned ym-mhellach.

E. D. Fe fu'r Mynydd hwnnw yn ddiniftr i
agad, ac a fydd felly etto i laweroedd. Da
dyw i chwi ddiange, ac nas maluriwyd chwi
n chwilfryw gantho.

Crif. Yn ddiau, ni wn i beth a ddigwydda-
ai immi yno, oni buafai i *Efangylwr*, ar awr
da gyfarfod â mi drachefn, fel yr oeddwn
n athrift iawn yn ¶ dwys fyfyrio, beth a dda- ¶ *Mawr.*
vai o honofi, Eithr trugaredd Duw; oedd ei
il ddyfodiad ef attafi; ¶ os amgen ni ddae- ¶ *Allan o*
hwn i byth yma. Ond yn awr yr wyf wedi *hynny.*
yfod, y fath un ac ydwyfi, fef, Dyn yn haeddu
ael fy neftrywio gan y Mynydd hwnnw, ac
id i fefyll yma fel hyn, i ymddiddan â'm *Har-*
lwydd: Eithr oh! Pa ffafor yw hyn, fod o
onofi er hynny yn cael fy-nerbyn i mewn ir
e hwn.

E. D. Nid ym ni 'n ¶ edliw dim i neb, er ¶ *Dannod.*
cymmaint y wnaethant hwy cyn dyfod yma: ¶ *Sef, o*
e nis bwrier mo honynt hwy allan. *Joan. 6. ddrygiau.*
7. Ac am hynny *Grifton* anwyl, ¶ Dere gyda ¶ *Tyred.*
i ychydig ym-mhellach, a myfi a'th ddyfcaf
i ynghylch y ffordd,, y fydd raid i ti fyned

ar

ar hyd-ddi. Edrych o'th flaen, a weli di y ffordd gôl accw? Dyna'r ffordd y dylit ti fynd ar hyd-ddi. Fe a'i gwnaed hi gan y ¶ *Padriarchiaid*, y *Prophwydi*, *Criſt* a'i *Apoſtolion*, ac y mae hi cyn uniawned, ac y gallai Rheol ei gwneuthur hi. Dyma'r ffordd y ſydd raid i ti ſwrneio arni.

¶ *Yr uchel Dadau megis Abraham Iſaac, &c.*

Criſ. Eithr ebr *Criſtion*, A oes yno draws ffyrdd, trwy y rhai, y dichon Dyn dieithr golli ei ffordd?

E. D. Oes, y mae amryw o ffyrdd yn dyfod i'th ffordd di; ond y maent hwy oll yn geimion ac yn llydain: Eithr wrth hyn y gelly di adnabod y iawn ffordd, oddiwrth y croes-ffyrdd y mae hi yn unig yn union ac yn gûl, a'r lleill yn geimion ac yn llydain, *Mat.* 7. 13, 14.

Nid oes ymwared oddiwrth y baich o bechod, ai euogrwydd ef, onid trwy waed Criſt.

Yna mi a glywn *Criſtion* yn gofyn iddo ef ym mhellach, a allai efe ei ddadlwytho ef o'i lwyth oedd ar ei gefn; canys hyd yn hyn, nachawſai efe ware'd o honaw, ac nis gallai efe mewn môdd yn y byd ſwrw ei faich i lawr neu help.

Yntef a'i hattebodd ef, ymfodlona i aros dy faich, hyd oni ddelech di ir lle o elmwy thâad, canys fe a gwymp oddiar dy gefn di yn o honaw ei hun.

Yna y dechreuodd *Criſtion* wregyſu ei lwyn au, ac ymbarottoi iw daith: A dywedodd llall wrtho, y deuai fo wrth Dŷ y ‖ *Deonglwr* pan elai fo ychydig bach ym mlaen oddiwrth y porth: Ac efe a barodd iddo guro wrth ddrws ef; a dywedodd wrtho, y dangoſei *Deonglwr* iddo bethau rhagorol. ¶ A chwedy fe gymmerodd *Criſtion* ei genhad oddiwrth Gyfaill, ac yntef hefyd a ddywedodd wrth *Criſtion, beod da yr elot ti.*

‖ *Eſponiwr.*

¶ *Ar ôl hyny.*

Yna efe a aeth ¶ rhagddo, hyd oni ddaeth at Dy y *Deonglwr*, lle y curodd e lawer gwaith O'r diwedd daeth un ir drws, ac a ofynnod *Pwy ydoedd yno:*

¶ *Ymlaen.*

Cris. Syr ebr *Cristion*, ¶ ymdeithydd ydwyfi: ¶ *Trafaelwr.*
ac fe a orchymmynwyd i mi gantun fydd yn
ydnabyddus â Gwr da y Tŷ hwn, i alw yma
r llesâad i mi; ac am hynny, myfi a ewyllyswn ymddiddan ag ef: Felly fe a alwodd wr
tŷ, ac yn y man fo a ddaeth at *Cristion*, ac a
fynnodd iddo, *pa beth yr ydych chwi yn ei geisio*
ma?

Cris. Syr, ebr *Cristion*, Dyn wyfi a ddaeth
llan o D*dinas deſtryw*, ac yr wy 'n myned tua
dynydd Sion; Ar Gwr y fy'n lefyll wrth y
orth, ym mhen y fforddhon, a ddywedodd
rthyf, os galwn i yma, y dangoſech chwi i
i bethau ¶ godidog, y cyfryw ac a'm cyn- ¶ *Rhagorol.*
orthwyent yn fy Nhaith.

¶ *Deonglwr.* Yna ebr *Deonglwr*, Tyred i ¶ *Un yn*
ewn; ac mi a ddangoſaf yr hyn a fydd budd- *egluro pe-*
ol itti. A chwedi erchi iw was ennyn can- *thâu tywyll.*
yll, fo a barodd i *Cristion* i ddilyn ef; felly
o i harwainodd ef i yſtafell ddirgel: Ac yn ôl
orchymmyn ei Feiſtr, fe agorodd y gwas ryw
drws, ac yna, fe welai *Cristion* lûn Gwr ſobr
wn, wedi ei oſod i fynu wrth y pared, a
yma oedd ei wêdd ef. *Yr oedd ei lygaid ef gwe-*
eu derchafu tua'r Nefoedd, yr oedd y llyfr goreu
ei law ef, a chyfraith gwirionedd yn ſcrifennedig
ei wefuſau ef, a'r byd o'r tu cefn iddo, yr oedd
yn ſefyll, fel ped fuaſai ſo yn ¶ *dadleu â dynion,* ¶ *Pledio.*
yr oedd Coron o aur ynghrôg uwch ei ben ef.

Cris. *Yna ebr* Criſtion, *beth yw yſtyr y peth hyn?*

Deong. Y mae 'r ¶ Gwr, a ddodir allan trwy ¶ *Sef, Pre-*
llûn hwn, yn un on fîl: Efe a ddichon gen- *gethwr yr*
edlu plant, ac eſcor arnynt, a'u ¶ meithrin *efengyl.*
fyd, pan y genir hwynt. 1 *Cor.* 4. 15. *Gal.* ¶ *Magu.*
18. 1 *Pet.* 2. 2. A lle y gwelaiſt ti ef â'i
gaid gwedy eu derchafu tua 'r Nef, a'r llyfr
reu yn ei law, a chyfraith gwirionedd yn
rifennedig ar ei wefuſau; y mae hynny yn
ngos itti, || taw ei waith ef ydyw gwybod a || *Mai.*

dat-

dateuddio pethau tywyll i Bechaduriaid, mal y
‡ *Pledio* gwelaist ti ef yn sefyll, sel ped fuasai yn ‡ dad-
leu â Dynion: A lle y gwelaist i y byd sel peth
wedi ei daflu o'r tu cefn iddo, a bod coron y
‡ *Crogi.* ‡ hongian uwch ei ben ef, y mae hynny yn
dangos itti, fod ei ddibristdod a'i ddirmyg ei
o'r pethau presennol, o gariad at wasanaeth ei
feistr, yn ei sicrhau ef, y caist e ogoniant tra-
gywyddol yn obrwy, yn y byd a ddaw 1 *Pet.*
§ 4. Yn awr ebr Deongiwr, myfi a ddangosais
i ti y lûn hwn yn gyntaf; O herwydd y gwr
a osodir allan trwy 'r dryeh hwn, ydyw yr unig
Ddyn, a awdurdodwyd gan Arglwydd y lle, yn
wyd ti yn myned tuag atto, ith arwain di trwy
bob man dyrys a gysarfyddi di yn dy siwrnai.
‡ *Yn fawr.* Ac am hynny crassa i yn ddwys ar yr hyn y
ddangosais itti, a chofia yn sanol y pethau a we-
laisti, rhag i ti gysarfod yn dy daith, a rhai a
gymmero arnynt dy arwain di yn y iawn ffordd
§ *Yn ar-* er bod eu ffordd hwy § yn tywys i farwolaeth.
wain i Yna efe a ymaflodd yn ei law ef, ac a'i har-
ddaye- wainodd ef, i ystafell helaeth iawn, yr hon
digaeth. oedd yn llawn o lŵch, am nad yscubasid hi er
ioed; a chwedi edrych arni ennyd fechan, fe
§ *Deong-* alwodd y § *Lladmerydd* am wr i hysgubo hi: A
lwr. phan ddechreuodd efe ddaigub, fe godod
cymmaint o lŵch o amgylch, ac y bu *Cristi-*
agas a thagu gantho. Yna ebr *Deonglwr* wrth
‖ *Morwyn.* ll langces oedd yn sefyll ger llaw, Dwg ym-
§ *Bwrw.* ddwr, § a thanella ef ar hyd y stafell; a pha
y gwnaeth hi hynny, fe ysgubwyd ac a lanhâ
wyd y lle yn ddifyrr.

Cris. *Beth yw meddwl hyn ebr* Cristion?

Deong. A'r Lladmerydd a attebodd, yr ys-
fell hon yw calon dyn, heb ei glanhau erioed
gan râs hyfryd yr Efengyl; y llwch yw e
bechod gwreiddiol ef a'i lygredigaethau odd
fewn, y rhai a halogasant yr holl Ddŷn; A'
hwn a ddechreuodd ysgubo ar y cyntaf yw

Gyfraith

Gyfraith: Eithr yr hon a ddygodd ddwr, ac a'i anellodd ef ar hyd y ſtafell yw'r *Efengyl*: Yn wr lle y gwelaiſt i y llŵch yn chedeg felly o obparth yn y man ac y dechreuodd y cyntaf lgubo, fel nad allai efe lanhau yr yſtafell, ond i ſod ef ym mron dy dagu di: Y mae hyn yn angos i ti, * ſod y *Gyfraith*, trwy ei gweithediad, (ſef *trwy ei gwaith hi'n gorchymyn yn gwylltineb gwahardd, ac yn bygwth*,) yn lle puro'r Galon ddiwrth bechod, yn rhoddi achlyſur neu achos ddo i ymadfywio, i gaſglu grym, ac i gynyddu n yr enaid, ie, y pryd hynny, pan y bo hi yn atguddio ac yn gwahardd pechod, canys nid dyw hi yn rhoddi gallu i ddaroſtwng ef *Rhuſ.* . 8, 12. &c. 1 *Cor.* 15. 56. *Rhuſ.* 5. 20.

* *Trwy ein a'n tueddi- ad i bechu, yr ym ni yn Cymmeryd achlyſſur i wneuthur drwg ſwy wy, pan y bo'r Gyfraith yn ceiſio 'n ffrwyno a'n hattal ni baqddo: Ac am hynny pan y bôm yn pechu, ni ddylaem feio ein unain, ac nid y Ddeddf, canys y mae hi yn ſanctaidd, yn gyfia- yn, ac yn dda.*

A Thrachefn, megis ac y gwelaiſt i y For- yn yn tanellu Dwr ar hyd y ſtafell, trwy yr yn glanhawyd hi yn * ddityr; y mae hynny n dangos i ti, mai pan ddelo'r *Efengyl* ir galon n ei gweithrediadau hyfryd a rhagorol, yna neddafi, megis ac y gwelaiſt i y llangces yn oſtwng y dŵſt, trwy danelliad y Dwfr ar hyd llawr; felly hefyd y gorchfygir, ac y daroſtngir pechod ac y glanheir yr enaid trwy ffydd n yr *Efengyl*, ac fel hyn fe a wneir y Galon yn ymmwys, i Frenin y Gogoniant i breſwylio nthi, *Joan.* 15. 3. *Eph.* 5 26. *Act.* 15. 9.

* *Hyfryd.*

Yna mi a welais y *Deonglwr* yn arwain *Criſtion* rbyn ei law i yſtafell fechan, lle yr oedd dau Feibion ieuangc, yn eiſtedd bob un yn ei adair, Enw yr hynaf oedd * *Cynnwrf*, Ac nw'r llall oedd * *Ammynedd*. Mi a debygſwn d *Cynwrf* yn llawn o anfodlonrwydd, ond yr edd *Ammynedd* yn llonydd iawn. Yna y gofyn- odd *Criſtion*, Pa ham yr oedd *Cynnwrf* mor an-

* *Cythryſwi, aneſmwythder yn y meddwl.*

* *Lioddefgarwch.*

 fodlon?

fodlon? A'r *Deonglwr* a'i attebodd ef, y mynnai eu *Llywodraethwr* hwy iddynt aros, am ei bethau goreu ef, hyd ddechreuad y flwyddyn neſſaf; ond fe fyn *Cynnwrf* gael y cwbl yr awron, eithr y mae *Ammynedd* yn foddlon i ddiſgwyl hyd yr amſer nodedig.

Yna mi a welwn un yn dyfyd at *Cynnwrf*, ac yn dwyn iddo dryſſor mewn cwd, ac yn bwrw ei ſach i lawr wrth ei draed ef: Yntef a'i cyfododd hi i fynu, ac a orfoleddodd ynthi: Ac heblaw hynny fo a chwarddodd yn watwarus am ben *Ammynedd*: Ond ar ôl gronyn o amſer, mi a welwn ei fod ef gwedi at adloni 'r cwbl, ac nad oedd gantho ddim wedi ei adel onid brattiau.

Criſ. *Ardolwyn ebr* Criſtion *wrth y* Lladmerydd, * *eſponiwch i mi y matter yma yn eglurach.*

* *Agorwch*

Deong. Arwyddion yw y ddau langc hyn ebr *Deonglwr*: *Cynnwrf* ſy 'n arwyddoccau Dynion y Byd hwn, ac *Ammynedd* ſy'n arwyddoccau Dynion y Bydd a ddaw. Canys * meis y gweldi yma, ſe fynn *Cynnwrf* gael y cwbl * yr wan, ſef, y flwyddyn hon, hynny yw yn y Byd preſenol: Felly y mae awydd Gwyr y Byd hwn i gael ei holl bethau da yn awr: Nis gallant hwy aros yn eſmwyth hyd y flwyddyn neſſaf (hynny yw hyd y Byd a ddaw) am eu cyfran o bethau daionus. Y mae'r *Ddihareb* honno, *Gwell Adar yn yn llaw nâ Dau yn y Coed*, â mwy o bwys ynthi gydag hwynthwy, nâr holl dyſtiolaethau * *Oddiwrth*, * dwyfol ynghylch Daioni y Byd a fydd. Eithr megis ac y gwelaiſt i *Cynnwrf* yn * gwario'r cwbl ymaith yn ebrwydd, ac nad oedd dim o * *Treulio.* fewn ychydig o amſer wedi adel iddo onid brattiau, felly y bydd hi gyda phawb o'r cyfryw ddynion yn niwedd y byd hwn.

* *Megis.*

* *yr awron.*

* *Deall.*

Criſ. Rwy'n * dirnad yn awr ebr *Criſtion* mai *Ammynedd* ſydd â'r Doethineb mwyaf; *Ie Gyntaf*, o herwydd ei fod ef yn foddlon i aros

am y pethau goreu i meddiannu hwy yn y Byd y ddaw, er ei fod ef etto hebddynt: Yn Ail, oblegit y caiff e ſwynhau yn ei gyfran gogoneddus, pan na bo dim gan y llall ond brattiau.

Deong. Nage, chwi a ellweh angwanegu rheſwm arall, ſef, *o herwydd bod Gogoniant y byd a ddaw yn parhau dros fyth*; ond y mae pethau'r byd hwn yn myned * i bant yn ddiſymwth. *Dibar.* 23. 5. Ac am hynny nid oedd gan *Cynnwrf* gymmaint o achos i chwerthin am ben *Ammynedd*, ac a fydd gan *Ammynedd* i chwerthin am ben *Cynnwrf*, er i *Cynnwrf* gael eu bethau da *yn gyntaf*, ac na chafodd *Ammynedd* mo honynt hwy ond *yn diweddaf*; canys rhaid i *Gyntaf* roddi lle i Ddiweddaf, oblegid rhaid i Ddiweddaf gael yr amſer a *ddaw*: Ond nid yw Diweddaf yn rhoddi lle i ddim arall, canys nid oes Peth arall i ddyfod yn ei le ef. Rhaid gan hynny, ir hwn a gaiſt ei ran yn gyntaf, gael amſer hefyd iw threulio hi; ond rhaid ir hwn a gaiſt ei gyfran yn ddiweddaf ei chael ei dros fyth; ac am hynny y dywedir am *Ddeifes, Tí á dderbyniaiſt dy Wynfyd yn dy fywyd, ac felly Lazarus ei Adfyd: ac yn awr y diddenir ef ac y poenir ditheu*, Luc. 16 25.

* *Ymaith.*

Criſ. *Mi a welaf yn awr ebr* Criſtion * *taw gwell yw diſgwyl am y pethau ſydd i ddyfod, nâ thrachwantu yn ôl y pethau preſennol.*

* *Mail.*

Deong. Chwi a ddywedaſoch y gwir, *Canys y pethau a welir ſy tros amſer, ond y pethau ni welir ſy dragywyddol*, 2 Cor. 4. 18. Eithr er bod y matter felly, etto gan fod y pethau preſennol a'n ¶ Blŷs cnawdol ni yn Gymmydogion agos iw gilydd; a thrachefn, oblegit bod y pethau i ddyfod a'n y Synhwyrau cnawdol ni yn Ddieithriaid iw gilydd, hynny yw'r rheſwm, pa pa ham y mae y cyntaf o'r rhain yn dyfod mor ebrwydd i ymgyfeillachu a'i gilydd yn garedig, a bôd yr ail yn aros mor bellennig, y naill oddiwrth y llall.

¶ *Trachwant.*

¶ *Y naill ir llall.*

† *Synhwyrau yw y gallu oedd y ſydd ynom, i Weled, i Glywed, i Aregli, i Flaſu, ac i*

 Deimlo.

Ob! mor echryſlon gan hynny yw y rhêg honno, pan y bo Dyn yn dywedyd, colli fy mnum ſynwyr a wnelo i.

Yna mi a welais y *Lladmerydd* yn ymaflyd yn llaw *Criſtion*, ac yn ei arwain ef i Fan, lle yr oedd tân wedi gynneu wrth fagwyr; ac un yn ſefyll wrtho, yn bwrw llawer o ddwr arno yn waſtadol iw ddiffodd ef, etto yr oedd y tan yn fflammio yn uwch ac yn boethach,

Crif. *Beth ſydd i ni ddeall wrth hyn ebr* Criſtion; *A'r Deonglwr a* attebodd, *y Tân hwn yw Grâs* Duw wedi ei weithio yn y galon, a'r hwn ſy'n bwrw Dwr arno iw ddiffodd ef, yw'r *Diafol*; Ond lle y gwelaiſt i y tân yn lloſci yn uwch ac yn boethach er bwrw 'r dwfr arno, tydi a gai weled hefyd yr achos o hynny. Ac felly fe i harwainodd ef oddiamgylch, i yſtlys arall y fagwyr, ac efe a welai yno wr, â lleſtr, yn ei law, o'r hwn yr oedd efe yn tywallt allan olew yn ddibaid (etto yn ddirgel) ir tân. Yna ebr *Criſtion, pa beth yw yſtyr y pethau yma:* Hwn yw *Criſt* ebr *deonglwr*, y ſydd yn waſtadol, ag olew ei râs, yn cynnal y gwaith da y ddechreuodd efe eiſus ynghalonau ei bobl; ac am hynny, er a allo'r Diawl ei wneuthur, y mae eu heneidiau hwynt yn parhau yn raſol fyth, (2 *Cer.* 12. 9. *Phil.* 1. 6. Ac lle y gwelaiſt i y Gwr yn ſefyll o'r || tu hwnt ir wal, i || faintumio y tân, y mac hynny yn dangos itti, mai peth anhawdd ydyw, ir temptiedig i weled, pa ſôdd yr ydys yn cynnal y grâs yma yn eu heneidiau.

|| *Yn ôl ir fagwyr.*
|| *I gadw'r tan rhag diffodd.*

Myfi a ganfum hefyd y *Deonglwr* yn cymmeryd *Criſtion* drachefn wrth ei law, ac yn ei || dywys ef i Fann hyfryd, lle yr adailadwyd || Llŷs gwych, a phrydferth ir golwg: Ac wrth edrych ar y Neuadd dŷ hwn, fe a ymlawenychodd *Criſtion* yn ddirfawr.; ac efe a welodd hefyd rai yn rhodio ar ¶ nenn y Tŷ, wedi eu dillad oll a brethyn aur. Yna ebr *Criſtion*, a allwn

|| *Arwain.*
|| *Plás.*

¶ *Penn.*

ſyn-

fyned i mewn ir Tŷ hwn. Eithr y ¶ *Lladmerydd* a'i cymmerodd ef, ac a'i harwainodd ef i fynu tua drws y ¶ Palas. Ac wele yr oedd lliaws mawr o bobl, yn ſefyll wrth y drws, megis rhai yn chwennychu myned i mewn ond nis meiddient: Ac yr oedd Gwr hefyd yn eiſtedd yno, yn lle dagos ir drws, wrth ¶ Ford, a llyfr a chorn dû ſcrifennydd o'i flaen ef, i yſcrifennu i lawr Enwau y ſawl a aent i mewn ir llŷs. Ac efe a welai hefyd lawer o Wyr arfog, yn ſefyll ar y ffordd oedd yn arwain ir Drws, iw chadw hi, wedi ymroi i wneuthur cymmaint o adwyth ac eniweid ac allent ir Dynion a fynnent fyned i mewn, *Act* 14 22. 2 *Tim.* 3. 12. A ¶ ſynnu a wnaeth *Criſtion* ar hyn. O'r diwedd, pan yr oedd pawb yn cilio'n ôl rhag ofn y Gwyr arfog, fe welai *Criſtion* Wr ag wyneb-pryd ¶ glew gantho, yn dyfod i fynu at yr hwn oedd yn eiſtedd yno i yſcrifennu, gan ddywedyd wrtho, *Syr, Dodwch, i lawr ſy Enw i*, a phan y gwnaeth efe hynny, fe welai'r Gwr yn tynnu ei gleddyf, ac yn goſod helm ar ei ben, ac yn rhuthro tua'r Drws ar draws y Gwyr arfog, y rhai a ymoſodaſant yn ei erbyn ef yn gynddeiriog ag arfau angheuol: eithr nid allent hwy ei ddigalonni ef mewn môdd yn y byd, ac am hynny fo ymladdodd â hwy yn ffyrnig; ac felly wedi cael ei glwyfo ganthynt, a rhoddi amryw archollion iddynt, ſef ir ſawl oedd yn ceiſio i gadw ef allan, fo a wnaeth ei ffordd trwyddynt hwy oll, ac ymwthiodd ymmlaen ir llŷs: Ac ar hynny y clybuwyd llais hyfryd y rhai oedd yn y Palas, ſef y ſawl oedd yn rhodio ar nenn y Tŷ, yn dywedyd,

¶ *Dere, Dere, i mewn yn awrol,*
Ti ynnilli † fraint traeawyddol.

Felly efe a aeth i mewn, ac fe gwiſgwyd amdano, âr un-rhyw Ddillad a hwythau; yna y gwênodd *Criſtion*, ac a ddywedodd; yn ddiau

¶ *Un yn egluro pethau tywyll*

¶ *Ty brenhin ol.*

¶ *Bwrdd.*

¶ *Rhyfeddu.*

¶ *Gwrol.*

Eph. 6 17.
1 *Theſſ* 5. 3.

Ar wartha.

¶ *Tyred.*

† *Gogoniant.*

mi debygwn, y gwn i beth yw yftyr a meddwl hyn i gyd.

Y mae'r Drygionus yn gwrthwynebu y ſawl ſy'n ſiwrneio tua'r neſoedd, trwy eu gorthrymmu hwynt a choſpedigaethau; a phan nas gallant wneuthur felly, y maent yn eu ſathru hwynt dan draed â'u geiriau caledion, gan flaenllymu eu tafodau, a dodi awch arnynt megis ar gleddyfau a ſaethau, i ddrygu'r gwirion, Pſal. 140. 3. Pſal. 64. 34. *Eithr y mae'r rhai graſſol yn amddiffyn eu hunain â chleddyf yr Yſpryd, ſef â Gair Duw, gan hyſpyſſu ir annuwiol, nad ydynt yn ceiſio ond gwaſanaethu Duw yn ôl ei ewyllys: a thrwy ei gwaith hwy yn ceryddu yr annuwiol am eu pechodau, ac yn enwedig am eu caſineb o'r hyn ſydd dda: y mae'r Duwiol trwy hynny, a chleddyf yr Yſpryd yn ymladd â'r annuwiol, ac ydynt yn clwyfo eu calonnau hwynt: Eithr er cymmaint y maent hwy yn herlid y rhai graſſol, ac er cymmaint yw gwatwor, a geiriau caledion y drygionus am y rhai ſy'n ofni Duw, y mae'r Duwiol, er hynny i gyd, yn myned ymmlaen, ac yn ymwthio ir Neſoedd ar y diwedd,* Mat. 11. 12. *Ond na thebyged pobl eu bod hwy'n dioddef er mwyn duwioldeb, os dioddef y maent fal drwg-weithred-wyr: ac edrychent hwythau hefyd y ſydd yn erlid rhai crefyddol, pa un a'i am eu daioni a'i am eu drygioni y maent yn gwneuthur felly,* 1 Pet. 4. 15, 16. *Ac os am eu daioni, darllenant,* Phil. 1. 28.

Yn awr ebr *Criſtion*, gadewch i mi fyned oddi-ymma: Nage ebr Deonglwr, Aros hyd oni ddangoſwyf i ti ychydig 'ragor, a 'chwedyn di a gai fyned ith ffordd; Felly fo ymaflodd yn ei law ef drachefn, ac a'i harwainodd ef i yſtafell dywyll iawn, lle yr oedd Gwr yn ciſtedd mewn 'cyffion o haiarn, wedi ei gau i fynu megis Aderyn mewn 'cawell.

'Yn ychwaneg.
'Ar ol hynny.
'Stocks.
'Cage.

Yn awr fe ellit tybied wrth edrych ar y Gwr, ei fod ef yn athriſt iawn: canys yr oedd efe yn ciſtedd a'i olygon tua'r Ddaiar, a'i ddwylo gwedi eu plethu ynghyd: ac yr oedd efe yn ochneidio, fal pettaiſai ef ar dorri ei galon. Yna ebr *Criſtion*, pa beth ſydd i mi ddeall wrth hyn? Ar hynny fe erchodd y 'Lladmeryda iddo ymddiddan a'r Gwr.

'Y Deonglwr, yr eſponiwr.

Criſ.

Criſ. Yna ebr *Criſtion* wrth y Dŵn, pwy'n wyti? yntef a'i hattebodd ef, yr wyſi yr hyn nid oeddwn i cynt.

Criſ. *Pa beth a ſuoſt i cynt?*

Gwr. Dywedodd y Gwr wrtho, mi a fum tros drô yn Broffeſſor têg blodeuog, yn ſyngolwg fy hunan, ac yngolwg eraill hefyd. Mi a debygiwn unwaith, fy mod i yn y ſtordd ir Ddinas nefol: ac yr oedd yn llawen gennif y pryd hynny, pan feddyliwn yr awn i yno. ‘ *Tros ams ſer.*

Criſ. *Eithr pa beth wyt ti yn awr?*

Gwr. Yr wyſi yn awr yn Ddŷn y ſydd yn llawn o *Anobaith*, ac fo'm cauwyd i yntho, megis yn y cyffion haiarn ymma; nis gallaſi ‘ddwad i maes o honaw mewn môdd yn y bŷd. ‘ *Dayfod allan.*

Criſ. *Eithr pa fodd y daethoſt i ir cyflur hwn?*

Gwr. Peidio a wneuthum i a gwilio a bod yn ſobr: Myſi a adawais garreion y ſtrwyn i gwympo ar wdaf fy nhrachwantau. Mi a droſſeddais yn erbyn goleuni y Gair, a Daioni Duw: Myſi a driſtêais yr Yſpryd glân, ac fe a ymadawodd â'm fi. Mi a demptiais y Diawl, ac fe a ddaeth attaf. Myſi a gyſtroais Dduw i ddigoſaint, ac fo'm gadawodd i; a chaledais fy nghalon yn y fath fôdd, fal nas gallaf edifarhau.

Yna ebr Criſtion wrth y Lladmerydd, A oes dim gobaith ir fath Ddyn a hwn? Gofyn iddo ſe ebr Deonglwr.

Criſ. *Yna ebr* Criſtion *wrtho ef, a oes dim gobaith? A gedwir di drós fyth yn y cawell haiarnaidd hwn o Anobaith?*

Gwr. Nid oes genni obaith yn y byd.

Criſ. *Y mae mâb yr hwn ſy fendigedig yn dra thoſturiol.*

Gwr. Myſi a'i hail groeſhoeliais ef i mi fy hun; Mi a ddirmygais ei berſon ef, ac a ddiſtriwiais ei gyfiawnder ef, ac y fernais ei waed ef yn aflan, ac a ddiſenwais yſpryd y grâs; ac am hynny nid oes un a'r addewidion ynghylch

trugaredd yn perthynu i'm fi; ac nid oes dim wedi ei adael i mi yn awr ond y bygylau, ſef y bygwthiwn echrydus ac ofnadwy, ynghylch
* Dilys. coſpedigaeth * ſertennol ac * angherdd tân, yr
* Gwres. hwn a'm difa i megis Gwrthwynebwr. *Heb.* 6. 6. *Luc.* 19. 14. 27. *Heb.* 10. 28. 29.

Criſt. *Am ba bethau y dygaſoch chwi eich hunain ir cyflwr hwn?*

Gwr. Am drachwantau, a meluſwedd, a golud y byd hwn; ac myfi a addewais y pryd hynny i'm hunan, lawer o hyfrydweh, trwy eu mwynhâu hwynt; Ond yn awr, y mae pob
* Yſſu. yr un o honynt yn fy nghnoi ac yn fy * niſa i megis pryf poeth gwenwynllyd.

Criſ. *Eithr oni elli di yn awr edifarhau a dychwelyd?*

* Nid cwyſi yn deall wrth y ſcrythyrau, y dylai un dyn anobeithio *Gwr.* * Duw a naecaodd ac a ballodd edifeirwch im fi: Nid yw ei air ef yn rhoddi dim annogaeth i mi i gredu; re fo'm cauodd i a'i law ei hun yn y cawell haiarnaidd hwn: Ac ni ddichon holl Ddynion y byd fy-ngollwng i allan oddiymma. O *Tragywyddoldeb!* *Tragywyddoldeb!* Pa fodd y dioddefaf y trueni, a orfydd arnafi fyned tano, pan y delwyf ith For angaredd, oddinherfynol di.

eithr ei fod ef gwedi pechu yn erbyn yr Yſpryd glân: am yr hwn y crydwyllais i o'r blaen yn y llyfr hwn: Ar pechod hwnnw y debygwn i yr ydis yma yn ei feddwl. Gwir ydyw, oni bydd edifeirweh, a ffydd, a ſanctteiddrwydd buchedd ynom, ni allwn gaſglu oddiwrth hynny, ein bod ni yn breſennol heb Griſt, a thrwy ganlyniaeth ein bod ni mewn ſtât o golledigaeth. Eithr er gwneuthur o honom lawer, yn erbyn Duw, eyn, a chwedi'n galw ettto ni gawn faddeuant am y cwbl, os dewn ni at Dduw yn ei ffordd ei hun, hynny yw, trwy ffydd yn Ghriſt, â chalon edifeiriol am ein pechodau, ac a gwir bwrpas i droi oddiwrthynt yr amſer ſydd i ddyfod, Act. 13. 38. *Act.* 3. 19. Elay. 55. 7.

Deong. *Yna ebr* Deonglwr wrth Griſtion, *coſba*
* Trueni. * reſyndod y Dyn hwn, bydded hyn yn rhybydd i ti dros fyth.

Criſ.

Criſ. Wele ebr *Criſtion*, y mae hyn yn ofnadwy; Duw a'm cynnorthwyo i, i wilio a bod yn obr, ac i weddio mal y gallwyf ochelyd yr achos o * ddrychineb y Dŷn hwn. Syr, onid * *Truenſ.* ŵ hi'n bryd i mi fyned i'm ffordd bellach? Deong. *Aros byd oni ddangoſwyf i ti un peth ychwaneg, a chwedyn di a gai fyned ith ffordd.* * *Gwedi hynny.* Felly fo ymaflodd yn llaw *Criſtion* drachefn, ac a'i harwainodd ef i ſtafell, lle yr oedd un yn cyſodi o'i wely; ac fal yr oedd efe yn gwisco ei Ddillad, yr oedd o'n crynu ac yn ofni. Yna ebr *Criſtion*, pa ham y mae'r Dŷn ymma yn crynu fal hyn? A'r *Lladmerydd* a barodd iddo ynegi i *Griſtion* yr achos o'i ddychryndod, Ynef ar hynny a adroddodd wrtho freuddwyd, y welſai ſo y noſon honno. Mi a welais ebr efe y nefoedd yn duo yn ddirfawr, *Mat.* 24. 29. Bu hefyd * daranau a mellt mor ofnadwy, ac * *Tryſto & llyſched.* y crynais i gan ofn: A chwedi edrych i fynu, mi a welais y cymylau yn ymrwygo mewn modd anarferol; ac ar hynny myſi a glywais uchel Sain udcorn, ac a welais * wr heſyd yn * *Criſt.* eiſtedd ar Gwmmwl, a miloedd neu llû y Nefoedd gyda âg ef; yr oeddent hwy oll megis Tân fflamllyd; yr oedd y Nefoedd heſyd ar dân boeth, 1 *Theſſ.* 4. 16. *Dan.* 7. 10, 13. *Jud.* 14: 15. 2 *Theſſ.* 1. 7, 8. 2 *Pet.* 3. 10. Yna *mi a glywais lêſ yn dywedyd wrth y Meirw, Cyſodwch a dewch ir Farn*; A chyda hynny y Creigiau a holltwyd, y Beddau a agorwyd, a'r Meirw a oedd ynthynt a ddaethant allan: yr oedd rhai o honynt yn llawen iawn, ac yn edrych tuag i fynu; ond rhai a geiſiaſant ymguddio dan y Mynyddodd, *Joan.* 5. 28, 29. *Luc.* 21. 28. *Datc.* 6. 16, 17. Yna mi a welais y Gwr, oedd yn eiſtedd ar y Cwmwl, yn agoryd llyſrau, ac yn erchi ir Byd neſſau. *Mat.* 25. 32. *Dan.* 20. 12, 13. Etto yr oedd, o achos y fflam danllyd oedd yn dyfod oddi ger ei fron ef, ennyd o lê

rhyngtho

rhyngtho ef ag hwynt hwy, megis rhwng y
* *Gorſedd-faingc Barn.* Barnwr ar y * Frawdle a'r Carcharorion wr
y Barr. Myfi a glywais hefyd gyhoeddi ir law
oedd yn canlyn y Gwr oedd yn eiſtedd ar y Cwm
wl, *Ceſclwch ynghyd yr Efrau, a'r ûs, a'r Sôſ,*
bwriwch hwynt ir llyn Tân, Mat. 13. 30. Mat. 3. 1
Mal. 4, 2. Ac ar hynny yr ymagorodd y pwl
di-waelod, yn gymmwys ynghylch y Fann y
oeddwn i yn ſefyll arno; a daeth llawer
fwg, ynghyd â marwor tanllyd, a chrochleiſia
dychrynllyd allan o'i ſafn. A dywedpwyd he
* *Y gweiſion.* fyd wrth * y gweinidogion, *Ceſclwch ſy 'gweinid*
i'm yſcubor Mat 13. 30. Ac ar hynny mi
welais gippio llawer i fynu, a'u dwyn ymmaith
ir Cymmylau, eithr ſe 'm gadawyd; yn o
1 *Theſſ.* 4. 17. Minnau hefyd a ymdrechais
ymguddio, ond nis gallwn i; oblegid bod
Gwr oedd yn eiſtedd ar y Cwmmwl, yn eadw
ei olwg arnaf yn waſtadol: Fy mhechodau
hefyd a ddaethant im côf, a'm Cydwybod oedd
yn fy nghyhuddo i am danynt. *Rhuf.* 2. 15
Ar hyn, mi a ddeffroais o'm cwîc.

Criſ. *Eithr pa beth a wnaeth i chwi fod mw*
ofnus, wrth weled y pethau hyn?

Gwr. Meddwl a wneuthym i, fod Dydd
Farn wedi dyfod, a'm mod innau yn amharod
erbyn y Dydd hwnnw: Ond hyn am dychryn-
odd i fwyaf, ir Angelion gaiclu llawer i fynu,
a'm gadel i yn ôl: Pwll uffern hefyd a ago-
rodd ei ſafn, yn gymmwys yn y Man, lle yr
oeddwn i yn ſefyll: Heb law hyn, yr oedd fy
nghydwybod yn fy nhrallodi, ac (fel y teby-
gwn i) yr oedd y *Barnwr* yn cadw ei olwg
arnaf yn waſtadol, gan ddangos llidiawgrwydd
yn ei wynebpryd. Yna ebr *Deonglwr* wrth *Criſ-*
tion, A yſtyriaiſt ti y pethau hyn oll? Do ebr Criſtion,
ac y maent yn peri i mi obeithio ac ofni.

Deong. Wele, cadw dithau 'r cwbl ſelly yn
dy gôf, fel y gallont fod megis ſymbylau yn dy
yſtlyſſau,

lyſſau, i'th gymmell di ym-mlaen yn y ffordd
ſydd raid i ti fyned ar hyd-ddi, Yna y dech-
uodd *Ceiſtion* wregyſſu ei lwynau, ac ymbar-
toi i gychwyn. Yna ebr *Deonglwr*; Criſtion
wyl! Y Diddanydd a fyddo gyda thi bob am-
r, ith gyfarwyddo di yn y ffordd ſy 'n arwain
Ddinas nefol. Felly *Criſtion* a aeth rhagddo
hyd ei ffordd dan ganu:

Yma y gwelais bethau buddiol,
Pethau ymmheuthyn a rhyfeddol,
Pethau hyfryd ac ofnadwy,
Pethau i'm gwneuthur yn ſafadwy.
Glynu a wnelwyf * bôb munudyn, * *Bob rhan*
Yn y pethau 'ymaflais ynthyn; *o'r amſer.*
Rhaid im gofio, ac yſtyried,
Herwydd pam y ces eu gweled.
A bid immi byth (dan ammod
Tra fo ynof Rym na chwythôd)
Roddi Diolch i tithau beunydd,
Am dy gariad, fy Lladmerydd.

Yn awr mi a welais, fod y brif ffordd, ar yr
on, yr oedd yn rhaid i *Criſtion* fyned ar hyd-
di, wedi ei chau o'r ddau tu â Magwyr, ac
w'r * Mûr oedd iechydwriaeth, *Eſſay.* 26. 1, * *Wal.*
riſtion gan hynny a redodd i fynu ar hyd y
ordd hon, ond nid heb anhawſdra mawr, o
hos y Baich oedd ar ei gefn ef.

Efe a redodd hyd oni ddaeth e i Lê oedd
yn eſeyn ychydig, ac yr oedd *Croes* yn ſefyll * *Yn mynedi*
y Mann hwnnw; ac ychydig bach îs law *i fynu.*
nny, yn y gorwared yr oedd Bêdd. Yna mi
welais, ¶ wedi i *Griſtion* ddyfod i fynu at y ¶ *Trwy*
roes, fod ei faich ef wedi ei ollwng oddiar *Criſt croeſ-*
yſcwyddau ef; ac ar hynny fo a ſyrthiodd *boeliedig, y*
ddiar ei Gefn ef, ac a ddechreuodd dreiglo, *mae rhydd-*
a barhaodd yn gwneuthur felly, hyd oni *hâad iw*
daeth ef i enau y Bêdd, lle y ſyrthiodd ef i *gael oddi-*
ewn iddo, ac ni welais i mo hono mwyach. *wrth be-*
Yna y llawenychodd *Criſtion*, ac efe a lefarodd *chod*; *ac yn*

ei Fêdd ef, â chalon gomforddus gan ddywedyd, *Trwy y mae an ofyd ei hun a'i farwolaeth, y rhoddodd efe 'efmwythau wireddau ei dra a bywyd i mi.* Yna efe a ſafodd ennyd *bobl ef wedi ou claddu.* llonydd, gan edrych a rhyfeddu; canys yr oedd yn dra rhyfedd gantho, i olwg ar y Groes, eſmwythau ef o'i Faich fal hyn. Am hyn efe a edrychodd, ac a edrychodd drachefn hyd eni tharddodd Dyfroedd allan o ſtynhonau ei Ben ef, i ¶ ward ar hyd ei ruddiau *Zach.* 12. 10. Yn awr ſel yr oedd efe yn erych ac yn wylo, wele Dri o rai diſclair gogoeddus yn dyfod atto, ac yn cyfarch gwell idd gan ddywedyd, ¶ *Tangneddyf i ti*; A dywedodd y cyntaf wrtho o *Criſtion*! *Maddeuwyd i ti dychodau*, Mat. 9. 2. A'r All *a* ¶ *ddioſcodd ei Frtiau* oddiam dano, ac a'i gwiſcodd et a Dillad newydd. *Zach.* 3. 4. A'r Trydydd *a oſododd ar ei dalcen ef*, ac a roddodd blyg lyfr iddo, ſel arno; ac a archodd iddo edrych ar hwnw wrth ymdeithio, a'i roddi ef i mewn ymmhorth y Ddinas nefol, *Eph.* 1. 13 Ac ar ôl hynny hwy a ¶ aethant i bant, a *Criſtion* a † lammodair gwaith o lawenydd, ac a aeth † rhagddan ganu.

¶ *Wared.*

¶ *Heddwch.*

¶ *Ddihatwodd.*

¶ *Aethant ymaith.*

† *Naiodd.*

† *Ymmlaen.*

Mi ddaethum hyd yn hyn mewn gofyd,
Dan ddirſawr Faich fy mechod enbyd;
Yn llwythog iawn, heb allu canfod,
Dim a allai laeſu 'nhrallod.
Daethum ymma dan ofudio;
'Nawr 'rwy'n cael fy llwyr gyſſuro:
A raid ir lle bendigaid ymma,
Ddechrau fy happuſrwydd mwya?
A'i ymma ſyrth fy maich aſtawen,
Yn rhydd, yn rhwydd, oddiar fy nghefen?
A'i ymma torrir y rheffynnau.
A rwymodd hwnnw ar fy 'ſcwyddau?
Bendigaid Groes, a Reddrod † buddiol!
Yn hytrach tra bendigaid bythol,
A ſo 'r Gwr aeth yn ei un-ſwydd,

† *Lleſiol,*

fy mwyn i oddef gwradwydd
Yna mi a welais *Criſtion* yn myned * rhag- * *Ymmlaen.*
do, hyd oni ddaeth cfc i orwared, lle y
elodd e, ychydig allan o'r ffordd, dri o wyr
cyſcu'n drwm, a'u Traed â llyffethyriau ar-
nt; A'u Henwau oedd *Angall, Diog, a Rhyſyg.*
Criſtion, Wedi ei gweled hwynt yn gorwedd
* llyn, a aeth attynt, i edrych a allai efe ei * *Fal hyn.*
dihuno hwy: Ac a waeddodd gan ddywed- * *Deffroi.*
d, yr ydych chwi ymma fal 'rhai yn cyſcu ar
en * hwyl-bren, ac y mae y môr marw, ſef y * *Maſt*
wll di waelod, oddi tanoch, *Dihar.* 23. 34. *llong.*
effrowch gan hynny, a dewch ymmaith: By-
dwch ewyllyſgar hefyd, ac myfi a'ch rhydd-
âf chwi o'ch heirn. Dywedodd hefyd wrth-
nt, os * yr hwn ſy'n rhodio oddiamgylch fal * *Y Diawl.*
llew rhuadwy, a ddaw heibio, chwi a fyddwch
n ddiammau yn yſclyfaeth iw Ddannedd ef,
Pet. 5: 8. Ar hynny hwy a edrychafant ar-
o, ac a'i hattebaiant ef fel hyn: *Angall a*
ddywododd wrtho, Ni welaf i ddim perygl; Diog
ddywedodd, etto ychydig heppian: A Rhyſyg a ddy-
wedodd, Rhaid i bob lleſtr ſefyll ar ei waelod ei hun:
felly hwy a orweddafant i lawr i gyſcu dracheſn,
Chriſtion a aeth iw ffordd.

Etto yr oedd yn flin gantho ef feddwl, i
wyr oedd yn y perygl hwnnw, ddibriſio ei gar-
digrwydd ef, gan iddo gynnig i helpu hwy
nor rhwydd ac mor rhâd, trwy eu deſtroi, a'i
ynghori, a dangos ei ewyllyſgarwch i rhydd-
au hwy o'i heirn: Ac fel yr oedd efe yn ym-
fudio ynghylch hynny, fo ganfu ddau wr yn
yſod bendramwnwgl dros y * mur, ar y * *Wâl.*
law aſſwy ir ffordd gyfyng; a hwy a ddaeth- * *Un â ffurf*
nt i fynu atto ef yn ebrwydd: Enw un o hon- *duwiolaeb*
nt oedd * *Fjurfiol*, ac Enw 'r llall oedd *Rhag-* *gantho oddi*
ithiwr: Yntef a ddechreuodd ymddiddan â *allan, etto*
wy fel hyn. *hebrym du-*
Criſ. Foneddigion, o ba le y daethoch chwi, *wioldeb yn*
c i ba le yr ydych yn myned? *Fjurf.* *ei galon.*

Ffurf. a Rhag. Fe a'n ganwyd ni yn Nh*
Gwag-ogoniant, a myned yr ydym ni tua m*
nydd *Sion* am glôd.

Criſ. Pa ham na ddaethoch chwi i mew*
trwy 'r porth, y ſydd ym mhen y ffordd? O*
wyddoch chwi fod hyn yn ſcrifennedig, yr h*
nid yw yn myned i mewn drwy 'r drws, eith*
ſydd yn dringo ffordd arall, lleidr ac yſpei*
wr yw. *Joan.* 10, 1.

Ffurf, a Rhag. Hwnytau a ddywedaſant, f*
ei holl wladwyr hwy yn cyfrif y ffordd *
Porth, yn rhy bell * o ddaetu, ac am hynny *
harſer hwy oedd ei chwttogi hi, a dringo dr*
y mur, fel y gwnaethant hwythau.

* O amgylch.

Criſ. Eithr oni chyfrifir hyn yn gamwed*
ſef, i rai droſſeddu fel hyn, yn erbyn ewyll*
datcuddiedig Arglwydd y Ddinas, yr ydym *
yn myned tuag atti.

Ffurf, a Rhag. Hwyntau a ddywedaſa*
wrtho; nad oedd raid iddo ef ſlino ei Be*
ynghylch hynny; oblegit fod ganthynt hw*
ddefod am y peth yr oeddent, yn ei wneuthu*
ac y gallent (ped fyddai raid) ddwyn tyſtio*
aeth, a dyſtiolaethai hynny, er ys mwy nâ m*
o flynyddoedd.

Criſ. Eithr ebr *Criſtion*, a fydd eich gwait*
chwi yn gymmeradwy, os profir ef wrth y G*
fraith?

Ffurf, a Rhag. Hwythau a ddywedaſant wrth*
ef, y caiff Defod, gan ei bod yn ſefyll cyhy*
ſef, er ys mwy nâ mîl o flynyddoedd, ei chyfi*
yn awr yn ddiammau, yn llc cyfraith, gan Fa*
nwr annhueddol. Ac heblaw hynny, ebr hw*
os daethom ni ir ffordd, pa fatter ydyw, p*
fodd y daethom ni iddi: Os ydym ni ynthi, y*
ydym ni ynthi: Nid wyt ti ond yn y ffordd*
yr hwn a ddaethoſt, fel y gwyddom ni, trwy*
porth; ac yr ydym ninnau hefyd yn y ffordd*
y rhai a ddaethom iddi bendramwnwgl dros*

mur; Ym-mha beth weithian y mae dy gy- * *Wâl.*
yr di yn well nâ'r eiddom ni?

Crif. Yr wyfi yn rhodio yn ôl Rheol fy Meiftr, chwithau ydych yn rhodio yn ôl § eich Tŷb § *Eich Pharfi n-* wrthun eich hunain. Yr ydych chwi yn Lia- *ftunaidd.* on eifoes, ynghyfrif Arglwydd y ffordd; am ynny y mae'n ddiammau gennif, na chair mo onoch yn wyr cywir yn ei diwedd hi, *Foan.* o. 1, Chwi a ddaethoch i mewn yn ôl eich ynghor eich hunain. Heb ei gyfarwyddiad ef; chwi a gewch eich gyrru allan wrthych eich unain, heb ei drugaredd ef, *Luc.* 13. 25, 26, 7.

Eithr nid attebafant hwy nemawr i hyn: yn nig hwy a erchafant iddo ef edrych atto ei un. Yna mi a'u gwelais hwynt yn myned rhagddynt, bob un ar hyd ei ffordd, heb || *Ymmlaen.* mddiddan ond ychydig iawn ai gilydd; § na- § *Oddieithr.* yn dywedyd o'r ddau wr ymma wrth *Griftion*, ai am *Ddeddfau* ac *Ordinhadau*, nad oeddent § ammau, nas cadwent y rheini mor gyd- § *Dowto.* ybodol ac yntau, Am hynny, ni wyddom ni, or hwy, pa ‡ wahaniaeth fydd rhyngot ti a ‡ *Rhagor-* inne, ond bod ‡ y gôt yna am dy gefn di, yr *iaeth.* on a roddwyd i ti (debygwn ni) gan rai o'th ‡ *I baiss* mmydogion, i guddio gwarth dy noethni.

Crif. Ni achubir mo honoch chwi trwy deddfau ac Ordinhadau, *Gal.* 2. 16. Ni dder- ynnir neb ir Ddinas Nefol, ond y fawl fy'n fod yno trwy'r Drws, *Foan.* 10. 9 *Fo.* 14. Ac y ‡ gôt yma fydd am fy nghefn, hi a ‡ *Siaccedy* ddwyd i mi gan Arglwydd y lle yr wyf yn yned iddo; a hynny fel y dywedafoch chwi, guddio fy noethni a hi. Ac yr wyf yn ei ymmeryd hi fel Arwydd o'i garedigrwydd * *Sef, fy* tuag attaf, canys nid oedd gennif ddim ond *ngbyfiawn-* brattiau o'r blaen: Ac heb law hynny, yr *deraw* wyf yn comfforddio fy hunan yn y môdd yma *gwael fy* rth fwrnelo. *Yn ddiau, debygaf fi, Pan ddel-* *buoc*

wyf

wyf i Borth y Ddinas, ei Harglwydd hi a'm adnebydd i yn ddigon da, gan fod genniſ ei ſiacced ef a

* Sef eyſtawnder Criſt. danaf; y ſiacced a roddodd efe i mi yn rhâd, yn dydd a dioſcodd efe ſy mrattiau oddiam danaf. Y mae genniſi hefyd Nôd ar fy nhalcen (yr hwn ond odid, ni ddaliaſoch ſulw arno) a oſodyd yno gan un o gyfeillion anwylaf fy Arglwydd yn y Dyddd a fyrthiodd fy Maich oddiar fy ſy gwyddau. Ac mi a ddywedaf i chwi yn ychwaneg, roddi i mi y pryd hynny Blŷg-lyfr wedi ei ſelio, im cyſſuro i wrth ei ddarllen ar hyd y ffordd: Ac fe a orchymynnwyd i mi hefyd, i roddi ef i mewn ym mhorth y Ddinas nefol yn arwydd o'm mynediad ſicer innau, i mewn ar ei ôl ef i'r fann honno. Y mae'n

* Sicer. ddilys gennif, fod arnoch chwi eiſiau y pethau hyn oll ac yr ydych chwi hebddynt hwy am na ddaethoch i mewn trwy 'r Porth.

Nid attebaſant hwy ddim iddo ef ynghylch y matterion ymma; yn unic hwy a edrychaſant ar ei gilydd, ac a chwarddaſant. Yna mi a'i gwelais hwy oll yn myned ym mlaen, ond bod *Criſtion* yn cerdded yn dynnach gan eu gadael hwynthwy yn ei ôl, ac nid ymddiddanodd ef ddim mwyach a hwy; ond yr oedd e'n myſyrio yntho ei hun, weithiau dan ocheneidio, a weithiau dan ymgyſſuro: Hefyd efe a fyddai yn darllen yn fynych yn ei blŷg-lyfr, ac yr oedd efe yn cael Diddanwch oddiwrtho.

* Ar ôl hynny. Mi a'i gwelwn hwy 'gwedyn, yn myned oll ym-mlaen, hyd oni ddaethant i ymmyl *Bryn anhawſtra*, ac wrth y Bryn hwnnw yr oedd ffynnon: Ac hefyd yn yr un lle yr oedd dwy ffordd arall, heblaw yr hon oedd yn dyfod yn union oddiwrth y Porth; un yn troi ar y llaw aſlwy, a'r llall ar y llaw ddehau, wrth droed y mynydd: Eithr yr oedd y ffordd gyfyng yn myned yn union i fynu ir Bryn. Fe aeth *Criſtion* yn awr ir 'ffynnon, ac a yſodd o honi i adfywio

* Sef o gyſſuron yr yſpryd glân,

adfywio ei hun, *Eſay.* 49. 10. Ac yna eſe a ddechreuodd fyned i fynu i'r Bryn, dan ganu,

Yr wyf yn chwenych mynd yn gefnog,
*I Ben y Bryn ſydd fawr * a chribog:*
Er ucheled yw ei goppa,
Ni'm rhwyſtrir i, gan ddim anhawſtra.
Can's Mi wn, mai dymma'r hyfryd,
Ffordd ſy'n arwain Dyn i fywyd:
Cyfod galon, awn yn wiſgi,
Llwyr yn blaen, heb ball nac ofni.
Gwell yw cerdded y ffordd union,
Er bod rhwyſtrau yn ei chylchon:
Nâ mynd a'r hyd y traws gam lwybyr,
Er ei ſod e'n hawdd ddirwyſtyr.

* *A choppa uchel ganddo.*

Y Ddau eraill hefyd a ddaethant, hyd Droed y Bryn; eithr pan y gwelſant, ſod y Bryn * yn ſerth, a bod ynо ddwy ffordd arall i fyned; a chan debygu hefyd, a cyfarfyddai y ddwy ffordd hynny drachefn, a'r ffordd yr aethai *Criſtion* i fynu'r hyd-ddi (ar yr yſtlys arall ir Bryn) hwy a ymroeſant am hynny i fyned ar hyd y ffyrdd ymma (Enw un or ffyrdd oedd *Perygl*, ac Enw'r llall oedd *Deſtryw*) Felly y naill wr a gymmerodd y ffordd a elwir *Perygl*, yr hon a'i harweiniodd ef i * *Goedwig fawr*; a'r llall a aeth yn union, ar hyd y ffordd oedd yn arwain i *Ddeſtryw*, yr hon a'i harwainodd ef i Fann * chang, yn llawn o fynyddoedd tywyll, lle y tramcwyddodd ac y ſyrthiodd ef, ac ni chyfododd e mwyach.

* *Yn uchel i fyned i fynu ar hyd ddo.*

* *Goed.*

* *Llydan.*

Yna mi a edrychais ar ol *Criſtion*, iw weled ef yn myned ei fynu i ben y Bryn; ac mi a'i gwelwn ef, gwedi rhedeg ar y cyntaf; yn cerdded yn awr ac o'r diwedd yn crippian i fynu ar ei draed a'i ddwylo, oblegid bod y lle yn ſerth ac yn llithrig. Ac ynghylch hanner y ffordd i Ben y Bryn, yr oedd * llwyn hyfryd o goed plann, wedi, ei oſod gan Arglwydd y Bryn, i adfywio ymdeithwyr deffygiol. Ac am

* *Sef, o betbau'r byd hwn, iw barfer yn gymmhedrol.*

am hynny fe aeth *Criſtion* yno, ac a eiſteddodd i lawr, i gymmeryd gorphwysfa yn y lle hwnnw. Yna efe a gymmerodd ei Blŷg lyfr allan o'i fynwes, ac a ddarllenodd yntho, ac a gafodd ddiddanwch oddiwrtho; Efe a ddechreuodd hefyd yn awr ail-edrych ar y ſiaeced, a roddaſid iddo ef, pan yr oedd ef yn ſefyll wrth y Groes. A chwedi iddo gael bodlonrwydd yn y pethau hyn tros ennyd; o'r diwedd, efe a ſyrthiodd * i heppian, ac ar ôl hynny i drwm gyſcu: A'r cyſc hwn a'i cadwodd ef yn y man hwnnw, hyd onid oedd hi ymron nôs, a'i blyglyfr a ſyrthiodd o'i law ef wrth gyſcu, *Dat.* 3. 2. 1 *Theſſ.* 5. 7, 8. Ac fel yr oedd efe yn cyſcu, daeth un atto ac a'i deffrôdd ef, gan ddywedyd wrtho, *Cerdda at y morgrugyn tydi ddiogyn, edrych ar ei ffyrdd ef, a bydd ddoeth*, Dihar. 6. 6. A chyda hynny y neidiodd *Criſtion* i fynu yn orwyllt, ac a aeth ar ſtrwſt iw ſtordd, ac a gerddodd yn * chwai, hyd oni ddaeth ef i Ben y Bryn.

* *I fath o eſceuluſdra am ei enaid*

* *Ebrwydd.*

Wrth y plŷg-lyfr yma, y gallwn ni ddeall addewydion Duw, a ſiccrwydd y Criſtion (ynghylch ei jechydwriaeth) yr hwn ſiccrwydd ſydd yn tarddu, oddiwrth Yſpryd Duw a'i râs ef yn y enaid.

Yn awr pan y daeth efe i fynu i Ben y Bryn, ſo welai ddau wr yn rhedeg yn gyflym tuag atto: Enw un o honynt oedd *Ofnog*, ac Enw'r llall oedd *Anhyderus*; a *Chriſtion* a ddywedodd wrth nt, Ha-wyr, pa ham yr ydych yn rhedeg tuag ymma? *Ofnog* a attebodd, mai myned yr oeddent tua Dinas *Sion*, a darfod iddynt ddyfod i fyna o'r llethr neu 'r rhiw oedd anhawdd iw ddringo; eithr ebr efe, pa bellaf yr elem ni, mwy a fyddai y perygl a gyfarfyddai â ni; Am hynny ni a droeſom, ac yr ydym yn myned yn ôl drachefn: ie ebr *Anhyderus*, canys yr oedd Dau Lew yn gorwedd yn gymmwys yn

y

ffordd o'n blaen (pa un a'i yn cyſcu, a'i yn
eſſto, nis gwyddom) ac ni allem ni dybied
lai, os deuem ni o fewn eu cyrraedd, na by-
dai iddynt yn ebrwydd ein llarpio a'n rhwy-
o ni * yn gan-dryll; *Dihar.* 22. 13. *Dihar* 26. 13. * *Yn chwilf-*
Criſ. *Yna ebr* Criſtion, yr ydych chwi yn peri *riw.*
mi ofni eithr i ba le y ffoaf, i fod mewn dio-
elwch? Os âf yn ôl i'm Gwlâd fy hun, y
nae honno wedi ei pharottoi i Dân a Brwm-
tan; ac fe dderfydd am danaſi yno yn ddiam-
nau, Os gallaf fyned ir Ddinas nefol, y mae
n * ddilys gennif, y byddaſi yno mewn Dio- * *Sicer,*
elwch. Rhaid i mi * anturio i fyned ym- * *Fentro.*
mlaen: nid yw myned yn ôl ddim amgen na
marwolaeth; ac nid yw myned ym-mlaen ond
ſn marwolaeth: eithr y mae Bywyd tragwy-
ddol yn ei ganlyn ef; Ac am hynny myfi a
ſt rhagof etto. *Felly* Anhyderus *ac* Ofnog *a*
edaſant i wared ar hyd y llethr, a Chriſtion *a*
eth rhagddo yn ei ffordd. Eithr gwedi meddwl
rachefn am yr hyn a glywſai ef gan y Gwyr, efe
a chwiliodd yn ei fonwes am ei blŷg-lyfr, fal y
allai fo ddarllain yntho, a chael cyſſur oddiwrtho;
ithr er ymofyn am dano, ni chafodd mo honaw. Yna
r oedd Criſtion *mewn cyfyngder mawr, ac ni wy-*
ddai fe pa beth a wnelai, am fod arno eiſiau y peth
odd yn arfer ei adfywio ef, a'r peth a ddylaſai fod
megis Paſs (neu lythyr) yn ei law ef, fel y byddai
iddo gael ei dderbyn ir Ddinas nefol. Yn yr * ing- * *Tralled.*
der ymma efe a gofiodd o'r diwedd, iddo gy-
ſcu dan y llwyn oedd ar * ochr y Bryn: A * *Yſtlys.*
chan ſyrthio ar ei liniau, efe a ſynnodd fadd-
euant gan Dduw, am iddo fod mor ynfyd * a * *A bod yn*
chyſcu yno: ac wedi hynny efe a ddychwel- *eſceulus am*
odd yn ôl, i ymofyn am ei blŷglyfr. Eithr *fatterion ei*
pwy a ddichon fynegi faint oedd gofyd ei galon *jechydwri-*
ef, ar hyd yr holl ffordd, yr oedd efe yn dy- *aeth.*
chwelŷd, yn ei wrthol ar hyd-ddi? Weithie
yr oedd e'n ochneidio, weithie yn wylo, ac yn

fynych yn beio arno ei hun, am fod mor yn-
fyd, a chyfcu yn y lle hwnnw, wnelfid yn unig
* *Ffreſhau adfywio.* i * ddadebru ychydig arno ef yn ei * ludded.
Fel hyn gan hynny y dychwelodd e'n ôl, gan
* *Diffygio.* edrych yn ofalus, y tu yma, a'r tu arall, ar hyd
yr holl ffordd yr oedd efe yn trammwy arni;
§ *Ffeindio allan.* i brofi a allai fo yfgarfydd § gael ewrdd a'i
blŷg-lyfr, yr hwn a'i cyffurodd ef cyn fynyched
yn ei daith. Ac yn y môdd hyn y cerddodd
efe, nes eanfod y Llwyn drachefn, lle y buaſai
fo yn eiſtedd ac yn cyfcu: eithr yr olwg hen-
no a adnewyddodd ei driſtwch ef yn fwy,
trwy ddwyn ar gôf iddo eilchwaith ei gwle
pechadurus. *Eithr efe a aeth ymmlaen dan alarn
am y cyſcu yma, gan ddywedyd, ys truan o ddyn
ydwyfi! i mi gyſcu liw ddydd! i mi gyſcu yngha-
nol peryglon! i mi foddhau y cnawd cyn belled, a
arfer yn lle eſmwythdra ir corph y gorphwyſfa honno,
a hwyntiaſai Arglwydd y Bryn, yn unic i gomfforddi eneidie Pererinion! Pâ ſawl cam a gerddaiſ
yn ofer! (fel hyn y digwyddodd ir Iſraeliaid am eu
pechodau; hwy a anfonwyd yn eu hôl drachefn a
hyd ffordd y môr côch, ac yr wyf innau yn awr y
cerdded y llwybrau hynny meun gofyd, y rhai a alla-
ſawyn i eu cerdded mewn hyfrydwch, oni buaſai y
cwſc peckadurus hwn.*

Pa belled y buaſwn i yn fy ffordd erbyn hyn! I
§ *Camman.* *mae'n gorfod i mi gerdded dair gwaith y § camre
na buaſai raid i mi ei cerdded unwaith end un; b
yn awr befyd y mae hi yn debyg i fyned yn nôs ar
naf, canys y mae'r Dydd yn darfod:* O na buaſwn
i heb gyſcu! Erbyn hyn yr oedd efe wedi
dyfod at y Llwyn drachefn, ac fo a eiſteddodd
yno ennyd, ac a wylodd; eithr o'r diwedd
(mal yr oedd *Criſtion* yn ewyllyſio) wrth edrych
â chalon drom tu ar llawr, efe a ganfu ei Lyfr
dan y faingc; ac yn ddychrynllyd fo a'i cippi
odd ef i fynu ar frys, ac a'i gofododd ef y
ei fonwes; *Eithr pwy a all* fynegi mor llawen
oedd

oedd y Gwr hwn, pan y cafodd e ei blŷg-lyfr dracheſn? Canys y llyfr ymma oedd ſiccrwydd ei fywyd ef, a'i ſiccrwydd ef ynghylch ei dderbyniad i mewn i'r § porthladd dymunol (ſef § *Hafan* ir Nefoedd) Am hynny efe a'i golododd ef i *neu lê, i* gadw yn ei fonwes, ac a ddiolchodd i Dduw *Longau à* am gyfarwydde ei lygaid ef ar y man, lle yr *aros yntho* oedd y llyfr yn gorwedd. A gwedi hynny, dan *mewn diog-* lawenhau, ac wylo, efe a aeth ym-mlaen yn ei *elwch.* fordd. Eithr o mor fuan y cerddodd efe i fynu ar hyd y rhan ddiweddaf o'r Bryn! Ette cyn iddo fyned i fynu, fe faehludodd Yr Haul ar Griſtion; a hyn a wnaeth iddo alw ei gwſc ofer, iw gôf dracheſn. Ac fo a ddechreuodd eilchwaith gwyno wrtho ei hun fel hyn, O ydi Gwſc pechadurus! Mor debygol yw hi, i hoffi arnafi yn fy nhaith o'th achos di! Rhaid mi rodio heb yr ‡ Haul; a thywyllwch a ‡ *Fe guddia* orchguddia fy llwybr i! Ac o'th-blegit ti *Duw ei wy-* e fy nghwſc pechadurus) fe orfydd arnafi *neb oddi-* lywed rhuad creaduriaid-blin! *Yn awr hefyd wrth ei bobl* a gofiodd y ſtori a ddywedaſai Anhyderus *at* Of- *pan y cyſc-* og *wrtho ef, y môdd y dychrynwyd bwynt-bwy ant ac y by-* erth *weled y Llewod. Yna y dywedodd Criſtion wrtho ddant eſcou-* bun dracheſn; *y mae'r Bwyſtfilod hyn yn rhodio lus ynghylch* ddiamgylch yn y nôs, *i geiſio yſclyfaeth; ac os cyſ- ei jachydwr-* rfyddant a mi yn y tywyllwch, *pa fodd y gyrraf iaeth.* wynt ymaith! *Pa fodd y diangaf rhag cael fy Har-* o ganthynt? *Fal hyn yr aeth e rhagddo yn ei ffordd:* ithr tra yr ydoedd efe yn galaru oblegid ei gam-ym- dygiad anhappus, *fo a dderchafodd ei lygaid, ac a* anfu yno, *yn ymyl y ffordd o'i flaen ef,* ‡ Balâs ‡ *Llys Bre-* wŷch iawn, *ac enw'r* Palâs *oedd* Prydferth. *nhinol.*

Felly mi ai gwelais ef yn bryſſio, ac yn fyned rhagddo, mal os byddai boſſibl y gallai fe gael llettŷ yno. Eithr cyn iddo fyned yn pell, fo a ddaeth i le cûl-iawn, yr hwn oedd nghylch tair yſtang oddiwrth Babell y ‡ Por- ‡ *Un yn cad-* or; a chan edrych yn ofalus o i flaen wrth *w'r drws.*

gerdded, efe a ganfu ddau Lew yn y ffordd. Yn awr ebr efe, mi a welaf y peryglon a yrrasant *Anbyderus* ac *Ofnog* i ddychwelyd yn ôl; † *Y cythreuliaid.* (yr oedd † y llewod wedi eu cadwyno, ond nid oedd e yn gweled y cadwyni) yna efe a ofnodd, ac a fwriadodd ddychwelyd yn ol, megis y gwnaethant hwythau; canys yr oedd efe yn meddwl, nad oedd dim ond marwolaeth o'i flaen ef: Eithr y *Porthor* (enw yr hwn yw || *Sef Pregethwr yr efengyl.* *Gwiliadwrus Mar.* 13. 34.) wrth weled *Crifion* yn ymattal rhag myned ymmlaen, mal pe buafai ar feddwl troi yn ei wrthol, a waeddodd arno ef, gan ddywedyd; A wyt ti mor wan-galon a hynny? Nac ofna y Llewod; canys || *Eu gofod.* y maent wedi eu cadwyno, a chwedi || eu cyfleu yn y mann yna i 'brofi ffydd lle y mae hi, ac i ddatguddio y rhai fydd heb ddi: Cadwdi dy hunan ynghanol y llwybr, ac ni bydd niweid i ti. 2 *Pet.* 2. 4.

Yna mi a'i gwelais ef yn myned ymmlaen, dan grynu rhag ofn y llewod: Eithr trwy ym- ¶ *Cyfarwyddiad.* gadw yn ôl ¶ hyfforddiad y *Dryfor*, efe a'i clybu hwynt yn unic yn rhuo, ond ni wnaethant hwy ddim niwed iddo: Yna efe a gurodd ei ddwylo ynghyd, ac a aeth rhagddo, hyd oni ddaeth ef a ſefyll o flaen y Porth, lle yr oedd y *Porthor* yn aros. Yna y dywedodd *Crifion* wrtho Syr, Pa Dŷ yw hwn? A allafi gael llettŷ yma heno? A'r *Porthor* a attebodd, y Tŷ hwn a adeiladwyd gan Arglwydd y Bryn, er mwyn ¶ *Cyffuro.* ¶ adfywio a diogelu Pererinion. Y *Porthor* hefyd a ofynnnodd i *Grifion*, o ba le yr wyt ti 'n dyfod? Ac i ba le yr wyt ti'n myned?

Crif. Dyfod yr wyfi o Ddinas Deſtryw, ac yr wyfi 'n myned tua mynydd Sion; Eithr oblegit bod yr Haul wedi machludo, yr wyf yn dymuno cael llettŷ ymma dros noſwaith.

Porthor. Pa beth yw eich Enw chwi?

¶ *Yr awron.* *Crif.* Fy Enw i ¶ yr wan yw *Crifion*; eithr

ſy Enw i ar y cyntaf oedd *Di ras*: Yr wyſi yn
un o 'lîn *Japheth*, yr hwn a ynnill Duw i
breſwylio ym mhebyll *Sem*, *Gen.* 9. 27.

'*Hilio-*
'*gaeth.*

Porth. Pa fodd y digwyddodd, eich bod chwi yn dyfod cyn hwyred; y mae'r Haul wedi machludo?

Criſ. Myfi a fuaſwn yma 'n gynt; *eithr ys truan o Ddyn ydwyf*: Mi a gyſcais dan y llwyn ſy'n ſefyll ar yſtlys y Bryn: Nage mi, a fuaſwn yma er hynny yn gyſt o lawer, 'oni *buaſai mi golli ſy ſiccrwydd wrth gyſcu*, a dyfod hebddo ef hyd at ael y Bryn. Ac yna wedi ymofyn am dano, ac heb ei gael ef, fe orfu i mi gyda gofyd calon droi 'n ôl ir lle y cyſcaſwn i yntho, lle y ecfais i ef: Ond o'r di wedd yr wyſi wedi dyfod yma.

'*Y mae y*
rhai graſol
yn colli eu
ſiccrwydd
yngbylch eu
jechydwri-
aeth a pheth
o'i golwg

eſyd, ar addewidion Duw am Drugaredd, pan y maent hwy ym dyfod i fod yn gyſclyd un eu heneidiau, ac yn eſceulus i wneuthur ewyllys Duw, gan ymogwyddo i roddi bodlonrhwydd idd eu natur llygredig ei hun; fal y gallwn ni weled wrth ſiampl Dafydd Pſal. 51. 11, 12.

Porthor. Wele, mi a alwaf ar un o Langceſi lle yma, yr hon, (os bydd hi bodlon i'ch ymadroddion) a'ch dŵg chwi i mewn at y Feulu, yn ôl defod y Tŷ. Ar hynny fe a ganodd y *Porthor* glôch; ac wrth ei ſŵn hi, fe ddaeth Llangces ſobr brydferth allan ir Drws a'i henw hi oedd Pwyllog) ac a ofynnodd, pa nam yr oeddid yn galw arni hi? A'r *Porthor* a attebodd, y Gwr hwn ſydd yn ymdeithio o *Ddinas Deſtryw i Fynydd Sion*; Eithr gan ei fod e'n ddeſtygiol, ai bod hi gwedi noſſi arno, fe a ofynnodd i mi, a allai ſo gael lletŷ yma dros nôs: Felly myfi a ddywedais wrtho, y gelwn i arnat ti, yr hon a elli, ar ôl ymddiddan, ag ef wneuthur fal y byddo da yn dy olwg, yn ôl Defod y Tŷ.

Hithau 'a wenodd ar *Griſtion*, ond yr oedd

'*A chwarddodd.*

y Dwr yn ſefyll yn ei llygaid hi: A chwedi ſefyll ychydig heb 'ynganyd un gair, hi a ddywedodd, myfi a alwaf allan ddau neu dri 'yn rhagor o'm Teulu. Felly hi a redodd i ddrŵs y Tŷ, ac a alwodd am *Ddoethineb, Duwioldeb, a Chariad* 'i ddyfod i maes; y rhai, wedi ymddiddan ag ef ychydig ym-mhellach, a'i harwainiaſant ef i mewn ir Tŷ: A llawer o honynt, gan ei gyfarfod ef wrth drothwy'r drŵs, a ddywedaſant wrtho, *'Tyred i mewn tydi fendigedig yr Arglwydd*; Fe adeiladwydd y Tŷ hwn gan Arglwydd y Bryn ir diben yma, ſef, i roeſewi Pererinion yntho. Yna efe a gyfarchodd iddynt, ac a'u canlynodd hwynt ir Tŷ. Ac wedi dyfod i mewn ac eiſtedd i lawr, hwy a roddaſant iddo ryw beth i yfed, ac a gyttunaſant ynghyd, mai hyd oni byddai ſwpper yn barod, y cai rhai o honynt, er mwyn gwneuthur defnydd da o'r amſer, ymddiddan â *Chriſtion* yn neilltuol ynghylch pethau crefyddol: A hwy a ordeiniaſant *Doethineb, Duwioldeb, a Chariad* i chwedleua ag ef, ac hwy a ddechreuaſant fal hyn.

Ddywedyd.
'Yn ychwaneg.
'I ddyfod allan.
'Derbyniad y Pererin i'r Tŷ hwn, ſydd yn dodi allan derbyniad y pechadur edifeiriol ir Eglwys weledig ar y Ddaiar, lle y mae daint-eithion yſprydol iw cael trwy'r Gair, a'r Sacramentau, ac eraill ordeinhiadau Duw

Duwioldeb. Pa beth a'ch hannogodd chwi ar y cyntaf i fod yn Bererin? A pha fodd y digwyddodd i chwi ddyfod allan o'ch gwlâd y ffordd yma?

Criſ. Fo 'em gyrrwyd i allan o wlâd fy 'ngenedigaeth gan ŵn ofnadwy oedd yn fy nghluſtiau, ſef, *bod Deſtryw anocheladwy yn ſy nghanlyn*, os trigwn i yn y mann, lle 'r oeddwn. A phan y dychrynwyd fi ag ofn y Deſtryw yma, ac ni wyddwn i, i ba le yr awn; trwy ragluniaeth Duw (fal yr oeddwn yn crynu ac yn wylo) fe ddaeth Gur attafi, a elwid Efangylwr, ac efe a'm cyfarwyddodd i ir Porth cyfyng; 'pe amgen ni chawſwn i gwrdd ag e byth; ac felly fo 'm goſodod i yn y ffordd a'm harweinniodd i yn union ir Tŷ hwn:

'Allan a hynny, nis gallaſwn i ei ffeindio ef allan,

Duw-

Duwioldeb. Eithr oni ddaethoch chwi heibio Dŷ y Deonglwr?

Criſ. Deuthym, ac a welais yno y fath berthau, ac y glŷn eu coſſadwriaeth hwy wrthyf rai fyddwyf byw, yn enwedig tri pheth, ſef, *mŏdd y mae Criſt, er gwneuthur o Satan ei waeſaf, yn cynnal gwaith ei râs yng halonnau ei bobl: modd y Pechodd rhyw wr mor echrydus, hyd onid ddd efe yn gwbl allan o obaith a'm drugaredd Duw; c heſyd Breuddwyd yr hwn a dybiaſai ſod Dydd farn wedi dyfod:* Yr oedd fy nghalon i yn cryu pan yr adroddodd y Gwr ei freuddwyd, etto mae'n llawen genifi mi ei glywed ef. Llawer o bethau eraill a welais i ar y ffordd; nd un peth oedd fwyaf nodedig, ſef, Pan y welais i un yn crogi ac yn gwaedu ar y Groes, e wnaeth yr olwg arno ef i'm Baich i ſyrthio ddiar ſy nghefn; a'r Baich hwnnw a fu yn atter o flinder mawr im fi, *Zech.* 12.10: *Zech.* 3. 1.

Doethineb: Onid ydych chwi yn meddwl weithic am y wlad, o'r hon y daethoch allan?

Criſ. Ydwyf, eithr gyd â llawer o gywilydd a ffieidd-dra: Yn wir pettawſwn i yn meddwl (*gydag hyfrydwch*) am y wlâd honno, o'r hon y daethym allan, mi a allaſwn gael *adeg i* * *Amſer* cdychwelyd yn ôl; *Eithr yn awr, Gwlâd well cyfaddas. yr wyfi yn ei chwennych, hynny ydyw un nefol,* Heb. 11. 15, 16.

Doeth. Onid ydych chwi etto yn canfod ynoch eich hunan rai o'r pethau, yr oeddech chwi y pryd hynny yn gynefin â hwynt.

Criſ. Ydwyf, eithr y mae'r pethau hynny ynof, yn erbyn fy Ewyllys yn fawr iawn, yn enwedig fy meddyliau cnawdol, y rhai oeddynt yn dra hyfryd gennif gynt: Eithr yn awr y mae'r meddyliau hyn oll yn flinder i mi: A phe gellwn i ddewis, yr hyn ſydd dda, myfi a ddewiſwn, nas meddyliwn i y fath feddyliau byth

byth mwyach: Eithr pan fyddwyf yn ewyllysſio gwneuthur yr hyn fydd oreu, y mae yr hyn ſydd waethaf yn breſennol gyda mi; *Rhuf.* 7. 21.

Doeth. Onid ydych chwi yn edrych ar y pethau hyn weithiau, mal pettaent wedi eu gorchfygu, y rhai ſy brydiau eraill yn * Ben-bleth a blinder i chwi?

* *Ddyryſwch.*

* *Awrau o aur.*

Criſ. Ydwyf, ond nid yw hynny ond yn anfynych iawn; Eithr * oriau euraidd yw y rheini im fi, yn y rhai y digwydd i mi gael yr oruchafiaeth ar fy llygredigaethau.

Doeth. A ellwch chwi gofio, trwy ba foddion, y mae y llygredigaethau blinderus hyn yn cael eu daroſtwng ynoch, mal pettaent wedi eu gorchfygu?

Criſ. Gallaf, 1 Pan feddyliwyf am yr hyn a welais i * wrth y Groes; 2 Pan yr edrychwyf * ar fy ſiacced cyfreſttog (*embroidred*) 3. Pan ddarllenwyf yn * y plŷg-lyfr yr wyf yn cael ddwyn yn fy monwes, 4. A phan fyddo fy meddyliau ynghylch y * lle yr wyf yn mynedtuag atto yn ymwreſtlogi, fe rydd hynny ergyd marwol i'm llygredigaethau.

* *Criſt yn gwaedu.*

* *Cyfiawnder Criſt.*

* *Siccrwydd am iechydwriaeth.*

* *Y Nefoedd.*

Doeth. A pha beth ſy'n peri i chwi fod mor chwannog i fyned i fynydd Sion?

Criſ. Yr wi 'n gobeithia *cael gweled yr hwn a fu farw ar y groes, yn fyw yno*; Ac yr wyf yn gobeithio y rhyddheir fi yno, oddiwrth yr holl wendid, y ſydd yn fy aflonyddu i hyd y dydd hwn. Y maent yn dywedyd hefyd, nad oes dim marwolaeth yno; ac mi a gâf drigo yno gyda 'r fath Gymdeithion, ar y ſydd oreu gennif. Ac i ddywedyd wrthych chwi y gwir, yr wyf yn caru yr hwn a fu farw ar y groes, am iddo ſe fy eſmwythau i o'm Baich, *Luc.* 7. 47. ac y mae * fy afiechyd oddifewn yn ofudus immi; ac yr wyf yn ewyllyſſio bod yn y fan hwnnw, lle na fydd nac afiechyd, na marwol-

* *Fy llygredigaethau.*

aeth

eth mwyach, a chyda 'r Cymdeithion a fy-nt yn llefain yn waſtadol, *Sanct, Sanct, Sanct,* at. 21. 4. Eſay. 6. 3.

Yna y gofynnodd *Cariad i Griſtion, A oes i hwi dylwyth? A ydych chwi yn wr priod?*

Criſ. Y mae gennif Wraig a phedwar o Blant ychain.

Car. *A pha ham na ddygaſoch chwi hwynthwy o yd gyda chwi?*

Criſ. Rr hynny fe wylodd *Griſtion*, ac a ddy-vedodd, O mor ewyllyſgar yr oeddwn i, idd-nt hwy ddyfod gyda Myfi! Ond yr oeddent wy oll yn gwbl anfodlon i'm pererindod.

Car. *Eithr chwi a ddylaſech ymddiddan â hwy, a langos iddynt y perygl o aros yn ôl.*

Criſ. Felly y gwneuthym, ac mi a fynegais ddynt hefyd yr hyn a ddan-gofaſai Duw i mi, m Ddiniſtr ein Dinas ni: *Eithr yr oeddwn i yn ei olwg hwy, fal un yn* * *cellweir*, ac ni choelient mo honof, *Gen.* 19. 14. * *Feſtio*

Car. *A ddarfu i chwi weddio ar Ddaw am fen-ithio eich cynghor iddynt?*

Criſ. Do, a hynny gyda gwreſogrwydd calon; canys rhaid i chwi feddwl, fod fy ngwraig a'm plant truain yn anwyl iawn gennif.

Car. *Eithr a fynegaſoch chwi iddynt hwy eich gofud eich hûn, a'ch ofn i gael eich diniſtrio.*

Criſ. Do eilchwaith ac eilchwaith: Ac hwy a allaſent ganfod fy ofn i yngwêdd fy wyn-eb-pryd, yn fy nagrau, ac hefyd yn fy nyeh-yn wrth yſtyried y Farn oedd ynghrôg uwch ein pennau: Eithr nid oedd y cwbl yn ddigo-nol iw hynnill hwy i ddyfod gyda mi.

Car. *Eithr pa beth a allent hwy ei ddywedyd reſtynt eu hunain, am na ddaethant hwy gyda chwi?*

Criſ. Yr oedd fy ngwraig yn ofni colli ei meddiannau, a chariad Dynion y bŷd preſen-nol; a'm Plant oeddynt yn ymroddi i ynfyd ddigrifwch ieuengctid; Ac felly hwy a rwyſt-

rwyd,

rwyd, rhaid gan un peth, a rhai gan beth arall, hyd onis gadawſant hwy myſi * i ſiwrneio, wrthyf fy hunan yn y môdd yma.

* I deithio.

Car, Eithr oni ddarfu i chwi ddiwyno a halogi â'ch ymarweddiad ofer, yr hyn oll a lefaraſoch chwi mewn ffordd o Gyngor, i hannog hwynthwy i ddyfod gyd â chwi?

Criſ, Mewn gwirionedd ni allaſi ganmol fy ymarweddiad. Canys myfi a wn fy mòdd i'm llithro mewn llawer o bethau, *Jac.* 3. 2. Myfi a wn hefyd y dichon Dŷn, trwy ei fywyd drwg, ddymchwelyd mewn ychydig o amſer, yr hyn a oſodo efe mewn ffordd o Addyſc, Rheſwm, Cynghor a Cherydd, o flaen pobl i troi hwy ar yr hyn ſydd dda. Etto mi a allaf ddywedyd hyn, fy mod i yn ofalus iawn, na byddai i mi roddi iddynt * achlyſſur, trwy un weithred anweddus, i gwneuthur hwynt yn wrthwyneb i ddyfod i bererindod. Ie yn y marter yma, hwy a ddywedant wrthif, fy mod i yn rhy fanol, ac fy mod i yn gwadu fy hunan (er mwyn hwy) o ran rhyw bethau, yn y rhai nid oeddent hwy yn gweled dim drwg ynthynt. Nage yr wyf yn tybied, y gallaſi ddywedyd hyn; * o'r 'doedd dim a wellant hwy ynoſi yn rhwyſtr iddynt, mai fy ofn mawr i rhag pechu yn erbyn Duw a gwneuthur cam â'm Cymmydogion, ydoedd hynny.

* Achos.

* Os ydoedd

Car. *Cain yn wir a gaſáodd ei Frawd, am fod ei weithredoedd ei hun yn ddrwg, a'r eiddo ei Frawd yn dda; Ac os hyn a fu'n* rhwyſtr *ith Wraig ath Blant, ac a wnaeth iddynt ddigio wrthit, y maent trwy hynny yn ymddangos, eu bod yn * anghymmodlon i ddaioni, a thi a waredaiſt dy Enaid oddiwrth ei gwaed hwynt.* 1 Joan. 3. 12. Ezec. 33. 9.

* Rhai ni fynnant fod yn heddychol.

Yn awr, mi a'u gwelais hwy yn eiſtedd fel hyn, gan ymddiddan âi gilydd hyd onid oedd ſwpper yn barod: A chwedi iddynt ei paratoi hi, hwy a eiſteddaſant i fwytta: *Ac yr oedd*

J

*Bwrdd wedi ei * hulio â Phaſcedigion, ac a Gwin,* Llenwi. *gloſyw win puredig*, Eſay 25. 6. Mat: 22. 4. A'i holl ymddiddan hwy wrth y Bwrdd oedd ynghylch *Arglwydd y Bryn*, yn enwedig yngylch yr hyn a wnaeth E, a pha ham y gwnaeth E yr hyn a wnaethpwyd gantho, a pha ham yr adeiladodd efe y Tŷ hwnnw. Ac wrth yr hyn a lefaraſant hwy, Myfi a wybûm, *ei fod ef yn Rhyfelwr mawr*, ac iddo ef ymladd â'r hwn oedd â nerth Marwolaeth gantho, a'i ddiniſtrio ef, eithr nid heb berygl dirfawr iddo ei hun, yr hyn a wnaeth i mi i garu ef yn fwy. *Heb.* 2. 14. 15.

Ac megis y dywedaſant hwy, ac yr wyf finau yn credu, Efe a gollodd lawer o waed wrth wneuthur hynny, Eithr y peth ſy 'n gogoneddu ei † Rás ef ydyw hyn, ſef, iddo wneu- † *Ffaſor.* thur y cwbl o wir gariad iw wlâd. Ac heb law hynny, yr oedd yno rai o'r Teulŷ yn dywedyd, eu bod yn ymddiddan ag ef ar ol ei farwolaeth ar y groes a'i adgyfodiad oddiwrth y meirw; a hwy a dyſtiolaethaſant, iddynt glywed allan e'i enau ef ei hun, fod gantho gariad mawr tuag at Bererinion truain, hyd onid ellir dywedyd, nad oes gyffelyb iddo iw gael, o'r Dwyrain i'r Gorllewin.

Dracheſn, hwy a roddaſant enſampl o'r hyn a ddywedaſant; a honno oedd, iddo ef ymddioſe o'i Ogoniant fel y gallei efe wneuthur hyn dros y tlawd; a dywedaſant iddynt hwy ei glywed ef yn dywedyd. *Na phreſwyliai efe ym Mynydd Sion yn unic, ond y mynnai efe eraill i breſwylio gydag e yno* Phil. 2. 6, 7, 8. Joan. 17. 24. Ac hwy a fynegaſant ym-mhellach, iddo ef dderchafu llawer o Bererinion i fod yn Dywyſogion, er eu bod hwy wrth natur wedi eu geni yn dlodion, a'i dechreuad o'r dommen. 1 *Sam.* 2. 8. *Dat.* 1. 6.

Ac fel hyn yr ymddiddanaſant, hyd onid

aeth

aeth hi'n llawer o'r nôs: ac wedi iddynt eu gorchymyn eu hunain i gadwriaeth eu Harglwydd, hwy a aethant iw esmwythdra: A gosodasant y *Pererin* i orwedd mewn goruwch ystafell † chang, ai ffeneſtr yn agored tua chodiad yr Haul (enw'r ystâfell oedd *Tangneddyf*) lle yr hunodd hyd y wawr-ddydd, ac yna efe a ddeffrodd ac a ganodd;

† *Helaeth.*

¶ *Im mhle*

Im mhle yr wyf yn awr yn gorwedd?
O! dymma ddirfawr gariad rhyfedd,
A Gofal Jeſu Gri∫t am Ddynion,
I rhai y ſydd yn Bererinion;
Yn † rhagddarbod a thoſturio,
Fel y cawn i fy arbed gantho,
Ac † anneddu o fewn y gwiw-lwys,
Drothwy neſſaf i Baradwys!

† *Rhag-barottoi.*

† *Trigo.*

Felly hwy a gyfodasant oll y borau drannoeth, ac wedi iddynt ymddidan ynghylch rhyw bethau 'yn rhagor, hwy a ddywedasant wrtho na chai e ymadel, hyd oni ddangosent iddo || *Dlyſau* 'r Tŷ. Ac yna hwy a'i harwainiasant ef ir || *Study*, lle y gosodasant hwy o'i flaen ef y llyfrau Coffadwriaethau hynaf yn y Byd; yn y rhai y dangosasant hwy iddo ef, yn gyntaf Achau Arglwydd y Bryn, sef, ei fod ef o Dragwyddoldeb yn *Fâb ir Hên Ddibenydd*; a chwedi hynny ei weithredoedd ef, y rhai oeddynt wedi eu yſcrifennu yma y gyflawn gydag enwau llawer cant a gymmerasai efe idd ei wasanaeth; a'r môdd y || cyfleuasei efe hwynthwy, yn y cyfryw Breſwylfeydd, na allo heneidd-dra moi || had fellio, 2 *Cor.* 5. 1.

'*Yn ychwanneg.*

|| *Pethau rhagorol.*

|| *Llyfr yſtafell.*

|| *Gosodaſei*

|| *Gwaeſhygu.*

Yna hwy a ddarllenasant iddo ef rai o'r Gweithredoedd anrhydeddus a wnaethai rhai o'i weiſion ef: Megis y môdd y *goreſcynnaſant Deyrnaſoedd, y gwnaethant gyfiawndea, y canſant addewidion, y cauaſant ſafnau llewod, y diffoddaſant* ¶ *angerdd y tân, y diangaſant rhag min y cleddyf, y nerthwyd o wendid*, y môdd hefyd y gwnaeth-

¶ *Poethfa.*

wnaethpwyd hwy *yn gryſion mewn rhyfel*, ac *y gyr-ſant fyddinoedd yr eſtroniaid i gilio*, Heb. 11. 33.

Wedi hynny hwy a ddarllennaſant mewn ¶ *Records*
an arall o ¶ lyfrau coffadwriaethau'r Tŷ; a
ngoſwyd yno, mor ewyllyſgar oedd ei Hargl-
ydd hwynt, i dderbyn iw ſtafor bob un, ie pôb
n, er iddynt gynt amharchi ei Berſon a'i
yrdd e'. os troent ac os deuent yn awr atto
, *Joſh.* 6. 37. Yr oedd yma hefyd amryw
Hyſtoriau am lawer o bethau enwog eraill,
rhai a gafodd y *Criſtion* eu gweled oll, ſef,
yſtoriau hên a newydd, ynghyd â phrophwy-
oliaethau ynghylch pethau a gyflawnir yn eu
mſer yn ¶ ddilys, er dychryn a ¶ ſyndod i ¶ *Sicco.*
ynion Arglwydd y Bryn, ac er cyſſur a di- ¶ *Diſym-*
anwch i Bererinion, Dranoeth hwy a'i ¶ ty- *mwth a*
yſaſant ef ir Arf-dy, ac a ddangoſaſant iddo *brawychus*
o bôb mâth o Arfogaeth, y rhai a barottoiſai *rhyfeddu.*
Harglwydd hwynt i *Bererinion*, megis *Cleddyf*, ¶ *Arwain-*
rian, *Helm*, *Dwyfronneg*, *pob rhyw Weddi*, *ac* *iaſant.*
idiau ni heneiddiant; ac yr oedd yno ddigon
honynt, i arfogi cynifer o wŷr i waſanaeth
Harglwydd, ac y ſydd o Sêr yn y Nefoedd.
b. 6. 14. *&c.*

Hwy a ddangoſaſant iddo hefyd rai o'r ¶ Pei- ¶ *Offeryn-*
annau, â'r rhai y gwnaethai rhyw wŷr enw- *nau.*
ym myſc ei weiſion ef ryfeddodau, megis
wialen Moſes, *y Morthwyl a'r Hoel*, â'r rhai y
ddaſai *Jael Siſera*, *y Piſſeraw*, *yr Udcyrn*, *a'r*
mpau, â'r rhai y gyrraſai *Gideon* Fyddinoedd
Midianiaid i ffoi, y *Ferthu* ychen â'r hon y
ddaſai *Samgar* chwechan-wr, y *Gen Aſſyn* â'r
n y gwnaethai *Sampſon* Bethau ¶ aruthrol, y ¶ *Rhyfe-*
ſondaſt a'r *Garreg*, â'r rhai y lladdaſai *Daſydd* *ddol.*
oliah o Gath, A'r *Cleddyf* hefyd, a'r hwn y
dd ei *Harglwydd* hwy *Fab y Golledigaeth*, yn
Dydd y cyſodo efe i yſclyfaeth. Hwy a
angoſaſant lawer o Bethau rhagorol i *Griſtion*

heb

heb law yr hyn a enwyd, y rhai oedd dd[illegible] iaw[illegible] gantho eu gweled, a chwedi hynny hwy a aeth[illegible] ant iw gorphwysfa drachefn.

¶ *Ymlaen.* A chwedi cyfodi yn forau, mewn bwriad fyned ¶ rhagddo, fe attolygodd y Teulŷ arn[illegible] ef, i aros hyd dranoeth: ac yna ebr hwy Nyni a ddangoſwn i chwi (os bydd y diwr[illegible] od yn eglur) y Mynyddoedd hyfryd, y th[illegible] ebr hwy a chwanegant at eich cyſur chw[illegible]

¶ *Man lle mae llongau yn ddiogel.* am fod y mynyddoedd hynny yn nes at y ¶ P[illegible] thladd dymunol nâ 'r man yr ŷch chwi ynth[illegible] yn breſenol. Felly efe a ¶ gydſyniodd, ac aroſodd yno y noſon honno. A'r boreu neſa hwy a aethant ag ef i 'Nen y Tŷ, ac a e[illegible] chaſant iddo edrych tua'r *Dehau*, ac efe a wn[illegible] eth felly: Ac wele fo a ganfu ymmhell odd[illegible] wrtho wlâd dra hyfryd, wedi ei harddu choedydd, gwinllanoedd, a ffrwythau o bo[illegible] rhyw, Blodau hefyd a ffynhonnau hyfryd iaw[illegible] *Eſay.* 33. 16, 17.

'Gyttuvodd, 'Pen. Yna efe a ofynnodd enw'r wlâd; a hwyth[illegible] a'i hattebaſant ef, mai *Tir Emmanuel* oedd henw hi; ac y mae hi, ebr hwy mor gyffred[illegible] ir holl Bererinion i ddyfod iddi, ac i g[illegible] croeſo ynthi, ac ydyw 'r Bryn yma. A ph[illegible] y delych di i'r wlâd honno, di a elli gan[illegible] Porth y Ddinas neſol oddiyno, trwy gyfarwyd[illegible] iad y Bugeiliaid ſy'n byw yn y lle hwnnw.

'I ddechreu ei ſiwrnai. Yna efe a ymbarottodd 'i gychwyn, ac oeddynt hwythau yn fodlon i hynny; eit[illegible] yn gyntaf ebr hwy. Awn drachefn ir Arf-d[illegible] ac hwy a wnaethant felly, ac a'i gwiſcaſant yno, o wadn y troed hyd y pen, ag Arf[illegible] profedig, fel y gallai fo i ymddiffyn ei hun[illegible]

¶ *Goſod arno.* os byddai i neb ¶ ruthro arno yn y ffor[illegible] A chwedi ei Arfogi fel hyn, efe a rodio[illegible] gyda ei gyfeillion ir Porth, ac a ofynnodd[illegible] *Porthor*, a welſai efe un Pererin yn myn[illegible] heibio? A'r *Porthor*, a'i attebodd ei, Do.

Gr[illegible]

Crif. *Attolwg a adwaenoch chwi ef ebr* Criſtion?

Perthor. Myſi a oſynnais ei enw ef, ac yntef a ddywedodd wrthyf, * taw *Fyddlon* oedd ei enw ef. * *Mai.*

Criſ. O! ebr Criſtion, ryw'n ei nabod E y mae ſo'n Gymmydog agos im ſi: Fe ddaeth o'r Dref i'm ganwyd i ynthi. Pa belled yr ydych chwi yn tebygu y gall efe fod ym mlaen?

Porth. *Y mae ſo erbyn hyn wedi myned iſlaw y Bryn.*

Criſ. Wele Borthor anwyl ebr Criſtion, yr Arglwydd a fyddo gyda thi, ac a angwanego * gynnyrch mawr at dy holl fendithion di, am y caredigrwydd a ddangoſaiſt im ſi. * *Cynnydd.*

Yna y dechreuodd Criſtion ſyned * rhagddo; eithr *Pwyllog, Duwioldeb*, Cariad, *a Doethineb* a aethant gydag ef, dan ymddiddan drachefn, ynghylch y matterion y ddarfu iddynt hwy chwedleua o'r blaen am danynt, nes dyfod hyd at * ael y Bryn. Yna ebr Criſtion, megis yr oedd yn *anhawdd* eſcyn i fynu, felly hefyd (hyd y gwelaf) y mae 'n beryglus i ddeſcyn i wared. Y mae 'r peth felly ebr *Doethineb*; canys matter caled ydyw i Ddŷn, i fyned i wared i || Ddyſtryn Daroſtyngiad (fel yr wyti yn awr yn myned) ac heb gael cwymp ar y ffordd; a thyna'r rheſwm pa ham yr ydym ni'n dyfod gyda thi Droed y Rhyw. Felly efe a ddechreuodd fyned i wared, eithr yn gynnil iawn, er hynny efe a lithrodd unwaith neu ddwy. * *Ymmlaen* * *Pen arall y bryn.* || *Rhaid i boh Criſtion dda, roſtwng ei bunan o*

Yna mi a welais y cymdeithion da hynny, yn rhoddi i Griſtion (gwedi iddo ddyfod i wared * o'r Lann) Dorth o fara, Coſtreleid o Win, a ſwp o * Reſing || a chwedyn efe a aeth iw ffordd. * *O'r Bryn.* * *Rheſings* || *Ar ôl hynny.*

Eithr yn y Dyſtryn yma o Ddaroſtyngiad, hi fu'n galed jawn ar Griſtion, canys nid aethai efe yn-nepell ymmlaen, ond wele ſo a ganfu * Ellyll echrydus yn dyfod ar hyd y maes iw * *Yſprydd drwg.*

*Diniſtriydd gyſarfod ef, a'i enw ef oedd * *Apol-lyon*: A gwnaeth y Drych hwn i Griſtion ofni, ac i feddwl yntho ei hunan, * P'un oedd oreu iddo ef, ai dychwelyd yn ei ôl, ai yntau * ſefyll ar ei Dalwrn. Eithr efe a yſtyriodd eilchwaith, nad oedd gantho ddim Arfogaeth iw gefn; ac o herwydd hynny efe a feddyliodd, y gallai ei waith ef yn troi ei gefn tuagat *Apol-lyon*, roddi iddo fwy o Achlyſlur, iw wanu ef yn hawſach â'i Biccellau; ac am hynny fo a roddes ei frŷd i * anturio, ac i gadw ei ſefyllfa; canys ebr efe, pettawn i heb edrych ar ddim amgen na chadw fy einioes, gwell yw i mi ſefyll nâ chilio.

Felly efe a aeth rhagddo, ac * *Apol-lyon* a gyfarfu ag ef; Yn awr yr oedd yr *Angbenfil* yn ofnadwy yn ei wêdd; canys yr oedd efe wedi ymwiſco a * chenn ſal *Pyſcodyn* (y rhai yw ei ſalchder ef) yr oedd gantho adenydd fel Draig, a Thraed fel traed *Arth*, a *Thân* a *Mŵg* oedd yn dyfod allan o'i fol ef a'i ſafn oedd fel ſafn *Llew*. A phan neſſaodd efe at *Griſtion*, fo a || edrychodd arno â || chuwch dirmygus, ac a'i holodd ef fel hyn.

*Pa un

*Ares yn y man lle yr oedd e arno:

*Fentre.

*Satan

*Scales rhiſglau.

||Wynebpryd

Apol. *O ba le y daethoch chwi, ac i ba le yr ydych yn myned?*

Criſ. Yr wi'n dyfod o *Ddinas Deſtryw*, yr hon yw trigfan pob dryg ddyn, ac yr wyf yn myned tua *Dinas Sion*.

Apol. Myfi a wn wrth hyn, mai un o'm Deiliaid i wyti, canys myfi a biau'r holl wlâd honno, ac myfi yw ei Thywyſog a'i Duw hi, 2 *Cor.* 4. 4. *Eph.* 2. 2. Pa fodd gen hynny y rhedaiſt i ymmaith oddiwrth dy Frenin? Oni bai fy mod i'n gobeithio y gwnei di ettto i mi ſwy o waſanaeth, myfi a'th darawn di yn ebrwydd ag un dyrnod ir llawr.

Criſ. Ee a'm ganwyd i yn wir o fewn eich Arglwyddiaeth chwi: Eithr yr oedd eich Gwaſanaeth

fanaeth chwi 'n galed, a'ch cyflog yn gyfryw, nas gallei Ddyn fyw arni; *Canys cyflog pechod yw marwolaeth*, Rhuf. 6. 23. ac am hynny, pan daethym i beth oedran, myfi a yftyriais, fel gwnaeth dynion pwyllog eraill, a ellwn i wellhau fy nghyflwr.

Apol. Nid oes un Tywyfog a gyll ei Ddeiliaid yn yfgafned a hyn: Ac myfi a wnaf fyngorau, as collwyf innau mo honot tithe. Eithr gan y fod ti yn achwyn am dy wafanaeth a'th gyflog; Bydd fodlon i fyned yn ôl, ac yr wyfi 'n ddaw yma i roddi i ti ran, o'r pethau goreu fydd yn ein gwlâd ni.

Crif. Myfi a roddais fy hunan i fod yn Wanaethwr i *Frenin y Brenhinoedd*, a pha fodd y allaf gydag oneftrwydd dorri ag efe, i ddychwelyd gyda thi?

Apol. Tydi a wnaethoft yn hyn, yn ol y Ddiareb. *Newid Drwg am Waeth*: Eithr y mae'n rferol, ir rhai fy 'n eu haddef eu hunain eu bod wynthwy yn Weifion iddo ef, ar ol ennyd echan ei adel ef, a dychwelyd attafi: Gwna dihe felly a bydd pob peth yn dda.

Crif. Myfi a roddais iddo ef fy Nghrêd, ac a yngais y byddwn i ufudd iddo: A pha fodd gallafi dynnu 'n ol oddiwrth hyn, heb gael y ngrhogi fel Bradwr?

Apol. Tydi a wnaethoft yr un peth i minne; c etto nis craffaf fi ar dy waith di yn gadel fy gwafanaeth i, os dychweli di yn awr drachefn, myned yn ôl.

Crif. Yr hyn a addewais i ti oedd yn fy cuengctid; ac heblaw hynny, myfi a wn, y all y Tywyfog, dan faner yr hwn yr wi'n awr n rhyfela, fy rhyddhau i oddiwrth fy rhwymdigaethau, ie a maddeu i mi hefyd fy 'ngwaith n ymrwymo, i fod yn wâs i ti. Ac i ddywedd y gwir * *O Apol-lyon*, gwell genifi ei wafanth, ei Gyflog, ei Weifion, ei Lywodraeth, ei Gyfeillach,

* O *Satan y Diniftriydd.*

Gyfeillach, a'i Wlâd ef, nâ'r eiddoti: Ac am hynny na themptia mo honofi mwyach i ddychwelyd i'th wasanaeth di; canys ei Wâs ef wyfi, ac mi a'i canlynaf ef.

* *O Satan gelwyddeg oni ddaeth Crift o'r Nef i ware. du ei weifion oddi tan dy feddiant di, a thrwy weinidogaeth ei Angelion, oni waredodd e* befyd rhai (er nid pawb) o'i bobl, o'th garcharau di, megis* Daniel, Petr. &c.

Apol. Yftyrir dracheſn, pan fyddi 'n Bwyllog o *Griſtion*, pa beth yr wyti yn debyg i gyfarfod ag ef yn y ffordd yr wyti yn myned. Dydi a wyddoſt, fod Gweifion yt hwn yr wyt ti yn awr wedi ei gymmeryd yn lle'th Arglwydd, gan mwyaf, yn dyfod i ddiwedd drwg, am eu bod hwy yn fy ngwrthwynebu i a'm ffyrdd: Pa ſawl un o honynt hwy a roddwyd i farwolaeth gywilyddus? A lle yr wyti 'n cyfrif ei waſanaeth ef yn well nâ'r eiddo fi; Gwybydd hyn, yntho, i waredu neb o'r rhai a'i gwaſanaethaſant ef o'm Dwylo i: Eithr amdanafi; pa ſawl gwaith, fal'y gŵyr y bŷd yn ddigon dâ, y gwaredais i, naill ai trwy nerth, neu yntau trwy ddichell, y rhai a'm gwaſanaethaſant i yn ffyddlon, odditan ei ddwylo ef a'i eiddo, er iddynt eu dal hwynt yn eu rhwydau; ac felly i'th waredaf dithe os mynni.

Criſ. Ei bwrpas ef, trwy beidio yn breſennol a gwaredu rhai o'i bobl o'th garcharau a'th gadwynau di ydyw, er mwyn cael prawf, ydynt hwy yn ei garu ef, ac a lynant hwy wrth ef hyd y diwedd, *Dat.* 2. 10. Ac am y drwg ddihenydd yr wyti yn dywedyd fod rhai o honynt yn dyfod iddo, y mae hynny yn dra gogoneddus yn ei golwg hwynt; canys nid ydynt hwy yn diſgwyl nemmawr am waredigaeth preſennol; oblegid eu bod yn aros am eu gogoniant, yr hwn a gânt hwy yn ddilys ei fwynhau, pan ddelo eu Tywyſog yn ei ogoniant gyda ei Angelion gogoneddus. *Rhuf.* 8. 18. *Col.* 3. 4.

Apol. Tydi a fuoſt anffyddlon eiſus yn dy waſanaeth ef, a pha fôdd yr wyti 'n meddwl cael cyfloeg gantho ef?

C

Criſ. Ym-ma beth (o *Apol-lyon*) y bum i yn anffyddlon iddo ef?

Apol. Tydi a wanheaiſt yn dy fynediad cyntaf allan, pan yr oeddyt i ymmron ſoddi yn y Llynge-lyn o Anobaith. Tydi a amcenaiſt trwy gau foddion, i ymddilwytho oddiwrth dy faich. Ile dylaſiti aros hyd oni buaſai ith Dywyſog ei gymmeryd ei ymmaith. Ti a gollaiſt dy * dlyſau mewn cŵſc pechadurus. Ti a fuoſt hefyd o fewn ychydig i ddychwelyd yn dy wrthol, wrth ganfod y Llewod. A phan yr wyti'n crybwyll ac yn llefaru am dy Daith, a'r hyn a glywaiſt, ac a welaiſt i, y mae 'th Galon di yn chwennychu gwâg-ogoniant, yn y cwbl yr wyti yn ei ddywedyd ac yn ei wneuthur. * *Pethu dawiſol.*

Criſ. Y mae hyn oll yn wir, a llawer mwy nag a adroddaiſt i; ond y mae y *Tywyſog*, yr hwn wyſi yn ei waſanaethu ac yn ei anrhydeddu, yn Drugarog, ac yn barod i faddeu gwendid ei bobl. Eithr cofia hyn (*o Gyhuddwr y brodyr*) mai yn dy wlâd di y dyſcais i bechu; ac yno y ſugnais i bob Drŵg i'm calon: ond o'r diwedd mi a ruddfannais dan lwyth fy mhechodau, gan fod yn ofudus o'i plegid hwynt, a'm *Tywyſog* a ſaddeuodd i mi'r cwbl.

Apol. Ar hyn y llefarodd *Apol-lyon* mewn cynddaredd ¶ angerddol, gan ddywedyd, yr wyſi 'n Elyn ir Tywyſog yma, ac yr wi 'n caſhâu ei Berſon, ei ddeddfau, a'i bobl ef: Ac myſi a ddaethym allan mewn llawnfryd i'th wrthwynebu di. ¶ *Poeth.*

Criſ. Apol-lyon, ¶ Symna pa beth a wnelych, canys yr wyſi yn teithio ar brif ffordd y Brenin, ſef yn y ffordd o ſancteiddrwydd, ac am hynny edrych attat dy hunan. *Eſay.* 35. 8. ¶ *Gwilia Gochel.*

Apol. Yna y croes-gammodd *Apol-lyon* tros holl led y ffordd, ac a ddywedodd, nid oes arnaſi ofn yn y matter yma: Ymbarottôa i farw; canys mi a dyngais i'm ¶ ffau uffernol, nad ai di ddim pellach; ac mi a fynnaf weled waed dy galon; ¶ *Ogof.*

di yn lle hwn; a chyda hynny efe a daflodd biccell danllyd tuagat ei ddwyfron ef: Ond yr oedd gan *Gristion*, *Darian yn ei law*, ac efe a amddiffynnodd ei hunan â honno, ac felly fo a ymgadwodd rhag niwed y pryd hynny, *Eph.* 6. 16. Yna ỳ tynnodd *Gristion* ei gleddyf allan, canys yr oedd e yn ei gweled hi 'n bryd iddo edrych atto ei hunan; ac *Apol-lyon*, ar frŷs a ymofododd yn ¶ lew yn ei erbyn ef eilchwaith, gan daflu piccellau cyn amled a'r ¶ cenllyg tuag atto ef: Ac â'r rhain, er cymmaint a allodd *Gristion* ei wneuthur, i ymgadw rhagddynt, fo'i ¶ clwyfwyd ef gan *Apol-lyon*, ¶ yn ei *Ben*, ¶ yn ei *Law*, ac ¶ yn ei *Droed*, yr hyn a wnaeth i *Gristion* gefnu ychydig: Ac am hynny fe a gwympodd *Apol-lyon* arno yn bybyrach neu 'n fwy nerthol: Eithr fe gymmerodd *Gristion* galon dracheſn, ac a'i gwrthwynebodd ef mor wrol ac a gallai. Yr ymladd tôſt yma a barhaodd fwy nâ hanner diwrnod, ie hyd onid oedd *Gristion* ymmron deffygio; canys rhaid i chwi wybod ei fod ef, o achos ei glwyfau, yn mŷned wannach, wannach.

Apol-lyon ar hyn; wedi cael y fâth achlyſſur, a ddaeth neſnes at *Gristion*; a chan ymryſſon ag ef, a'i taflodd ef i lawr mewn modd echrydus, a chyda hynny y ſyrthiodd cleddyf *Gristion* allan o'i law ef. Yna ebr *Apol-lyon*, *'r wi'n ſiwr o honoti yn awr*: A chan gwympo arno, efe a'i llethodd ef o fewn ychydig i farwolaeth, hyd oni ddechreuodd *Gristion* ¶ betruſo am ei fywyd. Eithr fal yr oedd Duw yn mynnu; tra yr ydoedd *Apol-lyon* ar roddi ei ddyrnod diwaethaf iw lâdd ef, fe a eſtynnodd *Gristion* ei Law allan † yn egniol, ac a ymaflodd yn ei *Gleddyf*, ac a ddywedodd, *Na lawenycha i'm herbyn o ſy Ngelyn*: *Pan ſyrthiwyf mi a gyfodaf dracheſn*, Mich. 7. 8. A chyda hynny efe a roddes frâth angheuol i *Apol-lyon*, yr hwn a wnaeth iddo gefnu

¶ *Nerthol.* ¶ *Ceſſair.* ¶ *Archollwyd.* ¶ *Yn ei ddeall, trwy ei dynnu ef i ryw amryfuſſeddau.* ¶ *Yn ei ffydd, i yr hon fal llaw ſy'n derbyn Criſt) trwy ei gwanbaui.* ¶ *Yn ei ymarweddiad, trwy beri iddo lithro i bechod.* ¶ *Dewto.* † *A'i holl rym.*

gefnu, megis un wedi derbyn ei † glwyf mar- † *Archoll.*
wol. *Criſtion* wrth weled hynny, a fwriodd ar-
no ef, drachefn, gan ddywedyd; Nage, *yn y*
pethau hyn oll, yr ŷm ni yn fwy nâ † *chwncwer-* † *Gorch-*
wyr, trwy'r hwn a'n carodd ni; Ac ar hynny *fygwyr.*
Apol-lyon fel Draig a dannodd ei adenydd ar llêd,
ac a fryſſiodd ymmaith, fal na welodd *Criſtion*
mo honaw mwyach. *Rhuf.* 8. 37. *Jaco.* 4. 7.

Yn yr ymdrech hwn, ni ddichon calon Dŷn
feddwl (oni buaſai iddo weled a chlywed fal
y gwnaethym i) mor ofnadwy yr oedd *Apol-*
lyon, trwy † gydol amſer yr ymdrech, yn bloe- † *Holl:*
ddio ac yn rhuo, gan lefaru fal *Draig*: Ac
o'r tu arall, pa ocheneidiau a gruddfannau oedd
yn dyfod allan o galon *Criſtion*: Ni welais i
mo honaw ef, trwy gydol yr amſer, yn edrych
cymmaint ac unwaith yn ſiriol, hyd oni wybu
ef, iddo gwyſo *Apol-lyon* a'i Gleddyf dau-finiog,
Eph. 6, 17. *Heb.* 4. 12. Ond gwedi ‖ dirnad ‖ *Deall.*
hynny, efe a wênodd ac a chwarddodd.

A chwedi gorphen yr ymdrech hyn, efe a
ddywedodd, Myfi, a ddiolchaf yn y Ile yma,
ir hwn a'm gwaredodd i o faſn y *Llew*, ac a'm
nerthodd i yn erbyn *Apol-lyon*: Ac ar hynny efe
a ganodd fal hyn.

Belzebub, Pen Tywyſog ‖ *hyll,* * *Ofnadwy.*
Yr ‘*anfad Ellyll yma,* ‘ *Y drwg*
(*Am ei fod ar feddwl-fryd* *yſpryd.*
‘ *Ddigyngyd i niſetha*) ‘ *Ddiymaros*
A'i gyrrai ‘ y maes mewn ‘ llurig gref; ‘ *Allan.*
Yntef yn gynddeirioccaf, ‘ *Côt o ddur.*
Mewn tanllyd ac uffernol fôdd,
A ‘chwimwth ruthrodd arnaf. ‘ *Yn gyſtyn*
Ond ‘ *Michael, fendigedig* ‘ *Borth,* ‘ *Criſt.*
A ddaeth i'm cynnorthwyo: ‘ *Helpwr.*
Ac mi a'i gyrrais (*gwych yw'r gwêdd*)
A min y Clêdd i gilio.
Am hynny bid i mi roi Mawl,
A diolch bythawl iddo,

|| *Ag uchel.* A behithio || â llafar lêf
Ei enw ef heb beidio.

Wedi hynny daeth atto ef Law gan ddwyn iddo rai o 'ddail Pren y Bywyd: A *Chriſtion* a'u cymmerodd, ac a'u rhoddodd wrth y clwyfau, a gawſai ſo yn yr ymladdfa; ac efe a iachawyd yn ebrwydd *Dat.* 12. 2. Ac efe a eiſteddodd yno hefyd, i fwyta Bara, ac i yfed o'r Goſtrel, a roddaſid iddo ychydig o'r blaen: Felly wedi ymadfywio, efe a ymdaclodd i fyned ymmlaen, gan ddwyn ei Gleddyf noeth yn ei Law; canys ebr efe, ni wn i nad oes rhyw Elyn arall ger llaw: Eithr ni ruthrodd *Apol-lyon* mwyach arno, trwy'r holl Ddyffryn yma.

'*Rhinweddau bywiol baeddedigaethau ac Iſpryd Criſt*

'*Yn ymyl.* Yn awr 'ynghwrr y Dyffryn hwn, yr oedd Dyffryn arall a elwid Dyffryn Cyſcod Angau, ac yr oedd yn rhaid i Griſtion fyned trwyddo, am fod y ffordd ir Ddinas nefol yn myned trwy ei ganol ef. Eithr Lle anghyfanedd iawn ydyw'r Lle hwn, megis yr Anialwth yr aeth yr Iſraeliaid gynt trwyddo, *Jer.* 2. 6. Yn awr hi a fu gwaeth ar *Griſtion* yn y dyffryn yma nag yn ei ymdrech ag *Apol-lyon*:

Yna mi a welwn, wedi i *Criſtion* ddyfod i Gyffiniau Dyffryn Cyſcod Angeu, ddau wr yn cyfarfod ag ef, Meibion'ir rhai a roeſant anglod gynt am wlâd *Canaan*, yn bryſſio i fyned yn ôl, *Num.* 13. 32. Wrth y rhai y llefarodd *Criſtion* fal hyn.

Criſ. I ba le yr ydych chwi yn myned?

Gwyr. Hwythau a attebaſant, *yn ôl, yn ol,* ac nyni a fynem i chwithau hefyd wneuthur felly, os yw'ch einioes na'ch heddwch yn werthfawr gennych.

Criſ. Pa beth yw'r matter ebr *Criſtion?*

Gwyr. Matter ebr hwy; yr oeddem ni yn myned fel yr ydych chwithau ar hyd y ffordd yma; ac ni a aethom 'mor bell ac y meidd-

'*Cyn.*

iem;

em: Ac yn wir, pe buaſem yn myned ychdig ym mhellach, ni allaſem ni bŷth ddyfod yn ôl, ac ni chlywſit ti bŷth y newyddion yma allan o'n geneuau ni.

Criſ. Eithr ba beth a welſoch ac y glywſoch chwi ebr *Criſtion*?

Gwyr. Nyni a welſom Ddyffryn cyſcod Angeu; canys ni a ddaethom o fewn ychydig iddo, ac ir enbydrwydd ſydd yntho: Eithr rwy * ddamwain da, Nyni a edrychaſom o'n blaen, ac a ganfuom y perygl cyn dyfod iddo, *Pſal.* 23. 4. *Pſal.* 107. 18. Y mae 'r * Glynn cyn dywylled a'r Pŷg: Nyni a welſom yno * Ellyllon a Dreigiau y pwll uffernol. Ac a glywſom udo a chwynofain dibaid yn dyfod o'r Dyffryn hwnnw megis oddiwrth Ddynion yn gorwedd yn rhwym yno, mewn Heirn a thrueni anrhaethadwy. Ac y mae cymylau tew jawn, y rhai a allant daro dychryn mewn pobl, yn crogi uwch benn y Glynn yma, ac y mae Angeu hefyd yn lledu ei adenydd trofto ef yn waſtadol: Ac i fod yn fyrr, y mae pob mymryn o honaw * iw arſwydo, gan ei fod e yn gwbl yn * wrthyn ac yn hagr.

Criſ. Er hyn i gyd ebr *Criſtion*, dymma fy ffordd i tua'r porthladd dymunol.

Gwyr. Bydded hi 'n ffordd i tydi, ni ddewiſwn ni mo honi yn ffordd i nyni: Felly hwy a ymadawſant: A *Chriſtion* a aeth * thagddo, ond yn waſtadol â'i Gleddyf noeth yn ei law, rhag ofn i neb ruthro arno.

Wedi hynny *Mi a welais yn fy mreuddwyd*, fod ffôs ddwfn jawn ar yr holl yſtlys ddehau ir Dyffryn hwn, ac ir ffôs hon y bu 'r Dâll yn * tywys y Dall ym mhob oes: Ac ynthi hi y darfu am y ddau mewn modd echrydus, *Mat.* 14. 15. A thracheſn, Wele ar yr ochr aſſwy yr oedd Cors beryglus jawn, ic ir hon os ſyrthiai Gwr da, ni chai e un gwaelod caled ynthi,

* *Hap.*
* *Dyffryn.*
* *Yſprydion drwg.*
* *Iw ofnit*
* *Aſſuniaidd. A meer Chaos.*
* *Ymmlaen.*
* *Arwain.*

thi, iw draed ſefyll arno: Ir Gors honno ſyrthiodd y *Brenin Dafydd* unwaith; ac yn dd ammeu ſe ddarfuaſai am dano ef yno, oni bu ſai ir hwn ſydd Alluog ei dynnu ef ir Lan *Pſal.* 69: 2. 14:

Yr oedd y llwybr hefyd yn y Dyffryn hw yn gyfyng iawn, ac am hynny y bu hi yn dr chaled ar *Griſtion* yn y lle ymma: oblegit p y ceiſiai efe yn y tywyllwch ochelyd y ffôs ar naill law, ſe a fyddai 'n barod i ſyrthio droſo

* *Clai.* ir * llaid ar y llaw arall: A phan y ceiſi efe hefyd ymgadw rhag y llaid, oni byddai yn dra gofalus, efe a fyddai yn barod jawn ſyrthio ir ffôs. Ac fel hyn yr oedd e'n my ed ym mlaen; ac mi a'i clywais ef yma y ochneidio yn dôſt: Canys heblaw y perygl grybwyllwyd am dano uchod, yr oedd y llwyb mor dywyll, fel na wyddai ſe yn fynych, pan codai ſo ei droed i fyned ym mlaen, ym mhale nac ar ba beth y golodei efe hi neſſaf.

Heb law hyn yr oedd ſafn uffern ynghanol Dyffryn hwn, ac yr oedd hi hefyd yn age jawn at fîn y ffordd; a phan y gwybu *Criſtion* hynny; efe a ddywedodd, Pa beth a wnaſ awr? Ac yr oedd y ffiam a'r mwg, a'r Gwrei

* *Cwynfanus ac ofnadwy.* chion, ynghyd a lleiſiau * irad ac erchyll y dyſod allan yn dra mynych, ac yn aml jawn oddi-yno. Ac oblegit nad allai *Criſtion* â i gle ddyf wneuthur niweid ir perthau hyn, fel gwnaethai o'r blaen i *Apol lyon*, efe a'i dododd e yn ei wain; ac a gymmerodd Arf arall yn e law, a elwid, *Pob rhyw weddi*, Eph. 6. 8. A mi a'i clywn ef yn gweddio, Attolwg *Arglwy gwared fy enaid*, Pſal. 1. 6. 4. Ac er myne

* *Fal hyn:* o honaw rhagddo yn * llyn dros gryn ennyd, etto yr oedd y ffiam yn ymgyrchu tuag atto e yn waſtadol; Ac efe a glywai hefyd leiſia cwynfanus, a thrwſt mawr yma a thraw, megi pettaſai rhai yn neſſau tuag atto, a hynny dro

amryw

mryw filltiroedd: A'r olwg echrydus a'r llei-
au ofnadwy yma, a wnaeth iddo oſni, y cai
ſ ei * larpio yn ddrylliau, neu ei ſathru fel * *Rhwyga.*
om yn yr heolydd. Ac wedi dyfod i Fann,
e y tebygaſai efe, ei fod yn clywed bagad o
ellyllon yn dyfod ym-mlaen iw gyfarfod ef, * *Yſprydion*
ſe a ſafodd, ac a ddechreuodd feddwl pa beth *drwg.*
edd oreu iddo wneuthur. Weithiau yr oedd
n ei fryd ef i droi 'n ol; wedi hynny efe a
ſtyriodd, ei fod ef gwedi dyfod ynghylch han-
er y ſtordd trwy 'r Dyffryn; ac yn ddiweddaf
ſe a feddyliodd ddarfod iddo eiſus orchfygu
awer o beryglon; ac y gallai yr * enbyd- * *Perygl.*
wydd o fyned yn ol fod yn fwy o lawer nag o
yned ym mlaen; ac ar hynny efe a ymrôdd i
yned rhagddo. Eithr yr oedd yr yſprydion
rwg yn dyfod nes-nes, a phan y daethant o
wn ychydig o ffordd atto, efe a waeddodd
llêf uchel iawn, gan ddywedyd; *Myfi a*
diaf yn nerth yr Arglwydd Ddnw; a chyda
ynny hwy a droeſant eu cefnau, ac ni ddae-
ant ym mhellach:

Fe ddigwyddodd un peth i *Griſtion*, nad allaſi
el heibio heb ei adrodd. Mi a ddeliais ſulw,
fod e druan Gwr, trwy y gorthrymderau
yn, megis un yn agos a gwallgofi, oblegit nid
waenai efe mo'i leſerydd ei hun; ac fel hyn
gwybum i hynny: Hwyn gyntaf ac y daeth
droſodd ¶ ynghyfeiryd ſafn y llyn, y ſydd yn ¶ *Gyferbyn.*
oſci a thân a brwmſtan, ſe ddaeth un o'r yſ-
ydion drwg ¶ y tu cefn iddo, ac a neſſaodd ¶ *Tu hwnt*
to yn araf, ac a ¶ hyrddodd lawer o gabledd- *ei gefn ef.*
blin iw enaid ef, y rhai y debygaſai *Griſtion*, ¶ *Wthiodd.*
ai allan o'i galon ei hun yr oeddent hwy yn
fod. A gwaſgodd hyn arno ef yn fwy na
m arall, ar a ddigwyddodd iddo o'r blaen, ſef
eddwl iddo ef yn awr gabla yr hwn, yr oedd
e yn ei fawr garu yn yr amſer cynt: Etto
oedd e'n yſtyried, pe gallaſai efe beidio,

ni

ni wnaethasai fo mo hynny; ond nid oed gantho efe mo'r doethineb yn awr, nac i g ¶ *Gwybod.* ei gluftiau, nac i ¶ ddirnad o ba le yr oedd † *Dyfod.* cableddau hynny yn † deilliaw.

‡ *Tros beth amser,* Wedi i *Griftion* ymdeithio ‡ cryn ennyd yn cyfiwr anghyfurus hwn, efe a glywodd lefery rhyw wr, yr hwn oedd yn myned o'i flaen yn dywedyd fel hyn, *Pe rhodiwn ar hŷd glyn eyfgod Angeu, nid ofnaf niwed, canys yr wyt gyda mi.* Pfal. 23. 4. Yna efe a gymmero galon a chyffur; a hynny o herwydd y rhefy mau a ganlynant.

Yn Gyntaf, *Am ei fod ef yn caſclu oddiwrth by ny, fod rhai ar a oeddynt yn ofni Duw, yn ymdeith yn y Dyffryn hwn yn gyſtal ac efe i hun.*

Yn Ail, *Am ei fod e'n deall, fod Duw gyda hwy (er ei bod hwy mewn tywyllwch, a chyfiwr angh ſſurus tros yr amſer preſennol;) Ac onid yw gyda minnau hefyd ebr* Criftion, *er nad wyfi yn weled ef, o achos y rhwyſtrau ſy ynglyn wrth y L yma?* Job. 9. 11.

Yn Drydydd, *Am ei fod yn gobeithio (os gallai ei gorddiwés hwy) y cai e gyfeillion ym mhen enny* ‡ *Ymmlaen.* *Felly efe a aeth ‡ rhagddo, ac a alwodd ar yr ho oedd yn myned ô'i flaen ef; ond ni wyddai hwnn pa beth a attebai, am ei fod ynteu hefyd yn tybied fod ef wrtho ei hun: A gwaewriodd y Dydd y* ‡ *Ar ol hynny.* *mhen ychydig ‡ gwedyn; Yna y dywedodd* Criftio *Duw a drodd gyfcod Angeu yn foreu ddydd.* Am. 5.

A phan ddaeth y Borau, efe a edrychodd y ei ol; eithr nid o chwant dychwelyd, ond weled wrth liw Dydd y peryglon yr aethai e trwyddynt yn y tywyllwch: Ac wele fo a ga fu 'n eglurach y ffôs oedd ar y naill law, Gors oedd ar y llaw arall; ac hefyd gyfyng oedd y ffordd, yr hon fydd yn arwain rhyn thynt trwy'r Dyffryn: Efe a welodd hef yn awr yr yſprydion drwg a dreigiau 'r pw di-waelod, eithr oll o hirbell; canys ni dde

t hwy 'n agos gwedi ir Dydd wawrio; etto wy a amlygwyd iddo ef, yn ol yr hyn a ſcrinnwyd, *Duw ſy'n datcuddio petbau dyſnion allan dywyllwch, ac yn dwyn cyſcod Angeu allan i oleuni.* Job. 12. 22.

Yn awr yr oedd yn hôff gan *Griſtion* gael o onaw ei waredu oddiwrth holl beryglon eî ſordd § anial; y rhai peryglon, er ei fod yn § *Anghu hofni yn fwy o'r blaen, etto yr oedd efe yn fannedd.* u gweled hwy yn eglurach yn awr, am fod oleuni y Dydd yn eu gwneuthur hwy yn amlwg iddo. Ac ynghylch y pryd hyn y codaſai yr Haul; ac yr oedd hynny yn drugaredd arall i *Griſtion*: Canys rhaid i chwi wybod, mai er bod y rhan gyntaf o Ddyſtryn cyſcod Angeu yn enbyd, etto yr oedd yr ail rhan, ir hon yr oedd efe yn myned yn awr (pettai boſſibl) yn enbydtach o lawer; canys o'r man yr oedd efe yn ſefyll arno § yr-wan, hyd at gwrr eithaf y § *Yn awr.* dyſtryn, yr oedd yr holl ſtordd cyn llawned (mewn rhyw leoedd) o faglau, o gynllwynion i dwyllo, ac o rwydau (ac mewn lleoedd eraill) eyn llawned o Byllau a thyllau dyſnion, ac o fannau yn pwyſo tuag i wared, mal ped ſuaſai hi yn dywyll yn awr, megis yr oedd hi pan y daeth e y rhan gyntaf o'r ſtordd, pettaiſai gantho fîl o Eneidiau (yng-olwg rheſwm) fo'i collaſai hwy oymmain un. Ond yr oedd yr Haul (megis y dywedais i) yn awr yn codi: Yna y dywedodd *Griſtion*, *Duw a wnaeth iw oleuni lewyrchu ar fy mben, wrth oleuni yr hwn yr aethym trwy dywyllwch*, Job. 29. 3. Ac wrth y goleuni hwn y daeth efe i gwrr eithaf y Dyſtryn.

Wedi hynny mi a welais yn fy mreuddwyd, ac wele yn y mann eithaf o'r Dyſtryn ymma, yr oedd Gwaed, Eſcyrn, Lludw, ac aelodau cyiph rhyw Ddynion, ie Pererinion (y rhai a aethant y ſtordd ymma gynt) yn gorwedd ar wyneb y ddaiar; A thra yr oeddwn i yn

medawl

meddwl pa beth a allai fod yr achos o hyn
myfi a ganfum ogof ychydig o'm blaen, lle y
buafai *Dau Gawr* yn trigo yn yr hên amſer
trwy awdurdod a chreulondeb pa rai, y rhodd-
wyd y Dynion hynny i farwolaeth boenfawr.
Eithr *Criſtion* a aeth heibio ir lle hwn heb fawr
o berygl, yr hyn a fu yn lled-ryfedd gennif.
Eithr myfi a wybum wedi hynny, fod un o'r
§ *Un nad yw yn proffeſſu y grefydd griſtianogawl.* Cwri, ſef, § *Pagan* wedi marw er 'yſ talm
Ac am y llall, ſef, *Mab y gofledigaeth*, er ei fod
ef etto 'n fyw, y mae efe er hynny, o achos ei
henaint, a'r amryw friwiau diriaid, y gafodd
efe o bryd i bryd, mor 'gymhercyn, ac mor
' *Ys llawer dydd.* anyſtwyth yn ei gymmhalau, fal na ddichon
efe yr awron wneuthur nemmawr gydag eiſt-
' *Clafycca.* edd yng-enau ei ogof, gan chwrnu ar y Perer-
inion a fyddo yn myned heibio a chnoi ei ewi-
nedd, am nad yw ef yn gallu dyfod attynt hwy.
2 *Theſſ.* 2. 3.

Yna mi a welwn *Griſtion* yn myned ar hyd ei
ffordd; etto wrth ganfod yr hên ŵr oedd yn
eiſtedd yng-enau 'r Ogof, Ni wyddai fo pa beth
i dybied, yn enwedig am ei fod yn llefaru wrtho
(er na allei ddyfod ar ei ol ef) gan ddywedyd,
Ni pheidiwch chwi byth, ac ni wellewch chwi, hyd
' *Lawero-* *oni loſcir 'rhagor o honoch*: Eithr efe a dawodd
edd mwy. a ſôn, ac a edrychodd arno ef ag wynebpryd
gwrol; ac felly efe a aeth heibio, ac ni cha-
fodd ddim niwed oddiwrtho. Yna y canodd
Criſtion fal hyn.

Ni allaf ddywedyd llai o'm genau,
' *Nad peth* *Nad cryn fyd o ryfeddodau,*
mawr. *Oedd fy achub, a'm gwaredu,*
Trwy 'r gofudiau a'm cyfatfû.
Trafûm yn y Dyffiyn ymma,
' *Anafus.* ' Trwch dywyllwch o'r enbeitta,
' *Anhardd.* Diawlaid, Uffern, Pechod 'gwrthyn,
' *Rhan o'r* A'm cylchynnai bob 'mynydyn,
ſawr. *Pyllau, Rhwyddau a Chroglathau,*

Odd

dd yn llawn ‘o bob-tu 'm llwybrau;
truan ‘mulaidd! Fe allaſyd,
l a maglu f'enaid heſyd.
O! bendigaid byth heb derfyn.
ſo'r llaw a'm cadwodd rhagddyn:
chan ſy mŵd yn fyw yr awr 'on,
ed ir *Jeſu* ‘wiſco'r Goron.
Ac fal yr oedd *Criſtion* yn myned ‘rhagddo,
a ddaeth i eſcynſa feehan; yr hon a god-
d ir diben hyn, fal y gallei Bererinion gan-
l o'i blaen; ac wedi dyfod i fynu yno, ac
ych rhagddo, efe a ganfu *Ffyddlon* o'i flaen
ar ei daith. Yna *Criſtion* a waeddodd â llêf
nel, *Hai, Hai, Hai-how*, aroſwch, a myfi a
daf Gydymaith i chwi. Ar hynny *Ffyddlon*
drychodd yn ei ol, a gwaeddodd *Criſtion* ar-
ef drachefn, gan ddywedyd, *Aroſwch, Aroſ-*
, hyd oni ddelwyf i fynu attoch: Ond *Ffydd-*
a attebodd, *Na wnaf*, yr wyfi 'n rhedeg
fy mywyd, ac y mae *Dialydd* y gwaed yn fy
yn l. A *Chriſtion* a gyffrowyd ychydig ar
; a chan ‘ymegnio â'i holl nerth, efe a
iweddodd *Ffyddlon* yn ebrwydd, ac a redodd
yd yn gynt nag ef, *felly yr olaf a fu flaenaf.*
a y chwarddodd *Criſtion* yn wag-ogonedd-
, oblegid iddo gael y blaen ar ei Frawd,
hr heb wilio 'n dda ar ei draed, efe a
mewyddodd yn ddiſymmwth ac a ſyrthiodd,
nis gallei gyfodi drachefn, hyd oni ddaeth
ddlon i fynu i gynnorthwyo ef.
na mi a'u gwelwn hwy 'n myned ynghyd
garedig jawn, gan ymddiddan yn hyfryd
gilyd am yr holl bethau, a ddigwyddaſai
ynt yn eu Pererindod: A *Chriſtion* a ddech-
odd yn ‘llyn.

‘Oddiamgylch.
‘Cywilyddgar.
‘Gael y glôd.
‘Ymmlaen.
‘Ymorchefu.
‘Fal hyn.

Criſ. *Fy anwyl Frawd* Ffyddlon, *y mae'n lla-*
genniſ, i mi 'ch goddiweddyd chwi, ac fod Duw
i cydtymberu ein Hyſprydoedd ni yn y fath fôdd,
gallem rodio ynghyd megis Cymdeithion, yn y

llwybr

llwybr yma yr hwn ſydd mor hyſryd.

Ffyddlon, Gyfaill anwyl, myfi a obeithi gael eich cymdeithas chwi o'n tref ni o hŷ eithr chwycwhi a gawioch y blaen arnafi; am hynny fe orfu i mi ddyfod hyd ym wrthif fy hunan.

Criſ. *Pa hyd yr arojaſoch chwi yn* Ninas De ryw, *cyn i chwi ddyfod allan ar fy ol i ar eich Pe rindod.*

Ffydd. Hyd nad allwn i aros dim yn hw canys yr oedd yno Sôn mawr, yn y man gwe i chwi ymadel â ni, y byddai i'n Dinas ni, fyrder gael ei lloſci â thân o'r Nefoedd hyd llawer.

Criſ. *A oedd eich Cymydogion chwi yn ſiarad fel Ac a ddaeth neb o honynt hwy allan o'r Ddinas chyckwi, i ddiangc rhag y perygl ymma?*

Ffydd. Er bod yno, ac oddi-amgyloh me lleoedd craill ſôn mawr, y difethyd ein *Din ni* â thân a Brwmſtan oddi uchod; etto wyfi 'n tybied, bod ein Dinaſyddion ni yn coe hynny yn ‘ ddiymmod; canys myfi a glywais o honynt (pan yr oeddit yn ſiarad twyaf am matter hwn) yn dywedyd yn watwârus a danochwi a'ch taith rhyfygus (canys felly galwaſant hwy eich pererindod chwi) eithr oeddwn i, ac yr wyfi fyth yn credu, mai fel y difethir ein Dinas ni; ac am hynny myfi ddihangais allan o honi.

‘ *Ddiſigl.*

Criſ. *A glywſoch chwi ddim ſon am fy nghym dog* Meddal? *Ac os do, pa fodd yr oedd pebl yn y ddwyn eu hunain tuag atto ef?*

Ffydd. Myfi a glywais iddo ef eich can chwi, hyd oni ddaeth e i Gors anobaith, yr hon y ſyrthiodd efe, (meddai rhai) ond fynnai fo i neb wybod hynny; ond myfi a wn ei fod ef wedi ei ddiſwyno yn ddirfawr â do y gors honno. A chwedi iddo ddychwelyd o'i, y mae pob mâth o bobl yn ei warwor ac

i ddirmygu ef; a phrin y gefyd neb ef ar
aith, ac y mae fo nawr yn faith gwaeth nag
bu e erioed o'r blaen.

Crif. *Eithr pa ham y maent hwy wedi ymofod yn erbyn ef felly, gan eu bod hwythau hefyd yn dibrio 'r ffordd y trôdd efe oddi arni?*

Ffydd. Ow meddant hwy! Crogwch e, Crogwch e, * *Turn-coat* yw e: Ni bu e gywir iw * *Dyn an-*
rofteſs: Ie yr wi 'n tybied, fod Gelynion Duw *wadal.*
edi eu golod ar waith iw * hwttio ef, ac i * *To hiſs at*
neuthur e 'n Ddihareb, am iddo gilio allan o'i *him, i*
ordd a dychwelyd yn ol i *Ddinas Deſtryw*, Jer. *chwibanu*
9. 18, 19. *am ei ben*

Crif. *A fu dim ymddidan rhyngoch chwi ag ef cyn ef.*
ch dyfod oddi cartref?

Ffydd. Myfi a gyfarfum ag ef unwaith yn yr
eol, eithr efe a giliodd ymaith i yſtlys arall
r * yſtryt, fel un â chywilydd arno am yr * *Heol.*
hyn a wnaethai; felly nid yngenais i air wrtho.

Crif. *Pan y dechreuais i fy nhaith, yr oeddwn yn obeithio'n dda am y gwr hwnnw; ond yn awr yr wi n ofni y derfyddam dano ef yn neſtryw y Ddinas; (yr wyf inne yn ofni hynny ebr ffyddlon, eithr pwy a all wyſtro yr hyn a fydd?* Canys digwyddodd iddo ef
n ôl y gwir Ddihareb. *Y Ci a ymchwelodd at ei bwdiad ei hun, a'r Hwch wedi ei golchi iw hymdreigla yn y dom.* 2 Pet. 2. 22. *Eithr Gymmydog* ffyddon *ebr* Criſtion, *gan adel* Meddal, *Siaradwn am y matterion a berthyn i ni ein hunain yn fwy* * *digyfrwng. Mynegwch i mi gan hynny, pa bethau a ddigwyddaſant i chwi ar y ffordd wrth ddyfod; canys myfi a wn i chwi gyfarfod â rhyw ddrygau; os amgen, gellir ſcrifennu hynny yn lle rhyfeddod.* * *Immediately.*

Ffydd. Myfi a ymgedwais rhag y Gors, ir hon
y fyrthiaſoch chwi iddi, ac a ddaethym i fynu
ir Porth, heb gael prawf, o'r perygl hwnnw:
Eithr myfi a gyfarfum ag un a elwid * *Trythyll*, * *Anllad, Wantan.*
yr hon a fu debyg i wneuthur i mi niwed.

Crif. *Da a fu i chwi ddiangc rhag ei rhwyd hi:*

Y ſath un a honno a fu caled iawn i Joſeph, pan ynte a ddibangodd rhagddi, er y bu agos iddo ef a cholli ei fywyd o'i phlegid hi. Gen. 39. *Either ja beth a wnaeth hi i chwi?*

Ffydd. Chwi a ryfeddech (oni bai'ch bod chwi'n gwybod rhyw beth) pa fath dafod gweniethus oedd gan * y *Faiden*: Hi a fu caled wrthyf am * wŷro gyda hi, gan addaw i mi bob math o fodlonrhwydd cnawdol, ond nid y bodlonrhwydd y ſy'n tarddu allan o gydwybod dda.

* *Y beth front.*

* *Trai oddiar y ffordd.*

Criſ. *Dio chwch i Ddaw a'ch cadwodd chwi rhagddi: Y neb y byddo'r Arglwydd yn ddig wrtho, a ſyrth yn y ffôs honno.* Dihar. 22. 14.

Ffydd. Nage, ni wn i pa un a wnaethum i i a'i diange yn gwbl oddiwrthi a'i peidio.

Criſ. *Ow! Yr wi'n gobeithio na roddaſoch chwi lê iw * themptaſiwnau hi?*

* *Profedigaethau.*

Ffydd. Na ddo i halogi fy hun yn gorphorol gyda hi, canys yr oeddwn yn cofio hên yſcrifen a welſwn i, yr hon oedd yn dywedyd, *ei thraed hi a ddeſcynnant i Angeu, a'i cherddediad a ſang uffern,* Dihar. 5. 5. Am hynny mi a gauais fy llygaid, rhag ofn cael fy * witſhio gan ei golygon hi *Job.* 31. 1. Yna hi a'm diſenwodd i, a minne a aethym i'm ffordd.

* *Llygadtynnu.*

Criſ. *A gyfarfuoch chwi ag un brofedigaeth arall wrth ddyfod tuag yma?*

Ffydd. Wedi i mi ddyfod i odrau'r Bryn a elwid *Anhawſdra*, Myfi a gyfarfum â Gwr oedrannus iawn, yr hwn a ofynnodd i mi, *Pwy'n oeddwn i, ac i ba le yr oeddwn yn myned?* A minne a'i hattebais ef, Mai *Pererin* oeddwn i, yn myned tua'r Ddinas neſol: Yna ebr hên wr, *yr wyti'n edrych fel Dŷn oneſt; a fyddi di ſodlon i aros gyda mi; os gwnei di felly, mi a roddaf i ti gyflog.* Yna mi a ofynnais iddo ei enw, a phale yr oedd e'n trigo? Yntef a'm hattebodd i, mai ei enw ef oedd * *Adda y cyntaf*, a'i fod ef yn preſwylio * yn y *Dref* a elwir *Twyll*, *Eph.* 4. 22.

* *Natur lygredig.*

* *Yn y galon dwyllodrus.*

22. *Jer.* 17: 9. Wedi hynny mi a ofynnais iddo, pa beth oedd ei waith ef, a pha gyflog a roddai fo? Yntef a'm hatteb[odd] i, *[illegible] am blud, ac am feluſwedd buchedd, ac am [illegible]aith o bethau byfryd a ddichon gyflawni tr[illegible]ntau'r enawd*, oedd ei waith ef, ac yn lle cyflog y cawn i fod yn etifedd iddo yn y diwedd. Mi a ofynnais iddo ymmhellach, Pa fath Dŷ yr oedd efe yn ei gadw, a Pha weiſion eraill oedd gantho ef? Ac fo'm hattebodd i, *fod yn ei Dŷ ef boll ddanteithion y Byd hwn, ac mai y rhai a genhedlaiſei fo ei hun oedd ei weiſion ef.* Yna mi a ofynnais pa fawl un o blant oedd gantho? A dywedoedd yntef wrthyf, nad oedd gantho ond tair o ferched, ſef, *Chwant* * *y cnawd, Chwant* * *y llygaid, a* † *Balchder y Bywyd*, ac y cawn i eu priodi hwy ill tair os mynnwn, 1 *Joan.* 2. 16. Yna mi a ofynnais iddo, pa hyd y mynnai fo i mi fyw gydag ef? A fe'm hattebodd i, *cyhyd o amſer ac y byddai fo byw ei hun.*

Wedi clywed hyn, yr oeddwn i ar y cyntaf yn gogwyddo peth i fyned gyda'r hên wr, canys yr oedd efe yn dywedyd yn dêg jawn; ond wrth edrych yn ei dalcen ef, mi a welwn yno yn ſcrifennedig, *Dôd heibio yr hên Ddŷn a'i weithredoedd*, Eph. 4. 22: Rhuſ. 13. 12.

Yna yr oedd hyn yn rhedeg yn fy meddwl (er teeced oedd ei eiriau ef) y gwerthe fo myſi yn lle caeth-wâs, os awn iw Dŷ ef i † gyfaneddu: Ac am hynny mi a archais iddo dewi a ſôn, oblegid na ddeuwn i yn agos i Ddrŵs ei Dŷ ef. A'r hynny fo'm difenwodd i, ac a ddywedodd wrthyf, y danfonai efe y cyfryw un ar fy ol, ac a wnai fy ffordd yn chwerw i'm Henaid i, Yna mi a droais i ymadel ag ef † eithr hwyn gyntaf ac yr ymdroeſym i fyned oddi yno, mi a'i clywn ef yn ymaflyd ynoſi, ac yn rhoddi i mi y fath dynnfa creulon, mewn amcan i'm tynnu'n ol hyd oni thybiais

* *Yn ol pleſſerau.*
* *Yn ol cyfoeth.*
† *Chwant yn ol ſwyddau a goniant dail, yr hyn ſydd yn gwneuthur Dynion yn fulch,*
† *Drigo.*
† *I mae'r hên natur lygredig yn gefod yn arw weithie ar y duwiolaf.*

iddo gippio ymaith ran o'm cnawd i: A gwnaeth hyn i mi waeddu allan, *Ys truan o Dduw wyf i!* [illegible]f. 7. 24. Ac ar ol hynny mi a aethym ar hyd fy ffordd tua phen y Bryn; a chwedi i mi fyned ynghylch hanner y ffordd y fynu, mi a edrychais drach yng-hefn, ac y welwn un yn dyfod ar fy ol i || yn chwimmwth fal y gwynt; ac fo'm goddiweddodd i yn gymmwys, ynghylch y man lle yr oedd llwyn wedi blannu: A chyn gynted ac y darfu iddo fy ngorddiwes i, *nid oedd ei driniaeth ef a'm fyned gair a dyrnod*; canys fo'm curodd i lawr, ac a'm golododd i orwedd ar y ddaiar fel Dŷn marw: Ond pan ddaethym i ychydig attaf fy hun drachefn, mi a ofynnais iddo, pa ham y gwnaethai fo felly â mi? Yntef a ddywedodd, o achos fy ngogwyddiad dirgel i || ar yr *Addewid cyntaf*; a chyda hynny efe a roddodd i mi ddyrnod angheuol arall ar fy nwyfro, ac am bwriodd i lawr ar fy nghefn: Felly mi a orweddais i lawr wrth ei draed ef fel Dŷn marw megis o'r blaen; A phan adfywiais i eilchwaith, mi a lefais arno am drugaredd: Eithr fo'm hattebodd i, nas medrai fo ddangos trugaredd, ac ar hynny efe a'm curodd i lawr drachefn: Ac yn ddiammau fo 'm lladdasai i, oni buasai i un ddyfod heibio, ac erchi iddo beidio.

|| *Yn gyflym yn fuan.*

|| *I wrando ar brofedigaethau'r cnawd neu nattur lygredig.*

Crif. *Pwy oedd yr hwn a archodd iddo ef beidio?*

Ffydd. Ni adwaenwn i mo honaw ef ar y cyntaf, ond pan yr aethym heibio iddo, mi a ganfum dyllau yn ei ddwylo ac yn ei yftlys efe. Yna mi a wybûm mai'n Harglwydd ni ydoedd efe. Felly mi a aethym i ben y Bryn.

Y mae'r Gyfraith yn taro pobl i lawr â'i hargyhoeddiadau, ac a'i hwgythion.

Crif. *Y Gwr hwnnw a'ch goddiweddodd chwi oedd* Moſes. *Nid yw efe yn arbed neb; ac nid oes feiar efe ddangos trugaredd ir rhai a droſſeddant ei gyfraith ef.*

Ffy. Mi a'i hadwaen ef yn ddigon da; nid [illegible] pry[illegible]

oryd hynny y cyfarfu ef â mi gyntaf. Efe oedd yr hwn a ddaeth attafi, pan yr oeddwn yn trigo 'n ddiofal gartref, ac a ddywedodd wrthyf, † y lloſcai fo fy nhŷ am fy mhen os † *Nid oes dim ond damnediga-* aroſwn yno.

eth i ni ddiſgwyl am dano am droſſeddu cyfraith Foeſen, *nes cael maddeuant pechodau trwy* Jeſu Griſt.

Criſ. *Eithr oni welſoch chwi y Tŷ oedd ar Ben y bryn, yn vgos ir Lle yn yr hwn y cyfarfu* Moſes *â chwi?*

Ffy. Do, a'r Llewod hefyd; ond i'm tŷb i yr oeddent hwy 'n cyſcu; canys ynghylch hanner dydd ydoedd hi: Ac am fod gennif gymmaint o'r Dydd o'm blaen, Mi a aethym heibio ir Porthor, ac a ddaethym i wared o'r Bryn.

Criſ. *Ond Attolwg a gyfarfuoch chwi a neb yn Nyffryn Daroſtyngiad?*

Ffy. Do, Mi a gyfarfûm â Gwr a elwir *Anſodlonrwydd*, yr hwn a fynnai fy mherſwadio i, i ddychwelyd yn ol dracheſn gydag ef, am y rheſwm hwn, ſef, oblegit nad oedd dim *Anrhydedd* iw gael yn y Dyffryn hwnnw: Ac heb law hynny ebr efe, os byddweh chwi mor ffol a myned y ffordd honno, chwi a ddigiwch eich holl gyfeillion, megis *Balchder, Uchder,* § *Hunan Dŷb, Gogoniant bydol,* gyda llawer eraill. § *Tyb da am dano ei hunan.*

Criſ. *Pa fodd yr attebaſoch chwi ef?*

Ffy. Mi a'i hattebais ef, mai er y gallai y rhai oll a enwaſai ſofy arddel i o rancaren nydd (canys fy ngheraint i oeddynt *yn ôl y cnawd* etto pan yr aethym in *Bererin*, hwy a'm diarddelaſant i, a minne a'u gwrthodais hwyntau: Ac am hynny mi a ddywedais, nad oeddent hwy yn awrddim mwy i'm fi, nâ phe buaſent erioed heb fod o'm Cenhedl: Ac heb law hynny, mi a ddywedais wrtho, iddo lwyr ¶ gamoſod allan y Dyffryn ¶ *Gamddi-* ymma; *canys o flaen Anrhydedd yr â goſtyngeidd ſcriba-* *rwydd,*

rwydd, ond Balchder ſydd yn mynnu o flaen diniſtr, ac uchder yſpryd o flaen cwymp. Ac am hynny ebr fi, gwell genni fyned trwy 'r Dyffryn yma, i feddiannu y peth y mae 'r doethaf yn ei gyfrif yn *Anrhydedd*, nâ dewis yr hyn yr wyti yn ei gyfrif yn deilwng o'm ſerchiadau, *Dihar.* 15. 33. *Dihar.* 16. 18.

Criſ. *A gyfarſuoch chwi â neb arall yn y Dyffryn hwnnw?*

Fſy. Do, mi a gyfarfum ag un a elwir *Digwilydd*: Ac eſe a lefarodd lawer yn erbyn crefydd, gan ddywedydd, mai peth gwael iawn ydoedd i Ddyn feddwl am grefydd, ac nad oedd cydwybod dyner ond peth anuwiol: ac nad oedd gwiliо ar ein geiriau a'n gweithredoedd, fel y bom dan rwymedigaeth i ymgadw oddiwrth y rhydd-did gwrol wych, y mae Gwyr calonnog y byd prieſennol yn ymarfar ag ei, ond gwatwor gerdd ir Amſeroedd. Efe a ddywedodd hefyd, nad oedd nemmawr o'r rhai *Gallueg*, ac o'r rhai *Cyfoethogion*, a'r *Doethion*, o'r un feddwl â mi; ac nad oedd neb o honynt ¶ *Hudo.* hwy ychwaith o'm barn i, nes eu ¶ denu yn ¶ *Mentro.* gyntaf i fod yn ffoliaid, trwy ¶ anturio 'n ewyllyſgar i *golli 'r cwbl ar a feddant, i feddiannu nis gwyr neb pa beth*, 1 Cor. 1. 26. Pen. 3. 19. Phil. 3. 8. Heb law hynny, eſe a oſododd ger fy mron i, wael ac iſſel râdd a chyflwr, y rhai oeddynt yn fwy enwedigol yn *Bererinion*, ym ¶ *Dannod.* mhôb oes. Ac fe ddarfu iddo ¶ edliw hefyd im fi eu hadwybodaeth a'i hanneallgarwch hwy, ynmhob mâth o Ddyſceidiaeth naturiol, *Joan.* 7. 48. 49. Ie eſe a ddywedodd ym mhellach, mai matter o gywilydd ydoedd, fod neb yn wylo ac yn galaru dan Bregethiad y Gair, ¶ *Wedi hyn-* gan ddyfod ¶ gwedyn oddi-yno dan ochneidio a *ny.* grudfan; mai cwilydd oedd ceiſio maddeuant gan Gymmydog am feiau bychain, a thalu adref yr hyn a ladrattwyd neu a gamatraſiwyd

oddiwrth

oddiwrth neb. Dywedodd hefyd, fod Crefydd yn peri i Ddyn ymddieithro oddiwrth y Gwyr mawr, oblegid ychydig o feiau (ir rhai, er eu bod yn feiau annafus, y rhoddes efe enwau teccach) a dywedodd, fod crefydd yn peri i rai arddel a derbyn wyneb Dynion gwael, am eu bod hwy o'r un brawdoliaeth grefyddol a hwythau. Ac onid yw hyn ebr efe fatter o gywilydd?

Cris. *A pha beth a ddywedasoch chwithau wrtho ef?*

Ffy. Ni wyddwn i pa beth i ddywedyd ar y cyntaf, ie efo a'm cyfstrôdd i yn y fâth fodd, fel y cododd fy ngwaed yn fy wyneb, a braidd na'm curwyd i ymmaith oddiwrth grefydd, trwy'r pethau a adroddodd y *Dŷn Digwilydd* hwn wrthyf. Eithr o'r diwedd mi a yfstyriais, *fod yr hyn fydd uchel gyda Dynion yn ffiaidd ger bron Duw.* Luc. 16. 15. Ac mi a feddyliais drachefn, fod y *Dyn Digwilydd hwn*, y fynnai daro cywilydd ynof, i'm hattal i trwy hynny, rhag myned ym mlaen, i fod yn grefyddol, mi a feddyliais meddaf, fod y Dŷn hwn yn mynegi i mi pa beth yw Dynion, ond nad oedd efe yn dywedyd dim wrthyfi, pa beth oedd *Duw* neu *Air*. Ac mi a yfstyriais heb law hynny, Na fernir ni yn Nŷdd y Farn i *Farwolaeth* neu *Fywyd*; yn ol Barn yfpryd gwrol-wych y Byd, ond yn ol Doethineb a Chyfraith y Goruchaf. Am hynny ebr fi, yr hyn y mae Duw yn ei ddywedyd ei fod yn oreu, fydd oreu yn wir, er bod holl Ddynion y bŷd yn ei erbyn. Yn awr, gan fod Duw yn gwneuthur gwell cyfrif o'r Grefydd a appwyntiodd ef ei hun, ac o Gydwybod dyner, nag yr wyti yn ei wneuthur o honynt o *Ddyn digwilydd*; a chan fod y rhai fy'n eu gwneuthur eu hunain yn fyliaid, er mwyn Teymas Nefoedd, yn Ddoethach nâ neb arall ym marn yr Arglwydd. A chan fod y Gwr tlawd, fy'n

caru *Criſt*, yn gyfoethocca nâ 'r Gwyr mwy
yn y byd ſy 'n ei gaſau ef; Dos ymmaith gy
hynny *o Ddyn Digwilydd* oddiwrthif? can
Gelyn wyti i'm jechydwriaeth i. A wranda
afi arnati trwy fod yn wrthwyneb i'm Harg
wydd goruchaf? Os felly y gwnafi, pa fodd y
edrychaf yn ei wyneb ef, yn ei ddyfodiad? A
Gywilyddiafi yn awr o herwydd ei ffyrdd a'
Weifion ef? Os felly y gwnâf, pa fodd y gallafi ddiſgwyl am ei fendith ef? *Mar.* 8. 34. *Mat.* 10. 32. Abraidd y gellais i (a'r ymadroddion hyn) yrru ymmaith o'm cyfeillach y ¶ Dihirwr digwilydd hwn, a fynnai weithio cywilydd ynof, i ymarddel â Duw, a'i ffyrdd; a'i *Bobl.* Ie ¶ fo a huſtyngai, yn fy nghluſtiau, yn dra mynych, amryw o bethau, yn y rhai yr oedd pobl grefyddol yn dangos llawer o wendid ynrhynt: Eithr o'r Diwedd mi a ddywedais wrtho ef, na fyddai ei drafferth ef yn y gorchwyl hwn ¶ rhagllaw ond gwaith ofer; canys yn y pethau ebr fi yr ych chwi yn ei diyſtyru, yr wyfi'n gweled y Gogoniant mwyaf. A chwedi gyrru 'r Dŷn taerllyd hwn ymmaith, a chael gwared o honow, myfi a genais fal hyn.

¶ *Dryggddyn.*

¶ *A lefarei yn ddiſtawr*

¶ *Ar ol hyn.*

¶ *Temptafiwnau.*

Y ¶ Proſiadau ſy 'n cyfarfod,
Pawb ſy 'n tenhio mewn ufudd dod,
Ir wir Alwad nefol hyfryd,
Y'nt yn amal ac yn enbyd,
Wedi eu trefnu a'i gweddeiddio,
I'n drwg nattur fydd yn ¶ effro:
Dawant am ein Pennau Beunydd,
Deuant, Deuant fyth o newydd:
Fal y gallom yn aſtawen,
Naill a'i 'nawr, a'i rhyw bryd amgen,
Trwyddynt gael ein dal a'n gorfod,
Ae o'u plegid cael ein gwrthod.
O gan hynny! Nac anghofied,
Pererinion fod yn gwilied,

¶ *Ar ddihun i wrando ar brofedigaethau.*

I

i wrthnebu rwyll Drwg Ddynion,
Cyn wroled ac y gallon.

Crif. Y mae 'n ddilys y dylem ni alw ar yr
wn, y fynnei i ni fod yn wrol ar y Ddaiar
ros y gwirionedd, am gymmorth i wrthwyn-
bu y cyfryw Ddynion digywilydd, ar a fyn-
ent i ni gywilyddo i ymarddel a'r hyn ſydd
da. Eithr a ddigwyddodd i chwi ddim drwg
rall yn y Dyffryn hwnnw?

Ffy. Na ddo, canys yr oedd yr Haul yn lle-
wyrchu arnaf yn yr holl ran arall o'r ffordd,
rwy 'r Dyffryn hwnnw, ac hefyd trwy Ddy-
ryn cyſgod Angau.

Ac ar ol i *Griſtion* a *Ffyddlon* fyned ym
laen oddi-yno, Mi a welwn, yn fy Mreudd-
yd. Wr a elwir *Chedleugar* yn cyfarfod â
wy: *Yr oedd efe yn wr mawr o goipholaeth, ac yn*
eccach yr olwg arno o bell nag yn agos, a gofynnodd
fyddlon iddo ef, y Cyfaill, i ba le yr ewch chwi?
d ydych chwi'n ſtwrneio tua'r wlâd nefol?

Chwed. Yr wyſi'n myned tua 'r wlâd honno.

Ffy. *Os felly, rwy 'n gobeithio cael eoch cyfeillach*
hwi.

Chwed. Mi a fyddaf o ewyllys fy nghalon yn
Gydymmaith i chwi.

Ffy. *Awn ynghyd gan hynny, a threulium ein*
amſer, mewn ymddiddanion ynghylch rhyw bethau
buddiol. * *Lleſſiol.*

Chwed. Y mae 'n dda jawn gennif, i ſiarad â
chwi neu â neb arall, am bethau da; ac yr
wi 'n llawenychu i mi gyfarfod â rhai, y ſy 'n
* tueddu i chwedleua am fatterion crefyddol. * *Inclino.*
Canys i ddywedyd wrthych chwi y gwir, nid *gogwyddo.*
es nemmawr yn gofalu am dreulio ei hamſer
el hyn (wrth ymdeithio) ond dewiſant yn
ytrach o lawer ymddiddan am bethau an-
uddiol; a bu hyn yn * gythryfwl im ſi. * *Drwbl.*

Ffy. Y mae hynny yn beth iw alaru o'i
blegid; canys y mae pethau Duw yr haeddu

arferiad

arferiad ein tasodau am danynt, yma ar Ddaiar, o flaen dim arall.

Chwed. Yr wi'n dra bodlon i chwi, canys mae 'ch ymadroddion chwi yn llawn o rw wm da: Ac mi a angwanegaf hyn: Pa be sy mor hyfryd ac mor fuddiol, ac ymddidd am Bethau Duw?

Pa beth sy mor hyfryd? (os ydyw Dŷn cymmeryd dim hyfrydwch mewn pethau rhy feddol) Er ensampl, os bydd yn hyfryd g Ddŷn chwedleua am Hiftori, neu Ddirgeled aeththau mawrion; neu os bydd Dŷn yn ca ymddiddan am Wrthiau, Rhyfeddodau, n Arwyddion; ym mha le y caiff e pethau h wedi eu cyffau cyn hyfrytted, a'i ferifen

* *Tecced.* mor * llunieidded, ac yn yr yfcrythur gyff grlân.

Ff. Etto wrth fiarad ynghylch y fath beth da, ein diben ni y ddylai fod, i dderbyn lle fiad i'n eneidiau oddiwrth y cyfryw ymdd ddanion.

O brâf Chwedleugâr! Dymma ymadroddion têg yn dyfod allan o'th enau rhagreithiol, dî:

Chwed. Dyna'r hyn a ddywedais i; can y mae ymddiddanion ynghylch pathau Duw y dra lleſol, oblegit trwy hynny, fe ddicho Dŷn ddyfod i wybod llawer ynghylch gwe edd pethau daiarol, ac ynghylch godidowg wydd pethau nefol: Ond yn fwy neilltuo oddiwrth hyn y gall Dŷn ddyfcu; *mor angho rheidiol yw'r Ailenedigaeth, mor annigonol yw gweithredoedd goreu ni i haeddu Bywyd tragwydd a pha'r fath ddiffyg y fydd arnom am Gyfiawnd* Jeſu Grift, *i gaddio ein noethni yſprydol ni.* Heb law hynny, trwy hyn y dichon Dŷn Ddyfc pa beth yw *Edifarhau Credu, Gweddio, Diodd dros Grift*, a chyflelyb bethau eraill: Trwy hy y dichon Dŷn ddyfcu beth yw tylwedd a na tur Addewydion mawr a chyffuron yr Efengyl er comffordd iw Enaid ei hun; a pha fodd

* *Ffalſt* hefyd i ymgadw rhag * gau opiniwnau, ac

amddiffyn

ddiffyn y Gwirionedd, ac i roi Addyſe ir wybodus.

Ffy. Y mae hyn oll yn wir; ac y mae'n llawn gennif glywed y pethau hyn oddi wrthych.

Chwed. Och! Eſceuluſdra pobl, i ymddiddam y cyſtrywſattorion, y ſydd un Achos, d cyn lleied yn deall yr Angenrheidrwydd ydd, ac o waith grâs yn eu eneidiau, i'w mmhwyſo hwy i feddiannu Bywyd tragwyol: Ac o eiſiau chwedleua am y fath bethau hyn, y mae pobl yn byw mewn anwybodaeth, n hyderu ar Weithredoedd y Ddeddf am el Teyrnas Nefoedd trwyddynt, er na chair o honi yn y ffordd honno, mewn môdd yn y d.

Ffy. Ond trwy 'ch cennad chwi, Rhodd Duw Gwybodaeth nefol o'r phthau hyn; Ac ni neb eu gwybod hwynt trwy ei dyfalwch ei n, neu yn unic trwy ymddiddan am danynt.

Chwed. Mi a wn hynny yn ddigon da; *Oblê- ni ddichon dyn dderbyn dim, oni bydd wedi ei roddi o'r Nef*; O râs y mae'r cwbl, ac nid ô eithredoedd: Mi a ellwn roddi i chwi gant Scrythyrau i brwfio hynny.

Ffy. Am ba beth gan hynny yn neilltuol ebr yddlon, y chwedleuwn ni * yrwan?

Chwed. Mi a * Siaradaf â chwi am y pethau fynnoch: Pa un bynnag a'i Pethau Nefol, pethau Daiarol; Pethau Moeſol ai pethau angylol; Pethau Cyſſegredig, ai pethau Haledig; Pethau a Fu, ai pethau a Fydd; Pean mewn Gwledydd dieithr, ai Pethau yn n Gwlâd ein hun; Pethau mwy Sylweddol, pethau * Gogylchiadol y byddant hwy: Etto aid yw gwneuthur y cwbl er adeiladaeth, i'n neidiau.

Ffy. *Ffyddlon* wedi clywed hyn a ryfeddodd, a an droi at *Triſtion* (canys yr oedd efe trwy 'r ll amſer yma yn rhodio wrtho ei hun) efe

a

* *Y awron.*

* *Chwedleuaf O Braſ chwedleugar.*

* *Circumſtantial.*

a dywedodd wrtho ef, ond y [illegible]haw: P
fath Gydymaith da y gawſom [illegible]: Yn ddi
ſe fydd y Gwr hwn yn Bererin rhagorol.

Criſ. Ar hynny y gwenodd *Criſtion* yn bw
llog, ac a ddywedodd; y Gwr ymma, yr hw
yr ydych chwi yn ei gan mol, a dwylla i
dafod ugain o rai ſy heb ei adnabod ef.

Ffy. *A ydych chwi yn ei adnabod ef?*

Criſ. Ydwyf yn well nag y mae ef yn ei adn
bod ei hun.

Ffy. *Attolwg Pwy ydyw ef?*

Criſ. Ei enw ef yw *Chwedleugar*, y mae ſo
aros yn ein Dinas ni: Ac oni bai fy mod i'
yſtyried, fod ein Trêf ni yn fawr jawn, My
a ryfeddwn nad yw ef yn adnabyddus i chw
thau hefyd.

Ffy. *Mâb i bwy yw ef? Ac ynghylch pa ſaw
mae ſo 'n trigo?*

Criſ. Mâb yw ef i un a elwir *Ymadroddwr-d*
ac yr ocdd e 'n trigo yn *Heol y Siarad*; O
er tecced yw ei dafod ef, nid yw e ond Cy
ymaith drwg.

Ffy. *Ow! ſe dybygid ei fod ef (o ran crefydd
yn Ddyn gwych.*

Criſ. Hynny yw gan y rhai ſy heb ei gw
adnabod ef; canys oddi-gartref y mae ef y
oreu; ger llaw gartref y mae ſo 'n ddig
ffiaidd. A lle 'r ych chwi'n dywedyd, *ra
Dŷn gwych yw ef, y mae hynny yn dwyn a
gôf i mi, yr hyn a groſiais i arno yngwaith P
entiwr; y mae 'r Lluniau y mae ſo yn ei bae
tio yn ymddangos yn oreu o bell, ond yn a
mhrydferth yn agos.

* *Mai.*

Ffy. *Yr wi'n bavod i dybied, nad ych chwi n
cellweir, am i chwi wenu.*

* *Feſto.*
* *Chwer.*
thim.

Criſ Na atto Duw i mi gellweir yn y cyfry
fatter a hyn, na cham-achwyn ar neb (e
mi chwerthin am eich gwaith chwi yn ca
mol y Dŷn ymma) Myfi a yſpyſaf i chwi y
mhella

hellach pa fath ŵr ydyw ſe. Y mae ſo'n dŷn ſy am bôb math o gyfeillach, ac am bob math o * ſiarad. Fal y mae ſo'n ehwedleua chwi yn awr, felly y chwedleua efe pan y o yn y tafarn ym-myſg y Meddwon; a pha wyaf o gwrw a fyddo yn eî ben ef, mwyaf ll y fydd y pethau hyn yn ei enau ef. Nid es gan Grefydd Lê, nac yn ei Galon ef, nac n ei Dŷ ef, nac yn ei ymarweddiad ef; ond y nae hi'n ſefyll yn unic ar ei datod ef: A'i Grefydd ef yw gwneuthur ſŵn am bethau'r rglwydd â'r tafod hwnnw.

* *Ymchwedleuad.*

Ffy. *A ddywedwch chwi felly? Yna ſe'm twyſwyd i'n ddirfawr yn y Gwr yma.*

Criſ. Twyllwyd chwi! Do yn * ddilys: Coſiwch y Ddihareb: *Dywedant ac nis gwnânt: Ond nid mewn ymadrodd y mae teyrnas, Dduw* (yn efyll) *eithr mewn gallu, Mat.* 23, 3. 1 *Cor.* 4. 20. Y mae ſo'n chwedleua am *Weddi*, am *Edifeirwch*, am *Ffydd*, ac am yr *Adenedigaeth*; eithr nid oes gantho yn ei enaid ei hun brofiad yn y hyd o honynt; ſo feidr yn unic chwedleua am danynt. Myfi a ſûm yn ei Deulu ef, ac a ddeliais ſulw arno ef Gartref ac oddi Cartref; ac mi a wn, mai gwir ydyw'r hyn yr wyfi yn ei ddywedyd am dano ef. *Y mae ei Dŷ ef yn wacced o Grefydd ac yw gwynn ŵy o ſŵn.* Nid oes yno na *Gweddi*, nac *Argoel o Edifeirwch* am bechod. Ie *y mae'r Anifail yn ei Ryw yn gwaſanaethu Duw yn llawer gwell nag efe.* Eſay. 1. 3. Y mae *Crefydd* yn dioddef * *Gog-an*, * *Gwarthrudd*, *a Chywilydd* a'i achos ef; ac y mae'n anhawdd * iddi gael Gair da yn yr holl ran hynny o'r Drêf, lle y mae ſo yn preſſwyſio ynthi, am fod ei fuchedd ef yn ei diwyno hi, *Rhuf.* 2. 23, 24. Fal hyn y dywed y Bobl gyffredin ſy'n ei adnabod ef, *Angel Pen ffordd, Diawl pen pentan.* Y mae ei Deulu ef wedi cael profiad o hyn oll. Y mae

* *Siecr.*

* *Anglôdd.* * *Amharch:* * *Sef, i Grefydd.*

ſo'n

‡ *Garw ſarrug.* ſo'n Ddifennwr, ac mor *Anſwys*, mor ‡ D
og, ac mor afreſymmol wrth ei Weiſion,
na wyddant hwy pa fodd i'w fodloni ei,
eu Gwaith a'u Gorchwyllion, na pha fodd
leſaru wrtho heb gyffroi ei Ddigofaint ei;
mae'r rhai ſydd yn gwerthu pethau iddo, ac
prynu pethau gantho yn dywedyd, mai gwae
yw iddynt ſarchnatta a maſnach ag ef e
Thwrcod; am fod y rheini yn oneſtach
efe, yn eu Margennon a'u Haddewydion.
dwylla Pawb os dichon ef. Ac heblaw hyn
y mae ſo'n dyſcu ei Feibion i ganlyn ei Lw
brau ef: Ac os cenſydd ef yn neb o'i Bla
ddim *ammheuon ynſyd* (canys felly y mae
galw yr ymddangoſiad cyntaf o gydwybod
ner, y ſy yn ei gogwyddo hwy at oneſtrwyd
ſo a'i geilw hwynt yn ynfydion ac yn ddw
Ac ni eſyd e un o honynt, mewn môdd yn
byd, i drin llawer o'i fuſneſſon ef, os bydd e
‡ *Twyllo.* deall fod arnynt ofni ‡ ſiommi neb: Ac
chanmol e un o honynt yng-wydd craill,
‡ *Gogwyddo.* bydd hwnnw'n ‡ tueddu at oneſtrwydd cyffr
dinol. O'm rhan i, yr wy'n tybied iddo
trwy ei ſuchedd annuwiol, beri i lawer dra
cwyddo a ſyrthio, ac ſo a fydd (oni ragflae
Duw bynny) yn achos o ddeſtryw i lawerocd
mwy.

Iſy. Wele ſy Mrawd yr wyf yn rhwym i'
coelio chwi; nid yn unic am eich bod yn d
wedyd yr adwaenoeh ef, ond hefyd am ei
‖ *Dangos.* bod chwi fal *Criſtion* yn ‖ dangoddio beth yw
Dŷn ymma; canys ni allaſi feddwl eich bo
chwi'n dywedyd y pethau hyn o ddrwg ewy
llys, ond am fod y peth felly, fal yr ydyc
chwi'n dywedyd.

Pe buaſwm i heb i adnabod e ddim gwe
na chwychwi, mi a allaſwn ond odid fel chw
tire dybied, mai Gwr da rhagoroł ydoedd et
le pe buaſai ſo yn cael yr Anair yma odd
wrthy

hynt hwy yn unic, y ſydd yn Rhynion i
eſydd, mi a || debygſwn, mai || enllib ydoedd || *Tebygaſ-*
nny (ſef Anglod y ſydd yn dyfod, yn ſynyeb, *wn*
ddiachos, allan o eneuau y rhai drygionus, || *Cabled,*
Enwau Dynion da a'i proffes) eithr yr holl
hau a adroddais i am dano ef, ie, a llawer
vy o rai cynddrwg ac hwyntau, a allaſi o'm
ybodaeth fy hun broſi ei fod ef yn euog o
nynt. Heblaw hynny, y mae ar Wyr da
wilydd oi blegid ef; ni allant hwy na'i alw
yn *Frawd* nac yn *Gyfaill*: Os enwir ef ym-
lith y rhai crefyddol y ſydd yn ei adnabod
hwy a || wridiant gan gywilydd o'i her- † *Cochant.*
dd ef.

Ffy. Myfi a welaf yn awr, † taw un peth yw § *Mai.*
wedyd, a pheth arall yw *Gwneuthur*: Ac § o § *O hyn all-*
n i maes, mi a § graffaf yn well, ar y ¶ gwa- *an:*
niaeth ſydd rhwng y naill a'r llall. ¶ *Ddaliaſ*
Criſ. Y maent yn ddau beth yn wir, ¶ ac mor *fulw,*
hanrhedol, yr un oddiwrth y llall, ac yw'r ¶ *Rhagor-*
aid a'r Corph; canys megis nad yw'r Corph *iaeth.*
b yr Enaid, felly hefyd nid yw *dywedyd yn* ¶ *A'r fath*
a, heb *wneuthur yn dda*, ond Celain farw, *wahaniaeth*
naid crefydd yw Buchedd Dda. *Crefrydd bur* *rhyngthynt*
dihalogedig ger bron Duw a'r Tâd yw hyn, ym-
led â'r ymddifaid a'r gweragedd gweddwon, yn eu
dfyd, a'i gadw ei hun yn ddifrycheulyd oddiwrth y
d, Jac. 1. 27. Nid yw Meiſtr *Chwedleugar*
meddwl am hyn; Y mae ſo'n tybiaid, fod
rando a dywedyd yn ddigon, i wneuthur
yn yn *Griſtion* da, (er nad yw gwrando heb
wyn ffrwyth ond megis derbyn yr hâd a hau-
) ac fel hyn y mae ſo'n twyllo ei enâid ei
n, Nid yw Gwaith Dŷn yn chwedleua am *Jac*, 1. 22.
refydd ¶ yn ddigonol i broſi, fod gantho gal- ¶ *I dyſtiola-*
a buchedd ffrwythlon a daionus, Gwyb- *eth.*
ldwn yn ſicer, mai yn ol eu ffrwythau neu
Gweithredoedd (ac nid yn ol eu geiriau
unic) y bernir Dynion yn Nŷdd y Farn,

Dat,

Dut. 22. 11. *Mat.* 16. 27. Ni fydd cymain[ac] o holiad y pryd hynny, *A ddarfu i chwi gre[du] a dywedyd yn dda*, ac a fydd, *a ddygafoch ch[wi] ffrewythau da* yn eich buchedd a'ch ymarwedd[iad]. Dymma fydd un Cweſtiwn mawr ar [y] Dydd hwnnw, 'P'un ai *Gwneuthurwyr y Gai[r] ai ynteu Chwedleuwyr yn unic am y Gair a fu[o] chwi*? Ac yn ol hynny y bernir Dynion. Di[a] wedd y Byd a gyffelybir i'n cynhaiaf ni, [a] chwi a wyddoch nad yw Dynion yn y cynhaia[f] yn edrych ar ddim ond ffrwyth (nid am y gai[r] dim fod un gymeradwy gyda Duw oni byd[d] e'n tarddu allan o ffydd. *Gal.* 5. 6.) On[d] dywedyd yr wyfi hyn, i ddangos i chwi m[ai] afiefol y bydd Proffes Meiſtr *Chwedleugar* yn[g] Dydd hwnnw, heb fod yn wneuthurwr y Gai[r].

Ffydd. Y mae hyn yn dwyn ar gôf i mi [y] peth a ddywedodd *Moſes* am yr Anifail glân[a] Y mae ef yn gyfryw un, ar y ſydd yn 'ſforch[i] ogi 'r ewin ac yn cnoi ei gîl, *Lev.* 11. 3. Ni[d] yr hwn ſy 'n hollti'r ewin yn unie, neu y[n] enoi ei gîl yn unic ſydd lan, ond yr hwn ſy[dd] gwneuthur y ddau. Y mae'r yſcyfarnog y[n] cnoi ei chîl, ond er hynny y mae hi'n afla[n] am nad yw hi yn hollti yr ewin. Ac mew[n] gwirionedd y mae Meiſtr *Chwedleugar* yn g[a]ſtelyb ir yſcyfarnog; y mae fo 'n cnoi 'r c[noi] y mae fo 'n ceiſio gwybodaeth trwy ſyfyr[dd] ar y *Gair*; ond nid yw ef yn Fforchogi[o] ewin, Nid yw ef yn ymado, â ffordd pecha[d]uriaid; ond megis yr yſcyfarnog, y mae ga[n]thi droed Ci neu Arth, ac am hynny y mae[i] 'n aflan.

Criſ. Myfi a angwanegaf un peth arall, [a] mae *Paul* yn galw Chwedleuwyr mawr ([y] rhai ſydd heb râs yn eu calonnau) yn *Ffy[n] yn ſeinio, a Symbal yn tingcian*; hynny yw, [y] y mae fo yn deonglu y geiriau mewn lle ar[all] *Pethau di enaid* ydynt, ſef yn rhoddi ſain

* *Pa un.*

* *Hollti.*

nlc, a dim ond hynny: Pethau dienaid yd-
nt, hynny yw Dynion ydynt, heb wir ffydd
grâs yr Efengyl yn eu calonnau; a thrwy
anlyniaeth; y maent yn gyfryw rai, na chy-
rifir mo honynt hwy byth yn Nheyrnas Ne-
oedd, ymmhlith y rai fydd yn Blant y Bywyd;
r ei bod hwy 'n *ſêinio wrth Chwedleua*, mal
ettai ta'odau neu Leferydd Angelion ganth-
nt, 1 *Cor.* 13. 12. *Pen.* 14. 7.

Ffy. Y mae ei Gymdeithas ef, yr hyn a fu
r y cyntaf yn fatter o hoffder, yr awron yn
atter o flinder imfi. Pa beth a wnawn ni i
ael gwared o honaw ef?

Criſ. Cymmerwch fy nghyngor i, ac yna
megis yr ydch chwi 'n blino ar ei gymdeithas
f) y blina yntef hefyd yn ebrwydd ar eich
ymdeithas chwithau, oddieithr i Dduw droi ei
Galon ef. A'm Cynghor i yw hyn; *Ewch at-*
o, ac ymddiddanwch ag ef * *yn ddifrifol ynghylch* * *Yn ſeri-*
Grym Crefydd, a *Gofynnwch iddo, A ydyw y peth ous, pryſ-*
mma wedi ei weithio yn ei Galon ef, ac a yd- *ſur, Prudd.*
yw hynny yn ymmddangos yn ei Ymarwedd-
iad *ef.*

Yna yr aeth *Criſtion* drachefn at *Chwedleugar*
ac a ofyuodd iddo, pa fodd yr oedd ef?

Chwed. Diolch i chwi, ebr yntef, yr wi 'n
* fiongc. Mi a obeithiais y cawſem ni erbyn, * *Wych.*
hyn lawer mwy o gydymyddiddan:

Ffy. Wele, os mynnwch chwi, Nyni a dde-
chreuwn eilchwaith: A chan eich bod chwi
wedi gofod arnafi i ofyn y cweſtiwn, Mi a iy-
ddaf * cyn hefyd a gofyn i chwi, Pa fodd y * *Mor con-*
dichon Dŷn adnabod, fod Duw wedi gweithio *ed.*
Grâs jachuſól yn ei Galon ef?

Chwed. Mi a welaf wrth hyn, y gorfydd ar
ein hymddiddan ni fod ynghylch *Grym Crefydd*:
Da jawn yw eich Cweſtiwn; ac yr wi 'n ewy-
ſyſcar i'ch atteb chwi. Ac yn fyrr fy Atteb i
yw hyn. *In gyntaf, Lle* * *bo Grâs Duw yn y* * Byddo.

Galon y mae hynny yn peri i Ddyn waeddi 'n ddirfawr yn erbyn pechod. Yn Ail.

Ffy. Nage, Arefwch, Digon ydyw i ni yſtyried un peth ar un-waith: * 'Rwi 'n tybied y dylaſech chwi ddywedyd yn hytrach, fod Gras yn amlygu ei hun, trwy ogwyddo 'r Enaid i ffieiddio i bechod.

* Yr ydwyf.

Chwed. Pa * wahaniaeth ſy rhwng gwaeddi yn erbyn pechod, a'i ffieiddio ef?

* Rageſtaeth;

Ffy. Ow! Llawer jawn; Fe ddichon Dyn waeddi yn erbyn pechod trwy gyfrwyſtra; ond ni ddichon efe gaſhau pechod, ond trwy rinwedd dduwiol (hynny yw Gras Duw) y ſydd wrthwyneb iddo. Myfi a glywais lawer yn gwaeddi yn erbyn pechod yn y Pulpyd, y rhai er hyny a gyd-ddygent ag ef, ac a ymfodlonent yntho (* yr hyn oedd hawdd iw adnabod oddiwrth eu ffrwythau hwy) yn eu calonnau, eu Tai, a'u hymarweddiad. Gwaeddodd *Meiſtres Joſeph* a llêf uchel yn erbyn Pechod, fel ped fuaſei hi yn dra Sanctaidd: Ond er hyny hi a fynnaſei 'n ewyllyſcar fod yn aflan gydag ef, y mae rhai yn gwaeddi yn erbyn pechod, migis ac y mae Mam yn gwaeddiyn erbyn ei phlentyn ar ei harſted, gan roddi drwg-enwau ir plentyn, megis *Horſwn new Hwrli*, a chwedi hynny cwympo i goflcidio a chuſanu 'r Plentyn.

* Wrth y y ffrwyth yr adnabyddir y pren.

Chwed. Mi debygwn eich bod chwi 'n amcaiu fy machellu, am dan i mewn rhwyd.

Ffy. Nac ydwyf yn ddiau: Eithr ceiſio 'rwyfi 'n unig drefnu pob peth yn ei jawn Le, Eithr pa beth ydyw'r ail arwydd ſydd gennych, trwy yr hwn ymynnech chwi * broſi fod Gras yn y Galon.

* Prawfio tyſtiolaethu.

Chwed. Gwybodaeth fawr yn Nirgeledigaethau'r Efengyl.

Ffy. Dylaſei'r Arwydd hwn fod yn gyntaf; ond cyntaf neu olaf, y mae hwn hefyd yn

ſiais:

ſi: Canys ſe ddichon Dŷn gyrhaeddyd Gwybodaeth, ie ſlawer o wybodaeth yn Nirgeledigaethau'r Eſengyl, ac etto bod heb râs yn ei galon. Ie pettai gan Ddyn bob mâth o wybodaeth, eſe a ddichon er hynny ſod yn Ddŷn drafol, a thrwy ganlyniaeth ymmhell oddiwrth ſod yn Blentyn i Dduw. 1 *Cor.* 13. 2. Yn ofynnodd Criſt iw Ddiſcyblion: A ydych chwi'n gwybod y pethau hyn oll? Hwythau i hattebaſant eſe ydym: Yntef a ddywedodd wrthynt, *os gwyddoch y pethau hyn; Gwyn eich byd gwnewch hwynt.* Joan. 13. 17. Nid yw Criſt yn dywedyd, ſod y fendith yn perthynu ir ſawl ſy'n gwybod ewyllys Duw; ond ir ſawl ſy'n ei wybod ac yn ei gwneuthur hi; Canys mae mâth o wybobaeth heb weithredoedd da yn ei chanlyn, *Luc.* 12. 47. Gall ſod gan yr gymmaint o wybodaeth ac y ſydd gan un o'r Angellion, ac etto heb ſod yn wîr Griſtion; Ac am hynny, nid yw Gwybodaeth fawr yn nirgeledigaethau yr Eſengyl yn Arwydd didwyll o râs yn y Galon. Y mae Gwybodaeth yn wir yn bodloni ſiaradwyr ac Ymroſtwyr: Ond byw a gwneuthur yn ôl ein Gwybodaeth ydyw'r hyn ſydd yn rhyngu bodd Duw: Gwir yw, ni ddichon y Galon fod yn dda, eithr y mae hi'n ddrwg heb wybodaeth *Dihar.* 19 2. Y mae gan hynny Wybodaeth a Gwybodaeth. Y mae Gwybodaeth yn gyntaf, yr hon ſy'n ym fodloni yn unic i edrych ar bethau, er mwyn deall ei nattur a'i priodalaethau; ac yn Ail y mae Gwybodaeth yr hon y mae'r Grâs o ffydd a chariad yng-lyn wrthi; ac y mae hi'n goſod Dŷn ar wneuthur ewyllys Duw o'r Galon. Y cyntaf o'r rhain a fodlona yr Chwedleugar; ond ni fodlonir mo'r Gwir Griſtion heb yr ail. *Gwna i mi ddeall* (ebr Ddafydd) *a chadwaf dy Gyfraith; ie cadwaf hi holl yn Galon.* Pſal. 119. 34.

Chwed. 'R ychi 'n ceiſio 'm rhwydo i d
cheſn. Nid yw hyn er adeiladaeth yn y by

Ffy. Wele, os mynnweh chwi, rhoddw
Arwydd arall o'r môdd y mae Grâs yn datc
ddio ei hun, lle y mae ef.

Chwed. Na wnaf, canys mi a welâf nad a
wn ni gyttuno a'i gilydd.

Ffy. Wele, oni wnewch chwi, a roddw
chwi gennad i mi wneuthur hynny.

Chwed. Gwnewch yn y matter ymma fel
gweloch yn oreu.

Ffy. Y mae Gwaith Grâs yn yr Enaid yn
ddatcuddio ei hun, naill a'i i'r hwn y ſydd
ei feddiannu ef, neu i eraill.

Ir hwn ſydd â'r Grâs ymma gantho y mae
ddatcuddio ei hun mal hyn. Y mae 'n arg
hoeddi Dŷn am ei bechod, yn enwedig am
gredigaeth ei nattur, a'r pechod o Anghredin
aeth y mae ba un y mae 'n gweled yn eglur
bydd e damnedig, oddi eithr cael o honaw dr
garedd ar law Dduw trwy ffydd yn Jeſu Grif
Joan. 16. 8, 9. *Rhuf.* 7. 24. *Pſal.* 51. 5. *Ma*
16. 16.

Y Golwg a'r yſtyriaeth ymma ſydd yn gwe
thio yntho driftwch a chywilydd am bechod
Pſal. 38. 18. *Jer.* 31. 19. Ac ym mhellach
mae jachawdwr y Bŷd wedi ei wneuthur y
gydnabyddus iddo, a'r llwyr-gwbl anghenrhei
rwydd hefyd o ſynu wrtho ef am fywyd; ac
herwydd hynny y mae fo 'n newynu ac yn ſy
chedu am Grift; ac ir newyn a'r ſyched ymma
y mae Addewydion Duw yn perthynu. *Gal.*
16. *Act.* 4. 12. *Mat.* 5. 6. *Dat.* 22. 16. Y
awr yn ôl cadernid, neu wendid ei ffydd e
yn ei Achubwr ef, a'i ſerch hefyd at Sanctaidd
rwydd, a'i ddymuniad i adnabod Crift yn well
ac iw waſanaethu ef yn y Bŷd preſennol. Ei
thr er fy mod yn dywedyd, fod Gwaith Gri
yn ymddangos mal hyn yn yr Enaid lle i by
tho

o; etto ni ddichon yr Enaid ond yn anfyn-
h jawn farnu, mai Gwaith Grâs ydyw 'r
th y mae fo'n ei gymmeryd tan yr enw hyn-
: Oblegit ei lygredigaethau weithie, a'i
eſwm wedi ei gam arfer ar brydiau eraill, a
nadant iddo jawn farnu ynghylch y matter * *Rhwy-*
mma: Ac am hynny rhaid yw bod Barn *ſtraut.*
yllog jawn yn yr hwn ſydd â'r gwaith ymma
tho, cyn y gallo fo gaſclu 'n ddilys, mai
waith Grâs ydyw 'r peth.

Y mae'r Grâs ymma mewn Dŷn yn ymddan-
s i eraill mal hyn: Yn Gyntaf, Trwy Gy-
ddefiad * prûdd difrifol o'i ſtydd yng-Hriſt, * *Serious,*
ſuſ. 10. 10. *Yn Ail*, Trwy ſuchedd gyfat- *pryſſur.*
bol ir gyffes honno, gan ſod yn ſanctaidd *Phil.* 1. 27.
ei ymarweddiad, ac yn ei Galon, gan ym- 1 *Cor.* 6. 11.
echu hefyd i wneuthur ei Deulu 'n Sanctaidd *Mat.* 5. 8.
s *bydd gantho Deulu*) yr hyn yn gyffredinol *Pſal.* 101.
n dyſcu iddo, i gaſhau pechod o'i Galon, i 6. 7.
eiddio ei hunan yn y dirgel am dano, ac i *Rhuf.* 7. 15.
negnio i ddaroſtwng eſ yn ei Deulu; ac i *Job.* 42. 5,
erchafu Sancteiddrwydd yn y Byd; nid 6.
wy ſiarad yn unic, megis y gwna y Chwed-
ugar a'r Rhagrithwyr; ond trwy ymddaroſt-
giad beunyddiol, mewn ffŷdd a chariad i
erth Gair yr Arglwydd, gan ymorcheſtu byw
ei ôl eſ. Ac yn awr Syr, od oes gennych
lm i ddywedyd yn erbyn yr eglurhâd byrr
mma, ynghylch gwaith Grâs yn yr enaid, neu
erbyn y môdd y mae 'n datcuddio ei hunan
y bytho, Mynegwch i mi hynny; onid e
hoddwch gennad i mi ofyn i chwi ail gwe-
wn.

Chwed. Nage, Nid ſy rhan i yn awr ydyw
gwrthddadleu, ond gwrando: Moeſwch gly- * *Gwrth-*
ed gan hynny eich cweſtiwn arall. *ddywedyd.*

Ffy. Fy nghweſtiwn i yw hyn. *A oes gen-*
ch chwi broſiad ynoch eich hunan o'r rhan gyntaf
eglurhad ymma o waith Grâs yn y Galon? Ac a

ydyw eich buchedd a'ch ymarweddiad chwi yn tyſtio aethu hynny? (canys lle bo calon lân, y mae buchedd lân, *Mat.* 12. 25. *) neu ynteu a ydyw'ch Crefydd chwi yn ſefyll yn unic* mewn Geiriau a ymadroddion, *ac nid mewn* Gweithred a Gwirioned? *Attolwg os ydychi ar fedr fy atteb i yn y matter ymma,* na ddywedwch ddim * *rhagor nag a wyddoch y bydd ir Goruchaf ddywedyd* Amen *gwedig ef; na dim hŷfyd ond y peth a allo eich Cydwybod eich cyfiawnhau chwi yntho.* Canys nid yr hwn ſydd yn ei ganmol ei hun ſydd gymmeradwy, ond yr hwn y mae'r Arglwydd yn ei ganmol, 2 *Cor.* 10. 18. *Heblaw hynny, Anwiredd mawr jawn ydyw, i Ddŷn ddywedyd, yr ydwyf fel hyn, a fel hyn pan fyddo ei ymarweddiad a'i holl gymmydogion yn dywedyd mai celwyddog ydyw fo.*

* *Mwy.*

* *Gochi, cywilyddio.*

Chwed. Yna y dechreuodd *Chowdleugar* * wrido, ond wedi dyfod o honaw ychydig atto ei hun, efe a attebodd fel hyn. Chwi a ddaethoch yn awr at *Brofiad*, at *Gydwybod*, at *Ddaw*, ac ¶ i appelio atto ef am Gyfiawnhaad o'r hyn a lefarir: Nid oeddwn i yn diſgwyl am y fath ymddiddanion a hyn: Ac nid oes yn fy mŷd i roddi atteb ir cyfryw Gweſtiwnau; oblegid nad wyf yn fy nghyfrif fy hun yn rhwym i hynny, oddieithr eich bod chwi yn cymmeryd arnoch fod yn ¶ *Y mholydd*: A phettaech chwi y ſâth Wŷr, etto mi a ellwn wrthod eich cymmeryd chwi yn Farnwr arnaf: eithr attolwg, a gaſi wybod gennych, pa ham yr ydych yn goſyn i mi y cyfrŷw Gweſtiwnau?

¶ *I alw arno ef.*

¶ *Catechiſtwr.*

Ffy. Am fy môd yn eich gweled chwi yn ¶ hylithr i fiarad; ac oblegid fy môd yn tybied, nad oes dim ynoch ond gwybodaeth yn unic. Ac i ddywedyd i chwi y cyfan wirioned, Mi a glywais am danoch, mai Gwr ydych chwi, ac y ſydd a'i Grefydd yn ſefyll yn unic mewn Geiriau, a bod eich ymarwedd-

¶ *Parod jawn.*

iad

iad yn anghyfattebol i'ch proffes. Dywedant hefyd ¶ taw brychenyn ydych ym-mhlith Cristianogion; a bod Crefydd yn dioddef llawer o wradwydd oblegit eich annuwiol ymarweddiad; a bod rhai eisus wedi tramgwyddo o herwydd eich ffyrdd drygionus chwi: a bod bagad etto mewn enbydrwydd, i gael eu cyfyrgolli trwy eich siampl ddrwg chwi. Eich *Crefydd* a *Meddwded* yn y *Tafarn dŷ*, a *Chybyddod*, ac *Afiendid*, a *Thyngu*, a *Rhegu*, a dywedyd *Celwydd*, a chadw *Cyfeillach ofer*, &c. A ¶ gydsafant gyda chwi. Y mae 'r Ddihareb yn wir am danoch chwi, yr hon a ddywedir am Buttain, sef, *Ei bod hi'n Gwilydd ir holl Wragedd*, felly 'r ydych chwithau 'n Gwilydd ir holl *Broffessŵyr*. ¶ *Mali*. ¶ *A ânslaw-law*.

Chwed. Gan eich bod eyn barotted i goelio pob chwedl, ac i farnu mor fyrrbwyll, ni allafi dybied llai, nad rhyw wr ¶ anhywaith pendrwm ydych, ac anaddas i neb ymddiddan â chwi; ac am hynny byddwch wŷch: ¶ *Chwerw*.

Yna y nessaoedd *Cristion* at *Fyddlon*, ac a ddywedodd wrtho: Fy *Mrawd*! Mi a fynegais i chwi ym mlaen llaw yr hyn a ganlynai eich ymddiddanion grasol chwi â'r Dŷn yma. Mi a wyddwn yn ddigon da, *na chyttunai eich Geiriau chwi a'i Dfachwantau ef.* Gwell oedd gantho ymadel â'ch Cyfeillach chwi, nâ gwellhau dim ar ei fuchedd. Eithr efe a aeth ymaith; Gadewch iddo fyned; nid oes eolled i neb ond iddo ef ei hun: Ni ¶ rows e mo'r trwbwl i nyni, i ymadael ag efe yn gyntaf. Os parhâa fo (megis yr wyfi 'n tybed y gwna) yn y cyflwr drwg y mae yntho, ni buasei fo ond brycheuyn yn ein cwmpeini: ac mêdd yr Apostol, ¶ *Gochel y rhai sydd â rhith duwioldeb, eithr wedi gwadu ei grym hi.* 2 Tim. 3. 5. 2 Thes. 3. 6. ¶ *Rhodas*. ¶ *Gwachel*.

Fly. *Eithr y mae 'n dda gennif, gael o honof yr*

ychydig ymddiddan yma ag ef. Fe ddaw 'r peth-
Nid hwyrach. byn † yſgatfydd iw gôf ef drachefn. Pa § wedd byn-
Fodd. nag, Myfi a oſodais bethau yn eglur o'i flaen ef; ac
In lân. felly 'rwy 'n † ddi-euog oddiwrth ei waed ef os byd e colledig.

Criſ. Da jawn y gwnaethoch, gan i chwi yn eich ymddiddan ddangos iddo mor eglur, y drwg gyflwr y mae ſo yntho. Nid oes nemawr yn y Dyddiau hyn, mor ſtyddlon iw cymmydogion yn y matterion yma: A thyna un achos pa ham y mae *Crefydd* mor ddrewllyd yn ffroenau llaweroedd: Canys y Siaradwyr ynfyd yn (*Crefydd* pa rai ſy'n ſefyll yn unic ar flaen ei Tafodau, gan ſod yn frwnt ac yn ofer yn eu
† *Rhyfeddu.* hymarweddiad) ydynt yn peri ir Byd † ſynnu yn y fath fôdd, fel na wyddant hwy pa beth i dybied am Ddynion crefyddol, gan ſod bagad o'r gwîg-ſiaradwyr hyn wedi eu derbyn iw cymdeithas hwynt; ac y mae 'r Byd yn meſſur craill wrth y rhain; ac felly o achos diffeithdra y cyfryw Ddynion † ſwrddanllyd, y mae
† *Mawr eu ſiarad.* Crefydd yn cael ei ‡ nyrddo, a'r rhai diragrith
‡ *Diwyno.* yn cael eu tryſthau. Mi ſynwn, pe argyhoeddai pawb hwynt-hwy, megis y darfu i chwi
‡ *Wneuthur.* argyhoeddi 'r *Clapei* hwn: canys trwy ‡ ddelio ſelly â'r fath Ddynion, fe i' gwneid hwy, naill ai 'n fwy cydffurfiol, a chrefydd, neu ynte ſe
‡ *Beeth.* ſyddai Cyfeillach y Sainct yn rhy ‡ dwym iddynt. Yna y canodd *Ffyddlon* fel hyn.

|| *Anwadal* *Dechreuodd y Chwedleuwr* || *ſerfyll,*
|| *Derchafu.* *Ar y cyntaf* || *ddercha 'i Eſcyll,*
|| *Gorchygu,* *Gan rvſygu cwympo a* || *gorfod,*
Pawb o'i flaen, wrth nerth ei dafod.

§ *Ffraeth.* Mor § hyawdlaidd y chwedleuodd!
Ond hwy 'n gyntaf y dechreuodd,
Ffyddlon ſon, am râs jachuſol,
' *Lleuad.* Faeth y Cyfaill yn ei wrthol.
' *Ei newidiad.* *Fal y ' Lloer o'i llawn oleuni,*
Sy 'n mynd lai lai hyd ' ei geni;

Felly

lly befyd 'r a'r holl Ddynion,
nd ſy'n nabod * *Gwaith y Galon.* * Gwaith
Ac fel hyn hwy a aethant ym-mlaen dan gràs yn y
rad ynghylch y pethau a welſent yn ei Taith ; Galon.
thrwy hyny, hwy a wnaethant y ffordd
onno yn * ddifyr, yr hon yn ddiammeu, heb * Hyfryd:
cyfryw ymddiddanion, a fuaſei 'n anhyfryd
ldynt : Canys mewn Anialwch yr oeddent
wy yr holl amſer hyn.

Yn awr, wedi dyfod o honynt o fewn ychdig allan o'r Anialwch, hwy a ganfuant *Efanylwr* yn eu canlyn hwynt ; A chwedi iddo eu orddiwes, fe a gyfarchodd well iddynt, ac a ddywedodd wrthynt, *Tangneddyf* i chwi fy nwyl Garedigion, ac i bawb o'ch Cynnorthwy-wyr.

Criſ. a Ffyddlon. *Croeſaw, a chan Croeſaw Garedig* Efangylwr : *Wrth weled eich wynebpryd, did allwn ni lai nâ chofio eich hên garedigr-* * Poen:
wydd, a'ch * *llafur diflin er ein Daioni tragwyddol. O mor ddymun ol yw'ch Cyfeillach i nyni y Pererinion truain ! Ac wedi Mynegi iddo y cwbl ll a ddigwyddaſai iddynt yn ei Taith, a pha fodd, ac nor anhawſed y daethant hwy ir Lle yr oeddent yn wr yntho, fe lefarodd* Efangylwr *wrthynt hwy l hyn ; 'Rwi'n llawenychu 'n ddirfawr nid am i hwi gyfarfod â phrofedigaethau, ond am i chwi eu rchfygû hwynt ; ac hefyd am barhâu o honoch i ndeithio yn y ffordd hon hyd y Dydd preſennol, er nd ynoch lawer o wendid.*

'Rwi 'n dra llawen (meddaf) am y pethau yn, yn gyſtal er fy mwyn fy hun, ac er eich mwyn chwithe : Myfi a hauais, a chwithau a Joan. 4.
edaſoch ; ac y mae 'r dydd yn dyfod, yn yr 36.
awn y caiff y ſawl a hauodd, a'r ſawl a fedodd
yd-lawenhau (hynny yw os parhewch chwi Gal. 6. 9.
yd y diwedd yn eich ffordd) canys yn ei jawn
ryd y medwch oni ddeffygiwch. Y mae Cor- 1 Cor. 9.
n anllygredig o'ch blaen chwi, *felly rhedwch* 24. 25.

fel

fel y caffoch afael arni. Y mae rhai'n myn allan i geisio meddiannu y Goron hon, ac we myned ymmhell am dani, y mae arall yn d fod, ac yn ei dwyn hi oddiarnynt. *Deliwch g*

Dat. 3. 11. *hynny yr hyn ſydd gennych fel na ddygo neb e Coron chwi.* Nid ydych chwi etto allan o gy haedd ergydion Satan. *Ni wrthwynebaſoch hyd at waed, gan ymdrech yn erbyn pechod,* He 12. 4. Bydded Teyrnas Neſoedd yn waſtad o flaen eich llygaid; a bydded gennych ffy gadarn ynghylch y pethau ſydd anweledig. N choeliwch fod eich hapuſrwydd yn eſyll mew

* *Bennaf dim.* dim y ſydd tu yma i'r Neſoedd: Ac yn * be difaddeu, edrychwch yn fanol at eich calo nau eich hunain a'u trachwantau; *canys maent yn fwy ei twyll nâ dim, ac yn ddrwg diobai*

* *Fflint.* Jer. 17. 10: Goſodwch eich wynebau fel * C lleſtr yn eu herbyn: Y mae 'r hwn ſy'n He

* *Ar eich ochr.* *alluog* yn y Neſ ac ar y Ddaiar yn * eich plai chwi.

Criſ. *Yna y diolchodd Criſtion iddo am ei gyngw gan ddymuno arno yn ei enw ei hunan a* Ffydd lon) * *i hyfforddi hwy ymmhellach, pa fodd i fyne y rhan ddiwaethaf o'i ffordd; oblegid ebr efe, ni wyddom yn ddilys, mai* Prophwyd *ydych, ac y gell wch chwi ragfynegi y pethau a ddigwyddant i*

* *Ar ôl hyn* * *rag llaw yn ein Taith, ac hefyd yſpyſſu i ni, p fodd y gallwn wrthwynebu a gorchfygu y profedigae thau y gyfarfyddwn ag hwynt.*

Efang. Yna ebr *Efangylwr,* Fy Mhlant anwyl

Act. 14. 22. Chwi a glywſoch allan o'r yſcrythur, *mai trwy lawer o orthrymderau y mae yn rhaid i ni fyned*

Act. 20. 23. *Deyrnas Dduw*: *Ac hefyd fod rhwymau a blinder au ym mhob Dinas yn ein haros ni*: Ac am hyn ny na ddiſgwyliwch fyned ym-mhell ar eich *Pererindod* hebddynt, yn rhyw fôdd neu gilydd. Chwi a gowſoch beth tyſtiolaeth am y gwir

* *Eiſus.* ionedd yma * yn barod: a chwi a gewch angh waneg ar fyrr; Canys yr ydych yn awr, megis

y

gwelweh, ar fyned allan o'r Anialwch hwn; c chwi a ddeuwch yn ebrwydd i Dref, yr on a ganfyddwch chwi * y boir o'ch blaen: ac yn y Dref honno y * gwarchaeir chwi 'n aled gan elynion, y rhai a ymdrechant â'i oll nerth i'ch llâdd chwi. A byddwch ſieer hyn, y gorfydd ar un o honoch, oni orfydd r y llall, ſelio â'i waed y dyffiolaeth yr yd- ch yn ei ddal: *Eithr byddwch ffyddlon hyd Au- eu, a'r Brenin a rydd i chwi Goron y bywyd*, Dat. 10. A'r hwn a fyddo mawr yno, er y bydd i farwolaeth ef yn annaturiol, ai boenau ond did yn ddirfawr, a gaiſt y goreu er hynny ar ei Gyfaill; nid yn unic o herwydd y derbynnir ef n gyntach ir Ddinas nefol, eithr hefyd oblegit bydd iddo ddiange rhag llawer o drueni ac helbulon, y rhai a ddigwyddant ir llall, cyn ei ddyfod ef i ben ei ſiwrnai. Eithr pan ddel- ch ir Dref, a gweled yr hyn oll, a rag-fyne- gais i chwi yma, wedi ei cyflawni; yna cofi- wch fi eich Cyfaill; am ymwrolwch, *a gorch- mmynwch gadwedigaeth eich eneidiau i Dduw, me- gis i Greawdwr ffyddlon*, gan wneuthur yr hyn ſydd dda yn ei olwg ef, 1 *Pet.* 4. 19.

* *Yn y mann.* * *Amgyl- chir.* * *Gofidiau.*

Yna mi a welois yn fy mreuddwyd, hwyn gyntaf ac y daethant allan o'r anialwch, gan- ſod o honynt Dref ar eu cyfer, a'i Henw hi yw *Gwagedd*, ac ynthi hi y cedwir ffair trwy'r holl ffwyddyn, yr hon a elwir ffair *Gwagedd*, am fod y Dref lle yr ydys yn ei chadw hi yn yſcafnach nâ *Gwagedd*; ac hefyd am nad yw y cwbl a werthir yno, neu ſy 'n dyfod yno, ddim amgen nâ *gwagedd*, megis y dywedodd y Gwr Doeth, *Gwagedd yw'r cwbl*, Eſay. 40. 17. Preg. 1. 2.

Nid ffair newydd, ond hên ffair ydyw hon; Mi a ddangoſaf i chwi ei Dechreuad hi.

Er ys agos i bum mîl o flynyddoedd, yr oedd *Pererinion* yn ymdeithio tua'r Ddinas nefol;

a *Beelzebûb*, *Apol-lyon*, ynghyd a'r Cythreuliaid eraill a wybuant wrth y llwybr a wnaethei y *Pererinion*, fod ei ffordd hwy ir Ddinas nefol yn myned trwy ganol * Tref *Gwagedd*; ac am hynny hwy a dychymygasant i godi yma ffair, i barhau trwy gydol y flwyddyn, yn yr hon y gwerthid pob math o *Wagedd*. Am hynny fe werthir ynthi bob rhyw o farsiandiaeth, megis Tai, Tiroedd, Celfyddydau, Swyddau uchel Anrhydedd, Gwledydd, Teyrnasoedd, Trachwantau, * Trythyllwch o bob math, megis Putteiniaid a'i Llatteion, Gwragedd, Gwyr, Plant, Meistred, * Gweinidogion, Bywydau, Gwaed, Cyrph ac Eneidiau pobl, Ariau, Aur, Perlau, a pha beth nas cair ar werth yma.

* *Y Byd brwnt yma.*

* *Plesserau.*

* *Gweision.*

Ac heblaw hynny, cair gweled yn y ffair hon bob amser, * Hudolwyr, Twyllwyr, † Chwaryddion, Ynfydion, Eppaod, Cnafiaid, Rogiaid o bob math. Lladron, Llofruddion, Godinebwyr, ac Anudonwyr wedi eu diwyno a gwaed gwirion.

* *Juglers.*

† *Stage-players.*

Ac megis y mae mewn ffeiriau eraill (llai eu || bri) felly hefyd mae yma amrwy § heolydd, tan eu henwau priodol, lle y gwerthir y cyfryw farsiandiaeth. Y mae yma Heol y *Brittaniaid*, Heol y *Ffrancod*, Heol yr *Italiaid*, Heol yr *Hyspaenwyr*, a Heol y *Germaniaid*, lle mae amryw fath o wagedd ar werth. Ond megis mewn ffeiriau eraill y mae rhyw berthau yn fwy enwedigol iw cael ar werth, felly Marsiandiaeth *Rhufain* fy'n cerdded orau yn y ffair yma, ond bod y *Brittaniaid*, a rhyw || *Nasiwnau* eraill, yn dibrisio'r Marsiandiaeth hynny.

|| *Anrhydedd.*

§ *Ystrydoedd.*

|| *Bobloedd.*

Yn awr fel y dywedais, y mae'r ffordd ir Ddinas Nefol yn myned yn union trwy'r Dref hon; A'r neb a fynno fyned ir Ddinas honno, heb fyned trwy'r Dref ymma, *rhaid iddo fyned allan o'r byd*, 1 Cor. 5. 10. Fe orfu ar Dywy-

sog

og y Tywyſogion, pan yr oedd ef ar y Ddaiar, yned trwy'r Dref a'r ffair hon idd ei wlâd ei un; ac fo'i gwahoddwyd ef gan *Beelzebub* en llywodraethwr y ffair, i brynu o'i Wagedd ef: Ie cynnygiodd i wneuthur ef, yn Arlwydd y ffair pe buaſai ef ond yngrymmu iddo, 'i addoli ef wrth fyned trwy 'r Dref. Ac oblegit bod Tywyſogion yn dra anrhydeddus, lygodd *Beelzebub* ef o Heol i Heol, gan ddangos iddo holl Deyrnaſoedd y Byd mewn munud awr; fel y gallai fo (pettaiſai boſſibl) ¶ ddenu'r Bendigedig hwnnw i brynu peth o'i wagedd ef. Eithr nid oedd gantho ef ddim ſerch i y cyfryw farſiandiaeth, ac am hynny efe aeth ymaith o'r Dref, heb ¶ wario cymmaint ac un hatling ar y Gwagedd yma, *Mat.* 4. *Luc.* 4.

¶ *Hudo.*

¶ *Trenlio.*

Yn awr fel y dywedais i, yr oedd yn rhaid ir *Pererinion* hyn fyned trwy 'r ffair yma: Eithr hwy 'n gyntaf ac y daethant yno, ſe gyffrowyd yr holl werin oedd yn y ffair; a'r holl Dref a ymgaſelaſant o'u hamgylch hwynt, fel pettaeſent mewn hwb-hwb; a hynny o herwydd amryw reſymmau.

Yn Gyntaf, Yr oedd y *Pererinion* wedi eu dilladu â'r cyfryw wiſcoedd, nad ydoedd gan neb yn y dref a'r ffair honno moi bath: Ac oblegit hynny yr oeddent yn Llygadrythu yn rhyfeddol arnynt. Rhai a ddywedent mai ¶ *Infydion* oeddent, Rhai mai *Bedlemaid*, ac eraill a ddywedent, mai Gwyr o wlâd ddieithr oeddynt.

¶ *Rhai Cynddeiriog, rhai a maes oi cêfn.*

Yn Ail, Megis yr oeddynt yn rhyfeddu wrth weled eu ¶ Dillad; felly hefyd yr oeddynt yn rhyfeddu wrth glywed eu jaith hwynt; canys nid oedd nemmawr yn deall yr hyn a lefarent. Eu jaith hwy ydoedd jaith Gwlâd *Canaan*; ond Gwyr y Byd hwn oedd Pobl y ffair; canys yr oeddent yn tyngu, ac yn rhegu, ac yn offrwm eu heneidiau ir Diawl yn dra mynych:

¶ *Eu hymarweddiad. gweddaidd.*

Ac

Ac felly o'r naill ben ir ſtair ir llall, yr oed
y *Pererinion* a'r ſawl oedd yn marchnatta yn
¶ *A lledjaith ganthynt.* megis, ¶ *Barbariaid* y naill ir llall, 1 *Cor.* 2. 7,

Yn Drydyddd, Y Peth mwyaf rhyfeddol ga
y Marſiandwyr ydoedd, fod y *Pererinion* ym
yn llwyr-ddibriſio eu holl Farſiandaeth hwy
Canys ni wnaent hwy gymmaint ac edrych a
y pethau oedd ar werth yno; ac os gelwid arn
ynt i brynu dim, hwy a oſodent eu byſſedd y
eu cluſtiau, ac a waeddent, *Tro heibio ſy llygai*
ebag edrych ar Wagedd; ac a edryehent i fynu
gan arwyddocceu trwy hynny, fod y wâr a
Pethau yr oeddent hwy yn ymoſyn am danynt
iw cael yn unic yn y Nefoedd. *Pſal.* 119. 37
Phil. 3. 19, 20.

Digwyddodd i ryw watwra wr (wrth dda
ſulw ar eu hymddygiad) ofyn iddynt, *pa beth*
Dihar. 23. *brynwch chwi?* A hwythau yn ſobr jawn a'
23. hattebaſant ef, *ein hewyllys ni yw prynu'r Gwir*
¶ *Achos.* *onedd.* Ac ar hyny y cymmerwyd mwy o ¶ ach
lyſſur iw dirmygu hwynt: Canys rhai yn aw
‘ *A voddent ddrygair iddynt.* a'u gwatworent, rhai ‘ a'u enllibient, a rhai
annogent eraill i curo hwy. O'r diwedd, y
oedd yr holl ſtair mewn Terfyſc ac hwbwb
[*Cyffroad.*] hyd onid oedd pob peth allan o Dreſn. Yna
y mynegwyd y cwbl i Arglwydd y ſtair; ac yn
tef a ddaeth i wared yn ddioed, ac a erchod
i rai o'i Gyfeillion ffyddlonaf i holi hwynthw
yn fanol, o achos pa rai yr oedd y fath gynnwr
yn yr holl ſtair.

Felly fe ddugwyd y Gwyr o flaen y Sawl a
‘ *Holio* appwyntiwyd eu ‘ hexamnio hwy; a Gofyn
nwyd iddynt, o ba le yr oeddent yn dyfod,
ba le yr oeddent yn myned, ac i ba bwrpas
daethant yno yn y fath wiſcoedd anarferol
Hwythau a'u hattebaſant, mai Dieithriaid *a* Pher
erinion *oeddent yn y Bŷd hwn, a'u bod hwy'*
Heb. 11. *myned tua ei Gwlâd ei hun, ſef y* Jeruſalem *nef*
13, 14, 16. *ac na roeſent hwy ddim achos, nac i wyr y Dref*

ir Marſiandwyr ychwaith, i hammharchi ac i
ddias hwy yn ei ſiwrnai; oddieithr bod hyn yn ‘ *Rhwyſtro.*
n, ſef, pan y gyfynnodd un iddynt pa beth a bryn-
ateb o honynt hwythau, mai'r ‘ *Gwir y brynent.* ‘ *Sef Gwi-*
Eithr ni choeliei y Swyddogion eu bod hwy *rioneddau*
m amgen nâ *Bedlemmaid*, a ‘ Dynion i maes *Duw.*
côf, neu ynteu mai pobl oeddynt, ar a ddae- ‘ *Rhai wedi*
i yn bwrpaſſol, i wneuthur Cynnwrf yn y *gwallgofi.*
r. Am hynuy hwy a guraſant y *Pererinion*,
eu trybaeddu hwy â dom, ac wedi hynny
y a'u goſodaſant mewn ‘ Cratſh, mal y ‘ *Carchar-*
dent yn Ddrychau ir holl *ffair.* Ac yno y *dŷ bychan,*
nt dros dro (neu ennyd) yn ‘ wrthddrych- *lle y cauir*
i Watwarwyr a Maleiſwyr; ac Arglwydd *Scoldied.*
air oedd yn y cyfamſer yn chwerthin wrth ‘ *Pethau a*
led eu hammharchu hwy yn y môdd yma. *ſo ger bron*
h yr oedd y Gwyr yn ammyneddgar jawn, *llygaid un*
roi ſen am ſen, ond o'r gwrthwyneb yr
dynt yn bendithio, gan roi geiriau da am
drwg, a phareh am ammarch.
Ond rhai o'r ffair, wrth graffu yn well ar y Per-
ion, ac heb farnu yn fyr bywyll am danynt,
is eraill, a ddechreuaſant gerydau a beio 'r Bobl
redin, am eu bod hwy 'n waſtadol yn gwneuthur
a'r Dieithriaid yma, yn y fath fôdd dirmygus?
ythau yn llidiog a attebaſant y ſawl oedd
eu ceryddu hwy, gan ddywedyd wrthynt,
bod hwy cynddrwg a'r Gwyr oedd yn y
chardŷ, a'u bod hefyd (mewn pob tebygol-
h) mewn ‘ Cyngrair ag hwynt, am eu bod ‘ *Cyttun-*
pledio troſtynt; ac o herwydd hynny, y *deb.*
nt fod yn gyd-gyfrannogion o'u haſlwydd
ynt. *A'r lleill a ddywedaſant, am ddim ar a*
ſent hwy, fod y Dynion yn llonydd ac yn ſobr,
chwennych drwg i neb: A bod bagad yn march- ‘ *Carchar*
a yn y ffair, y rhai a haeddent eu carcharu, ie gwyddwſ.
goſod yn y ‘ *Pilwri yn hytrach nâ'r Dieithriaid* ‘ *Yr holl*
'A chwedi ymdaeru digon a'i gilydd (*a'r amſer.*
erinion *trwy* ‘ *gydol yr amſer yn* ¿ *cario eu* ¿ *Dwyn.*

hunain

hunain yn ddoeth, ac yn bwyllog jawn gor ei b
hwynt) *hwy a ruibraſant y naill ar y llall, g*
guro a chlwyſo un ei gilydd.

Yna y dygpwyd y ddau *Bererin* drachefn
flaen y ſwyddogion, iw holi'n fanolach;
achwynwyd arnynt, mai hwynthwy a fu ach
o'r Terfyſc diweddar a fuaſai yn y ffair,
am hynny, fe'i curwyd hwy yn ddi-drugare
a gofodwyd hwy mewn heiyrn, a dygwyd h
mewn cadwynau i fyn u ac i wared trwy 'r h
ffair, er enſampl a dychryn i eraill, rhag
wedyd o neb ddim yn eu plaid, neu ymgyſ
llachu ac ymgyſſylltu ag hwynt. Eithr *Crifi*
a *Ffyddlon* a ddygaſant eu hunain yn ddoe
ach etto, gan dderbyn y 'ſarhâad a'r dirmy
gowſont, gyda chymmaint o ammynedd a lla
eidd dra, hyd oni ynnillaſant hwy trwy hyn
lawer bobl y ffair iw plaid, er nad oeddynt o
nifer ſechan iw 'cyſtadlu â'r lleill. A gwnae
hyn ir 'Blaid arall gynddeiriogi yn iwy;
dywedaſant wrth y ddau wr, na chai Carch
a Heirn waſanaethu moi trô, ond y caent
goſod i farwolaeth am y cynwrf y wnaeth
ac am hudo rhai o'r ffair i fod o'u y hochr h
ynt.

Yna y danfonwyd hwy drachefn ir Carc
ar, hyd oni chymmeryd cwrs ym-mhellach
hwynt. Ac yn y carchar, ſe ddodwyd eu tra
hwy yn ſicer yn y 'cyffion.

Ac yno y daeth iw côf hwynt yr hyn a dd
wedaſai ei ffrind anwyl *Efangylwr* wrthyn
ac hwy a gadarnhawyd yn fwy yn eu ffyr
a'u dioddefiadau, gan iddo ſe rag fynegi yr h
a ddigwyddaſai iddynt. Dechreuaſant hef
yn awr i gyſſuro 'un i gilydd, gan farnu, m
'r hwn a ddioddefau farwolaeth yn gyntaf,
gae'r gorau ar y llall: Ac am hynny yr oe
pob un yn chwennych yn ei galon, i gael
rhagorfraint hwnnw. Eithr gan eu gorch
m

'Ammarch. 'Com paro. 'Party. 'Ar ei rhan. 'Stocks. 'Y naill y llall.

yn eu hunain i ddoeth ragluniaeth yr hwn
n llywodraethu pob peth, hwy a ymroesant
dâ llawer o fodlonrwydd i ddwyn eu croes,
d oni threfnid iddynt ryw gyflwr arall.
Yna wedi ordeinio amser cyfaddas, fe 'i dy-
wyd hwy allan ir * Frawdle, i gael eu barnu * *O flaen*
n eu gelynion: Enw 'r Barnwr oedd *Crisâwr gorsedd-*
Daioni Eu hyndeitment ydoedd yr un mewn *faingc y*
lwedd, er ei fod yn ddau mewn ffurf a dull. *Y Barnwyr.*
atter cynnhwyfedig yntho ydoedd hyn.
Fod y Pererinion yma yn Elynion iw crefftau a'u
arfiandiaeth hwynt; a gwneuthur o honynt hwy
erfysc ac ymryssonau yn y Dref, gan hudo llawer-
dd, i dderbyn eu henbyd a'u gau opiniwnau hwynt,
ewn matterion crefydd, gan ddiystyru a dirmygu
fraith ei Tywysog trwy wneuthur felly.
Yna *Ffyddlon* a attebodd trosto ei hun, gan ddy-
edyd, *Ni wrthwynebais i neb, ond y fawl oedd yn*
rthwyneb ir hwn fydd uwch nâ'r uchaf ar y Ddaear; ac ni wnaethum i ddim Terfysc, gan fy mod fy
un yn wr heddychlon: Ac am y rhâi a ennillwyd
*n * plaid, fe 'i ennillwyd hwy trwy ystyried y gwir-* * *Ochr, party.*
onedd a'r diniweidrwydd fydd ynom; ac y maent
wedi eu troi, yn unic oddiwrth y Gwaith at y Gwell.
Ac am y Brenin yr ydych chwi n Sôn am dano, gan
nai Beelzebub ydyw fo (fef Gelyn mawr i'n Har-
glwydd ni) yr wi'n ei ddiystyru ef a'i holl Angelion.
Yna y * Proclaimwyd, ¶ o'r 'doedd gan neb * *Cyhoeddwyd.*
ddim i ddywedyd, ym mhlaid ei Harglwydd ¶ *Os ydoedd.*
Frenin *Beelzebub*, yn erbyn y Carcharor wrth * *Ymddan-*
y barr, * appyro o honynt ar frŷs, i roddi eu *gos.*
Tyftiolaeth ir Cwrt; Ac ar hynny y daeth
Tri o Dyftion i mewn, a'u henwau oedd *Cyn-*
*fgennus, Coel-grefyddol, ac * Efan Llygad y bwyd*: * *Pick-*
Yna y gofynnwyd iddynt, a gdwaenent hwy y *thank*, fef,
Carcharor wrth y barr? A pha beth oedd gan- *Truthiwr*
thynt iw ddywedyd yn ei erbyn ef, tros eu *neu Wenh-*
Harglwydd Frenin. *eithiwr, a*

wirio'r hyn a ddywetto arall, bid gwir, bid gelwydd, mewn gobaith i gael croeſo, a bwyd, a chwrw, ac arian oddiwrth y ſawl y mae'n tyngu troſto.

Yna y ſaſodd *Cynfigennus* i fyny, ac a ddywedodd fel hyn, Fy Arglwydd Uſtus, myfi a adwaen y Gwr yma er ys * talm o amſer, ac mi a dyſtiolaethaf ar fy llŵ, o flaen yr Orſeddfaingc anrhydeddus hon, ei ſod ef.

* *Hir.*

Barnwr. Arafwch, rhoddwch ei Lŵ iddo ef: Ac wedi gwneuthur felly, efe a ddywedodd, nid yw'r Gwr hwn, er tecced yw ei enw, ond un o'r Dynion * diſtcithaf yn ein Gwlâd: Nid yw e'n gwneuthur prîs yn y byd, nac o'n *Tywyſog* nac o honom ninnau ei *Ddeiliaid* ef, nac o *Gyfreithiau* nac o *Ddefodau*; ond y mae'n gwneuthur a allo, i lanw pennau pobl â rhai opiniwnau melltigedig, y ſy'n wrthwyneb i uſyddodd ir Awdurdodau goruchel; y rhai opiniwnau, y mae efe yn eu alw, yn wyddorion ffydd a ſancteiddrwydd: Ac yn neilltuol, Myfi a'i clywais ef â'm cluſtiau fy hun yn * taeru, *Fod Crifianogaeth a Defodau yn * Tref ni, yn gwbl wrthwyneb iw gilydd, ac nas gellir eu * Cymmodi hwynt:* A thrwy 'r ymadrodd hwn fy *Arglwydd Iuſtus* y mae fo ar unwaith yn * condemnio nid yn unic ein holl weithredoedd canmoladwy ni, eithr ninne hefyd y ſydd yn eu gwneuthur hwynt.

* *Pyngcian*
* *Honi,*
* *Sef Tref Gwagedd.*
* *Heddychu.*
* *Barnu uffern.*

Barn. *Yna y gofynnodd y* Barnwr *iddo, A oes gennych ddim mwy i ddywedyd?*

Cynfig. Fy Arglwydd, Mi a allwn ddywedyd llawer mwy; eithr ni fynnwn i flino 'r Cwrt; erro os bŷdd rhaid (wedi ir Gwyr bonheddigion eraill roddi eu toſtiolaeth i mewn) yn hytrach nag y bo dim yn eiſiau i grogi neu iw loſci ef, mi a helaethaf fy nhyſtiolaeth yn ei erbyn ef, Yna ſe archwyd i *Gynfigennus* ſefyll heibio, a galwyd *Coel Greſyddol*, a gorchymynwyd iddo edrych ar y *Carcharor wrth y Barr*, a gofynnwyd iddo, pa beth a allai ſo ddywedyd, dros eu

Harglwydd

Arglwydd Frenin yn ei erbyn ef; A wedi
noddi ei lw iddo, Efe a lefarodd fel hyn.
Coel gref. *Fy Arglwydd Juſtus, nid ydwyf han-*
er gydnabyddus â'r Gwr bwn, ac nid wi'n chwen-
ychu bod yn fwy cydnabyddus ag ef. Er hynny mi
wn hyn, oddiwrth ryw ymddiddan a fu rhyngoſi ag
ef y dydd arall, yn y Dref yma, Mai Dŷn dir-
aid a thra pheryglus ydyw ſo; *canys myfi a'i*
clywais ef y pryd hynny yn dywedyd, Fod ein cre-
ydd ni yn ddrwg, ſef yn gyfryw un, ac nad
w boſſibl i neb * foddhau Duw trwyddi. *Ac* * *Fodloni.*
diwrth yr ymadroddion yma, fy Arglwydd Juſtus,
wi a wyddoch yn ddigon da fod hyn yn canlyn, ſef,
Mai ofer yw'n haddoliad ni 'n waſtadol, a'n
od ni etto yn ein pechodau, Ac y byddwn ni
amnedig yn y Diwedd; *a hyn ſy genniſi i ddy-*
edyd.

Yna y rhoddwyd * *Efan llygad y bwyd* iw lŵ, * *Pick-*
efe archwyd iddo ddywedyd yr hyn a wydd- *thank.*
i, ym mhlaid ei Arglwydd Frenin, yn erbyn y
Carcharor wrth y barr.

Efan. Fy *Arglwydd Ûſtus*, a chwithau wyr
oneddigion oll, Myfi a adwaen y cyfaill yma
r ys talm o amſer, *ac a'i clywais ef yn difenwi*
n hardderchog Dywyſog Beelzebub, ac yn lleſmu yn
dirmygus am ei Gyfeillion anrhydeddus ef, ſef, am
r *Arglwydd* * *Uên-Ddŷn*, yr *Arglwydd Hyfryd-* * *Ein nat-*
ch Cnawdol, yr *Arglwydd Gloddeſt*, yr *Arglwydd* *tur lygredig.*
rachwantus am *Wâg ogoniant*, yr hên *Arglwydd*
Anlladrwydd, Syr, *Cybydd angæwr*, ynghyd a * *Wantan-*
hawb eraill o'n *Pendeſtigion* ni. Ac efe a ddy- *rwydd.*
wedodd ym-mhellach, Pettai bawb o'r un fedd-
wl'ag ef, os byddei boſſibl, na chai un o'r rhain
aros yn hwy yn y Dref ymma. Heb law hyn-
ny fy *Arglwydd Ûſtus*, nid ¶ arſwydodd efe i'ch ¶ *Ofnodd.*
difenwi Chwithau hefyd, yr hwn ſy'n awr wedi ¶ *Yſcelerddyn.*
ei appwyntio i fod yn *Farnwr*, arno ef, gan
eich galw chwi yn ¶ *Filain annuwiol*, wrth * fy- * *Rhoddi*
rheirio allan lawer o eiriau enllibaidd eraill *allan.*

am danoch chwi, ac am dan y rhan fwyaf o uchelwyr ein Trefni: Wedi i *Efan*, ddywedyd ei chwedl, fe drôdd y *Barnwr* at y Carcharor wrth y barr, gan ddywedyd wrtho. *Tydi'r Crawydrad, yr Heretic, a'r Traetwr, a glywaift beth a dyftiolaethodd y Gwyr oneft hyn i'th erbyn di?*

‖ *Brady-chwr.*

Ffydalon. *A gâf i gennad i ddywedyd ychydig drofof fy hun.*

Barnwr. Syre, Syre, 'r ychwi 'n haeddu cael eich gofod i farwolaeth, yn ¶ ddiatreg, yn y mann hyn: Ond etto mal y gallo pawb weled ein ¶ llarieidd-dra ni tuag attoch, moefwch glywed beth fydd gennych (y crwydryn ¶ brwnt) i ddywedyd trofoch eich hunan.

¶ *Ddiaros.*

¶ *Tynerwch*

¶ *Budr.*

Ffydd. 1. Am yr hyn a lefarodd Mr. *Cynfigennus*, 'Rwi 'n atteb; Na ddywedais i ddim ond hyn, fef, *Fod y Rheolau, y Cyfreithiau, y Defodau, a'r Bobl hynny y fy'n wrthwyneb i Air Duw, fod y rheini i gyd* meddafi *yn wrthwyneb i Griftianeg-aeth.* Os dywedais i ar fai yn hyn, ¶ 'rwi 'n barod, *ond i chwi ddangos i mi fy nghamfyniad*, i alw 'm geirian 'n ôl, ac i ddaroftwng fy hunan yma o'ch blaen chwi oi plegit hwynt.

¶ *Yr wyfi.*

2. *Am y peth a dyngodd Mr.* Coelgrefyddol *i'm herbyn, 'rwi 'n atteb, mai hyn yn unic a ddywedais i, fef,* Y dylai ein ffŷdd ni ynghylch y pethau yr ŷm yn eu gwneuthur, yn Addoliaid Duw, fod yn gyfryw un, ar y fy wedi ei ¶ feilio ar Air Duw; canys yno y mae fe 'n datguddio y mae fo 'n eu ewyllyfio i nyni eu cyflawni, yn ei Addoliaid ef, a gelwir y ffydd yma yn ffydd ¶ ddwyfol, yr hon, heb warant allan o Air Duw, nid all mor bod yn neb. Ac am hynny, os dygir dim i mewn i Addoliaid Duw, nad ydyw gyttun ol â'r datcuddiad, y lydd oi ewyllys ef yn yr yfcrythur, nid ellir cyflawni hynny, ond â ffydd ddwfol, yr hon nid yw fuddiol i lywyd trugwyddol.

¶ *Gofod.*

¶ *Nefol trwy 'r hon yr ym yn credu, fod ein haddoliad ni yn gymmerad gan Dduw, gan ei fod yn orchmynnedig yn ei Air ef.*

3. Am yr hyn a dyngodd Mr. *Efan Llyead y*

Bury,

wyd, 'rwi 'n atteb (heb ddal ſulw ar ei waith
n haeru, ſy mod i 'n diſenwi &c.) *ſod* Beel-
ebub *Tywyſog y Ddinas hon, a'r holl* ¶ *dorf o'i* ¶ *Tyrfa.*
eiſon ef, yn gymhwyſach i ſod yn uffern, nag yn y
lâd neu 'r Ddinas yma. Felly Duw a drugar-
io wrth fy enaid i.

Yna y dywedodd y Barnwr wrth y Cweſt (y
hai, tros yr holl amſer, a ſafaſant gyferbyn, i
rapdo ac i ddal ſulw) Chwychwi wyr bon-
eddigion o'r cweſt a welwch y Gwr yma, o
chos pa un y bu cymmaint o gymmwrf yn ddi-
eddar yn ein Tref ni: Chwi a glywſoch pa
ethau a dyſtiolaethodd y Gwyr bonheddigion
yn yn ei erbyn ef; ac hefyd ei attebion a'i
yſaddefiad yntef. Arnoch chwi yn awr y mae
n ſefyll, ei ſwrw, neu i gadw ef. Ond etto
wi 'n gweld hyn yn beth cymmwys, ſef, i'ch
addyſcu chwi, ynghylch nattur ein cyfreith-
au ni.

Yn nyddiau Brenin *Pharao*, ('Gweinidog 'Gwâs.
n Tywyſog *Beelzebub*) y gwnaethpwyd Cyf-
aith, yn yr hon y gorchymynwyd bwrw plant
wrywaid yr *Iſraeliaid* ir afon, rhag ofn ir rhai
edd o grefydd wrthwyneb idd ei grefydd ef
mlhau, a mynd yn drech nag ef. 'Gwnawd 'Gwnae-
ct hefyd yn nyddiau *Nebuchadnezer* fawr (Gŵâs thpwyd,
rall i'n Tywyſog ni) y byddai i bwy bynnag,
i ſyrthiai i lawr i addoli ei ddelw Aur ef,
ael eu bwrw i ffwrn o Dân pocth. Gwnaeth-
wyd Act hefyd yn nyddiau *Darius*, y byddai
r Sawl a alwai ar un Duw (tros ryw amſer
erfynnedig) onid yn unic arno fe, gael eu
aflu i ffau'r Llewod. *Exod.* 1. *Dan* 3. *Dan.*
. Yn awr y mae 'r 'Rhebel yma wedi troſſ- 'Gwrth-
ddu y cyfreithiau hyn i gyd, nid yn unic mewn ryfelwr.
meddwl, eithr hefyd mewn gair a gweithred,
r hyn nis gellir ei oddef mewn môdd yn y byd.
Pharao a wnaeth ei gyfraith, i ragflaenu, ac
'luddias anghydfod a niweid; canys nid 'Rhwyſtro.

oedd un bai etto yn weledig, fel y mae Bei
'n weledig yma. Am yr ail a'r drydydd G
fraith, chwi a glywfoch mal y mae'r Carcharo
'Pledio. yn 'dadleu yn eu herbyn, trwy ddywedyd y
erbyn ein crefydd ni: Ac yn awr y mae'n hae
'Treaſon. ddu marw am y 'traeturiaeth y gyfleſſodd efe

Yna yr ymnailltuodd y Cweſt, a'u henwa
'Dŷn di- ydoedd, Mr. 'Dall, Mr. *Diddaioni*, Mr. *Maleiſus*,
wyhodaeth. Mr. 'Anllad, Mr. *Ofer-ddŷn*, Mr. *Pengaled*, Mr.
'Un yn 'Uchel-Drem, Mr. *Gelyniaeth* yn erbyn pob dai
ymroddi i oni, Mr. *Celwyddog*, Mr. *Creulondeb*, Mr. *Caſſâ*
hatteindra. *wr y Gloeuni*, Mr. *Anghymmodlon*; A'r rhain
'Balch ei gyd a roeſant ei 'ferdid, yn bennodol, yn er
olwg. byn y carcharor, yn eu plith eu hunain; a
'Barn, 'chwedyn hwy a gyttunaſant yn un fryd,
'Ar ôl ddwyn ef i mewn yn euog o farwolaeth
hynny. flaen y Barnwr. Ac yn gyntaf yn eu plith
'Blaenor. eu hunain, ebr Mr. *Dall* y 'ſforman, *myſ*
a welaſ yn eglur, mai Heretic ydyw 'r Dŷn yma
Ymaith â'r cyfryw un oddiar y Ddaiar ebr Mr.
Di-ddaioni. Ie ebr Mr. *Maleiſus*, ymaith ag ef;
canys y mae 'n gâs genniſ yr olwg arno. Ni ellai
i erioed aros mo nonaw ebr Mr. *Anllad*; na
minne ychwaith ebr Mr. *Ofer ddŷn*, canys fe
fyddai bob amſer yn beio ac yn condomnio fy
ſtyrdd i. *Crogwch e, Crogwch* e ebr Mr. *Pengaled*.
'Celain: Nid yw ef ond 'yſcerbwd ſalw ebr Mr, *Uchel-*
drem. Mae 'nghalon i yn codi yn ei erbyn ef,
'Cnâſ, Rôg. ebr Mr. *Gelyniaeth* yn erbyn pob daioni. 'Di-
hiryn brwnt yw ef, ebr Mr. *Celwyddog*. Mae
crogi 'n rhy dda iddo ebr Mr. *Creulondeb*.
'Un na feidr fod mewn heddwch â thobl. Implacable. Moeſwch i ni yn ebrwydd ei ddanfon ef allan
o'r bŷd ebr Mr. *Caſſâwr y Goleuni*. Pe rhoddid
i mi yr holl fŷd, ni ellwn i ymheddychu ag ef,
ebr Mr. 'Anghymodlon; Gadewch i ni gan
hynny, yn ebrwydd ei ddwyn ef i mewn yn
euog o farwolaeth: Ac felly y gwnaethânt,
Ac am hynny y barnodd y Barnwr, 'i garrio
'I ddwyn. ef oddiwrth y Barr, ir Carchar drachefn, ac

oddi

oddi yno i Le y coſpedigaeth, i ddioddef y ſarwolaeth greulonaf, ar a ellid ei ddychymmyg:

Yna hwy a'i dygaſant eſ, allan, 'iw ddihen- 'Iw oſod i
yddu, yn ol eu cyfraith hwynt: Ac yn gyntaf, farwolaeth
hwy a'i flangellaſant ac a'u cernodiaſant ef:
A 'chwedyn, hwy a frathaſant ei gnawd eſâ 'Wedi
chyllyll, ac a'i llâbuddiaſant eſâ meini: Ac hynny.
yn ddiweddaf, wedi ei 'wanu eſ trwyddo â'u 'Brathu.
cleddyfau, hwy a'i lloſcaſant eſ yn ulw wrth
y 'dihenydd-bawl. A thymma i chwi ddiw- 'Marwo-
edd *Ffyddlon*: Eithr mi a welais (o'r tu ol ir laeth bawl.
'fintai, oedd yn breſennol wrth ei loſci eſ) 'Dyrfa.
Gerbyd a chwpwl o geſtylau yn diſgwyl am
dano; ac hwyn gyntaf ac y bu e farw trwy 'r
poenau hyn, ſe 'i dugwyd eſ ir cerbyd; ac yn
ddiſymmwth cippiwyd eſ i fynu trwy 'r cymylau, gyda Sain udcorn y ffordd neſſaf ir Ddinas nefol.

Ffyddlon, enwog am dduwiol-fryd,
Da mewn Gair, a Gweithred hefyd,
'*N allai Barnwr, Cweſt, na Thyſtion,* 'Ni allai.
'*Wneuthur it ti ddim noweidion.* 'Niweid i
Ond yn lle d'orchfygu 'n 'hyrwydd, ddifetha dy
Dangoſaſant gynddeiriogrwydd: Enaid.
Pan bônt hwy âu henwau'n feirwon, 'Rhwydd.
'Byddi byth ym-mhlith y bywion. 'Ti fyddi
Eithr hwy a arbedaſant *Griſtion* 'y tro yma, 'Yr amſer.
gan ei ddanfon eſ yn ôl ir Carchar; lle y gadawſant eſ, dros ryw ennyd. Ond Duw, yr hwn ſy'n goruwch reoli pob peth (gan fod gantho allu i ffrwyno eu cynddaredd hwynt) a wnaeth ffordd iddo ddiangc y pryd hyn, rhag malis ei elynion; Ac felly Fo a aeth ar hyd ei ffordd dan ganu;

Ffyddlon, cywir a fuoſt ti,
I'th unic 'Ri rhagorol; 'Arglwydd
Gyda 'r hwn cai ar ol hyn,
Fawr wynfyd yn dragwyddol.

Pan fyddo'r Anffyddloniaid oll,
A'u holl ddigrifwch ofer,
Yn uffern boeth yn udo 'n rhôſt,
'*Eu piccil,* *Yn ddigon toſt* 'eu *piner,*
eu cyflwr. Cân Ffyddlon: Bid ith enw 'mâd,
'*Da.* Barch a Pharhâd tragwyddol:
Mat. 10. *Er cael dy Jâdd, gwirionedd yw,*
28. *Dy fod yn fyw 'n waſtadol.*

Yn awr mi a welais yn fy Mreuddwyd, na acthai Criſtion ymaith yn unig wrtho ei hun an; canys yr oedd yno un a elwid *Gobeithio* (calon pa un a gyffyrddwyd, ac a wnaethpwy yn obeithiol, trwy ddal ſulw ar eiriau ac ym ddygiad *Criſtion* a *Ffyddlon* dan eu diodde fiadau yn y ffair) yr hwn a lynodd wrth *Griſtion*, ac a wnaeth gyfammod brawdol ag ef, gan ddy wedyd wrtho, y byddai ſe gydymmaith iddo yn ei ſiwrnai. Fel hyn y bu un farw i ddwyn tyſ iolaeth ir gwirionedd; ac wele un arall yn cy fodi allan o'i ludw ef, i fod yn Gyfaill i *Griſtion* yn ei Bererindod. A dywedodd Gobeithiol wrth Griſtion, fod llawer o bobl yn y ffair honno, y rhai mewn amſer oeddynt debygol i canlyn hwynt.

Ac hwyn gynted ac y daethont allan or *ffair* hwn a orddiweſaſant wr, a elwid *Cam-ddibenion*; ac hwy a ofynnaſant iddo, Syr, gŵr o ba wlâd ydych chwi? A pha belled yr ydych chwi 'n teithio ar hŷd y ffordd hon? Yntef ai hatteb odd hwynt, *ei fod e'n dyfod o Dref Teg-ymadrodd, a'i fod yn myned tua'r Ddinas Nefol*, eithr ni fancgodd iddynt moi enw.

Dihar. 26. 25. *Criſ.* A ddichon dim Da ebr *Criſtion* ddyfod allan o Dref Teg-ymadrodd?

Dichon rwy 'n gobeithio ebr *Cam-ddibenion*.

Criſ. Attolwg Syr, Beth yw 'ch enw chwi?

Cam-ddi. 'R wi 'n ddieithr i chwi, a chwithe i minne; os ydych yn trafaelu y ffordd hon, ſe fydd da jawn gennif gael eich Cwmpoini:

Onid

nid ydych, rhaid i mi fôd yn fodlon.

Criſ. Myfi a glywais ſôn am y Dref yma, *ſef Teg-ymadrodd*, (ebr *Criſtion*) ac hyd yr wyfi'n ſoñio, hwy a ddywedant ei bod hi'n lle cyfoethog.

Cam-ddi. Ydyw ar fy ngair i, ac y mae i mi wer jawn o geraint cyfoethogion yn byw yno.

Criſ. *Pwy yw'ch Ceraint chwi yno?*

Cam-ddi. Yr holl dref gan mwyaf; ond yn nwedigol, yr Arglwydd * *Chwyl droi*, yr Arglwydd *Gwaſanaethydd-amſer*, yr Arglwydd *Tegymadrodd* (oddiwrth) Henafiaid pa un y cafodd Dref ei hênw) ac hefyd Mr. *Dafod-Llyfn*, Mr. *Dau-wynebog*, Mr. *Pob-peth*, a *Pherſon* cîn Plwyf, Mr. *Dau-dafod* yw fy ewythr brawd fy Mam; ac i ddywedyd i chwi'r gwîr, 'rwi 'n wr yn wr bonheddig o gymmeriad mawr ac nw'da; er nad oedd fy * Hên Daid i ond *Mon-wr*, yn rhwyfo un ffordd, ac yn edrych ffordd arall; ac wrth y gelfyddyd honno yr ynnillais ine y rhan fwyaf o'm Golud.

* *Un ſol troi ſel buyl.*

* *Hendadcu.*

Criſ. *A ydych chwi 'n ŵr priodol?*

Cam-ddi. Ydwyf, ac y mae fy ngwraig i yn llawn o rinwedde da, a merch ydyw hi, ir *Arglwyddes* * *Ffuantus*; a chan fod ei thylwyth hi 'n anrhydeddus, hwy a roeſant y cyfryw ddygiad i fynu iddi, fel y meidr hi * garrio ei hunan yn weddaidd, yn gyſtal o flaen y Tywyſog ac o flaen y cyffredin. Gwir yw, fod peth gwahaniaeth mewn crefydd, rhyngom ni a'r gwyr o'r Sect fanolaf, etto nid yw hynny ond mewn dau o byngciau bychain. *Yn Gyntaf*, nid ydym nid yn ymdrechu un amſer i rwyfo yn erbyn y gwynt ar Llanw. *Yn Ail*, yr ydym ni bob amſer yn dra awyddus i fod yn grefyddol, pan y bo crefydd yn myned yn ei * Sandalau Arian: Canys Da jawn gennym rodio gyda hi yn yr heolydd, os bŷdd yr haul yn tywynnu arni, a'r bobl yn ei chlodfori.

* *Rhagrithiol.*

* *Ymddwyn.*

* *Slippers.*

Yna

Yna *Criſtion* a drôdd ychydig o'r naillu a
Gyfaill *Gobeithiol*, ac a ddywedodd wrtho, 'rw
'n tybied mai Meiſtr *Cam-ddibennion* o D
Tegymadrodd yw'r Dŷn hwn; ac os efe ydy
'r Gwr, y mae gennym yn ein cy̆ mpeini c
benned cnâf, a'r pennaf yn y parthau hyn. *Y*
ebr Gobeithiol, gofynnwch iddo beth yw ei enw e
* *Dilys.* *Yn* * *ſiwr mi debygwn nas dylai ſo gwilyddio*
ddatcuddio ei enw. Felly *Criſtion* a aeth atto dr
chefn, ac a ddywedodd, Syr, yr ydych chwi
* *Megis.* ſiarad * meis un a fai'n tybied ei fod e'n dea
rhyw bethau yn well nâ llawer oedd eraill: A
onid wyf yn eich camgymmeryd, mi debygw
fy mod yn eich hanner adnabod chwi; oni
Mr. *Cam-ddibenion* ydyw 'ch e w chwi; a
onid ydych yn byw yn nhref *Teg ymadrodd*?

Cam-ddi. Nid Camddibenion yw 'm henw
eithr gwir ydyw, fod rhai o'm Caſcion yn
llyſenwi felly; ac mae'n rhaid i mi ymfo
leni i ddioddef eu ammharch, megis y dio
ddefodd gwyr da eraill o'm blaen.

Criſ. *A roeſoch chwi ddim achos erioed i neb i'
galw chwi wrth yr enw hyn?*

Cam-ddi. Na ddo erioed; ond fe gymmerod
pobl achlyſſur, i'm galw i wrth yr enw hynny
am fy mod i yn tueddu yn waſtadol i rodi
yn y ſtyrdd, yr oedd pobl yn arfer o rodio yn
rhynt, beth bynnag a fyddent, os Defod
* *Dull.* * ffaſhiwn y wlâd oedd hynny: Ac yr oedd
* *Happus.* wn i'n * lwccus jawn i ennill yn dda wrth
* *Digwy-* gwaith yma; Ac os * happiodd i mi gaſclu cy
ddodd. foeth yn y módd hyn, rhaid imi eu cyfrif y
ſendithion; eithr na ammharched y maleiſu
ſi am hyn o beth.

Criſ. Yr oeddwn i'n tybied yn wir mai chw
oedd y gwr y clywais i ſôn am dano: Ac
ddywedyd wrthych chwi fy meddwl, 'rwi'
ofni, fod yr enw hwn yn perthynu yn llwy pri
odol i chwi, nag y mynech i ni dybied ei fod.

Cam-d

Cam-ddi. Wele os mynnwch ddychymyg pe-
hau felly, ni allaſi wrthych: Ond os byddwch
mor ſwyn a'm cymmeryd i'ch cymdeithas,
chwi a'm cewch i yn gydymaith glân.

Criſt. Os dewchi gyda ni, rhaid i chwi ſy-
ied yn erbyn gwynt a Llanw, yr hyn ſy'n wrth-
wyneb i'ch * opiniwn chwi: A rhaid i chwi * *Barn.*
efyd ymddangos tros Grefydd, pan y bo hi yn
ei hên gadachau, yn gyſtal a phan y bo hi yn
i * ſandalau arian: ai harddel hi hefyd pan * *Slippers.*
hytho hi yn rhwym mewn cadwynau, yn
yſtal a phan y bytho hi'n rhodio'r heolydd
ewn anrhydedd.

Cam-ddi. Nid oes i chwi arglwyddiaethau ar
y Flydd i: Gadewch fi i'm rhydd-did, a deuaf
gyda chwi.

Criſt. *Na ddewch gam ym mhellach gyda ni, onis*
gwnewch fel yr ym ninne yn gwneuthur.

Yna ebr *Cam-ddibenion*, ni ymadawaf i byth
i'm hên brîſt-byngciau a'm pwrpaſſon, gan eu
bod yn ddiniweid ac yn ſuddiol: Oni châfi dei-
thio gyda chwi, rhaid i mi fyned wrthyf fy
hunan, fel y gwnaethum, cyn eich gorddiwes
chwi, nes y delwyf ym myſc rhai, y fydd da
ganthynt fy nghwmpeini.

Yn awr mi a welwn (yn fy Mreuddwyd)
Criſtion a *Gobeithiol* yn ei adel ef ar eu ôl: Eithr
digwyddodd i un o honynt edrych drach ei
gefn; ac efe a a welai dri o wyr yn dyfod ar
ôl Mr. *Cam-ddibenion*: Ac wele, pan y darfu
iddynt neſſau atto, ſo a ymgrymmodd iddynt
hyd y llawr, a hwythau hefyd a ymgrymmaſant
iddo yntef. Henwau'r gwyr oedd Mr. *Coſſei-*
dio'r Byd, Mr. *Llygad Arian*, a Mr. * *Ceintach*, * *Cadw'r*
ef gwyr, y buaſei Mr. *Cam-ddibenion* gynt yn *cwbl.*
gydnabyddus ag hwynt; canys cydyſcolheigion
y fuaſent yn ei jeuengctid, ai Meiſtr hwy oedd
Mr. *Dalgaſel* ar y byd, yn href *Câr-elw*, yr hon
lydd. Dref ſarchnad yn *Sir Trachwant* yn y
Gogledd;

Gogledd: A'i Hathro a ddyſcodd iddynt
* *Ynnill,* gelfyddyd o * elwa, naill ai trwy drais, twyll
gwenïaeth, dywedyd Celwydd, neu yntau trwy
wneuthur lliw o grefydd. A'r pedwar Pende-
fig yma a ddyſcaſant gymmaint o gelfyddyd e
Hathro, hyd oni fedrai pob yr un o honyn
gadw yr un-rhyw yſcol ag yntef.

Ac yn ôl iddynt (mal y dywedais) gyfarch
gwell iw gilydd, gofynnodd Mr. *Llygad-Arian*
Mr. *Cam-ddibenion*, pwy ydyw'r rhai accw
ſydd o'n blaen ar y ffordd? Canys yr oedd *Criſt-
ion a Gobeithiol* etto o fewn golwg iddynt.

Cam-ddi. *Dau wr o wlâd bell ydynt, y rhai ſy'n
myned ar bererindod.*

Llygad-Arian, Och! Pa ham nas aroſent, fel
y cowſem eu cwmpeini da hwy; Canys y maent
hwy, a ninne, a chwithe Syr, rwi 'n gobeithio
yn mynd ar Bererindod.

Cam-ddi. 'R'ym ni felly yn wîr, ond y mae'r
gwyr accw, y ſydd o'n blaen ni, mor ſtyfnig ac
mor anyſtwyth, trwy garu eu opiniwnau eu
hunain, gan ddibriſſio opiniwnau rhai eraill,
fel bydded gwr mor dduwiol ag y mynno, etto
oni bydd e'n cyttuno ag hwynthwy ym-mhob
pwngc, nid ymgyfeillachant hwy ag ef.

Mr. *Crintach.* Drwg jawn yw hynny 'Rym
ni 'n darllen am rai ar y ſydd yn rhy Gyſiawn,
ac y mae ſtyfnigrwydd y fath wyr yn eu gyrru
hwynt, i farnu a chondemnio pawb onid eu
hunain. Eithr attolwg, pa fath, a pha lawl un
oedd y pethau, yr oeddech yn anghyttuno ac
hwynthwy yn eu cylch?

Cam ddi. Yr oeddent hwy yn ôl eu pengaled-
rwydd yn barnu, mai eu dyledſwydd hwy yd-
oedd, i *deithio drwy bob tywydd*, a minne wyſ
dros ddiſgybl am wynt a Llanw. Y maent hwy
¶ *Fentro.* am ¶ anturio y cwbl oll ar y feddont *dros Ddaw*
mewn munud, a minne ydwyf am ddiſgwyl pob
odſa i ſiccrhau fy Enioes am golud. Y maent
hwy

y am arddel eu crefydd, Pe bydei 'r holl
d yn eu herbyn; eithr 'r wyf innau dros
refydd cyn belled, ac y bytho 'r amseroedd,
n diogelwch fy hun yn rhoddi lle i hynny.
maent hwy am ymlynu wrth grefydd, pan y
tho hi mewn dirmyg a diystyrwch; eithr yr
yf inne am lynu wrthi, pan y bytho hi'n rho-
o yn eu sandalau auraidd, a'r haul yn llew-
chu arni, a'r holl bobl yn ei chlodfori.

Mr. *Cofleido'r Byd.* Mr. *Camddibenion*, Da jawn gwnewch chwi, os parhewch felly byth; Ca-
s i'm tŷb i y mae'r Dŷn hwnnw yn ynfyd,
hwn a gyll ei feddiannau, pan y gall eu
dw hwy. Byddwn Ddoeth fel Seirph: Da
cirio 'r Gwair tra fo'r Haul yn llewyrchu.
hwi a welwch fel y mae 'r wenynen yn lle-
u yn y gaiaf, ac yn † llafurio yn unig, pan † *Labro,*
gallo hi gael § budd gyda phlesser: Y mae *gweithio.*
uw'n rhoddi Glaw weithiau, a Thegwch § *Llesaâd.*
eithiau eraill: Os bydd neb mor ynfyd a my-
ed trwy'r dymhesti, gadewch iddo fyned;
tro o'n rhan ein hunain, moeswch i ni fôd yn
dlon i orphwys, hyd oni chaffom y tywydd
n dêg, a'r hîn yn dawel. O'm rhan i, yr wyfi
carn 'r Grefydd honno yn orcu, ar a safo gy-
a'r siccrwydd mwyaf, y bydd i ni feddiannu
Bendithion a roddes yr Arglwydd inni: Canys
mae'n hawdd i ni ddeall, (onid ŷm ni wedi
wall gofi) y myn Duw i ni gadw er ei fwyn
f, yr holl bethau daionus, y gowlom oddi-
witho, i'n cynnal ni yn y bŷd hwn: *Abraham*
Solomon a ymgyfoethogasant er eu bod yn
refyddol. Ac y mae *Eliphaz* yn dywedyd y Job. 22.
hŷdd gwr da aur i gadw fel llŵch: Nid felly 24.
dywaid y gwyr o'n blaen, os ydynt y Cyfryw
ai ac y dywedasoch chwi eu bod.

Mr. *Crintach.* 'Rwi 'n meddwl ein bod ni
oll wedi cytuno yn y matter yma, ac am hyn-
y nid oes achos fa:ad ymmhellach am dano.

Mr.

Mr. *Llygad-Arian.* Nid rhaid yn ddiau ddy wedyd gair ym-mhellach ynghylch y matte yma; canys yr hwn nid yw'n credu na Scry thur, na Rheſwm (a chwi a welwch fod ddauar ein ¶ plaid) nid ŷw hwnnw'n adnabo ychwaith moi rydd-did, nac yn ceiſio ei ddio gelwch ei hun.

¶ *Ochr arſon.*

Mr. *Cam ddi.* Fy Mrodyr, yr ydym ni oll yn awr (fel y gwelwch) yn mŷnd ar Bererindod ac o ran dyſyrru 'r amſer yn well, rhowch gen nad i mi ofyn i chwi y Cweſtiwn hyn.

¶ *Suppoſwch* ¶ *Golud.*

¶ Bwriwch fod Gweinidog neu Greſſtwr, &c. Mewn cyſle a ffordd, i ennill ¶ bendithion daionus y Bywyd hwn; etto felly, fel na alle mewn mŏdd yn y Bŷd fod yn gyfrannog o hon ynt, oddieithr iddo (ar y lleiaf mewn lliw ymddangos yn dra Zelws a gwreſog, tu hwnt gyffredin arfer y wlâd, mewn rhai Pyngciau crefydd, y rhai nad oedd e erioed o'r blaen yn eu harddel; oni ddichon e ddewis y † ffordd yma, er mwyn cael ei ddiben, ac etto bod yn wr oneſt jawn.

† *Sef, rhagrithio i ennill cyfoeth.*

Mr. *Llygad Ar.* Rwi'n deall eich meddwl yn eglur; a thrwy genrad y pendefigion yma myfi a wnâf fy ngoreu i roddi atteb i'ch Cweſtiwn. Ac yn gyntaf am y Gwr *Eglwyſig* yn bennodol † Briwch fod Gweinidog, yr hwn ſyddyn wr gweddol, a chanddo ond Perſoniaeth neu Ficceriaeth ſechan jawn; ond y mae ſo a'i olwg âr un a ſo mwy, a braſach, a chyfoeth occach o lawer, ac yr awrhon mae gantho gy ſle iw chael hi; etto felly, ae y rhaid iddo ſod yn ſwy † aſtud i ſtudio, ac i bregethu 'n fyny chach, ac yn wreſſoccach; Ac † o'r bydd Tym mer y bobl yn gofyn iddo newid rhai § o'i Wyddorion; o'm rhan i, nid 'wyfi 'n gwele Rheſwm yn y byd, na ddichon gwr wneuthur hynny (yn enwedig os bŷdd gantho alwad i peth) ie a llawer mwy nâ hyn, ac yt o bod yn wr oneſt. *Can's.*

† *Suppoſwch.*

† *Dyſal.*

† *Os.*

§ *O'r pyngciau y mae 'n ddal.*

1. Y mae ei waith ef yn dymuno Perſoniaeth a fo mwy yn gyfreithlon (nis gellir gwa-mo hynny) gan ei bod wedi ei gofod o'i gen ef trwy ragluniaeth; ac am hynny fo a ddichon ei chymmeryd hi os gall, *heb eſyn un geſtiwn er mwyn cydwybod.*

2. Y mae ei waith e'n dymuno y Berſoniaeth honno, yn ei wneuthur e'n fwy gofalus i ddiwallu ei Lyfrau, i fod yn Bregethwr gwreſſoccach, i gynnyddu yn ei ddoniau, ac hefyd i fod yn well gwr; yr hyn oll ſydd gyttûn ag ewyllys Duw.

3. Yn awr am ei waith e'n ‖ cydymffurfio ‖ *Cyſtunio* Thymmer ei Bobl, trwy ymadel â rhai o'i *ei hunan.* Wyddorion iw bodloni hwynt, y mae hynny ‖ *Pyngcian* yn Argoel. 1. *Ei fod e'n wr a ddichon ymwadu creſydd.* *eſ ei hun.* 2. *Ei fod e o ymdaygiad hyſtyd ac en-illgar.* 3. *Ac o herwydd hynny yn gymmwyſach i weinidogaeth.*

4. Rwi'n dal gan hynny, na ddylyd barnu Gweinidog hwnnw yn wr bydol, yr hwn a gwidio Berſoniaeth *fechan* am *un a fo mwy*; ithr yn hytrach, gan ei fod ef trwy hynny wedi cynyddu yn ei ddoniau a'i ‖ ddiwyd- ‖ *Dyfal-* ydd, yn ei weinidogaeth, fe ddylaet ei gy- *wch.* if ef yn wr ſy'n dilyn ei alwad yn well, ac hun a wnaeth ddefnydd da, o'r achlyſſur a'r dda a roddwyd yn ei law ef i wneuthur daioni.

Ac ‖ yr wan i roddi atteb ir ail ran o'ch ‖ *Yr awron* weſtiwn, ſef, ynghylch y Creſtwr. ‖ Bwri- ‖ *ſuppo-* ch, nad oes gan Greſtwr ond ychydig i gyn- *ſwch.* al ei hun yn y Bŷd; eithr trwy ddyfod i roſſeſſu creſydd, fo a ddichon gael odfa i ellhau ei gyflwr; naill a'i trwy gael gwraig yfoethog, neu yntau trwy ennill mwy a gwell ynwyr idd ei Siop. O'm rhan i, nid wyf gweled Rheſwm yn y Bŷd, na's gellir gwnuthur hyn yn Gyfreithlon. Can's, 1. *Rhinedd mawr yw bod yn greſyddol, trwy ba fodd bynnag*

nag y Delo dyn i fod felly. 2. Nid yw'n anghyf-
thlon i Geiſio gwraig gyfoethog, neu fwy o Bryn-
i'm Siop. 3. Heb law hynny, y mae'r gwr a'r
nillio'r pethau hyn, trwy fod yn Grefyddol, yn
nill yr hyn ſydd dda, oddiwrth y ſawl ſydd dd
trwy ddyfod ei hun i fod yn dda: Feily dymma wr
dda, Prynwyr da, ac Elw da, a'r rhain ei g
wedi eu hynnill, trwy ddyfod i breſſeſſu crefydd,
‡ *Lleſiol.* *hyn ſydd beth da: Ac am hynny, gwaith da a* ‡ *b*
ddiol ydyw bod yn grefyddol, er mwyn ynnill yr
bethau ymma.

Wedi i Mr. *Llygad-Arian* roddi'r Atteb hw
i Gweſtiwn Mr *Cam-ddibenion*, hwy a ganmo
aſant ei Atteb ef yn ddirfawr, ac a farnaſan
fod y cwbl a lefarodd e yn dra buddiol a j
chus. Ac oblegit eu bod hwy'n tybied, n
oedd neb a allei ddywedyd dim yn wrthwyn
ir Atteb yma; ac o herwydd fod *Criſtion* a G
‡ *O fewn eiyw.* *eithiol* o hyd galw, hwy a gyttunaſant yn
fryd, hwyn gynted ac y byddai iddynt eu go
ddiwes, i olod o Gweſtiwn hyn attynt;
enwedig oblegit iddynt hwy or blaen wrthw
nebu Mr. *Cam ddibenion* yn y matterion ym
Felly hwy a alwaſant ar y Pererinion, a hw
‡ *Sef y Pererinion.* thau ‡ a ſafaſant yn yr un man, hyd oni ddae
y lleill hyd attynt: Eithr wrth ddyfod tu
attynt, hwy a gyttunaſant, mai nid Mr. *Ca*
ddibenion, ond yr hên ŵr Mr. *Coſteidio'r hyd*
gai ofyn y Gweſtiwn iddynt, o herwydd eu b
hwy'n tybied, y byddent dynnerach wrtho
ac nas byddent mor danbaid, ac y bu
ychydig or blaen, wrth ymadel â Mr. *Ca*
ddibenion.

Felly hwy a ddaethant hyd attynt: ac we
iddynt gyfarch gwell iw gilydd, *Mr. Coſteidi*
byd a ofododd y Cweſtiwn ger bron Criſtion a i gyd
maith, gan ddymuno arnynt ei atteb os gallen

Criſ. Yna ebr *Criſtion*, fe all bab-n me
crefydd atteb deng Mil o'r fath Gweſtiwn

s rhain. Canys gan ei bod hi'nawr, fel yr
edd hi cynt, yn anghyfreithloa, i ddilyn *Crist*
m y Torthau bara, Pa faint mwy ffiaidd ydyw Joan. 6.
wneuthur ef a Chrefydd i fod megis * March- * *March yn*
nfas, i ynnill a mwynhau'r Byd? *Ac ni buttottian i* *wared.*
b ond Cenhedloedd, Rhagrithwyr, Diafiaid, a Swyn-fyny ac i
yr o'r meddwl hwn.

1. *Cenhedloedd.* Canys pan ewyllyfiai *Hamor* a
chem gael Merch ac anifeiliaid *Jacob*, a phan
gwelfant, nad oedd môdd yn y bŷd iw mwyn-
au hwynt, onid trwy dderbyn yr * Enwaed- * *Arwydd o*
d: hwy a ddywedafant wrth eu Cyfeillion; *grefydd yr*
s enwaedir ein holl wrwyod ni, fel y maent hwy Iſraeliaid.
edi eu hanwaedu, oni fydd eu hanifeiliaid, a'u cy-
*tb, a'u holl * yfcrubliaid hwynt yn eiddom ni?* * *Anifeili-*
Ferch a'r Annifeiliaid oedd y cwbl yr oedd- *aid gwaith.*
nt hwy yn eu ddifgwyl am danynt, a'u Cre-
dd oedd y March-cynfas a arferafant eu
wynhau hwynt, *Gen.* 34.

2. *Y Phariſæaid rhagrithiol* oeddynt hefyd o'r
refydd yma, canys tan rîth hîr weddio, eu
ben hwy oedd; i lwyr fwytta tai gwragedd
weddwon; Ac am hynny y bygwthiodd Crift
wy, â damnedigaeth mwy echrydus, nâ dam-
edigaeth trofleddwyr eraill, *Luc.* 20. 47.

3. Yr oedd *Judas y Cythrael* hefyd o'r Gre-
dd yma: 'Roedd e'n Grefyddol er mwyn y
Gôd; gan obeithio, y gallai fo trwy hynny * *Purs.*
ddianu yr arian oedd yn y pwrs: Eithr efe a
frgollwyd, ac a fwriwyd ymaith, ac yr oedd
n wîr fab y golledigaeth.

4. *Simon* y Swynwr oedd hefyd o'r Grefydd
ma, Canys efe a fynnai gael yr Yſpryd glân
l y gallai wneuthur elw o honaw, a'i farn o
nau *Pedr* oedd yn ôl hynny, *Act.* 8. 18, 19.
o, 21.

5. *Ac nis gallaſi dybied llai, nas gwerth hwnnw*
Grefydd am y bŷd, yr hwn a'i proffeſſodd hi er
wyn y bŷd. Canys cyn ſiccred ac yr oedd

Suddas yn amcanu ynnill arian trwy fod yn Gre-
fyddol, mor ficer y gwerthodd Efe grefydd a-
Feiftr am arian. Ac i roddi atteb i'ch Cwefti-
wn, gwybyddweh hyn pe dywedwn i, ie gyd-
chwi yn y matter yma, mai da y gellit fy-
ngalw i, megis y gellir galw pob un o honoch
chwithe, yn * *Bagan* yn *Rhagrithiwr*, *as yn Gy-*
thrael, y rhai y bydd eu * cyflog yn ôl eu gwei-
thredoedd.

* *Un o'r penhedlwedd.*
* *Cofp:*
* *Megis rhai ymmron gwallgofi.*

Yna hwy a fafafant yn * fynn, gan lygadryth-
y naill a'r y llall; ac nid allent hwy roddi atteb
yn y byd i Griftion ynghylch y peth yma. *Gobei-*
thiol hefyd a ymfodlonodd yn yr hyn a lefarodd
Criftion wrthynt; ac felly y bu diftawrwydd
mawr yn eu plith hwy. Ar hyn, Mr. *Cam-*
ddibenion a'i *Gyfeillion* a fafafant yn ôl, fel y
gallai *Criftion* a *Gobeithiol* gael y blaen arnynt
am eu bod yn chwennychu cael gwared o'u
Cwmpeini: Yna ebr *Criftion* wrth ei gyfaill,
oni all y gwyr hyn *fefyll o flaen barn Dynion, pa*
fodd y fafant hwy dan farn Duw? Ac os ydynt
yn fudion, pan eu teimler gan leftri pridd, pa
beth a wnant, pan y ceryddir hwynt gan fflam-
mau o Dan * yffol?

* *Yn difa.*

Yn *Criftion* a *Gobeithiol* a'u blaenafant hwy
drachefn, nes iddynt ddyfod i waftadedd hyf-
ryd, yr hwn a elwid *Efmwythdra*: Ac hwy a
deithiafant yno, gyda bodlonrwydd mawr; Ac
am nad oedd y Gwaftadedd yma ond bychan
jawn, hwy a aethant drofto yn ebrwydd. Yn
awr yr oedd, ynghwrr eithaf y Gwaftadedd hwn,
Fryn bychan, a elwyd *Elw*; ac yn y Bryn hwn
yr oedd Mwyn Arian; i weled pa un y gwyrd-
roefei bagad yn yr amfer cynt, wrth fyned hei-
bio; o herwydd bod y cyfryw leoedd yn an-aml
jawn: Eithr wrth fyned yn rhy agos at ymmyl
y Pwll; y tir gan ei fod yn dwyllodrus oddi
tanynt a dorrodd, ac hwyntau a ddifethwyd:
ac eraill o honynt a ddaethant ymzith yn anafus,

y

rhai ni lwyr jachawyd hyd ddydd eu marolaeth.

Yna y gwelwn yn fy Mreuddwyd, ychydig ros y ffordd, ar gyfer y mwynglawdd Arian, *Ddemas* yn ſefyll fel gwr bonheddig, i alw ffforddolion i droi tuag yno: Ac fe a ddywoddd wrth Griſtion a'i gyfaill; Ho Trowch yma; ac myfi a ddangoſai i chwi ryw beth golidawg.

* *Trafaelwyr.*

Criſ. *Pa beth ſydd yn y lle yna mor odidawg, ar a allai ein temptio ni, i droi oddiar y ffordd iw weled e?*

Dem. Dymma Fwyn arian, a rhai yn cloddio ntho am Dryſſor: Os dewch chwi yma; chwi ellwch ymgyfoethogi wrth ychydig o boen.

Gob. *Yna ebr Gobeithiol, awn i weled y peth yna.*

Criſ. Nag ſf ddim ebr Griſtion; myfi glywais n am y lle yma cyn hyn, a pha nifer a ddifethyd yma; ac heb law hyn, mae'r Tryſſor acw yn fagl ir rhai ſy'n ei geiſio of; canys y nae fo'n eu rhwyſtro hwy yn eu pererindod. na Griſtion a alwodd ar *Ddemas*, gan ddywedyd rtho, *onid yw'r lle yna yn beryglus.*

Dem. *Nac ydyw yn beryglus jawn, oddieithr ir hai ſy'n ddioſal: Ac wrth ddywedyd hynny efe* * *a* ridiodd.

* *A gochodd.*

Criſ. Yna ebr *Griſtion* wrth *Obeithiol*, moeſwch ni gadw'n ffordd, ac nac yſcogwn droedfedd ddiarni.

Gobeith. *Yn ddiau, pan ddelo* Camddibennion ibio, *os gwahoddir efe fel y gwahoddwyd nyni, a dry accw.*

Criſ. Diammau yw hynny, canys y mae opiniwnau *Cam-ddibennion* yn ei arwain ef at y yfryw deganau: A chan punt i geiniog, onis ifethir ef.

Dem. *Yna* Demas *a alwodd arnynt drachefn, gan ddywedyd, oni ddewch chwi drofodd, a gweled yr hyn ſydd yma?*

Griſtion a'i hattebodd ef yn dra ſarrug, gan

ddywedyd, *Demas*, yr wyt ti yn Elyn i uniaw
ſtyrdd yr Arglwydd, wedi'th * euog-farnu eiſ
gan un o * Farnwyr ei Fawrhydi ef; A pha ha
* *Condemnio.* yr wyt ti yn ceiſio 'n * denu ninne i'r un ddam
nedigaeth? Ac heblaw hynny os trown ni ſym
* *Sef*, Paul. ryn * oddiar y ffordd, ſe glyw ein Brenin
* *Hudo.* hynny: ac yna y cawn ni ddioeddef cywilyd
* *Y gronyn lleiaf,* lle y gallaſem ſefyll yn ei wydd ef yn hyderu

Yna Demas *a waeddodd drachefn arnynt, a*
ddywedodd, mai un oi brawddeliaeth hwy oedd ynt
ac os aroſent ychydig, y deuai ſo gydag hwynt.

Criſ. Yna ebr *Criſtion* onid *Demas* yw dy En
di?

Dem. *Ie* Demas *yw ſy Enw, ac yr wyf yn Fa*
i Abraham:

Criſ. Mi a'th adwaen di: *Gebezi* oedd d
* *Hendadcu* * hen-daid, a *Suddas* oedd dy dâd; a thi
a Bren. 5. rodiaiſt yn eu llwybrau hwynt: Gwaith y C
20. thrael yr wyt ti yn ei wneuthur, trwy ymdr
chu hudo pobl oddiar ffordd yr Arglwydd. F
grogwyd dy Dâd di am deyrn-fradwriaeth; a
nid wyt tithe yn haeddu gwell gobrwy. Bydd
ed hyſbys it ti, mai, pan ddelom ar y Brenin
y gwnawn ef yn gydnabyddus â'th ymddygia
di tuag attom; ac ar ôl hynny hwy a aethan
iw ffordd.

Erbyn hyn, *Mr.* Cam-ddibennion ai gyfeillion
oeddynt wedi dyſod drachefn mewn golwg; a
ar yr amnaid gyntaf, hwy a aethant troſodd a
Ddemas: Yn awr, pu 'n a wnaethant wrth ed
ych dros ymyl y pwll ai ſyrthio iddo, ai myne
i lawr i gloddio 'r mwyn arian, neu ynteu gac
o honynt eu tagu gan y tarth, ſy 'n arſerol
godi or Mannau hynny, nis gwnn i: Eithr by
* *A farciais i.* * a ddelias i ſulw arno, ſef na welſom ni m
honynt mwyach ar y ffordd.

Yna y daeth y *Pererinion* i ryw Fan, lle
oedd *hên Goloſn ſaeer* yn ſefyll ar ſin y bry
ffordd; ac hwy a ryſeddaſant yn ddirfawr
wrth

ith weled ei dull a'i gweddi hi: Canys yr
edd hi'n ymddangos megis gwraig, wedi ei
hroi yn * biler: Ac hwy a ſafaſant yno dros * Golofn.
ro, gan edrych yn ſynych arni: Eithr nis
wyddent dros ennyd, pa beth y wnaent o honi:
Ond o'r diwedd, *Gobeithiol* a ganfu beth yn ſcri-
ennedig, ar ei phen hi, mewn llaw anarferol:
Eithr o herwydd ei fod ef yn wr amlythrennog,
o a alwodd ar *Griſtion* atto (canys yr oedd e'n
yr dyſcedig) i edrych a allai ſo * ddirnad yr * Ddeall.
ſerifen: Ac wedi i Griſtion gyſylltu y llyth-
ennau ynghyd, ſo a ddeallodd, † taw hyn oedd † Mai.
geiriau; *Cofiwch Wraig Lot.* Ac efe a'u dar-
lenodd hwynt iw gyd ty naith; Yna y gwybuant,
ai honno ydoedd y golofn o halen ir hon y
rowyd Gwraig *Lot*, † am edrych drach ei che- † Gen. 19.
n, â chalon drachwantus, am y perthau, a ad- 26.
wſai hi yn ôl yn *Sodom*, pan yr oedd hi'n diango
llan o honi am ei bywyd: A'r Golofn yma a
n achos iddynt hwy ymddiddan fel hyn.

Criſ. *Ah! Fy mrawd, dymma olwg a wolſom*
newn amſer cyſaddas, ychydig ar ôl i Ddemas *yn*
gwawdd ni, i ddyfod i weled y Bryn, lle yr oedd y ¶ Gwahedd.
nwyn arian yntho; a phe buaſem ni yn myned yno,
el yr oedd efe yn dymuno, a thithe fy mrawd yn
wyllyſſio, fe a'n gwnaethid ninne fel y gwnaethpwyd
itho, ar ddim ac y wnn i, yn Ddrych iw rhai a ddew-
nt ar ein hôl, i edrych arnom.

Gobeith. Mae 'n edifar gennîf, fy mod i mor
nfyd; ac 'rwi 'n rhyfeddu, nad ydwyfi yn awr
el gwraig *Lot*: Canys pa ¶ wahaniaeth ſydd ¶ Rhagor-
hwng ei phechod hi ar eiddo finnau? Yn unig iaeth.
hi a edrychodd drach ei chefn, a minnau a
ewyllyſiais fyned a gweled: Diolch fy 'n ddy-
edus i Dduw, am fy nghadw i, rhag myned i
ryn yr Arian; a chywilydd i minne, am fod y
âth ewyllys crioed yn fy nghalon, i fyned yno.

Criſ. *Cymerwn hyn yn lle rhybydd rhagllaw: Y*
raig hon a ddiangodd rhag un farnedigaeth; canys

ni ddeſtrywyd mo honi, yn Niniſtr Sodom; ebe fi, ſefbwyd hi trwy ſarnedigaeth arall, megis y gwelwn hi yma heddyw, wedi ei throi yn goloſn o halen.

Gobeith. Gwir yw, hi a all fod yn rhybydd ac yn enſampl i ni rhagllaw: Yn rhybydd i ni ochelyd ei phechod, neu yn arwydd o'r farnedigaeth a ddigwydd, i'r ſawl na chymerant rybydd oddiwrthi. Num. 16. Felly *Corah, Dathan, ac Abiram*, a'r Dengwr a deugain a dau cant, a ddiſethwyd yn eu pechod, a wnaed yn rhybydd neu 'n Enſampl i ni ochelyd eu drwg weithredoedd hwynt: Eithr 'rwi 'n rhyfeddu 'n ddirfawr, am un peth ¶ tu hwnt i ddim arall, ſef, ¶ *O flaen.* pa fodd y gall *Demas* a'i gyfeillion, ſefyll acewmor hyderus, i chwilio am y tryſſor hynny, am ba un y cafodd y wraig yma, (yr hon ni wnaeth ond yn unig edrych drach ei chefn gan ei ſerchu ef) ei throi yn Goloſn o halen, (canys nid ŷm ni 'n darllen iddi fyned droedfedd oddiar y fforddo) yn enwedig gan i'r farnedigaeth, a'i goddiweddodd ei gwneuthur hi yn Enſampl, gyferbyn a'r man, lle maent hwy yn preſſwylio yntho; canys ni allant lai nil chanfod hi, os derchafant eu golygon i fynu.

Criſ. Gwir yw, ei fod e'n beth rhyfeddol, ac y mae 'n dangos fod eu calonnau hwy wedi eu caledu yn yſceler yn y Cyffwr hwnnw: Ac nis gwn i, i bwy y gellir eu cyffelybu hwy yn well, *nag* ir rhai a fo 'n pigo poccedi ger bron y Barnwr, neu i rai a dorrant Byrfau dan y Crogpren. ¶ Gen. 13: 10. 13. Fe ddywedir am bobl Sodom, mai ¶ pechaduriaid dirfawr oeddynt; am eu bod yn bechaduriaid ger bron yr Arglwydd, hynny yw yn ei wŷdd ef, er cymmaint o garedigrwydd a ddangoſodd efe tuag attynt; canys yr oedd tîr Sodom y pryd hynny, megis Gardd Eden gynt; yr hyn a wnaeth i Dduw fod yn fwy eiddigus, a'u ¶ Plâau hwythau cyn boethed, ac y gallei tân yr Arglwydd o'r nefoedd ¶ *Barnedigaethau.*

ei

el gwneuthur hwynt: Y mae'n ſefyll gan hyny gyda rheſwm, y bŷdd i'r cyfryw bobl a hyn, fod yn gyfrannogion o'r barnedigaethau toſtaf; ſef, y cyfryw bobl, ar y tydd yn pechu yn ei wŷdd ef; ac hynny hefyd, mewn dirmyg i'r fath Enſamplau, y rhai ſydd wedi eu goſod yn waſtadol ger bron eu llygaid, iw hattal hwy rhag pechu yn erbyn Duw.

Gobeith. Yn ddiammau ti a ddywedaiſt y gwîr; ond pa fath drugaredd ydyw hyn, nad wyt ti, ac yn enwedig myfi, wedi fy ngwneuthur yn Enſampl yn y môdd yma? Y mae'r matter hyn yn rhoddi ini achlyſſur, i fod yn ddiolchgar i'r Arglwydd, ac i || arſwydo gar ei fron ef, gan gofio Gwraig *Lot* yn waſtadol. || *Ofni*

Wedi hynny, mi a'i gwelais hwynt yn myned ym-mlaen, hyd oni ddaethant at Afon hyfryd, yr hon a alwei y *Brenin Dafydd* yn Afon Duw. Ond *Ioan*, ai geilw hi, Afon dwfr y Bywyd. Yn awr yr oedd ei ffordd hwŷ yn myned yn union ar hyd glan yr afon. Yma gan hynny yr ymdeithiodd Criſtion a'i Gydymaith gydag hyfrydwch mawr: Ac hwy a yfaſant hefyd o Ddwr yr afon; yr hwn oedd ddymmunol, am iddo adfywio eu heneidiau deſtygiol hwynt: Ac heblaw hynny, yr oedd, ar hyd glan yr Afon yma o bob tu, Goed iraidd, yn dwyn pob mâth o ffrwythau; a hwy a fwytaſant o ddail y coed, i ragflaenu glothineb, a chlefydau eraill, y rhai ſy arferol o ddamwain i drafaelwyr, yn ol gwreſogi eu gwaed wrth || drafaelio. Yr oedd hefyd o ddautu glan yr afon weirglodd yn llawn o lili; ac yr oedd hi'n làs trwy 'r holl flwyddyn. Yn y weirglodd yma y gorweddaſant ac y cyſcaſant; canys hwy a allent gyſcu yma mewn diogelwch: A phan y deffroeſant, hwy a fwytaſant drachefn o ffrwythau'r coed ac a yfaſant eilchwaith o ddwr yr afon: Ac wedi hynny, hwy a or-

Pſal. 65: 9. Dat. 22. 1. Ezek. 47.

|| *Swrnoio.*

Pſal. 4. 8.

weddaiant i lawr i gyfcu draehofn: Fel hyn gwnaethant dros amryw ddyddiau a nolweith iau. Yna hwy a ganafant y gân hon.

Gwelwch fel y rhêd yn glau,
|| Grifial, || *Rifcaledd ffrydiau gleywon,*
cryftal. *Wrth fin y ffordd, er mawr* || *ddidrwch*
|| Ddidarr. *Ddiddanwch Pererinion;*
|| A gwe- || A'r Gweirgloddydd têg eu gwêdd,
lwch. A phêr aroglédd ganthynt,
Yn rhoddi (trwy ddoeth drefnad Jôn)
Ddi-dwŷll ddaintteithion iddynt.
Yr hwn a wyr rinwedd eu gwŷdd,
† A ddy- *A'r dail, â'r ffrwythydd † ddygant,*
gant. *A werth ei feddiant oll yn wir,*
I brynu 'r tir lle tyfant.

A chwedi myned ychydig ym-mlaen (canys nid oeddynt wedi dyfod etto i ben ei fiwrnai) hwy a ganfuant, fod yr Afon yn y madel i'r fiordd dros ennyd; yr hyn a fu yn drwm dros ben ganthynt: Ond etto ni feiddient fyned oddiar y fiordd: Yn awr yr oedd y fiordd yn hon oedd yn myned oddiwrth yr afon, yr arw ac yn gerrigog; ac yr oedd eu Traed hwy'n

Num. 21. 4. ddolurus o herwydd eu Teithiau; *a chyfyng iawn oedd ar eneidiau y Pererinion o herwydd y ffordd.* Ac am hynny, yr oeddynt yn wafiadol, wrth fyned ym-mlaen, yn dymuno cael gwell fiordd. Yn awr ychydig o'i blaen hwy, yr oedd ar y llaw aflwy ir fiordd Weirglodd, a chamfa i fyned trofiodd iddi; a'r Weirglodd honno a elwir *Gweirglodd y Traws-Lwybr*: Yna ebr *Criftion* wrth ei gydymmaith, os 'dyw y Weirglodd hon yn gorwedd o hŷd, ar yftlys y fiordd, gadewch i ni droi iddi. Yna ebe a aeth i ben y gamfa i edrych; ac fe a welai lwybr yn myned o hyd, o'r tu fewn i'r Weirglodd, gydag ymyl y fiordd. Y mae hyn yn ol fy ngwyliys i ebr Criftion; *Gobeithiol* fy nghyfaill anwyl, Tyrred trofiodd yma; canys dyma'r fiordd efmawrtha.

Y mae yn brefedigaeth, yn gwneuthur ffordd i brefedigaeth arall.

Gobeith

Gobeith. *Eithr pa beth os arwain y llwybr yma i dros y ffordd?*

Crif. Nid yw hynny 'n debygol ebr llall; gwel fel y mae 'n myned o hŷd gydag ymyl ffordd. Felly *Gobeithiol*, wedi ei herſwadio an ei Gyfaill, a aeth ar ei ôl ef dros y gamfa. Ac wedi iddynt fyned troſodd, a dyfod ir llwybr, hwy a'i cawſant yn elmwyth jawn iw ned: Ac wrth edrych oi blaen, hwy a gan- uant Wr yn reithio yno megis hwythau (ai nw coedd *Gwag-Hyderus*) felly hwy a alwaſant rno, ac a ofynnaſant iddo; i ba le yr oedd y ordd honno 'n myned? Yntef a ddywedodd, ua'r *Porth Neſol.* Gwelwch ebr *Criſtion*, oni dywedais i felly wrthych? Wrth hyn y gall- ch weled ein bod ni ar yr uniawn ffordd: elly hwy ai canlynaſant ef. Eithr hi a wyrhaodd arnynt yn y man; ac a aeth yn dy- yll jawn; hyd oni chollaſant eu golwg ar y wr, yr hwn a oedd o'u blaen hwynt.

Y maa criſtianogion cryſion weithio yn arwain rhai gweinion allan o ffordd.

Gwâg-Hyderus gan hynny, o ddiffig gweled y ffordd o'i flaen a ſyrthiedd ar ei ben i bwll dwfn; hwn a gloddiwyd yno o hwrpas, gan Arglwydd y lleoedd hynny, i ddal ynfydion Gwâg ymffroſtus yn- ddo: *A thrwy ei gwymp, efe a friw wyd yno yn hwilfriw.*

Yn awr *Criſtion* ai gydymaith ai clywſant e'n yrthio, a hwy a alwaſant arno, i wybod beth edd y matter; eithr nid attebodd efe ddim ddynt; yn unig hwy a'i clywſant e'n griddfan n y pwll. yna ebr *Gobeithiol*; ym-mha le yr dym ni nawr? A chyda hynny yr aeth *Criſtion* n fŵd, gan ofni iddo arwain ei gydymaith ddiar y ffordd. Ac yn awr, yr oedd glaw, a haranau, a * mellt, a llif † anguriol yn yr Afon n eu * brawychu hwynt.

Eſay. 9. 16.

* *Tryſte.*
† *Llyched.*
* *Rhyfeddol, Creulon.*
* *Dychrynu.*

Gwelwch yma, pa beth ſy 'n canlyn gwneuthur cydnabyddiaeth, yn ddiſymmwth a Dieithriaid, fel y gwnaeth y Pererinion hyn â Gwâg-Hyderus.

Yna

Yna y griddfannodd Gobeithiol *yntho ai hun, ddywedyd, Ob na buaſwn i yn cadw fy ffordd!*

* *Tybied.* *Criſ.* Pwy a allai * ddaychymmyg, y buaſai Llwybr yma yn ein harwain ni allan ffordd?

Gobeith. *Yr oeddwn ni yn eſni hyn ar y cynt ac oblegit hynny y rhybyddiais i chwi yn addfwy myſi a ddywedaſwn ſy meddwlyn eglurach, oni bu ſai 'ch bod yn hûn nâ myſi.*

Criſ. Fy mrawd anwyl, na ddigia wrthif; mae'n ddrwg gennif i mi dy arwain di all o'r ffordd, a'th ddwyn di ir fâth enbydrwy mawr: Ardolwyn maddeu immi, canys nid ddrwg fwriad y gwneuthum i hun.

Gobeith. *Bydd gomifforddus fy mrawd, ca ewi'n maddau itti: Ac yr wyfi'n credu hefyd, bydd hyn ar ddaioni inni.*

Criſ. Y mae'n llawen gennif, fod gyd m Frawd trugarog: ond ni ddylem ni ſefyll f hyn; Edrychwn a allwn ni fyned yn ein hâl

Gobeith. *Eithr fy Mrawd anwyl gadewch i m fyned o'ch blaen.*

Criſ. Nage, os rhynga bôdd i chwi; gad wch i mi fyned ym-mlaenaf, fel os bydd di perygl, y gallwyfi fod yntho ef yn gyntaf canys trwy 'm camſynnied i yr aethom ni dau allan o'r ffordd.

Gobeith. *Nage, ebr* Gobeithiol, *ni chewch cho fyned ym mlaenaf; canys fe ddichon trwbl eich mil wl eich tynnu chwi dros y ffordd drachefn.* Yna mawr gyſſur iddynt, hwy a glywſant leferyd un yn dywedyd wrthynt, *goſod dy galon tua'r bri*

Jer. 41. 21. *ffordd; y ffordd yr aeth dychwel.* Erbyn hyn y oedd y dyfroedd wedi codi yn uchel; ac herwydd hynny, yr oedd y ffordd i fyned yn o yn enbyd iawn (*yna mi a feddyliais, mai hawſo ydyw myned allan o'r ffordd pan y byddom arni, n dyfod iddi, pan y bo'm ni allan o honi*) *eto bwy anturiaſant fyned yn ol*; eithr yr oedd hi cy

dywylled

wylied, a'r llîf cyn ucheled, fel y buant agos
boddi, ddengwaith wrth ddychwelyd.
Methasant y nefon honno, er cymmaint eu
mgais, ddyfod yn ôl at y gamfa. Ond o'r
wedd, wedi cael ychydig o wasgod, hwy a
steddasant i lawr, hyd oni wawriodd y dydd a
ithr gan eu bod yn ddeffygiol, hwy a gysca-
nt yno. Yn awr yr oedd o fewn ychydig i'r
nn lle yr oeddent yn gorwedd *Gastell* a elwid † *Yn llawn*
stell Amhouys. A'r *Cawr Anobaith* oedd Bor- *ammhouon*
nennog o hono: Ac ar ei dîr ef yr oeddent *a dewis.*
wy yn awr yn cyscu; yr hwn wrth rodio yn
ei arfer, ar y boreu-ddydd rhyd ei *gaeau, * *Maesydd.*
gafodd *Cristion a Gobeithiol* yn cyscu ar ei Dîr
. Yna, â lleferydd garw a Sarrug, ese a
rchodd iddynt * ddihuno; a gofynnodd hefyd * *ddeffroi.*
dynt, gwŷr o ba wlâd oeddynt? A pha beth
r oeddynt yn eu wneuthur ar ei Dîr, ef?
wythau a fynegasant iddo, mai *Pererinion*
eddynt, ac iddynt golli eu ffordd. Yna ebr
awr wrthynt; fe ddarfu i chwi Neithiwr
respassu arnafi trwy fathru fy nhîr i a gor-
edd arno; ac am hynny mae'n rhaid i chwi
dyfod gyda myfi. Felly fe orfu arnynt fyned
ydag ef, o herwydd ei fod e'n drêch nâ hw-
nt: Ac hefyd, nid oedd ganthynt nemmawr
ddywedyd yn ei erbyn ef; canys yr oeddynt
n gwybod eu bod ar fai. Y *Cawr* gan hynny
'u gyrrodd hwy o'i flaen, ac a'u gosododd yn
i *Gastell*, (*Psal.* 107. 16, 17.) mewn * Daiar * *Dwnsiwn*
ŷ Tywyll iawn, yr hyn oedd ffiaidd a drew-
lyd i ysprydoedd y ddau *Bererin.* Yno y bu-
nt yn gorwedd o'r boreu ddydd *Mercher*, hyd
ôs *Sadwrn* heb gymmaint a thammeid o fara,
a defnyn o ddwr, nac un mâth o oleuni, na
ŷn na dynes, i ofyn pa fodd yr oeddynt: Yma
an hynny yr oeddent yn ddrwg eu cyfflwr, ym-
hell oddiwrth eu carennydd, a'u cyfathrach,
phob mâth o gydnabyddiaeth. Yma hefyd y

casodd

eafodd *Criſtion* driſtwch dau-ddyblig; un a eu bod hwy'n garcharorion, a'r llall obleg mai trwy ei gyngor annoeth ef, y dygaſid hw ynt i'r dyryſwch hwn.

Yn awr yr oedd gan y *Cawr Anhaith* Wrai a'i henw hi oedd *Anhyderus*; ac wedi id fyned iw wely, efe a fanegodd iddi hi yr hy oll a wnaethai, ſef, iddo ddal dau Garcharw a'u taflu hwy iw * *Ddaiardy*, am iddynt dre paſſu ar ei Dir ef. Ac efe a ofynnodd hef iddi, pa beth oedd oreu iddo wneuthur iddyn ym-mhellach. Hithe a ofynnodd pwy oedden o ba le yr oeddent yn dyfod, ac i bale oeddent, yn myned? Ac yntef a fynegodd idd Yna hi a'i cynghorodd ef, pan gyfodei fo boreu, i Curo hwy'n ddi-drugaredd; Fell pan gyfododd efe y boreu drannoeth, fo gymmerodd lawſton dôſt ganghennog o Afall ſûr, ac a aeth i wared attynt i'r *Daiardy*; a yno'n gyntaf efe a ddechreuodd eu difenw hwy, megis pet ſuaſent GŴn (er na roddaſ ent hwy erioed iddo ef air anweddus) a wedi hynny efe a ruthrodd arnynt, ac a'u curodd yn y fath fôdd, fel nas gallent na chyn northwyo eu hunain, nac ymdroi ar y llawr Wedi iddo wneuthur felly, efe a aeth ymaith ac a'u gadawodd hwynt yno, i gŷd-gwyno e gofyd, ac i alaru dan eu cyſtydd: Felly hw a dreuliaſant yr holl Ddiwrnod hwnnw, mewn ocheneidiau a galarnadau chwerwon. Yr a nos, *Anhyderus* a ymddiddanodd â'i Gwr yn c cylch drachefn; a chan ddeall eu bod hwy yn fyw etto, hi a'i hannogodd ef ei cynghori hw ynt, i wneuthur diwedd o honynt eu hunain Felly pan ddaeth y boreu, efe a aeth attyn mewn mŏdd ſarrug megis o'r blaen; a chan wybod eu bod hwy yn gwyſus jawn, gan y cleſiau a roddaſei efe iddynt o'r blaen, efe a dywedodd wrthynt fel hyn; gan nad oes re-

bygoliaeth

* *Ddawn-ſhwn.*

ygoliaeth y, deweh chwi byth allan o'r lle
ma, goreu peth y waeweh chwi, yw gwneu-
our diwedd o honoch eich hunain yn ebrwydd;
ſaill ai â chyllill, Cebyſtrau, neu â Gwen-
yn; Canys pa ham ebr ſe yr ydych chwi
n dewis bywyd, gan weled fod cymaint o
inderau ynglŷn wrtho? Eithr hwy a attoly-
ſant arno ef eu gollwng hwynt ymaith: A
hyda hynny ſo a edrychodd arnynt â golwg
rchyll. A chan ruthro arnynt, diammeu, y
uaſai ſo ei hun yn gwneuthur diwedd o hon-
nt y pryd hynny, oni buaſai iddo ſyrthio
ewn llewyg, (Canys yr oedd efe weithie ar
ywydd Teſog yn cael ambell * lwgfa) a cholli * *Pwl o'r*
rym ei law dros amſer. Am hynny efe a *ffeinte.*
eth ymaith, ac a'u gadawodd hwynt (megis
r blaen) i yſtyried pa beth a wnaent. Yna'r
archarorion ymgynghoraſant rhyngthynt eu
unain, pa un oreu oedd eymmeryd cynghor
Cawr ai peidio, ac ſel hyn y dechreuaſant
mddiddan.

Criſ. Fy mrawd, ebr Criſtion, pa beth a wna-
wn; y mae'r bywyd yr ydym ni'n byw yma
n druenus jawn: Om rhan i, nid wyf yn gwy-
od, pa un oreu yw byw ſel hyn, neu yntau
wneuthur diwedd o honom ein hunain yn ebr-
ydd: *Y mae ſy enaid yn dewis ymdagu yn ſwy nâ*
boedl, Job 7. 15. Ac y mae'r bêdd yn ſwy * *Bywyd.*
ſmwyth im ſi nâ'r daiardŷ Tomlyd hwn; a,
wnawn ni gynghor y *Cawr*, ai nis gwnawn?

Gobeith. Mewn gwirionedd y mae'n cyſlwr
reſennol yn ofnadwy, a gwell o lawer a ſy-
ddei gennif farw nâ byw ſel hyn dros ſyth;
nd er hynny yſtyriwn, i Arglwydd y wlâd
tua'r hon yr ydym ni'n teithio) ddywedyd,
Na lâdd, ie na lâdd un arall; mwy o lawer
gan hynny y mae ſo'n * gwarafun i ni dderbyn * *Gwa-*
ynghor y Cawr, ſef, i lâdd ein hunain. Heb- *harddo.*
aw hyn, ni all yr hwn ſy'n lladd un arall,

end

ond lladd ei Gorph ef; eithr y mae 'r hwn laddo ei hun, yn lladd ei enaid ai gorph unwaith: Ac ym-mhellach, fy mrawd, yr wy 'n sôn am Ymwythdra yn y bedd; eithr anghofiaist i 'r uffern, lle y gorfydd ar y lle ddiaid, yn ddiammeu aros ynthi tros fyth Canys ni chaiff un lleiddiad etifeddu byw tragwyddol. Yfyriwn hefyd, nad yw 'r he Gyfraith, ynghylch bywyd a rhydd-did pob yn ſefyll yn llaw'r *Cawr Anobaith*: Fe ddal wyd craill (eyn belled ac yr wyſ'n deall) y ei rwydau ef, yn gyſtal a ninne; ac etto hw a ddiangaſant o'i ddwylo ef: Pwy a wyr, fymmud Duw y Cawr hwn, trwy farwolae allan o'r byd yma; neu nad all efe ryw bryd ne gilydd ebergoſi cloi y drws arnom; neu n dichon efe ar fyrder ſyrthio eilchwaith mew

¶ *Lleſrwddion Mawrddwyr.*

Dat. 21. 8.

1 Joan. 3. 15.

* *Anghoſio.*

¶ *Ffaint.*

¶ llewig ger ein bronnau, a cholli grym Aelodau: Ac os digwydd y fath beth iddo dd chefn: o'm rhan i, mae yn fy mryd gymery calon a bod yn wrol, i broſi i'r eithaf o'i gallu, i ddiange oddi tan ei law ef. Mi a fu yn ſôl jawn, nas gwneuthum, hynny eilus Er hynny fy Mrawd byddwn ammyneddgar, dioddefwn ychydig: Fe allei y cawn ni dde wyddol ymwared oddiwrtho mewn amſer; e thr na laddwn mo'n hunain mewn môdd yn byd. Ac i'r Geiriau hyn y llonyddodd *Gobaithiel* drom galon ei Frawd *Criſtion*: Ac fell hwy a aroſaſant ynghyd, yn y carchar tywy y diwrnod hwnnw, yn eu cyflwr athrift galarus.

A phan hwyrhaodd hi, fe aeth y Cawr i wa fed ir Daiardy dracheſn, i edrych a oedd e Garcharorion wedi gwneuthur yn ôl ei Gy gor ef; ond wedi iddo ddyfod yno, efe a'i ca fodd hwynt yn fyw; ac yn ſicr dyna 'r cwbl Canys yn awr o eiſiau ymborth, ac o achos clwyfau a gowſont pan y curodd efe hwynt braidd

ddd yr oedd ‡ ffŵn yn ei geneuau : Eithr ‡ *Anadl.*
a'u casodd (megis y dywedais) yn fyw;
ar hynny efe a aeth yn gynddeiriog, ac a
ywedodd wrthynt; mai'n gymmaint ac nad
ddhafant iw gynghor, ef, y câi eu cyflwr
y fod yn waeth, nâ phe buafent erioed heb ei
ni.

Ar hyn, hwy a ddychrynafant yn ddirfawr;
yr wyf yn tybied i *Criftion* fyrthio mewn
wyg; eithr pan ‡ y dad-debrodd efe ychyd- ‡ *Ymadfyr-*
hwy a adnewyddafant eu hymddiddanion *wiodd, me-*
ghylch Cynghor y *Cawr*; ac a ddechreuafant *gis un wedi*
yried, pa un oedd oreu iddynt, a'i dilyn ei *dibuno o'i*
ngor ef a'i peidio. Yr oedd *Criftion* drach- *ffaint.*
am wneuthur yn ôl ei gyngor ef, eithr
eitbiol eilchwaith a'i gwrthwynebodd fel
n.

Gobeith. Fy Mrawd, ebr efe, onid wyti 'n
io mor ‡ ddewr-wych y buoft i gynt? Meth- ‡ *Glew,*
dar *Apol-lyon* dy orchfygu di: Methodd he- *nerthol.*
dar yr holl bethau y welaift, y glywaift, ac
eimlaift i yn Nyffryn cyfgod Angeu dy orch-
n di, Pa galedi, dychryn a § fyndod yr ae- § *Difym-*
ft i eifus trwyddynt; ac a wyti 'nawr mor *mwth bod*
us? Ti a weli fy môd i yn y carchar gyda *yn agos a*
; yr hwn ydwyf (wrth natur) *yn wannach dottio.*
o lawer nâ thydi: Fe 'm archollwyd gan y
wr yma yn gyftal a thithau; fe 'm cadwyd hefyd
wrth pob ymborth a lluniaeth yn y bŷd, ac yr yd-
yn galaru yma yn y tywyllwch gyda thi: Ardol-
n gâd i ni fod yn ammyneddgar tros § drô bach § *Tchydig*
. Cofia fel y chwaredaift i'r Gwr yn Ffair Gwa- *amfer.*
dd, ac nad oeddyt yn ofni na'r Gadwyn, na'r Car-
r, nac un mâth o farwolaeth waedlyd ychwaith:
di ni gan hynny (rhag cywilydd, yr hwn nid yw
nbefur glywed fod Criftion yn gorwedd tano) ddio-
f trwy Ammynedd hyd yr eithaf o'n gallu.

In awr wedi 'r nos ddyfod drachefn, a my-
d o'r *Cawr* a'i wraig iw gwely, hi a ofynnodd
iddo

iddo beth a ddaethai o'r Carcharorion : ac wnaethant hwy ôl ei gyngor ef ai peidio: ¶ tef ai hattebodd hi, mai ¶ dihirwyr penga oeddynt ; a gwell oedd ganthynt ddioddef p mâth o galedi, nâ'i difetha eu hunain : Yna hi, cymmer hwynt y foru i ¶ gyntedd y C ell, a dangos iddynt Escyrn a phenglogau, rhai a ddifethaist i eisus ; a gwna iddynt g lio, y bydd iti cyn pen wythnos eu rhwy hwyntau'n ¶ ufflon, fel y rhwygaist i eu cyfe fon oi blaen hwynt.

¶ *Regiaid, Cnafiaid.*

¶ *Cwrt a Green.*

¶ *Yn ddarnau yn chwilfriw.*

Felly pan ddaeth y boreu, y *Cawr* a aeth tynt drachefn, ac a'u cymmerth i gyntedd Castell ; ac a ddangosodd iddynt yr Escyrn ponglogau, megis y gorchmynnasei ei Wra iddo. Yr oedd y rhain ebr efe'n Bererini unwaith fel chwithau ; ac fe ddarfu idddy drespassu ar fy nhîr i megis y gwnaetho chwithau ; a phan y gwelais i fôd yn dda ai drylliais hwy'n chwilfriw ; a chyn pe deng niwrnod, mi a'ch drylliaf chwithe yn un môdd. Ewch i wared i'ch llocheo drac efn, a chyda hynny fe a'u curodd hwy o hy nes iddynt ddyfod iw gwâl : Ac yno y buant gorwedd yr holl ddydd *Sadwrn*, mewn cysu gosidus, megis y buasant o'r blaen. Yn aw gwedi iddi nosti, a myned o meistres *Anby erus* a'r *Cawr* ei Gwr iw gwely, hwy a ddech reuasant ymddiddan drachefn ai gilydd, yn hylch y Carcharorion ; a rhyfeddu'n ddirfaw a wnaeth yr hên *Gawr*, ei fod e'n methu, y gystal trwy ei ffynnodiau, a thrwy ei gyng horion eu dwyn hwy i ¶ drangc drwg. Ac a hynny, ei Wraig a ddywedodd wrtho ; 'Rwi' ofni ebr hi, eu bod hwy'n gobeithio y dav rhyw rai iw gwaredu hwynt ; neu mae ganth ynt ryw offerynnau i agoryd clôion ag hwynt hwy, trwy ba foddion y maent yn gobeithi diangc. A wyti 'n dywedyd felly fy Ar

¶ *Diwedd, Marwolaeth.*

y Cawr? Myfi a ddyfal chwiliaf eu * poc- * *Codennau*
di a'u dillad, hwynt, y boreu fory, i edrych
oes ganthynt y cyfryw * beiriannau. * *Offeryn-*
Ac wela nôs Sadwrn *ynghylch hanner nôs, hwy a nau.*
echreuaſant weddio; ac a barhauſant mewn gwe-
di, yn agos hyd y wawrddydd.

Yn awr ychydig cyn ei bod hi'n ddydd. *Chriſtion* fel un wedi hanner amhwyllo, a waeddodd allan * yn gythryblus fel hyn; *Pa fath* * *Yn llawn*
ddwlyn (eb efe) ydwyfi, i orweddyn y môdd yma trwbwl.
mewn Dniardŷ neu ddwnſhwn drewllyd, pan y * *Ffol.*
allwyf radio mewn rhydd-did; Y mae gennif * *ag-* * *Allwedd.*
riad yn fy monwes, a elwir * Addewid, *yr hon,* † *Addewidi-*
nae'n ddiameu gennif, a * *ddetclu bob clô* yngh- *on am dru-*
ſtell *Ambeuys*, Yna ebr *Gobeithiol*, dyma newydd *garedd.*
da fy-mrawd anwyl: Tynn hi allan o'th fon- * *Egyr.*
wes, a gwnawn brawf o honi: Yna *Chriſtion*
i cymmerodd hi allan oi fonwes, ac a
ddechreuodd a drwſ y Dwnſhwn; ac hwyn
gynted ac y troes yr agoriad yn y clô f'aeth y
* barr yn ôl; a'r † Ddôr a ymagorodd yn ebrw- * *Bollt.*
ydd; a *Chriſtion* a *Gobeithiol* a ddaethant allan † *Drwſ.*
eill dau. Yna y daethant at y drŵs neſaf i
gyntedd y Caſtell, yr hwn hefyd a agorodd Chriſt-
ion a'i * allwedd || yn ddiattreg. Wedi hyn- * *Agoriad.*
ny efe a ddaeth ar y Porth haiarn, canys yr || *Yn ddioed.*
oedd yn rhaid agor honno hefyd: eithr * *Anhawdd.*
peth anodd jawn ydoedd agoryd clô y
porth yma; etto fe 'i agorwyd ef âr allwedd
hyn: A * chwedyn hwy a wthiaſant y porth * *Wedi hyn-*
led y pen yn agor, mal y gallent ddiangc ar *ny.*
ſtrŵſt: Eithr y porth, wrth ei hagor, a wna-
eth y ſath drwſt, fal y deffrowyd y *Cawr*;
Yna fo a geiſiodd gyfodi'n ddiſymmwth i ym-
id y carcharorion: Eithr ei Aelodau a ball-
aſant; canys ei † lewygſeydd a'i cymmeraſant † *Pangc*
ef drachefn, fel na allei mewn môdd yn y byd *ffeinte.*
ſyned ar eu hôl hwynt. Yna hwy a aethant
ymlaith, ac a ddaethant i briſ-ffordd y Brenin:

L Erbyn

Erbyn hynny yr oeddent mewn diogelwch gan eu bod wedi dyfod allan o Diroedd a Arglwyddiaeth y *Cawr*.

Yn awr wedi iddynt fyned dros y gamfa, hwy a ddechreuasant ddychymyg ynddynt eu hunain, pa beth a osodent yma, i rwystro'r llawer a ddeuent ar eu hôl, i ddyfod dan ddwylo'r *Cawr Anobaith*. Ac hwy a gyttunasant gyfodi yno Golofn; ac i ‡ argraphu ar ei hystlys hi yr yscriten yma: *Dyma'r ‡ gamfa fy'n tywys i Gastell Amheuys lle y mae'r* Cawr Anobaith *yn § tario, yr hwn fy'n dirmygu Breinin y wlâd, nefol ac yn ceisio hefyd difetha y Sanctaidd Bererinion*. Llawer gan hynny o'r rhai a'u canlynasant hwy, a ddarllenasant, yr yscrifen, ac a ddihangasant rhag y perygl yma. Ac ar ôl hynny hwy a ganasant fel hyn.

Trwy droi o'n Ffordd nyni brofason,
Beth yw rhodio'n anghyfreithlon:
Gwachled y rhai a'n canlynant,
Wyro a phrofi'r un aflwyddiant,
Pan eu delir un garchorion,
Gan y Cawr a'i wraig echryslon.

Gwedi hynny hwy a aethant ymmlaen, hyd oni ddaethant i'r mynyddoedd hyfryd, y rhai a berthynant i Arglwydd y Brŷn, am yr hwn y soniais i o'r blaen: Felly hwy a aethant i fynu ir mynyddoedd, i weled y Gerddi, a'r Perllannau, a'r Gwinllannodd, a'r Ffynhonnau dyfroedd oedd yno; lle'r yfasant o'r dwr ac yr ymolchasant; ac a fwytasant o'r grawnwin yn rhâd. Yn awr yr oedd ar bennau y Mynyddoedd hyn *Fugeiliaid*, yn porthi eu praidd; ac yr oeddynt yn sefyll yn agos i fin y ffordd fawr. Y Pererinion gan hynny a aethant attynt, a chan bwyso ar eu ffynn (fel y mae'n arferol i *Bererinion* defnyddiol, pan y byddant yn sefyll i ymddiddan â neb ar y ffordd) hwy a ofynnasant iddynt, *eidde pwy yw'r Mynyddoedd*

hyfryd

‡ *Yscrifennu.*
‡ *Camfa.*
§ *Trigo.*

yfryd hyn? A pbwy a biai'r Defaid ſy'n pori arnt?

Bugeiliaid. Y mynyddoedd hyn ydynt *Dir Emanuel*, ac y maent hwy yngolwg ei Ddinas ef; ei eiddo ef ydyw'r Defaid hefyd; ac efo oſododd ei Einioes i lawr droſtynt.

Criſ. *Ai dyma 'r ffordd i'r Ddinas nefol?*

Bug. Yr ydych chwi yn gymmwys yn eich ffordd.

Criſ. *Pa belled ydyw hi oddiyma yno?*

Bug. Rhy bell i neb, ond i'r fawl ſy 'n myned tuag yno mewn gwirionedd.

Criſ. *A ydyw 'r ffordd yn ddiogel, neu ynteu'n anyglus?*

Bug. Diogel i'r cyfiawn, *ond troſeddwyr a dramwyddant ynddi*, Hoſ. 14. 9.

Criſ. *Y oes yn y lle yma lettu ac* § *ymgeledd i Pererinion llêſc* || *lluddedig iw gael?* § *Swccwr.* || *Wedi blino.*

Bug. Fe orchmynnodd Arglwydd y lle hwn ni, *nac anghoſiem letteugarwch*; ac am hynny chwi a ellwch gael rhan o'r pethau da y ſydd yma, *Heb.* 13. 1, 2.

Mi a welais hefyd yn fy mreuddwyd, mai pan wybu 'r *Bugeiliaid*, mai ¶ ffforddolion oeddynt; hwythau hefyd a ofynnaſant Gweſtiwnau iddynt a'r Pererinion a roddaſant yr un-rhyw attebion iddynt hwy, ac a roeſant i eraill megis, gwyr o ba wlad ydych? A pha fodd y daethoch i'r ffordd? A thrwy ba foddion y darfu i chwi barhau ynthi fel hyn? Canys nid oes ond ychydig o'r rhai ſy 'n dechrau dyfod tuag yma, yn dangos eu hwynebau ar y mynyddoedd hyn. Ond pan glybu y Bugeiliaid eu hattebion hwynt, fe 'i bodlonwyd hwy 'n fawr; ac hwy a edrychaſant yn gariadus arnynt, ac a ddywedaſant wrthynt, *Croeſaw i'r Mynyddoedd hyfryd.* ¶ *Trafaelwyr.*

Ar ¶ Bugeiliaid (meddaf) y rhai a elwid, *Gwybodaeth, Profiad, Gwiliadwrus, Purdeb*, a'u cym- ¶ *Gweinidogion yr Efengyl.*

cymmeraſant erbyn eu dwylo, ac a'u harwainaſant hwy iw pebyllau, ac a oſodaſant gar eu bron yr hyn oedd barod ganthynt. Ac hwy a ddywedaſant ym-mhellach wrthynt; nyni a ewyllyſiem i chwi aros gyda ni ychydig o amſer, mal y galloch ſod yn gydnabyddus â nyni; ac hefyd, fel y caech ychydig o elmwythyd a diddanwch, trwy ſod yn gyfrannogion o'i pethau daionus, y tydd iw cael yn yr hyfryd ſynyddoedd ymma. A'r Pererînion a ddywedaſant wrthynt, eu bod hwy 'n ſodlon i aros; ac felly hwy a aethant iw gorphwysfa y noſon honno, canys yr oedd hi 'n hwyr jawn.

A'r borau drannoeth mi a glywn y Bugeiliaid yn galw ar *Criſtion* a *Gobeithiol*, i ddyfod gyda hwy i rodio ar y Mynyddoedd; felly hwy a aethant allan gydag hwynt, ac a rodiaſant ennyd, ac a ganfuant ſod y Tîr yn draſtrwythlon ac hyfryd ar bob tu. Yna ebr Bugeiliaid wrth ei gilydd, a gawn ni ddangos rhyw ryfeddodau i'r Pererinion hyn; ac wedi iddynt gyttuno gwneuthur felly, hwy a'u ¶ trywyſaſant hwynt, yn gyntaf i benn y Brŷn a elwid *Cyfeiliorni*, yr hwn oedd yn ſerth jawn, ar yr yſtlys bellaf oddiwrthynt; a'r Bugeiliaid a archaſant iddynt edrych tua'r ¶ gwared: Felly y *Criſtion* a *Gobeithiol* a edrychaſant tu'r gwaelod tan y Brŷn: Ac hwy a welent, wrth drocd y brŷn nifer fawr o ddynion, wedi eu dryllio yn ddarnau, gan gwymp a gawſant yno. Yna ebr *Criſtion*, pa beth yw hyn? A'r Bugeiliaid a'i hattebaſant; oni chlywſoch i Sôn am y rhai a ddadymchwelwyd o ran eu ffydd; trwy goelio athrawiaeth. *Hymenæus a Philetus y rhai o ran y gwirionedd a gyfeiliornaſant, gan ddywedyd, ddarfod yr adgyfodiad euſys*, (a thrwy ganlyniaeth, nâ bŷdd adgyfodiad ir meirw drachefn) A'r Pererinion a ddywedaſant, Do, ni a glywſom Sôn am danynt. Yna ebr *Bugeiliaid* wrthynt, y rhai

¶ *Arwainaſant.*

¶ *Gwaelod.*

1 Tim. 1. 19. 20. 2 Tim. 2. 17, 18.

rhai a welwch chwi eu haelodau hwy yn gorwedd yn ddarnau, wrth odrau y Bryn yma, ydyw'r bobl hynny: Ac fo'i gadawyd hwy heb eu claddu hyd y dydd hwn (fel y gwelwch) er enſampl i eraill, i ochelyd na ddringont yn rhŷ uchel, ac na ddelont yn rhŷ agos i ymylau y mynydd hwn.

Yna mi ai gwelais hwy yn eu harwain hwy, i ben mynydd arall, yr hwn a elwyd *Gochcliad*; a'r *Bugeiliaid* a archaſant iddynt edrych ymmhell oddiwrthynt. Yr hyn pan y gwnaethant, hwy a debygent, eu bod yn canfod llawer o Ddynion yn rhodio i fynu ac i wared ymmyſg y beddau, y rhai oedd yno; ac hwy a ddeallaſant fod y gŵyr yn ddeillion, am eu bod yn tramcwyddo weithie wrth y beddau, ac am eu bod yn methu dyfod allan oddiyno. *Yna ebr Criſtion, pa beth ſydd i ni ddeall wrth hyn?*

A r Bugeiliaid a attebaſant, oni welſoch i ganfa, ychydig iſlaw y mynyddoedd hyn, yr hon ſy 'n arwain i weirglodd, o'r tu aſſwy i'r fforddyma? A'r Pererinion a attebaſant, gwelſom. Yna ebr Bugeiliaid; y mae Llwybr yn myned o'r Gamfa honno, yr hon ſy 'n ¶ tywys yn gymmwys i *Gaſtell Amheuys*, yn yr hwn y mae 'r *Cawr Anobaith* yn trigo; A'r gwyr accw (ſef, y rhai a welwch ymmyſg y Beddau) a fuant yn *Bererinion* fel yr ydych chwi yn awr, hyd oni ddaethant ar y Gamfa honno. Ac o herwydd bod y jawn ffordd yn arw yn y man hynny, hwy a droeſant i'r Weirglodd honno; ac yno y daliwyd hwy gan y *Cawr Anobaith*, ac efe a'u carcharodd hwynt, yn ei Gaſtell: Ac wedi iddo eu cadw hwy, dros dalm o amſer, yn ei ¶ Ddaiardŷ, efe o'r diwedd a dynnodd allan eu llygaid hwy, ac a'u harwainodd i blith y beddau accw; lle y gadawodd efe hwynt i gyrwydro hyd y dŷdd heddyw, fel y cyflawnid ymadrodd y gwr doeth, *Dŷn yn*

¶ *Arwain.*

¶ *Dwnſhwn.*

myned ar gyfeiliorn oddiar ffordd deall, a orphwys
Dihar. 21. *yngbynnulleidfa y meirw.* Yna *Criſtion* a *Gobeithiol*
16. edrychaſant y naill ar y llall, a'r dagrau yn diferu rhyd au griddiau; er hynny ni ddywedaſant hwy ddim wrth y Bugeiliaid.

Wedi hynny, mi a welwn y Bugeiliaid yn myned â hwynt i le arall, mewn pant, lle'r oedd Drŵs yn ochor Brŷn; a hwy a agoraſant
¶ *Drws.* y ¶ ddôr, ac a baraſant iddynt edrych i mewn; ac hwy a wnaethant felly; ac wele yr oedd y Lle oddifewn yn dywyll âc yn fwglyd jawn: Ac wele hwy a debygent hefyd, eu bôd yn clywed megis ſŵn rhyw Dân, a lleiſiau rhai yn dioddef poenau dirfawr, ac eu bod yn arogli arogl brwmſtan. Yna ebr *Criſtion*, *pa beth yw hyn?* A'r Bugeiliaid a attebaſant, *Trawsiwybr i uffern yw hwn*: Dyma'r ffordd y mae Rhagrithwyr yn myned i mewn yno; yn enwedig, y ſawl ſy'n gwerthu eu genedigaeth fraint gydag *Eſau*; y rhai a werthant ei Meiſtr gyda *Suddas*; y rhai ſy'n cablu'r Efengyl gydag *Alexander*; y rhai ſy'n dywedyd celwydd ac yn rhagrithio gydag *Ananias* a *Saphira* ei Wraig ef.

Yna ebr *Gobeithiol* wrth y Bugeiliaid, *yr wyſi'n deall fod gan y rhain, ei bob un o honynt liw o Bererindod, megis y mae gennym ninne yr awron; onid oedd y peth felly?*

Bug. Oedd yn ddiau, ac hwy a barhaſant felly hefyd yn hîr o amſer.

¶ *Yn awr:* Gobeith. *Pa belled y gallent hwy (y ſydd ¶ yr awan wedi eu cyfrgolli yn echrydus yn y modd yma) fyned mewn Pererindod yn yr amſer cynt?*

Bug. Rhai a aethant ym-mhellach, a rhai ni ddaethant cyn belled a'r mynyddoedd hyn.

Yna eb'r *Pererinion* wrth eu gilydd, *rhaid i ni alw ar yr Hollalluog am nerth.*

Bug. Gwir yw hynny, a rhaid i chwi wneuthur defnydd o honaw hefyd, wedi ei gael ef.

Er byn

Erbyn hyn yr oedd y Pererinion yn ewyllysio myned ym-maen; ar Bugeiliaid oeddent fodlon i hynny: Felly hwy a rodiasant yngh̄yd hyd gwrr eithaf y mynyddoedd. Yna ebr *Bugeiliaid* wrth eu gilydd; gadewch i ni ddangos oddi yma byrth y Ddinas Nefol i'r Pererinion; os medrant edrych trwy'n ¶ Drych-olwg ni: A'r Pererinion oeddynt dra bodlon i hynny. Felly hwy a'u cymmerasant i ben brŷn uchel, yr hwn a elwid *Eglur*, ac a roddasant iddynt y ‘ drych i edrych trwyddo: Yna hwy a brofasant i edrych trwyddo; ond wrth ragofio y perth diweddaf a ddangosasai y Bugeiliaid iddynt, yr oedd eu dwylo hwy 'n crynu gan ofn; ac o herwydd hynny, methodd arnynt edrych yn ddiyscog trwy 'r Drych; er hynny yr oeddent yn tybied, eu bod yn gweled rhyw beth tebig i'r porth, ac hefyd peth o ogeniant y lle,

¶ *Gwydr i edrych trwyddo.*

‘ *Glass.*

Pan yr oeddent ar ymadel, un o'r *Bugeiliaid* a roddodd iddynt *Yscrifen o ysbysrwydd ynghylch eu ffordd*: A'r Llall a archodd iddynt *ochelyd a Dŷn gwenhieithus*: A'r Trydydd a archodd iddynt *ochelyd rhag cyscu ar y Tir a reibiwyd*: A'r Pedwerydd a ddywedodd wrthynt, *Duw fo'n rhwydd i chwi.*

Yna mi a welwn y ddau Bererin yn myned i warcd o'r Mynyddoedd, ar hyd y ffordd-fawr tua 'r Ddinas nefol. Yn awr ychydig iflaw 'r Mynyddoedd yma, ar y llaw aſſwy, yr oedd Gwlâd *Oeliwair* yn ſefyll; ac o'r wlâd hon, yr oedd ‘ wttra gam (ſef lôn neu ſoidir fechan) yn dyfod ir ffordd yr oedd y Pererinion ynthi: Ac yma y cyfarfuant â llange pert a ffraeth, yr hwn oedd yn teithio o'r wlâd honno, a'i enw ef oedd *Anwybodaeth*. Felly *Criſtion* a ofynnodd iddo, *o ba le yr oedd yn dyfod, ac i ba le yr oedd e yn myned?*

‘ *Ffordd.*

Anwybodaeth. Syr fe 'm ganwyd i yn y wlad

accew, ychydig ar y llaw aſſwy; ac yr wyſi myned rua 'r Ddinas neſol.

Criſ. *Eithr pa ſodd yr ydych chwi 'n meddwl n ned i mewn trwy'r Porth, canys chwi a ellwch farſod â rhyw anhawſder yno?*

Anwyb. Fel y mae pobl dda eraill yn myne ebr yntef:

Criſ. *Eithr pa beth ſydd gennych i ddangos yn ſel y bo iddynt agor y porth i chwi.*

Anwyb. Mi a Wn ewyllys ſy Arglwydd a a fum yn Fucheddwr da, yr wyf yn Talu bawb ei eiddo; yr wyſi 'n Gweddio, yn Ym prydio, yn talu ſy Negymmau, ac yn rhodd Eluſennau, ac mi a adewais ſy Ngwlâd, e mwyn y lle yr wyf yn myned iddo.

Criſ. *Eithr ni ddaethoſt ti i mewn trwy 'r port eyſyng, yr hon ſy ym mhen y ffordd yma; Ond ty a ddaethoſt i mewn i'r ffordd hon, trwy'r lwybr cam accew; ac am hynny yy wyf yn ofni, pa beth by nag yr wyt ti 'n bybied am danat dy hun; pa ddelo 'r dydd Cyfrif, y rhoddir i'th erbyn, mai lleid ac yſpeiliwr wyt, yn lle coel myned i mewn i'r Ddinas.*

Anwyb. Foneddigion, yr ydych 'n ddieithri aid im ſi, nid adwaen i mo honoch; byddwch ſodlon i ddilyn Crefydd eich Gwlad chwi; minne a ddilynaf Grefydd ſy ngwlâd inne. Y wyſi 'n gobeithio y bydd pob peth o'r gora Ac am y porth y ſoniaſoch am dano, ſe wyr y holl fyd, fod honno ym-mhell o 'n gwlad ni nid wyſi chwaith yn tybied, fod neb yn ei holl barthau ni, yn gwybod y ſiordd tuag yno ac nis gwaeth pu'n ai bod yn ei gwybod hi ai peidio, gan ſod gennym (fel y gwelwch) uniawn-gyrchu 'r ffordd yma.

* *Heol, ſôn.*

* Wttra lâs hyfryd, yn dyſod o'n Gwlâd ni,

Pan y gwelodd *Criſtion* fod y gwr yn ddoeth yn ei olwg ei hun, efe a ddywedodd wrth *Obei thiol* yn ddiſtaw; *gwell yw 'r gobaith am ffol nag*

dano ef. Ac fo a ddywedodd ym-mhellach, Dihar. 26.
ffôl pan rodio ar y ffordd, ſydd â'i Galon yn pallu, 12.
y mae'n dywedyd wrth bawb ei fod yn ffôl. Preg. 10.
beth a wnawn ni? A ſiaradwn ag ef ym- 3.
hellach? Neu ynteu myned oi flaen ef yn
eſennol, i adel iddo fyfyrio ar yr hyn a gly-
odd eiſus, ac yna ei aros ef drachefn; i
irych a allwn bob yn ychydig wneuthur dim
ioni iddo ef, 'Rwi 'n tybied ebr *Gobeithiol*,
d yw 'n dda dywedyd y cwbl ar unwaith
rtho ef, gadewch i ni ei adel e y pryd hyn
mynnwch, a ſiaradwn ag ef yn y mann,
l y bo 'n abl derbyn ein haddyſc a'n eyng-
rion.

Felly hwy a aethant ym-mlaen ill dau, ac
wybodaeth a ddaeth ar eu hôl. Yn awr gwe-
iddynt ei ragflaenu ef ychydig, hwy a ddae-
ant i * Hewlan dywyll jawn, lle y cyfar- * *Heol ſe-*
ant â Gwr wedi ei rwymo gan ſaith Cyth- *chan.*
el, â ſaith o raffau cedryn; ac yr oeddent Mat. 1. 22.
n ei gario ef yn ôl, i'r Drws a welſent ar 25.
hr y Bryn. *Criſtion* yn awr a'i Gyfail *Gobei-* Dihar. 5.
iol a ddechreuaſant * arſwydo a chrynu 'n 22.
aruthur. Etto fel yr oedd y Cythreuliaid * *Ofnio.*
dwyn ymaith y Gwr; *Criſtion* a edrych- * *Dirſawr.*
dd yn graff arno, i weled a oedd e yn ei
nabod ef; ac fo a dybiodd, mai un *Tor-*
ffes, ydoedd y gwr, yr hwn oedd yn byw
n Nhref *Gwrth-Giliad*; Ond ni allai fo weled * *Neu ym-*
wyneb ef yn amlwg, am ei fod yn goſtwng *adawiad â*
ben i lawr fel lleidr wedi ei ddal: Eithr *chroſydd.*
edi iddo fyned heibio, *Gobeithiol* a edrych-
dd ar ei ôl ef; ac a ganfu Bapyr ar ei Gefn
f, lle yr oedd yr yſcrifennad hwn; *Proffeſwr*
anllâd a Gwrthgiliwr damnedig. Yna y dyw- * *Wantan.*
odd *Criſtion* wrth ei gydymaith, yn awr yr
yf yn atgofio yr hyn a ſ negwyd i mi, am
eth a ddigwyddodd i wr da ynghylch y mann
ma; ei Enw ef oedd *Ychydig ffydd*, eithr gwr

da

da rhinweddol, ydoedd efe; ac yr oe
* *Diragrith.* e'n trigo yn Nhréf * *Diffuant.* Hyn odd
matter; ymmhen y ffordd yma, y mae H
ſcchan, yn dyfod i wared o *Berth y ffordd*
dan, a elwir *Heol y Dŷn marw*; ac hi a elw
* *Lladdiad.* ſelly, o achos y * llofruddiaeth a wneir y
yn fynych: A'r gwr yma (yr hwn a el
Ychydig ffydd) oedd yn myned ar Bererin
* *Ddigwyddodd.* megis, yr ydym ninne yn awr; ac fe * h
pioddiddo eiſtedd, i lawr a chyſgu yno.
awr fe ddamweiniodd y pryd hynny, i dri
* *Lladron.* * williaid cryfion ddyfod i wared ar hyd
* *Wttra.* * lôn o *Berth y ffordd-lydan*; a'u henwau yd
Gwan-galon, *Gwangred*, ac *Euogrwydd*, (
brawd) a phan ganfuant hwy meiſtr *Ychyd*
ffydd yn gorwedd yno, hwy a ddaethant atto
ſtrwſt? Yn awr yr oedd y gwr da wedi ne
ydd ddihuno o'i gwſc, a'i frŷd ar gyfodi
fyned iw Daith. Felly hwy a ddaethant oll
fynu atto, a chan fygwth yn awr, a archaſ
iddo ſefyll. Ar hyn, *Ychydig ffydd* a gollodd
* *Lliain am ben gwreig.* liw; ac a aeth cyn wynned a'r * foled;
nid oedd yntho na chalon i ymladd, na gal
* *Rhowch i mi.* i ffoi. Yna ebr *Gwangalon* * delifrwch ci
pwrs; eithr ni fryſſiodd efe i wneuthur ſell
* *Anhawdd* (canys yr oedd yn * anodd gantho golli
* *Gôd. Y mae Gwangalondid, a Gwangred, ac Euogrwydd am bechod, yn taro Chriſtion gwan i lawr.* Arian) *Gwangrêd* gan hynny a redodd i fyn
atto, a chan wthio ei law ivy bocced e, fo
dynnodd allan * byrſed o Arian. Yna efe
waeddodd yn grôch, Lladron, Lladron. A
hynny, *Euogrwydd* a darawodd *Y chydig ffy*
ar draws ei ben â llawffon fawr, yr hon oed
gan ho yn ei law; ac ar ffonnod honno, f
a'i bwriodd yn ei hŷd ar y llawr; lle y b
e'n gwaedu, ai waed yn ffrydio fel un a fai'
gwaedu hyd Angeu; A'r lladron yn y cyfam
* *Wrth ei glûn ef.* ſer yn ſefyll * yn ei ymyl ef: Ond o'r diwedd
hwy a glywent megis trwſt rhai yn dyfod
wared ar hyd y ffordd, a chan ofni mai un

Gras

ds-Mawr ydoeedd, yr hwn fy'n trigo yn
rêf *Hyfder dda*, hwy a gymmeraſant y traed,
a adawſant Ychydig-ffydd i * ymdaro dro- * I *wneu-*
ſto ei hun fel y gallai. Yn awr ym-mhen *thur.*
nyd, efe a ddaeth atto ei hun, a chan gyfodi
ei draed, efe a ymdrechodd grippian i fyned
aith.

Gobeith. *Eithr a ddygaſant hwy oddiarno gym-*
int oll ar a feddai?

Criſ. Na ddo, ni anrheithiaſant hwy 'r * mann * *Sef y grâs*
'r oedd ei Dlyſau ef; felly efe a gadwodd *oedd yn ei*
rheini * o hyd; eithr mi a glywais ſod yn *galon ef.*
yng jawn ar y gwr dw hwn o herwydd ei * Fyth.
led; canys y Lladron a'i hyſpeiliaſant
holl arian traul gan mwyaf. Yr hyn a
ihangodd eu dwylo hwy (fel y dywedais i
blaen) oedd ei || dlyſſau ef; ac nid oedd || *Graſuſau.*
ychydig arian oedd gantho, ond prin ddig- 1 Pet. 4.
i iddwyn ef i ben ei daith; nage (oni cham 18.
ywedpwyd wrthyſi) ſe orfu iddo gardotta,
hela ei fywyd ar y ffordd bonno (canys ni
ai ſo werthu mo'i Dlyſſau) eithr er cardotta
wneuthur a allai, efe a aeth (fel y dywed-
ni,) a'i gylla yn wâg y rhan fwyaf o'r
dd oedd yn ôl i ben ei ſiwrnai.

Gob. *Ond rhyfedd yw, na ddygaſent hwy yſcri-*
ei ſiccrwydd oddiarno, trwy 'r hon yr oedd e, i
lei dderbyn i mewn ymmborth y Ddinas nefol.

Criſ. Mae hynny yn rhyfeddod; eithr ni
wſant hwy mo'r yſcrifen hynny; er na
llaſant mo honi, trwy un rhyw gyfrwyſtra
iddo Mr. *Ychydig-Fydd*; o herwydd nid
dgantho ef allu na * meder i guddio dim, * *Skil.*
ei fod mewn ſyndod a braw trwy eu dy-
lad hwy atto: Felly trwy raglunïaeth ddai-
s yr Arglwydd, yn fwy nâ thrwy ei ddy-
wch a'i ofal ef, y methaſant gael y peth
hwnnw. 2. *Tim.* 1. 14.

Gob.

Gob. *Eithr yr oedd yn gyſſur mawr iddo na gaſant ei Dlyſſau oddiarno?*

2 Pet. 1. 8, 9. *Criſ.* Fe allaſai hynny ſod yn gyſſur m iddo, pe buaſai 'n gwneuthur defnydd o h aw fel y dylaſai; eithr y rhai a adrodda wrthyſi yr yſtori yma, a ddywedaſant, wnaeth efe, ond ychydig ddefnydd o'r p yr holl ran arall o'r ſtordd; a hynny o h wydd y braw a gawſei ſo; pan y dyga ymaith ei Arian ef; Gwir ydyw, ſo angh odd yr hyn a'i cyſſurai ſo, y rhan fwyaf ſtordd oedd yn ôl o'i daith; ac heblaw hyn pan digwyddai ar un amſer iddo ei arg ac y byddei yn dechrau cael Cyſſur oddiwrt yna meddyliau newydd ynghylch ei golled ei Arian, a lyngcai pob math o ſyſyrdodau raill.

Y mae colledion bydol yn rhwyſtro dyn ryw brydiau, i ddo byn cyſſuron nefol, y rhai ſy 'n gwrddu oddiwrth râs Duw yn y galon.

Gob. *Och o dyuan gwr, nid oedd ſôdd nad y hynny yn driſtwch mawr iddo?*

Criſ. Mae hynny yn ddiammeu: oni bu yn driſtwch i nyni, pe gwnaethid a ni meg gwnaethpwyd ag efe, trwy ei yſpeilio glwyfo ſo hefyd) a hynny mewn lle dieithr yr oedd efe yntho? Rhyfeddod ydyw, na ſei ſo (druan Gwr) yn marw gan ofyd! a glywaiſ, ei fod ef yn dolefain ac yn cwyn yn alarus, y rhan fwyaf o'r ſtordd gwedi h ny; gan achwyn wrth bawb ac a'i gorddi ſaſant ef. ac wrth y ſawl yr oedd yntef y gorddiwes ar y ſtordd; gan achwyn (medd ymmha le yr yſpeiliwyd ef; a pha ſôdd phwy oedd y gwyr a wnaethant hynny pha beth a gollaſei; a'r môdd y clwyſwyd ac mai prin y dihangodd ef yn fyw.

Gob. *Eithr peth rhyfeddol ydyw, na pharo angen iddo ef werthu, neu wyſtlo rhai o'i Dlyſſau y gallai ſo ei † ddiangbenu ei hun yn ei daith.*

† Bod heb dlodi.

Criſ. Yr wyti 'n ſiarad megis un o'r yn ion: Canys am ba beth y gwyſtlai ſo ei ‖

‖ Raſuſau.

? Neu i bwy y gwerthai fo hwynt? Nid
ddid yn gwneuthur cyfrif yn y byd o'i Dly-
ef, yn yr holl wlâd honno, yn yr hon yr
eiliwyd ef ynthi, ac nid oedd arno ef eisiau
o'r fâth gymmorth, ar a oedd gan bobl y
d honno, iw † weini iddo. Heb law hynny, † *Gwasa-*
buasai ei Dlyssau ef yn eisiau wrth Borth y *naethu,*
inas nefol, fe'i cauasid ef allan o'r etifeddia- *rhoddi.*
oedd yno (a hynny a wyddai fo yn ddig-
da) a gwaeth a fuasai hynny iddo ef, nag
ddangosiad a chreulondeb Myrddiwn o lad-
:

Gob. *Pa ham yr wyt mor chwerw fy Mrawd?* Heb. 12.
werthodd Esau *ei enedigaeth fraint, a hynny am* 16.
laid o Gawl; a'r Enedigaeth honno oedd ei
ws pennaf ef; ac os gallai efe, pa ham na allai
hydig ffydd *wneuthur felly befyd?*

Cris. Gwîr yw, *Esau* a werthodd ei Enedig-
eth fraint; yr hyn beth y mae llawer o rai
aill yn ei wneuthur; a thrwy hynny, y
ient yn cau eu hunain allan, oddiwrth fedd-
nnu y fendith bennaf, megis y gwnaeth y
Scerbwyd hwnnw. Eithr y mae'n rhaid i † *Y gelain,*
wi wneuthur peth † rhagoriaeth rhwng *Esau y dryggdyn*
Ichydig-ffydd, ac hefyd rhwng eu Cyfiyrau † *Gwaha-*
wynt. Genedigaeth *Esau* oedd Gyscodawl, *niaeth.*
d Tlyssau *Ychydig ffydd* nid oeddent felly.
ol *Esaû* oedd ei Dduw, eithr nid felly yr oedd
ol *Ychydig-ffydd.* Eisiau *Esau* oedd yn ei ‖ fŷs ‖ *Chwant.*
ruriol, ond blŷs *Ychydig ffydd* nid ydoedd
lly. Heblaw hynny, nid oedd *Esau* 'n edrych
m ddim ond am gyflawni ei drachwantau;
nys *wele fi 'n myned i farw*, ebr fe, *a pha lês a* Gen. 25.
na'r Enedigaeth fraint hon i mi? Eithr *Ychydig-* 32.
ffydd a dybiodd mai rhan o'i etifeddiaeth ef
edd ei ffydd ef, er gwanned yr oedd hi; a
rwy y ffŷdd honno efe a gadwyd rhag y
th afradlondeb, ac a ddyscwyd i jawn briſio
i Dlyssau, yn lle ei gwerthu hwynt, megis y

gwerthodd

gwerthodd *Eſau* ei enedigaeth-fraint. Y
ydych yn darllen yn yr yſcrythur, fod
Eſau ſtydd yn y meſſur lleiaſ: Ac am hyn
nid yw'n rhyſedd, lle bo'r Cnawd yn unic
dwyn rhwyſc (megis y gwna yn y Dŷn hw
nw, lle na bo ſtŷdd iw wrthwynebu ef)
gwerth e ei Enedigaeth-fraint, a'i Enaid,
cwbl oll y ſydd gantho, a hynny hefyd l'r D
fol o Uffern; canys y mae'r cyfryw Ddy
Jer. 2. 24. on yn debyg ir Aſſyn wyllt, *yr hon wrth ei ha*
lyſſur nis gellir ei throi ymaith: Felly hwyrh
pan y bont wedi goſod eu brŷd ar gyflawni
¶ *Chwenny-chu.* trachwantau, a fynnant y pethau y maent ¶
eu blyſio, pa beth bynnag a goſtio iddy
Eithr Mr. *Ychydig ffydd* oedd o dymmer ar
yr oedd ei feddwl ef ar bethau nefol:
phethau yſprydol ac oddi uchod oedd ei gy
haliaeth ef. I ba bwrpas gan hynny y gwe
thai fo, yr hwn ydoedd o'r cyfryw dymme
ei Dlyſſau (pe buaſai yno un ai prynaſai h
ynt) i borthi eu drachwantau, a phethau gw
gion? A ddyru Gŵr geiniog i gael llanw
¶ *Celomen.* ſola â gwair? Neu a ellwch i beri i'r ¶ Du
¶ *Celain,* tur ymborthi ar ¶ furgyn, megis y gwna
gigfran? Ac er y dichon y rhai digrêd wyſti
neu werthu 'r hyn oll a feddont, er mwy
cyflawni eu trachwantau cnawdol, a'u hunn
hefyd yn lle Gwarthol; etto ni ddichon
¶ *Yr ffydd ſydd â jechydwriaeth yn ei canlyn bi.* rhai y ſydd ganthynt ffydd (ſef, ffydd ¶ jac
uſol) wneuthur felly, er nad yw eu ffydd o
ffydd wann jawn. A thymma dy gam-gyme
iad di fy Mrawd.

Gob. *'Rwyſi'n cydnabod hynny; etto eich gwai chwi yn troi arnaſ mor ſarrug, a fu ages a pher mi ddigio wrthych.*

' *Llwybrau nad ydys yn eu trammwy.* *Criſ.* Pa ham; ni wneuthym i ond dy g
ffelybu di i rai o'r adar gwyllion, y rhai
redant yma a thraw ar hyd 'llwybrau anh
gyrch, â'r plife ar eu pennau: Eithr gâd he

hynny fy mrawd; ac yſtyria y peth ſydd
aw gennym; ac ie ſydd pob perh o'r gor-
yngor i a myſi.

ob. *Rwi'n credu yn fy nghalon, nad oedd y tri*
ill bynny ond gwyr ¶ *llyſgrlen: Pe amgen, a*
ent hwy ymaith debygech i, ſel y gwnaethant,
glywed trwſt rhyw un dŷn yn dyfod yn unig
y ffordd ſawr? Pa ham na buaſai Ychydig-
yn cymmeryd gwell calon? Yr wyſi'n tybied
llaſai ſo ddal 'un tacc ag hwynthwy, ac *ildio*
aes iddynt pan y buoſent yn myned yn rhy
iddo.

¶ *Digalon.*

' *Un pwy-*
ad neu ym-
laddfa.

§ *Rhoddi'e*
fuddugoli-
aeth.

iſ. Clywais lawer megis chwithe yn eu
u hwy 'n llyſwr; eithr nid oes ond ychy-
ar a broſaſant y peth ſelly mewn awr o
edigaeth. Ac am ſod yn ſwy gwrol, nid
Ychydig-ffydd ſod a'r fath galon a hynny.
mi a debygwn wrthit tithe ſy Mrawd, pe
ſit i yn ei Le ei, ni fuaſit i gwell nag yntef;
s nid ydwyt ti ond tros 'un taro, ac
hynny ni wnai di ond ildio. Ac yn ddi-
nau, gan mae uchder dy ſeddwl ſy 'n peri
ſiarad yn y mŏdd yma, (am eu bod hwy
wr ym-mhell oddiwrthym) 'pe rhôn idd-
ymddangos i ti, megis y gwnaethant iddo
hwy a allent beri i ti newid dy ſeddyliau.
ithr yſtyria drachefn, mae lladron ar gy-
ydynt, yn gwaſanaethu Tywyſog y pwll
elod, yr hwn, o'r bŷdd rhaid, a ddaw
un iw cynnorthwyo hwynt, *ai lais ef ſydd*
buad Llew. 1 *Pet.* 5. 8. Mi a ſûm fy hun
y 'ſrwydr yma, ſel y bu Mr. *Ychydig-*
, a dychrynllyd jawn oedd y peth yn fy *ja-*
n i. Y tri dihirin yma a ruthraſant ar-
a minnau a ddechreuais, ſel *Criſtion* eu
hſefyll hwy; eithr ni wnaethant ond rho-
un alw; ai meiſtr a ddaeth ar droad
attynt: Yna (megis y mae 'r Ddihareb)
ociwn i fy Mywyd er Ceiniog: Ond ſel

' *Ychydig*
ymladd.

' *Pe dig-*
wyddai.

' *Ymladd-*

yr

yr oedd Duw yn mynni, yr oeddwn wedi ngwiſco âg Arfogaeth brofedig: Ac etto e môd wedi ſy arfogi felly, ſe ſn anhawdd j mi ymgadw ſy hun fel gwr: Ni ddichon Dŷn draethu pa fodd y mae arnom yn yr meſt honno, ond y ſawl a ſu yn y hun.

a *Sterom.* a *Ymladdfa.*

Gob. *Eithr hwy a ffoeſant, pan y tybiaſant Gwr a elwir Grâs mawr ar y ffordd.*

Criſ. Gwir yw, hwynt hwy a'i Meiſtr he a ffoeſant yn fynych, pan yr ymddangoſei G *Mawr*; ac nid rhyfedd; canys a Rhyfwr byr y Brenin yw efe: Eithr rwi'n tybi gwnewch chwi beth gwahaniaeth rhwng *dig ffydd* a Chawr y Brenin: Nid Cowr Brenin yw eu holl ddeiliaid ef; ae nis gall ychwaith, pan y profir hwynt, wneuthy ſâth waith hynod mewn Rhyfel, ac a ddic efe ei wneuthur. Ai gwiw coelio, y gall rhyw ſachgenyn bychan drin *Goliah* fel y g eth *Dafydd*? Neu fod nerth ŷch mewn Dry Y mae rhai yn Gryfion, a rha: 'n weiniaid mae rhai a llawer o ffydd ganthynt, ond oes ond ychydig gan rai eraill. Un o'r G niaid oedd y Gwr hwn; ac am hynny y thiodd efe ir clawdd.

b *Rhyfelwr grymmus.*

Gob. *Mi ddymunaſawn, pa buaſei Grâs-M yno, er eu mwyn hwy.*

Criſ. Pettaſai fo yno, gallaſai gael ei l waith; canys rhaid i mi ddywedyd hyn w ych i, er bod *Grâs-Mawr* yn dra-medru Arfau, i amddiffyn ei hunain; ac er gwn thur o honaw lawer; ac er y dichon efe wneuthur llawer yn erbyn y gelynion hyn, y cadwo efe hwynt wrth flaen ei gleddyf hynny, os dichon *Gwangalon*, *Gwangred*, ac *egrwydd* ddyfod i mewn atto, a chael ga arno, deugain i un oni thrippiant ei ſodiau A phan elo *Gwr* i lawr, pa berth a all efe w thur.

wy bynnag a edrycho 'n graff yn Wyneb
s. Mawr, fe a gaiff weled y fâth greithiau a
rriadau yno, y rhai a wiriant yr hyn y le-
ais i am dano. Ie mi a glywais unwaith
o ddywedyd) a hynny pan yr oedd ef yn y
ydyr, iddo ddywedyd meddafi) yr *wi'n ofni*,
ollaf i fy mywyd: Pa fodd y gwnaeth y
ihirwyr cyndyn yma, a'u cyfeillion i *Dda-* * *Drwg-*
ruddfan, galaru a rhuo? Ie, fe orfu i *ddynion.*
zekiah a *Heman* hefyd, er eu bod yn Gowri
eu dyddiau, ymdrechu 'n galed, pan y rhu-
odd y rhain arnynt? Ac er hynny i gyd,
y a gawfant eu trybaeddu 'n dda ganthynt.
dr a chwennychodd, ar amfer, brofi beth a
ai fo ei wneuthur: Ond er bod rhai yn dy-
edyd am dano, mai efe oedd Tywyfog yr
oftolion, etto 'r gwyr hyn ai triniafant ef
lly, fel y parafant iddo o'r diwedd ofni mor-
ynig wael.

Hebfaw hyn, y mae eu * Brenin hwy 'n bar- * *Beelze-*
wrth eu chwibanniad: Nid yw e un amfer *bub.*
lan o glyw iddynt; ac os ar ryw achlyfur
digwydda gael o honynt y gwaethaf (os
dd poffibl) efe a ddaw ei hun i mewn, iw
nnorthwyo hwynt: Ac am dano ef y gellir
wedyd, mewn rhan yr hyn a ddywedir am
Lefiathan; *Cleddyf yr hwn ai tarawo ni ddeil*; y Job. 41.
ayw-ffon, y biccell, na'r llurig; *efe a gyfrif hai-* 26.
n fel gwellt, a phrês fel pren pwdr, Ni phâr faith
do ffoi; *Cerrig tafl a droed iddo yn ofni. Piccellau*
gyfrifir fel foflyn, ac efe a chwardd wrth yfcwyd
wayawffon. Pa beth a all gwr wneuthur yn y
yflwr hwn? Gwîr yw, pettai gan wr Farch
b bob amfer, a medr a grymmufder i farch-
gaeth ef, fo 'n allai wneuthur pethau * nod- * *Hynod.*
dig: *Canys ei Wddf fydd wedi ei wifco a* * *Thar-* Job. 39.
n; *ni ddychryna ef fel ceiliog y rhedyn*: *Dychryn* 19.
dyw ardderchawgrwydd ei ffroen ef. Ei draed ef * *Tryfte.*
gloddiant yn y Dyffryn; *ac efe a ldwenycha yn ei*

gryfdwr; ac efe a â allan i gyfarfod Arfau; efe
* Ofn. a ddiyfyra * arfwyd; ac ni ddychryn fo; ac
ddychwel yn ei ôl rhag y Cleddyf. Y cawell faeth
a dryftia yn ei erbyn ef; y ddifclair waywffon
Darian. Efe a lwngc y Ddaiar gan greulondeb
chynddaredd; ac ni chrêd e mai llais yr Udcorn y
Efe a ddywed ym-mhlith yr Udcryn, ha, ha, ac
arogla ryfel o bell, * Twrf Tywyfogion a'r bloedd
* Swn. Ond am y fâth wyr traed a thi a minne, na fydd
i ni byth ddymuno cyfarfod â Gelyn, nac ymffroft
(fel pe gallem ni wneuthur yn well) pan glywem
eraill gael eu maeddu; nac ymfalchio wrth fedd
am ein gwroldeb ein hunain; canys y cyfryw
yn fynychaf a orchfygir pan brofir hwynt. Y mae
Apoftol Pedr yn enfampl yn y matter yma, a
yr hwn y crybwyllais i o'r blaen; efe a * Iwa
* A arferai rau, ie, a pha beth nis gwnai? Efe a wn
eiriau uchel. (megis yr oedd ei galon dwyllodrus yn ei a
nog efi ddywedyd) fwy nâ neb, ac a faf
gyda'i feiftr pan y gadawai pawb ef: Eit
pwy a gafodd y fath ffwyl, a phwy a orc
fygwyd gan y dihirwyr hyn, fel y gorchfy
wyd ef?

Nyni a ddylaem gan hynny gyflawni d
ddyledfwydd, pan y clywom wneuthur y ta
anrheithiadau ar ffordd fawr y Brenhin.
Gyntaf, arfogi ein hunain, pan yr elom all
ynghylch ein gorchwylion; a bôd yn ffwr gy
meryd ein Tarian gydâ ni; canys dymma 'r acho
(fef, am ei fod heb y Darian hon) pa ham
merhôdd yr hwn a ofododd mor gefnog a
Leviathan, ei orchfygu ef; canys mewn gwi
ionedd, os bŷdd honno 'n eifiau, nis otna
mo honom ni. Am hynny y dywedodd yr hw
oedd fedrus, *Uwch law pob dim, cymmerwch da
ian y ffydd, âr hwn y gellwch ddiffoddi holl Biceller
tanllyd y fall*, Eph. 6. 16.

Da fyddai, i ni hefyd allw ar y * Bren
* Sef, Crift.

gynnorthwy; ie, ar iddo ddyfod ei hun
da ni: Canys dyna'r peth a wnaeth i *Ddu-*
d orfoleddu, pan yr oedd efe yn Nyſtryn
ſcod Angau; a gwell oedd gan *Foeſen* farw
y fann lle 'r oedd y'n ſefyll, na myned
mmaint ac un cam heb ei *Ddduw* gydag ef.
ty mrawd! Os efe a â gyda ni; pa raid i
ofni rhag * Myrddiwn o rai a ymoſodant * *Dengmil:*
ein herbyn; Ond hebddo ef, y cynnorthy-
r beilchion a grynant, ac y ſyrthiant. *Pſal.*
. 4. *Exod.* 33. 15. *Pſal.* 27. 1, 2, 3. *Job.* 9. 13.
O'm rhan i, myfi a fum yn y frwydr hon cyn
n; ac er diangc o honof yn fyw (trwy
aioni a gallu yr Hollalluog) etto, nid ocs
hos gennif le i ymſtroſtio am fyng-wroldeb.
fydd llawen gennif, os ni chyfarfyddaf yn
hyn, a'r fath ymdriniaeth; fy mod yn tyb-
nad aethom ni etto tu hwnt i bob enbyd-
ydd. Pa wedd bynnag, gan na ddarfu ir
ew na'r *Arth* mo'm difa hyd yn hyn, yr wyf
gobeithio hefyd, y gwared Duw ni, oddi-
th y Philiſtiad di-enwaededig neſſaf. Yna
canodd *Criſtion* fel hyn.

Ychydig-ſydd, * *ble buoſt di*; * *Ym mha*
Le:
A. yngbwmpeini lladron?
*Ai ſelly gwnaeth * yr enwir blâ,* * *Y drygi-*
onus corn-
A'th bocceda yſpeiliaſon? *wydllyd.*
Cais gan hynny ychwaneg ſydd, *Tyrfaoedd,*
Os mynni * Dorfydd orfod; *llaweroedd.*
Fel hyn dros ddengmîl yr âi di,
Onid e mae tri yn ormod.

Felly hwy a aethant ym-mlaen, ac *Anwybod-*
th ai canlynodd: Hyd oni ddaethant lle yr
edd ffordd arall yn dyfod iw ffordd hwynt;
hon a ymddangoſai mor uniawn, a'r ffordd
edd ganthynt hwy i fyned rhyd-ddi: Ac ni
yddent hwy yma, p'un or ddwy a gymmer-
t; canys yr oedd pob un yn union o'i blaen
yht; ac am hynny, hwy a ſafaſant yma dro i

yſtyried: Ac fel yr oeddent yn myſyrio y
ghylch y ffordd; Wele Wr o wynebpryd
ddû yn dyfod attynt wedi ei ddilladu â gw
wen jawn, ac yn gofyn iddynt, pa ham yr oe
ynt yn ſefyll yno? Hwythau a'i hattebaſ
ef, eu bod yn myned tua'r Ddinas nefol, o
nis gwyddent pa un o'r ddwy ffordd a gymm
ent. Dilynwch fi eb'r Gwr, canys yno yr
wyf innau 'n myned. Felly hwy ai canly
ſant ef, ar hyd y ffordd newydd, yr hon oe
yn arwain ir brif-ffordd: A'r ffordd ymma b
yn ychydig a drôodd, ac a'u h
weiniodd hwynt, oddiwrth y Ddinas; yr h
yr oeddent yn chwennychu myned iddi; h
onid oeddent mewn ychydig amſer, wedi t
eu hwynebau oddiwrthi; er hynny hwy ai c
lynaſant ef. Eithr ym mhen ennyd, fo ai
wyſodd hwy i rwyd yn ddiarwybod iddynt;
yr hon y maglwyd hwy eill dau, mal na w
ddent pa beth a wnaent: *Ac ar hynny, y g
wen a ſyrthiodd oddi am Geſn y Gwr dû*; Yna
gwybuant ym mha le yr oeddynt; ac yno
buont ryw dalm o amſer yn cwyno, ac yn oe
eneidio, canys yr oeddent yn methu dyfod al
o'r rhwyd.

Criſ. *Yna ebr* Criſtion *wrth ei gydymaith*;
*awr yr wyf yn gweled fy nghamſynnied. Oni
chodd y Bugeiliaid i ni ochelyd y Gwenhieithwr?
mae gennym brofiad yr awrhon, mai gwir a d*
Dihar. 29. 5. *wedodd y Gwr doeth ſef, y Dŷn a ddywedo wenia
wrth ei Gymmydog, ſydd yn tannu rhwyd iw draed*

Gob. Hwy a roddaſant i ni hefyd yſcrif
o gyfarwyddiad am y ffordd, fel y gallem
chadw hi yn ſiccrach: Eithr ſe ddarfu i
* *Gollwng dros gôf.* * ebergofi ddarllen yn honno hefyd, ac
ymgadwaſom rhag llwybrau yr yſpeiliudd.
hyn yr oedd *Dafydd* yn ddoethach nâ ni; can
Pſal. 17. 4. ebr efe, *Tu ag at am weithredoedd Dynion, w
eiriau dy wefuſau yr ymgedwais rhag llwybrau*
yſpeiliu

ſpeiludd. Fe hyn y buant yn cwyno ac yn ymo-
dio, am eu bod mewn cyflwr truenus yn y
hwyd. O'r diwedd, hwy a ganfuant wr, mewn
wiſc ddiſclair, yn dyfod tu ag attynt, a * fflan- * *Chwip.*
ell o Gyrd mân yn ei law; ac wedi iddo ddy-
od attynt, ſe ofynnodd iddynt, o ba le yr oedd-
nt yn dyfod? A pha beth oeddynt yn ei
wneuthur yno? Hwythau a ddywedaſant, mai
ererinion tlodion oeddynt, yn myned tua *Sion*,
ithr wedi eu hudo allan o'u ffordd gan wr dû,
edi ei ddilladu mewn gwiſc wen; yr hwn
ebr hwy) a archodd i ni ei ganlyn ef; canys
r oedd yntef (meddai ſo) yn myned tuag
no hefyd. Yna ebr hwn oedd a'r chwip yn ei
aw, *Gwenhieithiwr*, ydyw ſo, a gau *Apoſtol*, *yr* Dihar. 29.
wn a ymrithiodd i rith Angel goleuni. Felly efe 5.
dorrodd y Rhwyd, ac a'u gollyngodd hwynt Dan. 11.
llan. Yna ebr ſe wrthynt hwy, canlynwch fi, 32.
el y goſodwyf chwi ar eich ffordd drachefn; 2 Cor. 11.
elly efe ai tywyſodd yn eu hôl i'r ffordd, yr 13. 14.
on a adawſent hwy i ganlyn y *gwenhieithiwr*.
Yna efe a ofynnodd iddynt, ym mha Le y llet-
euaſoch neithiwr? Hwythau a attebaſant, gydâ
Bugeiliaid ar y mynyddoedd hyfryd. Gofyn-
odd iddynt ym-mhellach, oni chawſoch gan
Bugeiliaid *yſcrifen o hyſpyſrwydd am y ffordd*?
Hwythau a attebaſant, cawſom: Eithr ebr
ſe, pan yr oeddech yn ammheuo ynghylch
ffordd; a odrychaſoch chwi yn yr yſcrifen
nonno i gael cyfarwyddiad am dani? Na ddo
ebr hwythau. Pa ham nas gwnaethoch felly
ebr yntef? Ni a anghofiaſom wneuthur hyn-
ny ebr *Pererinion*. Yna y gofynnodd efe idd-
ynt ym-mhellach; oni rybuddiodd y Bugeili-
aid chwi i ochelyd y *Gwenhieithiwr*? Do ebr
hwn: Eithr nid allem ni dybied, *mai'r Gwr*
Taſod ber ymma ydoedd efe. *Rhuf.* 16. 18.

Yna yn fy Mreuddwyd, mi a glywn yr un
diſclair yn gorchymyn iddynt *orwedd i lawr*; yr

hyn pan y gwnaethant, efe ai curodd hwy'n doſt; i beri iddynt gofio yn well y ſfordd ddâi yn yr hon y dylaſent rodio ynthi; ac wrth eu ſflangellu hwynt, efe a ddywedodd; *yr wyſf yn argyoeddi, ac yn cerydduy ſawl yr wyſ yn eu caru. Am hynny bydded Zêl gennit, ac edifarhâ.* Ac wedi iddo wneuthur felly, efe a archodd iddynt fyned iw ffordd; ac i fod yn fwy gofalus i ddal ſulw rhagllaw, ar *Hyſſorddiadau* eraill y *Bugeiliaid. Deut.* 25. 2. 2 *Chron.* 6. 26, 27. *Dat.* 3. 19. Felly hwy a ddiolchaſant iddo am ei holl garedigrwydd, ac a aethant yn araf, ar hyd y ffordd union, dan ganu.

Y ſawl ſy 'n rhodio llwybrau'r Sainct;
Edrychwch ſaint yw'r archoll,
§ *Mwynion.* *A gafodd Pererinion* § *gwar;*
Am ſyned ar gyſyrgoll.
Mewn rhwydau, maglau myglyd maeth
Eu dal yn gaeth a wnaethpwyd;
Am eu gwaith hwy 'n gwrthod gwîr,
Gynghorion diſyr, doſwyd,
Gwir ydyw, iw gwaredydd pûr;
Eu dwyn o'u cûr a'u cyſtydd:
§ *Anneddwydd.* *Ond derbyniaſant flangell* § *drwch:*
Am hyn cymmerwch rybydd.

Yn awr ym-mhen ennyd, hwy a ganfuant (o hirbell) un yn dyfod yn araf wrtho ei hun, ar hyd y ffordd fawr, iw cyfarfod hwynt. Yna ebr *Criſtion* wrth ei gydymaith, Dacew wr, i'n geſn tuâ *Sion*, ac y mae fo 'n dyfod i'n cyfarfod ni.

Gob. Mi a'i gwelaf ef yn dyfod; Edrychwn attom ein hunain yn awr, rhag iddo yntef fod yn Wenheithiwr hefyd: Felly efe a ddaeth nes-nes; ac o'r diwedd a ddaeth i fynu attynt (a'i enw ef oedd § *Athyſt*) ac efe a ofynnodd iddynt, i ba le yr oeddent yn myned?

§ *Dyn nad yw'n credu fod Duw.*

Criſ. Yr ydym ni 'n myned ebr hwythau, i Fynydd *Sion*. Yna y chwarddodd *Athyſt* yn grôch jawn.

Criſ.

Criſ. *Paham yr ydych yn chwerthin ebr* Criſtion ?

Athyſt. Yr ydywyſ yn chwerthin i weled eich anwybodaeth, ac am i chwi gymmeryd cyn ſlined ſiwrnai; Pan nad ydych chwi debyg, i gael dim ond eich poen, yn lle'ch ‡ llafur. ‡ *Trafel.*

Criſ. *Paham Ddŷn ? Ai tybied yr wyti na dderbynir mo honom ir Ddinas nefol :*

Athyſt: Eich derbyn ! Nid oes mor cyfryw lê ac yr ydych chwi'n breuddwydio am dano yn yr holl fyd yma;

Criſ *Eithr y mae ef yn y bŷd a ddaw:*

Athyſt. Pan yſ oeddwn i gartref yn fy ngwlâd fy hun; Mi a glywais rai yn ſiarad megis yr ydych chwi yr awron, am y cyfryw Ddinas, ac wrth glywed hynny; mi a ymdewais i'm Gwlâd; ac a fum yn ymofyn am y *Ddinas* hon, ys ugain mlynedd; eithr ni bum i ddim cymhennach; ac ni welais i fwy o honi nâ'r dydd cyntaf yr aethum allan. Preg. 10. 3.

Criſ. *Nyni a glywſom, ac yr ŷm ni'n credu fod y cyfryw le iw gael.*

Ath. Oni buaſai i minne gredu hynny, pan yr oeddwn gartref; ni ddaethwn i cyn belled a hyn, i ymofyn am dani : Eithr gan na chefais i'r fath le (ac etto myfi a'i cawſwn, pettaiſai iw chael; canys mi a aethym i ymofyn am y Ddinas hon ym-mhellach nâ chwi) yr wyſi'n myned yn ôl drachefn, ac mi a ymdrechaf i ‡ adfywio fy hun, â'r pethau a fwriais i ymmaith y pryd hynny, mewn Gobaith i fwynhau y pethau, yr ydwyf yn i weled yn awr nad ydynt iw cael. ‡ *Gomfforddi, ffreſhâu.*

Criſ. Yna ebr Criſtion wrth ei gydymaith Gobeithiol; a'i gwir yw'r hyn a ddywaid y Gwr yma ?

Gob. || Gwiliwch, un o'r gwenhieithwyr ydyw ſo, coſiwch beth a goſtiodd i ni eiſus, am wrando ar y fâth gymdeithion a'r rhain. Pa || *Gochelwch.*

beth! Nid oes mor fâth le a Mynydd Sion
Oni welsom ni Byrth y Ddinas, oddiar benna
y mynyddoedd hyfryd? Ac hefyd, onid ydy
ni'n awr i fyw wrth ffŷdd, ac nid wrth olwg
2 Cor. 5: Awn rhagom, ebr *Gobeithiol*, rhag i'r Gwr â
7. chwip yn gorddiwes ni drachefn.

Chwychwi a ddylasech ddyscu'r wers ym
Dihar. 19. im fi, yr hon a ddyscafi yrwan i chwi. Fy Mâb
27. paid a gwrando yr addysc, a bair i ti gyfeili
Heb. 10. orni oddiwrth eiriau gwybodaeth. Fy Mraw
39. (meddaf) paid a gwrando arno ef, a chredwr
i gadwedigaeth yr Enaid.

Crif. Fy Mrawd, ni ofynnais i mo'r Cwesti
wn yma i ti, o herwydd fy môd yn amme
dim o'r gwirionedd, yr hyn yr ŷm ni yn e
gredu, ond i'th brofi di; ac i gael gwele
firwyth honestrwydd dy galon. Ac am y gw
yma, myfi a wn ei fod ef gwedi ei ddallu ga
Dduw 'r bŷd hwn: Awn rhagom, gan wybo
1 Joan: 2. ein bôd yn credu 'r gwirionedd, yn yr hwn ni
21: oes gelwydd:

Gob. Yr wyf yn gorfoleddu yn awr, mewn
gobaith i feddiannu gogoniant Duw: Felly
hwy a droesant eu cefnau ar y gwr; ac yntef
aeth iw flordd dan chwerthin.

Yna y gwelwn y Pererinion yn myned yn eu
blaen, hyd oni ddaethant i ryw wlâd, lle yr oedd
yr awel yn naturiol yn peri i ddynion gysgu; (yn
enwedig os Dieithriaid fyddent:) Ac yma y
dechreuodd *Gobeithiol* fod yn farwedd jawn, ac
yn drwmluog gan gysgu; am hynny ebr fe
wrth *Crifiion*, yr wyfi'n awr mor gysglyd, fel
mai prin yr ydwyf yn gallu cadw fy llygaid
yn agored: Gorweddwn yma a chymmerwn
hûn.

Crif. Na wnawn (*ebr fe*) mewn môdd yn y
bŷd, rha[illegible]wedi cyscu na ddeffrôm mwyach.

Go[illegible]a ham fy Mrawd, melys yw hûn y
[illegible]weithiwr, fe allai yr adfywid ni, os cysgwn
yn ydigyn.

Crif.

Criſ. Onid ydych chwi 'n cofio i un o'r Bugeiliaid erchi i ni ochelyd rhag y tîr y reibiyd? Ei feddwl ef, wrth ddywedyd felly yddedd, am i ni ochelyd Cyſgu; am hynny na byſcwn fel rhai eraill, eithr gwiliwn a byddwn ſobr. 1 *Theſ.* 5. 6.

Gob. Yr wyf yn cydnabod fy môd i ar fai; phettaiſwn yma yn unig, buaſwn debyg i gyrru hyd Angau. Mi a welaf mai gwîr a ddywedodd y gwr doeth; *gwell yw dau nag un.* Truanedd mawr y fu dy gyfeillach di i myſi hyd yn hyn; *a thi a dderbynni wobr am dy lafur.* Preg. 4. 9.

Criſ. Yna ebr *Criſtion*, gadewch i ni ymddiddan ynghylch rhyw beth buddiol, fel y bo i ni trwy hynny gadw ein hunain yn effro.

Gob. O ewyllys fy nghalon ebr llall.

Criſ. *Pa le y dechreuwn.*

Gob. Dechreuwn os gwelwch fod yn dda, *ynghylch y môdd y dechreuodd Duw* * *ddelio â nyni*: *Eithr ebr* Criſtion, *mi a ganaſ i chwi 'n gyntaf y grâs ynom ni, gân hon.*

* *Weithio*

Pan fyddo 'r duwiol werin,
A chwſc iw tryblio 'n dra-blin;
Gwrandawent yr ymddiddan clau,
Sydd rhwng y ddau Bererin:
A dyſcent gymryd cyffro,
Ai cadw ei hun yn effro,
Rhag cael arnynt ormod gwall,
A bod i'r fall eu twyllo.
Am hyn, i'r Sawl ſy berffaeth,
Cwmpeini 'r Saint ſydd odiaeth;
I gadw eu llygaid rhag cau ynghŷd,
Er gwaetha 'r yſpryd diſtaeth.

Criſ. Yna *Criſtion* a ddechreuodd, ac a ddywedodd, myſi a ofynnaf i chwi un cweſtiwn: Pa fodd y daethoch i ar y cyntaf, i feddwl am y pethau, yr ydych chwi yn awr yn eu gwneuthur?

Gob.

Gob. A'i meddwl yr ydych, pa ſôdd y d
thym i ar y cyntaf, i ymofyn am jechydw
aeth fy Enaid.

Criſ. *Ie, hynny yw fy meddwl i.*

Gob. Myfi a fûm dalm o amſer yn cymmer
hyfrydwch, yn y pethau a welid, ac a werth
yn ein *ffair* ni; pethau 'rwyf yn credu yr a
hon (pe buaſwn yn eu canlyn yn waſtadol)
fuaſent yn fy arwain i, i golledigaeth a de
ryw.

Criſ. *Pa bethau oeddent hwy?*

Gob. Holl dryſſorau a chyfoeth y Byd.
hefyd mi a gymmerais hyfrydwch maw
* *Mewn gormodd ſwytta ac yfed.* * mewn Cyfoddach, Meddwdod, Tyngu, Rh
gu (gan offrwm fy enaid ir Diawl) dywed
Celwydd, Aflendid, Torri 'r Sabbath; a phe
nis gwnawn i, er goſod o honof fy enaid, mew
ſtat o ddamnedigaeth trwy hynny? Eithr de
llais o'r diwedd, wrth wrando ac yſtyried ge
riau Duw, y rhai a glywais i allan o'ch gen
chwi, ac hefyd o enau *Ffyddlon* fendigedig, (
hwn a ddioddefodd farwolaeth yn *ffair Gwagu*
Rhuf. 6: 21. am ei ſtydd ai ſûchedd dduwiol,) ſef, ma
diwedd y pethau hyn yw marwolaeth; Ac ma
Eph. 5: 6. oblegid y pethau hyn, y mae digofaint Du
yn dyfod ar blant yr anufydd-dod:

Criſ. *A ymroeſoch i yn ddioed, i dderbyn yr arg
oeddiad honno?*

Gob. Na ddo; nid oeddwn yn ewyllyſgar y
* *Didaring.* * ddiattreg, i adnabod y gwenwyn a'r drwg
ſydd mewn pechod, na'r ddamnedigaeth
fydd yn ei ddilyn ef; eithr pan y deehreuod
fy nghalon grynu dan y gair; mi a ewyllyſi
wn gau fy llygaid yn erbyn goleuni 'r gair.

Criſ. *Eithr pa beth oedd yr achos, pa ham yr ym
ddygaſoch fel hyn, tan weithrediadau cyntaf yr yſpryd
glân ynoch chwi?*

Gob. Yr achoſion oeddynt, *yn gyntaf*, am na
gwyddwn i, mai gwaith yſpryd Duw oedd yr
argyoedd

gyoeddiadau yma: Ac ni wybûm i erioed o'r
aen; mai trwy ddeffroad am bechod, yr
dd Duw yn dechreu gweithio troedigaeth
chadur. *Yn ail*, yr oedd pechod yn felys etto
n cnawd; ac yr oedd yn anodd gennif yma-
l âg ef. *Yn drydydd*, ni wyddwn i, pa fodd yr
nadawn a'm hên Gyfeillion, gan mor ddym-
ol yr oedd eu cwmpeini, eu hymadroddion,
u gweithredoedd gennif. *Yn bedwerydd* yr
dd yr * orian hynny, yn y rhai yr argyhoe- * *Awrau.*
dit fi am fy mhechod, mor gythryblus, ac
or ddychrynllyd im mi, fel na allwn gym-
aint a meddwl am danynt, heb * arfwyd yn * *Ofn.*
nghalon.

Crif. *Mae 'n debygol wrth hynny, eich bod wei-
io, yn cael esmwythdra, oddiwrth y trwbwl yr
dd yr argyoeddiadau yma yn ei weithio ynoch.*

Gob. Oeddwn yn ddiau, eithr bwy a ddeuent
côf dracheſn; ac yna y byddwn cynddrwg,
yn waeth fy nghyflwr, nag erioed or blaen.

Crif. *Pa ham, beth oedd yn peri i chwi atgof
h pechodau dracheſn?*

Gob. Llawer o bethau; megis, pan y cyfar-
yddwn â gwr duwiol yn y ffordd: yr olwg
no ef (yr hwn oedd wedi troi oddiwrth ei
echodau) oedd yn fy argyoeddi i, yr hwn ni
hroeſwn etto oddiwrthynt. Ac yn neſſaf, pan
clywn neb yn darllain y Bibl: Neu pan y
lywn fod rhai o'm cymmydogion yn gleifion;
eu bod clôch yn canu, amfod rhyw un wedi
narw: Ac hefyd pan y byddwn claf fy hun-
n, ac y meddyliwn, y deuai 'r amſer, yn yr
wn y gorfyddai arnaſi farw megis eraill: Ac
n * bendifaddeu, pan y clywn i am Angeu * *Enwedig*
iſyfed, a ddigwyddodd i rai o'm cymmydog-
on; ond * tu hwnt i ddim, pan y meddyli- * *Yn bennaf*
wn, y gorfyddai arnaf fy hun ddyfod ir Farn *dim.*
r fyrder.

Crif. *Eithr a allech i un amſer, ſwrw ymaith*

Euogrwydd

Euogrwydd pechod yn hawdd, pan y cymmerâi a[rn] arnoch, trwy un o'r pethau hyn?

Gob. Na allwn; canys y pryd hynny, hwy wascent yn drymmach ar fy nghydwybod. A yna, os meddyliwn am droi yn ôl at fy mhe chodau (er fod gennif fwriad i ymadel a hwynt) fe fyddai hynny boen dau-ddyblig im fi

Cris. *A pha fodd y gwnaech y pryd hynny?*

Gob. Mi a feddyliais, fod yn rhaid i m wellhau fy muchedd; onid e ebr fi, y mae' ficcr gennif y byddaf damnedig.

* *Ymdrechu.*

Cris. *Ac a ddarfu i chwi* * *ymegnio i wellhâu ei buchedd?*

Gob. Do, gan droi nid yn unig oddiwrth f mhechodau; ond hefyd, oddiwrth bob ewm peini annuwiol a drygionus: Ac mi a ymro ddais i gyflawni dyledswyddau crefyddol; megi gweddio, darllain, galaru am fy mhechodau dywedyd y Gwîr wrth fy nghymydogion, & dymma'r pethau y wneuthum, a llawer er aill, gormod i hadrodd yn y mann yma.

Cris. *A oeddych chwi 'n tybied, eith bod weithia mewn cyflwr daionus?*

* *Ar fy nbraws.*

Gob. Oeddwn dros ennyd; eithr o'r diwedd daeth gofyd ar * fy ngwartha bendramwng drachefn; a hynny wedi i mi wellhâu f muchedd.

Cris. *Pa fodd y digwyddodd hynny, gan eich bod y awr wedi adnewyddu eich buchedd.*

Gob. Yr oedd amryw o bethau yn perir i gofyd hwnnw ddyfod arnaf drachefn; yn en wedig y cyfryw ymadroddion a'r rhain; *Ein*

Esay. 64. 6. *boll gyfiawnderau ydynt megis brattiau budron: Ni*

Rhuf. 3. 20. *chyfiawnheir un cnawd trwy weithredoedd y deddf*

Luc. 17: 10. *Wedi i chwi wneuthur y cwbl oll, ac y orchymmyn nwyd i chwi, dywedwch, Gweision anfuddiol, ydym,* ynghyd a llawer mwy o'r cyfryw ymadrodd ion. Ac oddiwrth hynny, yr oeddwn yn ym resymmu ynof fy hun fel hyn: *Os ydyw fy boll*

gyfiawn-

yfiawnderau i fel brattiau budron, os ni chyfiawn-heir un cnawd trwy weithredoedd y Ddeddf; ac os nadydym ond gweiſion anfuddiol wedi i ni wneuthur y cwbl oll, ac a orchymynnwyd; yna ffolineb mawr ŵ ceiſio'r Neſoedd trwy weithredoedd y Ddeddf.

Mi a feddyliais hefyd ymmhellach fel hyn: Os â gwr mewn Dyled i ſioppwr gant o bunnau; a thalu am yr hyn ôll a elo ganddo o'r ſiop yn ôl hynny; etto er hynny i gyd, os bŷdd ei hên ddyled yn aros ar y Llyfr yn waſtadol, heb ei groeſi, fe ddichon y ſioppwr gwyno arno am ei hên ddyled, ai fwrw yngharchar hyd oni thalo ef y ddyled hynny.

Criſ. *Wele, pa ddeſnydd a wnaethoch o'r pethau hyn?*

Gob. Mi feddyliais ynof fy hun fel hyn; myfi, trwy fy mhechodau, a redais ar yſcôr ym mhell yn Llyfr Duw; ac nad oedd fy ngwellhâd prefennol yn talu mo'r Dyled hwnnw: Ac am hynny y Dylwn i feddwl yn waſtadol (dan fy holl gyfnewidiadau) pa fodd y rhyddheid fi, oddiwrth y ddamnedigaeth, oedd ddyledus im fi am fy nhroſſeddiadau o'r blaen.

Criſ. *Deſnydd da ydoedd hynny, ardôlwyn ewch rhagoch.*

Gob. Peth arall am blinodd, er pan ddechreuais yn hwyr wellhâu fy muchedd ydoedd hyn: Sef, pan edrychwyf yn fanol ar y pethau goreu yr ydwyf yn eu gwneuthur yr-wan; yr wyf yn canfod pechod yn waſtadol (ie pechodau newydd) ynghymyſg â'm gweithredoedd goreu; hyd onid ydwyf yn hyrwym yn awr i farnu (er fy holl Feddyliau anghall a balch, am danaf fy hun a'm Dyledſwyddau o'r blaen) ddarfod i mi droſſeddu digon, wrth geiſio cyflawni un dyledſwydd, i beri 'm danfon i Uffern, ped fuaſai fy muchedd i ddifeius.

Criſ. *A pha beth gwedyn a wnaethoch?*

Gob. Nis gwyddwn pa beth a wnawn, hyd oni

oni adroddais fy meddwl wrth Ffyddlon; can ys yr oeddem ni yn gydnabyddus jawn ai gil ydd. Ac efe a ddywedodd wrthif; oddieith i mi gael Cyfiawnder un na phechafai erioed nas gallai na'r eiddof fy hun, na chyfiawnder au 'r holl fyd mo 'm hachub.

Crif. *A oeddech i 'n tybied ei fod e'n dywedyd gwir?*

Gob. Ped fuafai 'n dywedyd felly wrthif, pan yr oeddwn yn ymhyfrydu, ac yn ymfodloni yn gwellhâad fy muchedd; mi a'i galwafwn e

* *Ei waith.* yn ynfyd am ei * drafel; eithr yn awr, gan fy môd yn gweled fy ngwendid fy hun, a'r pechodau, fy 'n glynu wrth fy nyledfwyddau gorau, fe orfydd i mi fod o'r un meddwl ac ynte.

Crif. *Eithr a oeddech i yn tybied (pan y dywedodd efe gyntaf hynny wrthych) fod y fath wr ia*

* *Eone* *gael; am yr hwn y gellid dywedyd yn * hyf, na wnaeth e Bechod erioed?*

Gob. Y mae 'n rhaid i mi gyfaddef, fod yn go-ryfedd genni f glywed y geiriau hyn ar y cyntaf; eithr yn ôl ymddiddan ag ef yn-mhellach, a chael o honof ychydig anghwaneg o'i gyfeillach, fo a roddes i mi gyfiawn fodlonrwydd am y peth:

Crif. *A ofynnafoch i iddo ef pwy ydoedd y gwr hwn; a pha fodd y caech i eich cyfiawnhau trwyddo ef?*

Heb. 10. Rhuf: 4. Col. 1. 2 Pet: 1.

Gob. Do, ac efe a ddywedodd, mai 'r *Arglwydd Jefu* ydoedd; yr hwn, fy 'n eiftedd ar ddeheulaw y Goruchaf: Ac fel hyn, eb efe, y cyfiawnheir chwi trwyddo ef; fef trwy ymddiried yn yr hyn a wnaeth ef yn nyddiau ei gnawdoliaeth, a'r hyn a ddioddefodd pan fu ynghrôg ar bren. Mi a ofynnais iddo ymmhellach, pa fodd y gallai cyfiawnder y gwr hwn * fod yn effeithiawl, i gyfiawnhau un arall ger bron Duw? ac fe a ddywedodd, mai Duw hollalluog ydoedd efe; ac iddo wneuthur yr hyn a wnaeth,

* *Fod d'r fath rym a thinwedd ynthoi*

marw hefyd, nid trofto ei hun, ond trofoſi ; y cyfrifed ei ufydd-dod ef, a'i haeddedigthau i myfi, os credwn i yntho.

Criſ. *A pha beth a ſwnaethoch* * *gwedyn* ? * *Wedi hynny.*

Gob. Eithr myfi a wrth-ddywedais nas gallwn i gredu fod Criſt yn cwyllyſgar i'm achub.

Criſ. *Pa beth a ddywedodd Fyddlon am hynny* ?

Gob Efe a archodd i mi fyned atto, a * phrofi, pa un a wnai ef, am hachub i ai peidio. Ina minne ai hattebais, mai rhyfyg ydoedd ynny. Yntef a ddywedodd nage ; canys fe'th wahoddwyd ddyfod atto. Yna fe a roddodd i mi lyfr o * argraphiad *Jeſu* ei hun ; i'm hannog ddyfod atto yn † hyfach. Ac efe a ddywedodd am *Llyfr* hwnnw fod pob jot a thitl o honno ef, yn fwy parhaus a ſafadwy nâ 'r Neſoedd 'r Ddaiar, *Mat.* 24. 35. Yna mi a ofynnais iddo, pa beth wnawn pan ddelwn atto? Yntef a ddywedodd wrthyf, fod yn rhâid i mi ymbil (ar fy nglinau, â'm holl Galon, ac am holl Enaid) ar y Tâd, am ei ddatcuddio ef i mi. Wedi hynny mi a ofynnais iddo ym-mhellach ; ymmha Le y gallwn i gael cyfarfod ag ef? Ac yntef a'm hattebodd ; Dôs, a thi a gai ei gyfarfod ef, ar horſeddfa o drugaredd ; lle y mae 'n eiſtedd trwy 'r holl fwyddyn, i roddi gollyngdod a maddeuant i'r ſawl a ddeunant atto. Minne a ddywedais nas gwyddwn i pa beth i ddywedyd wrtho, pan y delwn atto. Yna eb efe dywed wrtho i'r pwrpas hyn. *Duw bŷdd drugarog wrthif Bechadur ; o phâr i mi adnabod Jeſu Griſt*, a chredu yntho ; Canys mi a welaf, pettaiſai ei Gyfiawnder ef heb fod, ac oni bŷdd gennif inne ffydd i gredu y cyfiawnheir fi, trwy ei gyfiawnder ef, ddarfod am danaf yn dragywydd : Arglwydd mi a glywais dy fod di yn Dduw trugarog, ac i ti ordeinio dy Fâb Jeſu Griſt i fod yn Jachawdwr y Bŷd : ac

Mat. 11. 28.

† *Eonatb.*

Pſal. 95. 6. Jer. 29. 13.

Exod. 25. 22.

ac ym-mhellach, dy fod di yn ewyllysgar
roddi ef, i fod yn Achubwr, i'r fath Bechad
ur truan ac ydwyfi (ac yn wir yr wyfi yn Be
chadur mawr) Cymmer gan hynny Arglwyd
yr odfa hon, a gogonedda dâ râs ynghadwedig
aeth fy Enaid i trwy dy fab Jesu Grist. *Amen*

Crisf. A wnaethoch i fel y gorchymynnwyd
chwi?

Gob. *Do dracheſn, a thrachefn.*

Crisf. A ddarfu i Dduw ddatcuddio ei Fâb
chwi?

Gob. *na ddo, y tro cyntaf, na'r ail, na'r trydyd
na'r bedwarydd, na'r hummed, nac etto ar y chwe
ched waith.*

Crisf. Pa beth a wnaethoch ar ôl hynny?

Gob. *Pa beth a wneuthym? Nis gwyddwn i p
beth a wnawn.*

Crisf. Oni feddyliasoch i roddi heibio gweddio

Gob. *Do ganoedd o weithiau.*

Crisf. A pha ham nas gwnaethoch felly.

Gob. *Am fy môd yn credu mai gwîr oedd yr hy
a ddywedpwyd wrthif; ſef, heb gyfiawnder Ch
nas gallai'r holl fyd fy achub i: Ac am hyn
mi a feddyliais ynof fy hunan; os rhoddaf heibio we
ddio mai marw fyadaf; ac nis gallafi ond marw, o
gweddiaf O flaen gorſeddfainge y Grâs. Ac a
hynny fe ddaeth y geiriau hyn im côf*; os erys
weledigaeth, diſgwyl am dani; canys gan ddy
fod y daw, ac nid oeda. *Felly mi'a ddyfal bar*

Heb. 2. 3. *beais yn Gweddio, hyd oni ddat-cuddiodd Duw e
Fab im ſi.*

Criſ. *A pha fodd y datcuddiodd Duw ef i chwi?*

Gob. Ni welais i mo honaw ef â'm llygaid
Eph. 1. 18. corphorol, ond a golwg o ffydd; gan fod a
llygaid fy meddwl wedi eu goleuo) ac fel by
y bu. Yr oeddwn ar Ddiwrnod yn athriſt jawn
(i'm tyb i yn driſtach nag y bûm i un amſe
om heinioes) a'r triſtwch hwn a ddaeth ar
naf, wrth weledd o newydd fawredd a ffeidd

dra fy mhechodau: A phan nad oeddwn y
ryd hynny yn diſgwyl am ddim, ond am Uſt-
ern, a damnedigaeth tragwyddol i'm henaid;
mi a dybiais yn ddiſymmwth, weled o honof
yr Arglwydd, yn edrych i lawr o'r Nefoedd
arnaf, ac yn dywedyd wrthif, *crêd yn yr Argl-* Act. 16.
wydd Jeſu, a chadwedig ſyddi. 30. 31.

Eithr myfi a attebais, Arglwydd, yr wyf yn
Bechadur, oh yn Bechadur mawr dros ben;
Yntef a attebodd, *digon i ti ſy'n grâs i.* Yna y
dywedais inne, Arglwydd pa beth yw Credu?
A gwedi hynny y deallais i, oddiwrth yr ymad-
rodd yma (*yr hwn ſy'n dyfod attaſi ni newyna:* Joan. 6:
a'r hwn ſy'n credu ynoſi ni ſycheda un amſer) mai 35.
'r un peth yw credu Yn-Grift a dyfod atto:
A bod yr hwn ſydd yn dyfod atto, hynny yw, y
ſy'n ſychedu yn ei Galon, yn ôl Jechydwriaeth
trwy Grift, ſod hwnnw (meddaſi) yn credu
yntho mewn gwirionedd. Yna, a'r dwfr yn
lefyll yn fy llygaid, mi a ofynnais iddo ym-
mhellach, *Arglwydd*, a ddichon y fâth Becha-
dur mawr ac a wyfi, gael ei dderbyn genyt, a
bod yn gadwedig trwyddot? Ac yntef a atte-
bodd, *Yr hwn a ddel attaſi, nis bwriaf ef allan ddim.* Joan: 6.
Yna mi a ddywedais; eithr pa ſodd Arglw- 37.
yd y mae'n rhaid i mi dy yſtyried di, wrth
ddyfod attad; fel y byddo fy llydd wedi * ei * *Ei goſod.*
chyfleu yn union arnati? Yna efe a ddywed- 1 Tim. 1.
odd, *Criſt Jeſu a ddaeth i'r Byd, i gadw pechadur-* 15.
iaid. Criſt yw diwedd y Ddeddf er cyfiawnder i Rhuf. 10.
bob un ſy'n Credu. Efe a draddodwyd tros ein pe- 4.
chodau ni, ac a gyſodwyd i'n cyfiawnhau ni. Efe Rhuf. 4.
a'n carodd ni, ac a n golchadd ni oddiwrth ein pe- 25.
chodau, yn ei waed ei hun. Efe yw y cyfryngwr Dat. 1. 5.
rhwng Duw a ni. Y mae efyn byw bob amſer i 1 Tim. 2.
* *eiſyn troſom ni.* Odiwrth yr hyn ôll y ceſclais, 5.
y byddai rhaid i mi ddiſgwyl am gyfiawnder Heb. 7:
yn unic yn ei Berſon ef, ac am jawn tros fy 24. 25.
mhechodau trwy ei waed ef, ac nid trwy * *Weddio.*

ddim arall: Ac mi a gefclais ym-mhellach, bod yr hyn a wnaeth e mewn ufydd-dod i gyfraith ei Dâd, a'i ddaroſtynglad ef i ddioddef coſpedigaeththau, am waith rhai yn troſſeddu 'r gyfraith honno (fod hyn ôll meddafi) wedi ei wneuthur, nid troſto ei hun; ond tros y ſawl a'i derbyniai ef yn lle Jachawdwr iddynt, ac a fyddai diolchgar iddo. Ac yn awr yr oedd fy nghalon yn llawn o lawenydd, fy llygaid yn llawen o ddagrau, ac yr oedd genniſ ſerchiadau rhyfeddol, tuagat Enw, a Phobl, a Ffyrdd yr Arglwydd Jeſu Criſt.

Criſ. *Dyma Ddatcuddiad o Griſt i'ch Enaid mewn gwirionedd: Eithr dywedwch i mi yn fwyneilltuol, pa beth a weithiodd hyn ar eich* * *yſpryd*

* *Enaid.*

* *Sef, Bŷd chwi.*

a'r annuwiolion.

Gob. Fe wnaeth hyn i mi weled fod yr * holl fŷd, er ei holl † gyfiawnderau, mewn ſtâd o ddamnedigaeth: Fe wnaeth i mi weled, er bod Duw 'r Tâd yn gyfiawn, y dichon efe, er hynny i gyd, gyfiawnhau y pechadur a ddêl atto: Fe wnaeth hyn i mi gywilyddio yn ddirfawr am frynti fy muchedd cynt; ac fe'm gwradwyddwyd i'n ddirfawr, wrth feddwl faint oedd fy hên Anwybodaeth; canys ni feddyliodd fy nghalon i erioed o'r blaen, fod Jeſu Griſt mor brydferth, a mâd i yn ſefyll (fel y mae pawb eraill) mewn diffyg o honaw, im glanhau, a'm cyfiawnhau, a'm cadw rhag uffern, ac i roi i mi fywyd tragwyddol. Fe wnaeth hyn i mi garu buchedd ſanctaidd, ac i hiraethu, am wneuthur rhyw beth, er Anrhydedd a gogoniant i Enw'r Arglwydd Jeſu. Je yr wyſ'n tybied yn awr, pe bai boſſibl fod genniſ Fil o Alwyni o waed yn fy nghorph, y gallwn i golli pob * diferyn o honaw, er mwyn yr Arglwydd Jeſu.

* *Defn.*

Yna y gwelwn (yn fy Mreuddwyd) *Gobeithiel* yn edrych drach ei gefn, ac efe a ganfu y

Gwr

Gwr a elwid *Anwybodaeth* (yr hwn a adawsent ar eu hol) yn eu canlyn hwynt. *Gwelweh*, ebr efe wrth *Cristion*, fel y mae y glis-langc accw yn loetran ar ein hôl.

Cris. *Fe, ie, mi a'i gwelaf e; ond ni waeth gantho fawr am ein cwmpeini ni.*

Gob. Eithr yr ydwyfi 'n tybied, na chawsei fo niweid yn y bŷd, o'n dilyn ni hyd yn hyn.

Cris. *Gwir jawn yw hynny, eithr mi a warantaf i chwi, ei fod e'n meddwl yn amgen.*

Gob. Felly yr wyf inne yn tybied hefyd: Ond er hynny gadewch i ni aros am dano ef, Ac felly y gwnaethant. Yna Cristion a alwodd arno, gan ddywedyd wrtho, Dowch ym-mlaen wr, pa ham yr ydŷch yn sefyll ar ôl yn y môdd yna?

Anwybodaeth. Y mae 'n fwy dewisol genniſi, i rodio wrthif fy hunan, nâ chyda cwmpeini, oni bai fy môd yn caru y cwmpeini hynny, yn well nâ'ch cwmpeini chwi.

Yna ebr, *Cristion* yn ddistaw wrth *Gobeithiol*; oni ddywedais i wrthych chwi, nad oedd fatter gantho *ef am ein cyfeillach ni*? Eithr pa wedd bynnag, *ebr efe*, dewch, a siaradwn a'i gilydd, i ddifyrru'r amser yn y lle anghyfannedd hwn: *Yna gan gyfeirio ei ymadrodd at Anwybodaeth, fo a ddywedodd wrtho*; pa fodd yr ydych? Pa fodd y mae'r matter yn sefyll, rhwng Duw a'ch Enaid chwi yn awr?

Anwybod. O'r gorau 'rwyf yn gobeithio; canys yr wyf bôb amser yn llawn o gynhyrfiadau Duwiol, y rhai a redant ar fy meddyliau, i'm cyssuro yn fy nhaith. Dihar. 28. 26.

Cris. *Attolwg dywedwch i mi, Pa gynhyrfiadau da ydyw'r rheini?*

Anwyb. Yr ydwyf yn meddwl am Dduw, ac am y nefoedd.

Cris. *Y mae'r Diafiaid, ac eneidiau'r damnedig, yn gwneuthur hynny hefyd.*

Anwyb. Eithr yr ydwyfi 'n meddwl am dan-

ynt, ac yn dymuno cael eu mwynhau hwynt.

Luc. 13. 14. *Crif.* Felly y mae llawer yn dymuno, nad ydynt debygol fyth, i ddyfod ir Nefoedd: *Enaid y Dieg a ddeifyf ac ni chaiff ddim.*

Dihar. 13. 14. *Anwyb.* Eithr yr ydwyf yn meddwl am danynt, ac mi a ymadewais â'r cwbl, er mwyn cael eu mwynhau hwynt.

* *Dowto.* *Crif.* Yr wyf yn * ammeu hynny; canys matter caled ydyw ymadel âr cwbl; ic y mae 'n beth anhawfach iw wneuthur, nag y mae llawer yn ei dybied. Eithr pa beth y fydd yn dyberfwadio di i goelio, dy fod ti wedi ymadel â'r cwbl, er mwyn Duw a'r Nefoedd?

Anwyb. Y mae fy nghalon yn tyftiolaethu i mi hynny.

Crif. *Y Gwr doeth a ddywed,* y neb a ymddiriedo yn ei Galon ei hun fydd ftôl. *Dihar.* 28 26.

Anwyb. Y mae fo 'n fôn (yn y man hynny) am Galon ddrwg; eithr y mae fy nghalon i yn galon dda.

Crif *Pa fodd y gwyddoft i hynny?*

Anwyb. Am fod fy nghalon yn fy nghyffuro i, mewn Gobaith y câf 'r Nefoedd.

Crif. Fe ddichon hynny fod trwy dwyll dy galon di; canys fe all calon Dyn ei gyffuro e mewn gobaith o ryw beth, na bo gantho ddim Sail i obeithio am Dano.

Jer. 17. 9.

Anwyb. Eithr y mae fy nghalon i am buchedd yn gyfattebol iw gilydd, ac am hynny y mae gan fy ngobaith i fylfaen dda.

Crif. Pwy a ddywedodd wrthit ti, fod dy Galon a'th Fuchedd yn cyttuno a'i gilydd?

Anwyb. Fy nghalon fy 'n dywedyd felly wrthif.

Crif. Os gofynnir ith Fam pwy fy Leidr? Hi a atteb, nid fy mab i, (er ei fod e mewn gwirionedd yn Lleidr) felly os dywaid dy galon di, ei bod hi a'th fuchedd yn cyttuno a'i gilydd; oni bydd Gair Duw yn dwyn yr un

tiftio-

tyſtiolaeth, yn y matter yma, ni thâl tyſtiolaeth, dy galon di * ffloryn. * *Dim.*

Anwyb. Onid ydyw'r Galon honno yn dda, yn yr hon y mae meddyliau da? Ac onid Buchedd dda ydyw'r hon, ſy wedi ei threfnu yn ôl Gorchmynion Duw?

Criſ. Gwir ydyw, * taw calon dda ydyw 'r galon honno, ym mha un y mae meddyliau da yn * cartrefu; a buchedd dda ydyw'r fuchedd honno y ſydd yn gyfattebol i orchymynion Duw: Eithr un peth yw bôd a'r rhaîn mewn gwirionedd ynom, a pheth arall yw tybied eu bod hwy gennym. * *Mai.* * *Aros.*

Anwyb. Erdolwyn pa feddyliau yr ydych chwi yn eu cyfrif yn feddyliau da? A pha fuchedd yr ydych chwi yn ei gyfrif, ei fod yn gyfattebol i Orchymynion Duw?

Criſ. Y mae amryw fath o feddyliau da rhai yn perthyn i ni ein hunain, rhai i Dduw, rhai i Grift, a rhai i bethau eraill.

Anwyb: Pa rai yw'r meddyliau Da, y ſydd yn perthyn i ni ein hunain?

Criſ, *Y cyfryw ar y ſydd yn gyttunol â gair Duw.*

Anwyb. Pa bryd y mae'n meddyliau am danom ein hunain yn gyttunol a Gair Duw.

Criſ. Pan fyddom yn rhoddi yr un farn arnom ein hunain, ac y mae'r Gair yn ei roddi. Eithr i wneuthur y peth yn eglurach, y mae Gair Duw yn dywedyd am Ddynion (yn eu cyflwr naturiol) fel hyn; *nid oes neb cyfiawn, nac oes un: Nid oes un yn gwneuthur daioni.* Y mae 'r Gair yn dywedyd hefyd, *fod holl feddyliau fryd Calon Dŷn yn unig yn ddrygionus bob amſer:* A thrachefn, *fod Calon Dŷn yn ddrygionus o'r ieuengctid.* Yn awr pan fo gennym y cyfryw dŷb a hyn am danom ein hunain (*gan fod a theimlad o hynny, yn ein calonnau*) yna y mae 'n meddyliau 'n dda, o herwydd eu bod yn gyttunol a Gair Duw. Rhuf. 3: 10. 12. Gen. 6. 5: Gen. 8. 21.

Anwyb. Ni choeliaf i byth, ſod ſy ngbalon i cynddrwg a hyn.

Criſ. Am hynny ni hu gennyt erioed yn dy holl fywyd, cymmaint ac un meddwl da am danat dy hun. Eithr dyro gennad i mi ddywedyd hyn wrthyt yn-mhellach: Megis y mae Gair Duw yn rhoddi Barn ar ein calonau; ſelly hefyd y mae 'r un Gair yn * paſſio Barn ar ein ffyrdd; a phan y bytho ein barn ni ein hunaain ynghylch ein calonnau a'n ffyrdd, yn cyttuno â'r farn y mae Gair Duw yn paſſio arnynt, yna y mae 'r ddau yn dda, am eu bod yn cyttuno â gair Duw.

* *Rhoddi.*

Anwyb. Eglurhewch eich meddwl yn well.

Criſ. Y mae Gair Duw yn mynegi, bod ffyrdd Dŷn yn geimion; ac nid yn dda, ond yn * gildyn; a bod dynion (trwy naturiaeth) allan o'r ffordd dda, heb ei hadnabod hi. *Diar.* 21. 15. *Rhuf.* 3. 11. 17. Yn awr pan bo Dŷn, wedi cael prawfo hyn óll yntho ei hunan; a phan y bo'n oſtyngedig yn barnu ſel hyn am dano ei hûn a'i ffyrdd; yna y mae 'n * ſynied yn dda am ei galon a'i ffyrdd; oblegid bod ei farn ef yr awr on, yn cyttuno â barn Gair yr Arglwydd.

* *Llygredig.*

* *Yſtyried, yn meddwl.*

Anwyb. Pa beth yw meddyliau da am Dduw?

Criſ. Pan fyddom (*megis y dywedais am danom ein hunain*) yn * ſynied am Dduw, yn ol yr hyn y mae ei air yn ei oſod ef allan; hynny yw, pan fyddom yn meddylied am ei * hanfod, a'i briodoliaethau ef, megis ein dyſgir gan ei Air; am yr hyn, nis gallaf yn awr draethu yn helaethach: Ond i ddywedyd am dano mewn perthynas i ni ein hunain, y mae gennym, y pryd hynny, dŷb da a chymmwys am Dduw, pan fyddom yn * ſynied, ei fod ef yn ein hadnabod ni yn well nag yr ŷm ni yn adnabod ein hunain; ac y dichon efe weled pechod ynom, y pryd, a'r man, na chanfyddom ni mo honaw

* *Meddwl.*

* *Sylwedd.*

* *Meddwl.*

honaw ynom ein hunain, a phan yr ydym yn cydnabod, ei fod ef yn gwybod ein meddyliau dirgelaf, a bod ein calonnau, a'u holl ddyfn fwriadau, bob amſer yn noeth ac yn agored iw olygon ef: Ac hefyd pan yr ydym yn tybied, fod ein holl gyfiawnderau ein hunain, yn drewi yn eu ffroenau ef; ac am hynny nas dichon efe aros ein gweled ni, yn ſefyll yn ei wydd ef, pan y bôm yn hyderu ar ein cyfiawnderau ein hunain, ie neu ar ein Dyledſwyddau goreu, am gael jechydwriaeth trwyddynt.

Anwyb. A ydych chwi 'n tybied fy mod i mor ynfyd, a meddwl, na ddichon Duw weled dim pellach nag y gallafi weled? Neu y Dewn i at Dduw, gan hyderu ar fy Nyledſwyddau fy hun, er * cyſtal y bon't hwy? * *Daed.*

Criſ. Pa fodd yr wyt ti 'n ſynied yn y pwngc yma?

Anwyb. Wele, i fod yn fyrr, yr wyfi 'n meddwl, fod yn rhaid i mi gredu yn-Ghriſt am gyfiawnhâd.

Criſ. Pa fodd? Tybied yr wyt, fod yn rhaid i ti gredu yn-Griſt, cyn gweled o honot ei eiſiau ef; Nid wyti yn gweled ynot, na phechod gwreiddiol, na phechod gweithredol; eithr y mae gennyt y fâth dŷb da am danat dy hunan, a'th weithredoedd, ar y ſy'n dangos yn eglur, dŷ fod ti 'r cyfryw un, na wybu erioed, fod yn rhaid i ti wrth y cyfiawnder, a gyflawnodd Criſt yn ei Berſon ei hun, i gyfiawnhau pechaduriad edifeiriol trwyddo ger bron Duw. Pa fodd gan hynny y * llyfeſi di ddywedyd, dy fod ti 'n credu, neu fod yn rhaid i ti gredu yn-Ghriſt. * *Meiddi.*

Anwyb: *Yr wyfi 'n credu yntho yn dda ddigon er hynny.*

Criſ. *Pa fodd yr wyti 'n credu?*

Anwyb. Yr wyfi 'n credu i Griſt farw dros bechaduriaid; ac y cyfiawnheir fi ger bron Duw oddiwrth y felltith, trwy ei ratol dder-

byniad ef o'm hufydd-dod i idd ei Gyfraith; Neu fel hyn. Y mae Crift yn gwneuthur fy nyledfwyddau crefyddol i, yn gymmeradwy gyda ei Dâd; trwy rinwedd ei haeddedigaethau ei hun, a dyna 'r môdd y câf fy nghyfiawnhau.

Crif. Yr wyf yn atteb i'r gyffes yma o'th ffydd di.

Yn Gyntaf. Nid yw dy ffydd di ond flydd * ffugiol; ac nid yw hi 'n gynnwyfedig yn unrhan o air Duw.

* *Alliw ffydd gantho*

* *Ffalft.*

Yn Ail. * Gau ffydd yw dy flydd di, am dy fod ti 'n ymwrthod â chyfiawnhâad trwy'r cyfiawnder a gyflawnodd Crift yn ei Berfon ei hun; ac am dy fod ti hefyd, yn difgwyl am gael dy gyfiawnhau, trwy dy weithredoedd dy hunan.

Yn Drydydd. Nid yw 'th ffydd di yn gwneuthur Crift yn Gyfiawnhawr o'th Berfon, ond o'th weithredoedd di; ac yn gyfiawnhawr o'th Berfon di, er mwyn dy weithredoedd; yr hyn fydd ffals.

Yn Bedwerydd. *Am hynny y mae dy ffydd di yn dwyllodrus; ie y mae hi 'n gyfrŷw un, ac a'th âd di dan ddigofaint, yn nydd y Duw Holl-alluog; canys y mae y wîr ffydd, trwy ba un i'n cyfiawnheir, yn peri 'r eneidiau, y fy 'n deimladwy o'u cyflwr colledig trwy 'r Gyfraith, i ffoi am* † *noddfa, at Gyfiawnder Crift, i gael eu cyfiawnhau trwy hynny.* (A'r cyfiawnhâad yma, nid yw weithred o râs, trwy ba un y mae Crift yn gwneuthur dy ufydd-dod di yn gymmeradwy gyda Duw, ir diben hyn; fel y bo i ti gael dy gyfiawnhau trwy dy ufydd-dod dy hun: Eithr gweithred o ras yw'r cyfiawnhâad hynny; trwy ba un, y mae 'r Enaid yn cael ei gyfiawnhau, er mwyn yr ufydd-dod y gyflawnodd Crift yn ei Berfon ei hun, gan wneuthur a dioddef trofom ni, yr hyn oll y mae 'r Gyfraith yn ei ofyn ar ein dwylo ni)

† *Amddiffynfa.*

*cyfiawnder hwn (meddafi) o eiddo Crift, y mae wir ffydd yn ei dderbyn; tan * orchudd pa un y mae'r enaid yn llechu; a chwedi ei * gyflwyno yn difrycheulyd, yn y cyfiawnder yma, ger bron Duw, mae'n cael ei dderbyn yn gymmeradwy gydag ef; ac yn cael ei waredu oddiwrth ddamnedigaeth tragwyddol.*

* *Aden.*
* *Brefentio.*

Anwyb. Pa beth! A fynnwch i, i ni ymddied, yn yr hyn a wnaeth Crift yn ei berfon ei hun, hebom ni? Y cyfryw dŷb a hon, a ollyngai * awenau ein trachwantau yn rhydd; ac a ddefai i bob un, i fyw fel y mynno. Canys i waeth pa fodd y byddom byw, os cawn ni ein cyfiawnhau trwy gyfiawnder perfonol Crift, oddiwrth ein holl feiau, ond i ni gredu hynny.

* *Carreion.*

Crif. Anwybodaeth yw dy enw; ac fel y mae dy enw, felly hefyd y mae dy Ddealltwriaeth: A'th attebion di a wiria yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd: Yr wyt ti yn *Anghydnabyddus* â chyfiawnder Crift, trwy ba un ein cyfiawnheir; ac yr wyt ti 'n *Anghydnabyddus* hefyd, ynghylch y môdd, i ddiogelau dy Enaid, trwy ffydd ynho ef, oddiwrth bwysfawr ddigofaint Duw. Ie yr wyt ti yn *Anghydnabyddus* â gwîr * effeithiau bywiol ffydd, yng-hyfiawnder Crift, fef, blygu ac i ynnill y Galon at Dduw yn-Ghrift, gatu ei Enw, ei Air, ei Ffyrdd a'i bobl ef; ac nid i ddilyn eu trachwantau eu hunain, ac fyw fel y mynnon, megis yr wyt ti yn dy Anwybodaeth yn dychymmyg.

* *Frwythau, canlyniaethau.*

Gob. Gofynnwch, a ddatcuddiwyd Crift erioed iddo o'r Nefoedd?

Anwyb. Pa beth? Gwr ydych chwi am ddatcuddiadau! Yr wyf yn coelio, nad yw'r hyn a ddywedafoch i ill dau; a'r hyn y mae pawb eraill o honoch yn ei ddywedyd, ynghylch y matter yma, ond ffrwyth eich ynfydrwydd a gwendid eich pennau.

Gob. Pa ham wr! Y mae Crift mor guddie-

dig

dig yn Nuw, oddiwrth ddealltwriaeth naturi
yr holl Ddynion cnawdol; fel nas dichon
Dŷn ei adnabod ef iw jechydwriaeth ei hu
oddieithr i Duw'r Tad ei ddatcuddio ef id

Anwyb. Hynny yw 'ch ffydd chwi, ac nid
ffydd i; ac etto nid wyf yn ammeu, nad yw
ffydd i gyftal â'ch ffydd chwithau; er nad o
yn fy nghoppa i gynnifer o opiniwnau gwâ
ac y fydd yn eich pennau chwi.

Crif. Rhoddwch gennad i minne i lefaru
gair: Ni ddylaech i fiarad mor yfgafn am
* *Eon.* pwngc yma; canys hyn a ddywedaf i yn * h
Mat. 11: 25. (megis y dywedodd fy nghydymaith anwyl o
blaen) na ddichon un dŷn adnabod Jefu Gri
oddieithr i'r Tâd ei ddatcuddio ef iddo; I
Eph. 1: 18. ffydd hefyd (â'r hon y mae 'r Enaid yn d
19. gafael ar Grift (os gwir ffydd yw hi) a we
Eph. 2. 8. thir yng halon Dŷn, trwy ryfeddol, a maw
* *Deall,* allu Duw; ond yr wi'n * dirnad o *Anghyd*
bydaus, na wyddoft i (druan gwr) ddim yn
bŷd, ynghylch gweithredfad y ffydd yma
* *Yftyria 'n jawn.* dy enaid dy hun. Deftro gan hynny, a * dwy
yftyria dy drueni dy hun; a ffô at yr Arg
wydd Jefu; a thrwy ei gyfiawnder ef, yr hw
yw cyfiawnder Duw: canys y mae fo ei hun
Dduw) fei'th waredir di rhag damnedigaeth

* *Mor dŷnn.* *Anwyb.* Yr ydych chwi yn cerdded * mor g
flym, fel nad allafi gyd-gerdded a chwi, ewc
* *Ymmlaen.* * rhagoch; y mae'n rhaid i mi aros ychydi
ar ôl. Yna y Pererinion, a ganafant fel hy
Anwybodaeth, ow! Pa hyd!
A fyddi ynfyd eilchwaith?
‡ *Rhaid.* *A wrthodi Gyngor* ‡ *ffri,*
Ai gynnig itti ganwaith?
‡ *Ynfyd.* Os gwrthodi, mewn môdd ‡ fynn;
Cydnebydd hyn yn fanwl,
‡ *O amfer.* Cyn pen ‡ nemmawr, cai'n || ddinam
|| *Yn ficcr.* Roi cyfrifam y cwbwl

Mewn

ewn pryd ac amſer cofia hyn,
Daroſtwng ddyn nac ofna
ynger da; os cymri, ofo
Ath achub; gwrando arnaſ.
s byddi byw mewn cyflwr caeth,
Mewn Anwybodaeth ryfedd:
wybydd hyn, y byddi'n ſiwr,
Golledwr yn y diwedd.

a Criſtion a lefarodd wrth ei gydymaith fel hyn:

Criſ. Tyred fy nghydymaith *Gobeithiol*, mi a elaf, fod yn rhaid i ni ymdeithio wrthym ein unain drachefn, Felly mi a welwn *Criſtion* a *obeithiol* yn cerdded ym-mlaen yn fuan; ac *nwybodaeth* a ddaeth dan grychneitio ar eu ôl: yna ebr *Criſtion* wrth ei gydymaith, *y mae'n ddrwg iawn gennif dros y gwr* * *greſynolyma*; mae'n ddiammeu gennif, y bydd hi caled no yn y *diwedd.* * *Truent.*

Gob. Och! Och! Y mae llaweroedd o'n rêf ni yn ei Gyflwr ef, ſef, Teuluoedd, ie Heolydd cyfain, (a rheini (mewn proffeſs ar lleiaf) yn Bererinion hefyd) ac od oes cynier yn ein parthau ni; pa ſawl un (debygweh hwi) y ſydd yn y man, lle y ganwyd hwn yno? † *Yſdrydoedd.*

Criſ. *Yn wir y mae'r Gair yn dywedyd*, Efe addallodd eu llygaid fel na welent, *&c.* Eithr yn wir yr ydym ni wrthym ein hunain; pa beth a feddyliwn ni am y cyfryw Ddynion a hyn? A ydynt hwy ar ryw amſeroedd, debygwchwi, dan Argyoeddiadau am bechod, a thrwy ganlyniaeth mewn ofn, fod eu cyflwr yn enhydus?

Gob. Nage, attebwch chwi y cweſtiwn hwnnw eich hunan; canys yr ydych chwi'n hûn nâ myfi.

Criſ. Yr wyf yn atteb gan hynny, eu bod hwy weithie (im tŷb i) dan argyoeddiadau ac † arſwyd; ond o herwydd eu bod wrth naturiaeth yn anwybodus, nid ydynt yn deall fod mo'r † *Ofn.*

argyoedd-

argyoeddiadau hynny er daioni iddynt;
† *Nerthol.* am hynny y maent yn † ddewr yn ymdrechu
mygu a'u llethu hwynt; ac y maent yn parh
yn rhyfygus, i rodio yn flyrdd eu calonnau tw
llodrus, gan ddywedyd heddwch wrth eu he
eidiau eu hunain, yn y cyflwr hwnnw.

Gob. Yr ydwyf yn credu, fod y peth megis
‖ *Sef, ofn. párchus.* ydych chwi yn dywedyd; sef, bod ‖ ofn
gwasanaethu yn fawr, i weithio (trwy he
yspryd Duw) ddaioni mewn dynion, ac i cy
hwyso hwy i fyned ar Bererindod, pan y dec
reuant ei Taith.

Crif. Diammeu yw hynny, os bydd e fel y d
lac fod, canys felly y mae'r Gair yn dywedyd
Dihar 9. 10 Dechreuad doethineb yw ofn yr Arglwydd.

Gob. Pa fodd y deallwn ni, beth ydyw gwi
ofn yr Arglwydd.

Crif. Gwir ofn Duw a adnabyddir, wrth y t
pheth yma.

Yn Gyntaf, wrth ei ddechreuad, yr hwn ydy
argyoeddiad iachusol am bechod; sef, y cyf
ryw argyoeddiad, ac y sy'n gwasgu'n galed
Ddŷn, i ymofyn am iechydwriaeth trwy Gri
ac nid i gilio oddiwrth Grist.

Yn Ail. y mae'n gyrru'r Enaid, i ddal gafa
yn dynn ar *Grist* am Jechydwriaeth.

Yn Drydydd, Y mae'n gweithio, ac yn cynnal
synu (yn yr Enaid) barch mawr tuagat Dduw
a'i Air, ai Ffyrdd, gan gadw yn yr Enaid dyn
erwch calon, ynghyd a gofal ac arswyd, rhag
troi, oddiwrthynt, ar y llaw ddehau, na'r asswy
at ddim, ar a ddichon, 1 *Ddianrhydeddu Duw*, 2
Dorri heddwch yr Enaid. 3. Drifthau yr Yspry
glân; neu 4. Rhoddi achlyssur i Elynion y
Arglwydd gablu. *Rhuf.* 2. 23. *Psal.* 51. 8: Es
63. 10 2 Sam. 12. 14.

Gob. Chwi a ddywedasoch yn dda; yr wyf
yn credu iw'ch ddywedyd y gwir. A ydym ni
yr-wan, yn agos myned tros y Tîr a roibiwyd?

Crif.

Cris. Pa'm yr ydych yn gofyn hynny, a ydych chwi'n blino ar yr ymddiddan yma?

Gob. Nac ydwyf yn wir, eithr dymunwn wyed, ym-mha Le yr ydym ni.

Cris. Nid oes gennym yn awr, oddiar ddwy illtir o'r Tîr a reibiwyd, iw fyned trosto; eithr dychwelwn at y matter oedd gennym yn law. Nid yw'r Dynion anwybodus yn deall od yr argyoeddiadau yma, y sy 'n peri ofn a raw ynthynt (fod y rhain meddafi) er daioni ddynt; ac am hynny y maent yn ceisio eu myu hwynt.

Gob. *Pa fodd y maent yn ceisio eu mygu hwynt.*

Cris. 1. Y maent yn tebygu, mai'r Cythrael y'n gweithio 'r dychryniadau hyn ynthynt, (er n ddiau oddiwrth Dduw y maent) ac o herydd eu bod hwy 'n tybied felly, y maent yn u gwrthsefyll, megis pethau y sydd yn rhagdarparu eu dinistr hwynt. 2. Y maent hwy 'r opiniwn yma hefyd, fod y dychryniadau yn, yn tueddu, i anrheithio eu ffŷdd hwy, pan nad oes ganthynt, druain gwyr, ffydd yn bŷd!) Ac am hynny, y maent yn caledu u calonnau yn eu herbyn hwynt. 3. Heblaw yn, y maent yn meddwl, na ddylent ofni un mser; ac am hynny, gan ddirmygu a thagu cyfryw ddychryniadau, y maent yn digwyddo fod, yn bobl rhyfygus, a thra hyderus, er nad es ganthynt reswm yn y bŷd am yr hyder hyny. Ac yn ddiweddaf, y maent yn gweled, fod dychryniadau hyn yn rhag-ddarparu dwyn ddiarnynt eu gwael sancteiddrwydd eu hunain; ac am hynny, y maent yn eu gwrthwynebu hwynt, ai holl ‖ Egni. ‖ *Nerth.*

Gob. *Yr wyf yn gwybod Peth o hyn trwy brofiad; anys cyn i mi fy adnabod fy hun, ayma fel yr oeddbi gyda mi.*

Cris. Gadawn yr ymchwedleua hyn, ynghylch ein Cymydog *Anwybodaeth*, ar hyn y bŷd;

a

a moeſwch i ni ymddiddan am ryw Gweſtiw
arall, a ſo buddiol.

Gob. Olwyn ewyllys ſy nghalon; ond mae
rhaid i chwi ddechreu.

Criſ. Oni adwaenech, chwi ynghylch den
mhlynedd i nawr, ŵr o'ch parthau chwi, a e
wid *Amſerol*, yr hwn oedd yn dango s (ynge
Mat. 13. 20, 21. wg dynion) lawer o Zêl mewn crefydd y pry
hynny?

Gob. Ei adnabad ef! Oeddwn yn dda ddigon
yr oedd e'n byw yn Nhref *Dirâs*; yr hon ſy
ynghylch dwy Filltir oddiwrth y Dref a elw
Oneſtrwydd; ac yr oedd e'n byw y drŵs neſ
|| *Turn-back.* i un || *Gwrthgiliwr.*

|| Crong-lwyd. Criſ. *Gwir a ddywedwch chwi; yr oeddent be
eill dau yn byw dan yr un* || *Tô. Wel, yr oed
gwr hwnnw (yr amſer hynny) wedi ei ddeffroi
ſæwr jawn; canys yr wyf yn credu, iddo gael pe
golwg, y pryd hynny, ar ei bechodau, ac ar y cyſ
y ſydd ddyledus iddo am danynt.*

Gob. Yr wyſi o'r un feddwl a chwithe; can
efe a ddeuai yn fynych attaſi [o herwydd n
oedd ſy Nhŷ i, oddiar Dair milltir oddiwrth
ef] a'r dwr yn diferu i lawr ar hyd ei rudd
au. Yn wir yr oeddwn i yn toſturio wrth
ac yr oedd gennif beth gobaith da am dano
Ond gan iddo droi ei gefn ar *Greſydd*, nid a
wn gaſclu oddiwrth hynny, mai nid pob un ſy
yn dywedyd, *Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i mew
i Deyrnas nefoedd.*

Criſ. *Efe a ddywedodd wrthif unwaith, ei fod
yn bwriadu myned ar Bererindod, megis yr yd
ninne yn awr*: Eithr yn ddiſymmwth, efe a g
*fodd gydnabyddiaeth âg un Hunan-Gadw; ac y
efe a aeth yn ddieithr i mi.*

Gob. Yn awr, gan ein bod ni'n ſiarad a
§ *Ciliad yn ôl oddiwrth Greſydd.* dano ef, gadewch i ni yſtyried, beth a allai ſo
yr achoſion, o'i § ymchweliad diſymmwth e
a llawer eraill o'i fâth ef.

Gr

Cril. *Fe ddichon hynny ſod yn ſuddiol jawn, eithr breuwch chwi.*

Gob. Y mae [yn ſy marn i] bedwar o reſymau am hynny.

Yn Gyntaf, *Er bod Cydwybodau y cyfryw Ddynion di eu deffroi; etto er hynny, mid oes dim cyfnewidyn eu calonnau hwy*: Ac am hynny, pan y grŷm Euogrwydd eu pechodau wedi ei wirymmaith, oddiar eu cydwybodau; fe a ddaram yr hyn oedd yn eu cyffroi hwy i fod yn ſyddol; ac yna y troant yn naturiol, iw ffyrdd lygredig drachefn: Megis y gwelni Gi pan y bo yr hyn a fwytaodd ef yn alſgu arno; tra y parhao ei gleſyd e, y mae chwdu ac yn bwrw'r cwbl i fynu: nid ei e'n gwneuthur hynny o'i ſôdd; ond o herdd bod y peth a fwytaodd ef, yn gorwedd drwm ar ei gylla ef. Eithr pan y gwello ef, a phan y clywo ei gylla yn yſgafn ac eſmwyth, nid yw e-ronyn llai ei awydd, er ni gyd, at ei chwdiad; ond y mae'n troi atto achefn, ac yn § llyfu'r cwbl i fynu: Ac § *Llio.* hynny, gwîr yw'r hyn ſydd ſcrifennedig, *y ymchwelodd at ei chwdiad ei hun. Felly y mae'r* 1 Pet. 2. *yn ſeſyll gyda'r dynion yma*: *Y maent hwy* 22. *wreſſog am y Nefoedd, yn unic rhag ofn poenau ffern: Ac megis y bytho eu hyſtyriaeth am Uffern ofn damnedigaeth yn oeri, ac yn lleihau: Felly y ge eu dymuniadau i'r Nefoedd ac Jechydwriaeth, oeri hefyd.*

Ac fel hyn, pan y darſyddo § *am eu harſwyd a'u* § *Ofn.* *ogrwydd, y mae eu dymuniadau yn ôl y Nefoedd happuſrwydd tragwyddol yn marw hefyd; ac y ent hwy yn dychwelyd, at eu drwg arferion drafn.*

Yr Ail Rheſwn yw hyn. *Mae* ¶ *ofn ſlafaidd* ¶ *Ofn caeth.* *arglwyddiaethu arnynt.* Yr wyt yn dywedyd awr, am eu gwaith yn ofni Dynion; *Canys* Dihar 29. *dyn ſydd yn dwyn magl.* Ac am hynny, er eu 25.

bod

bod yn ymddangos yn fywiog ac yn wrefle
am y Nefoedd, pryd y byddo Tân Uffern
amgylch eu cluſtiau [ſef o herwydd eu bo
yn llawn o ddychryniadau oblegit eu pechodau
etto pan êl yr arſwyd hwnnw ychydig heibi

¶ *Cyſrwyſtra cnawdol yw hyn.* hwy a fyddant o feddwl arall, ſef, ¶ *mai da y bod yn ddoeth, ac nid rhedeg* [*am ni wyddant beth*] *i berygl o golli'r cwbl ar a feddant er mwy crefydd*; neu ar y lleiaf i ſwrw eu hunain, ofidiau anocheladwy, ac afreidiol; ac felly

¶ *Dynion drwg.* maent yn ſyrthio, i ymgyfeillachu âr ¶ by drachefn.

Yn Drydydd. Y mae'r cywilydd, ſydd yngly wrth Grefydd, yn gorwedd, megis maen tra cwydd yn eu ffordd hwynt: Y maent hwy uchel ac yn Feilchion; ac y mae crefydd beth gwael a dirmygus yn eu golwg hwyn Ac am hynny, pan yr anghofiant bocnau Uffer a'r llid a fydd; hwy a ddychwelant at drwg ſucheddau drachefn.

¶ *Euogrwydd yw'r rhwymedigaeth, yr ym ni yn gorwedd tano, i ddioddef coſpedigaethau amſerol a thragwyddol, am ein pechodau.*

Yn Bedwerydd, Y mae myſyrio am ¶ euogrwy pechod, a'r coſpedigaethau dychrynllyd, a orfydd yr annuwiolion eu dioddef yn uffern, yn flinderus id ynt: Nid ydynt hwy fodlon i ddwys-yſtyried trueni, cyn y delo arnynt: Er y gallai yr ol arno yſcatfydd [pertaint yn caru'r olwg ho no] beri iddynt ffoi, ir lle y mae'r Cyſia yn ffoi iddo, ac yn cael diogelwch: Eithr herwydd eu bod hwy [fel y dywedais i blaen] yn caſau myfyrdodau am Euogrwyd a dychryn; Am hynny, pan y caffont war unwaith o'u myfyrdodau a'r braw ſy'n canly hynny; ynghylch digofaint Duw, y maent ewyllyſgar yn caledu eu calonnau, ac yn dew y cyſryw ffyrdd a moddion, ac a'u caledo hw fwyfwy.

Criſ. Yr ydych chwi yn amcanu'n agos ar

¶ *Nôd.* ¶ mark; canys ſylfaen y cwbl yw diffyg cyſn widiad yn eu dealltwriaeth a'u hewyllys. A

am hynny, nid ydynt ond megis y lleidr ſy 'n
ſefyll o flaen y Barnwr; yr hwn ſy'n erynu ac
yn arſwydo yn ddirfawr, ac yn ymddangos fel
petai ſo yn edifeiriol o'i galon am ei ddrygi-
oni: Eithr nid yw'r cwbl ond rhag ofn y
Cebyſtr; ac nid o herwydd ei ſod yn caſhau ei
ddrwg weithredoedd, megis y mae 'n eglur;
oblegid, os caiſi y gwr hwn ei rydd-did, efe a
fydd yn lleidr ac yn Rôg draheſn; eithr pe
bai cyfnewidiad graſol yn ei feddwl ai ewyllys
ef, fo a fyddai yn amgenach gwr.

Gob. Yn awr myfi a ddangoſais i chwi yr
achoſion o'u hymadawiad â chrefydd: Dangoſ-
wch chwithau i minne y dull neu 'r môdd o'u
hymadawiad hwynt.

Criſ. *Hynny a wnaf yn ewyllyſgar.*

1. Y maent yn gwyrdroi eu meddyliau, cyn
belled ac y gallont, *oddiwrth feddwl*, 1. *am Dduw*,
2. *am Farwolaeth*, *ac* 3. *am y Farn a fydd.*

2. * Gwedyn, y maent bob yn ychydig, yn * *Wedi hyn-*
rhoddi heibio Dyledſwyddau neilltuol, megis, *ny.*
Gweddi ddirgel, *Ffrwyno eu Trachwantau*, *Gwilio*,
Galaru am Bechod a'r Cyffelyb.

3. Yna y maent yn ymgadw rhag cwmpeini
Criſtianogion bywiog a gwreſog mewn cre-
fydd a duwioldeb.

4. Ar ôl hynny, Y maent yn * myned yn ddi- * *Diofal.*
fraw ac oerllyd ynghylch Dyledſwyddau cy-
hoeddus, megis, Gwrando, Darllain: Ymddidd-
anion duwiol, a'r cyfryw.

5. Mewn amſer hwy a bigant dyllau (megis
y dywedwn) ymheiſiau rhai o'r gwyr duwiol-
af (a hynny yn ſilenig jawn) fel y gallont gael
lliw (o herwydd rhyw wendid yr oeddent yn
ei weled mewn gwyr da) i daflu Crefydd o'r
tu ôl iw cefnau.

6. Yna hwy a ddechreuant lynu wrth, ac
ymgyſeillachu â Dynion cnawdol, ofer, ac * an- * *Wantan.*
llad.

Gwedi hynny, Hwy a roddant le yn y dirgel i ymddiddanion cnawdol a wantan; a hôff jawn a fydd ganthynt, os gallant weled y fâth bethau mewn rhai a gyfrifir yn oneſt; ſel y gallont ſiarad yn * hyfach am y cyfryw * faſwedd, trwy eu Enſampl hwy.

* *Eonaeth*
* *Aſtendia.*

8. Yna hwy a ddechreuant chwareu â phechodau bychain yn gyhoeddus.

9. Ac yn ddiweddaf, wedi eu caledu, hwy a ymddangoſant yn eu lliw eu hun. Ac yn ôl llithro o honynt fel hyn ir llyngclyn o druenſ (oddieithr i ryfeddol râs Duw eu rhagflaenu) fe dderfydd am danynt yn dragywydd, yn eu twyll a'u hudoliaethau eu hunain.

Yn awr mi a welais yn fy mreuddwyd, fod y Pererinion erbyn hyn, wedi myned tros y Tir a reibiwyd, ac yn dechreu myned i wlad *Beulah*, yr hon ſydd wlâd jachus a hyfryd; ac yr oedd y ſtordd yn myned yn uniawn trwyddi; ac yma hwy a gymeraſant eu heſmwythyd tros ryw yſpaid o amſer.

Eſay. 62. 4.

Caniad. 2. 10, 11, 12.

Yr oeddent yma yn waſtadol yn clywed yr adar yn canu, ac yn gweled y blodau o ddydd i ddydd yn ymddangos ar y ddaiar; ac yr oeddynt yn clywed llais y * Durtur yn y tîr yma. Yn y wlâd hon hefyd yr oedd yr haul yn tywynnu Nôs a Ddydd. Ac erbyn hyn yr oeddent ym-mhell oddiwrth *Ddyffryn cyſgod angau*; ac nefyd * y maes o gyrraedd y *Cawr Anobaith*. ac ni allent ychwaith gymmaint a gweled *Caſtell Amheuys* o'r man hyn. Yr oeddent hwy yma, wedi dyfod mewn golwg i'r *Ddinas*, yr oeddynt yn myned iddi. Hwy a gyfarfuant yma hefyd, â rhai o drigolion y wlâd: Canys yr oedd y * rhai diſclair yn rhodio yn gyffredinol yn y wlâd hon, am ei bod hi ar gyffiniau y nefoedd. Yn y wlâd hon hefyd yr adnewyddwyd cyfammod rhwng y priodfab a'r Briod-ferch; fe â llawenydd priod-fab am y Briod-ferch y llawenychodd

* *Mâth o glommen.*
* *Allan.*
* *Yr Angelion.*
Eſay. 62, 5.

enychodd eu Duw o'i plegid hwynt.

Nid oedd arnynt eiſiau na Gwîn nac ŷd; canys hwy a gawſant yma ddigonolrwydd, o'r cwbl ôll, a fuaſent yn ymofyn am danynt yn eu holl Bererindod. Hwy a glywiant yma * grôch leferydd, yn dyfod allan o'r Ddinas, yn cyhoeddi *Dywedwch wrth Ferch* Sion, *wele dy Jachawdwr yn dyfod, wele ei gyflog gydag ef: A holl drigolion y wlâd ai galwaſant yn Bobl ſanctaidd, gwaredigion yr* Arglwydd. * *Uchel:* Eſay. 62: 11. 12.

Yn awr wrth ymdeithio yn y wlâd hon, hwy a gawſant fwy o ddiddanweh, nag y gowiant mewn Parthau oedd bellach oddiwrth y Deyrnas, i ba un yr oeddent yn myned; ac fel yr oeddynt yn neſhau at y Ddinas; yr oedd hi'n ymddangos yn Eglurach iddynt nag o'r blaen; yr oedd hi wedi ei hadeiladu â pherlau ac a meini gwerthfawr: Yr oedd ei holl heolydd hi wedi eu palmentu âg Aur; *Criſtion*, wrth weled gogoniant naturiol y Ddinas, a thywyniad Pelydr yr haul arni, a glaſychodd o wîr ſerch arti, *Gobeithiol beſyd a gafodd* * *fâs neu ddwy o'r un cleſyd; ac am hynny, y buant yma dros dro yn gorwedd, ac yn gwaeddi allan, yn eu llewygfeudd, os gwelwch fy anwylyd, mynegwch idda fy môd yn glâf o gariad.* * *Pwl.*

Eithr gwedi iddynt wellhau a chryſhau ychydig hwy a aethant iw ffordd; ac a ddaethant yn neſnes, i ſan, lle yr oedd Perllannau, a Gwinllanoedd, a Gerddi, ai Pyrth yn agored tua 'r Brif ffordd. Yn awr, wedi dyfod o honynt i fynu, at y lleoedd yma; wele y Garddwr yn ſefyll ar y ffordd; a'r Pererinion a ofynnaſant iddo; eiddo o pwy yw 'r Gwinllanoedd a'r Gerddi hyfryd hyn? Ynteſ a attebodd, eiddo 'r Brenin ydynt; ac hwy a blannwyd yma; er difyrrwch idde ei hun, a diddanwch i Pererinion; felly 'r Garddwr ai dygodd hwynt i mewn i'r Gwinllanoedd; ac a archodd iddynt * lonni eu hunain â'r dainteithion oedd yno, Eſe a ddan- * *Adſywio*

goſodd iddynt heſyd Rodſeydd y Brenin, a'r Llwynau, lle yr oedd eſe yn hoffi i rodio ynthynt, a thanynt; ac yma yr aroſaſant ac y cyſgaſant:

Yr awron, deliais ſulw yn fy Mreuddwyd, eu bod hwy 'n ſiarad mwŷ trwy eu cwſg y pryd hyn, nag un amſer yn eu holl Daith: ac fel yr oeddwn yn rhyfeddu eu clywed; dywedodd y Garddwr wrthif, pa ham yr wyt ti yn rhyfeddu ynghylch y matter hyn? Y mae * Grawn y gwinllanoedd yma mor felus, y parant i weſuſau y rhai ſydd yn cyſgu i lefaru.

* *Ffrwyth y winwydden.*

Felly wedi iddynt ddeffroi, mi a'u gwelwn yn ymdaccelu; i fyned tua'r Ddinas nefol. Eithr fel y dywedais i, yr oedd tywyniad yr Haul ar y Ddinas (canys yr oedd hi o Aur pur) yn ogoneddus dros ben, fel nas gallent ettegraffu arni â'u llygaid, ond trwy * Beiriannau a wnaethpwyd i'r * perwyl hwnnw. Felly, fel yr oeddent yn myned ym-mlaen, mi a welwnddau wr yn cyfarfod â hwynt, mewn gwiſcoedd yn diſgleirio fel Aur; a'u hwynebau yn llewyrchu fel yr haul.

Dat. 21: 18: 1 Cor. 13. 12.

* *Offerynnau.*

* *Pwrpas, diben.*

Y Gwyr hyn a ofynnaſant i'r *Perevinion*, o ble yr oeddent yn dyfod? A hwy a fynegaſant iddynt y gwirioneedd. Gofynnaſant hefyd, ym mha Le y buaſent yn lletteua? Pa Anhawſter a pheryglon, pa Gyſſuron, a difyrrwch a gawſant hwy yn eu ffordd? Hwythau a adroddaſant y cwbl ôll wrthynt. Yna ebr y Gwr a gyfarfu â hwynt, nid oes i chwi mwyach ond dau anhawſder i fyned trwyddynt, a * chwedyn yr ych chwi yn y Ddinas.

* *Ar ôl hynny.*

Yna, Criſtion ai Gydymaith a attolygaſant ar y Gwyr i ddyfod gydag hwynt; hwythau a'u hatteba-ſant, y deuent gyda hwy: Either ebr Gwyr, y mae 'n rhaid i chwi ennill hynny trwy eich ffydd eich hun. Felly mi a'u gwelwn hwy, yn myned ynghyd, oni ddaethant mewn golwg i'r Porth.

Yn

Yn awr mi a welwn ym-mhellach, fod * Afon rhyngthynt â'r porth, heb un Bont i fyned trofti; a'r Afon oedd yn ddwfn jawn: A'r *Pererinion*, pan y gwelſant yr Afon yma, a * ſynnaſant yn ddirfawr; a'r Gwyr a ddaethai gydâ hwynt a ddywedaſant; Mae'n rhaid i chwi fyned trwy'r Afon yma; onide, ni ellwch chwi ddyfod at y Porth:

* *Sef, marwolaeth.*

* *Ryfeddaſant.*

Nid yw natur yn rhoddi creſſo i Angen: er ein bod yn myned troſſodd, o'r bŷd hwn, trwy ſarwolaeth i ogoniant.

Yna'r *Pererinion*, a ddechreuaſant ymofyn, a oedd un fforddarall i fyned at y Porth; hwythau a attebaſant, oes; ond ni chafodd neb ond dau, ſef *Enoch* ac *Elias* droedio'r llwybr hwnnw, er pan ſeiliwyd y Bŷd; ac ni chaiff neb ei throedio hi, hyd oni ſeinio'r Udcorn diweddaf, 2 *Cor.* 15. 51, 52. Yna'r *Pererinion* (yn enwedig *Criſtion*) a ddechreuaſant ddigalonni yn ddirfawr, gan edrych yma a thraw; eithr ni fedrent gael fforddyn y bŷd, i ochelyd yr Afon. Yna hwy a ofynnaſant i'r Gwyr, a oedd yr afon ym-mhob man o'r un ddyfnder? Nac ydyw ebr hwy; etto ni allent moi cynnorthwyo hwynt yn y matter yma; canys, ebr * hwy, *chwi ai cewch hi yn ddyfnach neu yn faſach, fel y bo'ch yn credu ym Mrenin y lle.*

* *Sef, yr Angelion.*

Yna hwy a ymbaratoeſant i fyned ir Dwfr; a phan yr aethant i mewn iddo, *Criſtion* a ddechreuodd ſoddi? a chan waeddi ar gydymaith *Gobeithiol, eſe a ddywedodd wrtho, yr wyf yn ſoddi mewn dyfroedd dyfnion; y Tonnau a'r llifeiriant a aethant troſoſi.* Pſal. 42. 7. Pſal. 69: 1, 2, 3.

Yna ebr llall, *bŷdd gyſſurus fy mrawd*; Myfi a glywaf y gwaelod, ac y mae'n galed ac yn dda. Yna ebr *Criſtion*, ah fy Ffrind! Gofydiau angau am cylchynaſant; ni chafi weled y Tir fy'n lliferio a llaeth a mêl. A chydâ hynny, Tywyllwch mawr a dychryndod a fyrthiodd ar *Griſtion*, fel nad allai weled yr hyn oedd oi flaen ef: Yma hefyd y pallodd eu ſynhwyrau ef, mewn meſſur mawr; fel na fedrai gofio, nac ymddi-

Blinder Criſtion ar awr Angeu.

ddan yn drefnus am ddim o'r holl bethau y cawsei efe ei * lonni trwyddynt, yn ei Berer-inded: Ond cymmaint ac a ddywedai efe, yd-oedd yn arwyddocau; ei fod ef mewn Echryd meddwl ac arſwyd calon, rhag iddo foddi yn yr Afon; ac nas cai efe byth fyned i mewn i'r Porth. Yma hefyd y deallodd y rhai oedd yn ſefyll gerllaw iddo, ei fod ef yn gythryblus yn ei feddwl, o herwydd y pechodau a wnaethai efe, cyn a chwedi iddo ddechreu ei *Bererindod*. Fe ddaliwyd ſulw hefyd, ei fod ef yn cael ei ſlino, wrth weled (fel y tebygai fo) * Ellyllon ac *Yſprydion drwg*, fel y gellyd * dirnad yn fynych wrth eu Eiriau ef. *Gobeithiol* gan hynny a gafodd yma ei lawn waith, i gadw pen ei Frawd uwchlaw'r Dwr; ic weithiau efe a Suddei * yn gwit dan y dŵr; ac ym mhen Ennyd, efe a gyfodei i fynu drachefn yn banner marw. *Gobeithiol* hefyd a geiſiei ei gyſſuro ef, gan fynegi iddo; fy mrawd, mi a welaf y Porth, a || Gwyr yn ſefyll wrtho, i'n derbyn ni i mewn: Eithr Criſtion a attebai; am danoch, chwi y maent yn diſgwyl; canys yr oeddech i yn obeithiol; er pan eich adnabum chwi: Felly y buoch chwithau, ebr efe wrth *Griſtion*. A fy mrawd ebr yntef; diau yw, pe bawn i wir Griſtion, efe a ddeuai *Criſt* yn awr im cynnorthwyo i; eithr o herwydd fy mhechodau efe am dygodd i'r fagl, ac am gadawodd i ynthi: Yna ebr *Gobeithiol*, fy mrawd, ti a lwyr anghofiaiſt y Teſtyn, lle y dywedir am yr Annuwiolion; *nid oes Rhwymau yn eu marwolaeth, a'i cryfder ſydd heini. Nid ydynt mewn blinder fel dynion eraill; ac ni ddinleddir arnynt hwy gyda Dynion eraill.* Nid yw'r Gofidiau a'r blinderau, yr ydych chwi'n myned trwyddynt yn y Dyfroedd yma, yn arwydd yn y bŷd, fod Duw wedi 'ch gadel chwi; ond hwy a ddanfonwyd i'ch profi chwi; i edrych a gofiwch i y daioni a'r trugareddau, a

* *Llawen-ſchu.*

* *Goblinod.*
* *Deall,*

* *Yn gwol.*

|| *Angelion:*

Pſal. 73: 1. 5.

dder-

dderbyniaſoch ar ei law ef eiſus, a byw arno ef yn eich cyfyngderau.

Yna y gwelwn *Griſtion* yn ‖ ſyn 'n feddylgar ‖ *Rhyfeddol.*
dros Ennyd: A Gobeithiol a ddywedodd hyn Eſay. 40.
yn ychwaneg wrtho, *Bydd gyſſurus, y mae'r Ar-* 1. 2.
glwydd Jeſu yn dy jachau di; Ar hynny y gwaeddodd Criſtion a llêf uchel; O myfi a'i gwelaf ef dracheſn! Ac y mae 'n dywedyd wrthyf, *pan elych trwy 'r Dyfroedd, myfi a fyddaf gydâ thi; a thrwy 'r Afonydd ſel na liſont troſot.* Eſay. 43. 2. Yna hwy a ymwrolaſant eill dau, a'r ‖ Gel- ‖ *Sef y cy-*
yn gwedi hynny a fu mor llonydd ac mor ddi- *thraeł.*
yſgog a'r garreg, hyd onid aethant troſodd: Yna *Criſtion* a gafodd Dîr caled yn ebrwydd i ſefyll arno; ac fe ddigwyddodd, nad oedd y rhan arall o'r Afon ond bâs; ac fel hyn yr aethant troſodd: Yn awr ar lan yr Afon o'r tu arall, hwy a ganfuant ‖ y ddau wr mewn gwiſ- ‖ *Yr Ang-*
coedd diſclair dracheſn, yn diſgwyl am dan- *elion.*
ynt hwy yno. Cyn y gynted ac y daethant allan o'r afon, hwy a gyfarchaſant well iddynt; gan ddywedyd. *Yſprydion gwaſanaithgar ydym ni, wedi ein danſon i ‡ weini er mwyn y rhai a ‡ Waſan-*
gânt etiſeddu Fechydwriaeth, Heb. 1. 14. Fel *aethu.*
hyn yr aethant ynghyd tua 'r porth. Yn awr mae'n rhaid i chwi wybod, fod y *Ddinas* yn ſefyll ar fryn uchel; eithr y *Pererinion* a aethant i fynu i'r Bryn hwn yn eſmwyth; am fod ‡ y ddau wr yn eu tywys erbyn eu dwylo; ac ‡ *Yr Ang-*
hwy a adawſent hefyd eu ‡ gwiſcoedd marwol *elion.*
ar eu hôl yn yr Afon; canys er eu bod wedi ‡ *Eu mar-*
eu gwiſco â'r dillad hynny, pan yr aethant ir *woldeb.*
Afon; etto hwy a ddaethant allan o honi hebddynt. Hwy a aethant i fynu gan hynny yn † chwimwth jawn, ac yn § Eſgyd, er bod y fyl- † *Yn ſuan.*
faen, ar yr hon yr oedd y *Ddinas* wedi ei hadei- § *Clai, cy-*
ladu, yn uwch nâ'r Cymmylau. Hwy a aethant *flym.*
gan hyny trwy Ardaloedd yr awyr, dan ymddiddan yn ddifyr, ac yn gyſſurus; oblegid

iddynt ddyfod trwy'r Afon yn ddiberygl, a bod ganthynt y cyfryw gyfeillion gogoneddus i †weini iddynt.

†*Wasanaethu.*

Yr ymddiddan rhyngthynt â'r rhai diſclair oedd, ynghylch gogoniant y lle: A'r gwŷr a ddywedaſant, fod ei Brydferthwch ai ogoniant yn annrhaethadwy. Yno, ebr hwy, y mae'r Mynydd *Sion*, y *Jeruſalem* nefol: Yno y mae lliaws anneirif o *Angelion*, ac *Yſprydoedd* y rhai Cyfiawn a berffeithiwyd. Yr ydych chwi yn awr (ebr hwy) yn myned i *Baradwys* Duw, lle y Cewch weled *Pren* y Bywyd, a bwyta o'i ffrwyth aniſſannedig ef: A phan ddeloch chwi yno, fe roddir i chwi *Wiſcoedd Gwynion*; a chwi a gewch gydrodio ac ymddiddan â'r Brenin beunydd; ie a hynny dros holl ddyddiau tragwyddoldeb. Ni chewch weled yno mwyach y ſâth bethau, ac a welſoch, pan yr oeddech yn y parthau iſſaf, yn Ardal y Ddaiar, ſef, *Triſtwch*, *Cleſyd*, *Blinder* a *Marwolaeth*: Canys y pethau cyntaf a aethant heibio. Yr ydych chwi'n myned yn awr at *Abraham*, *Iſaac*, a *Jacob*, ac at y *Prophwydi*; *y rhai y gymerodd Duw ymaith o flaen y drygſyd oedd i ddyfod*; *y rhai ydynt yn awr yn gorphwys yn eu ſtafelloed*, *pob un yn rhodio yn ei uniondeb.* Yna y *Pererinion* a ofynnaſant iddynt, Pa beth a allwn ni ddiſgwyl am dano, a pha beth y ſydd i nyni iw wneuthur yn y Lle ſanctaidd hwnnw? Hwythau a attebaſant, yno y derbynniwch ſtrwyth eich holl lafur; yno y cewch Lawenydd yn lle Triſtwch; yno y medwch yr hyn a hauaſoch, ſef, ſtrwyth eich holl *weddiau*, eich *Elusennau*, eich *Dagrau*, a'ch Dioddefiadau tros y *Brenin* ar hyd y ffordd. Yno y cewch wiſco Coronau o Aur, a mwynhau tragwyddol Breſennoldeb y ſanctaidd hwnnw; *canys yno chwi a gewch ei weled ef megis ac y mae.* Yno hefyd y gwaſanaethwch ef yn waſtadol â mawl, llawenydd a di-

Heb. 12. 22. 23. 24.

Dat. 2. 7.

Dat. 3, 4.

Dat. 21. 4.

Eſay. 57. 1, 2.

Gal. 6. 7, 8.

1 Joan. 3. 2.

olchgarwch

olchgarwch, yr hwn yr oeddech chwi'n chwennychu i wasanaethu yn y Byd; er bod hynny gyda llawer o anhawsder, o herwydd gwendid eich Cnawd.

Yno y bydd hoff gan eich llygaid weled, a'ch eluſtiau glywed hyfryd lais yr Holl-alluog. Yno y cewch ſwynhau eich Cyfeillion drachefn; y rhai a aethant ir Ddinas o'ch blaen chwi; ac yno y derbyniwch yn groeſawus gyda llawenydd mawr, cynifer un ac a ddelo ar eich hôl ir lle Sanctaidd hwnnw. Yno hefyd eich gwiſgir â Gogoniant ac Arddercharwgrwydd, a chwi a gewch y ſath wiſcoedd trwſſiadus, ar a'ch gwna chwi'n gymmwys i farchogaeth gyda Brenin y Gogoniant. A phan y del e gyda ſain Udcorn yn y Cymmylau, megis ar adenydd y gwynt; chwi a gewch 1 Theſſ. 4.
ddyfod gydag ef; a phan eiſteddo efe ar or- Jud. 14:
ſeddfa barn, chwi a gewch eiſtedd yn ei ymyl Dan. 7. 9;
ef; ie a phan y rhoddo efe Farn ar weithred- 10.
wyr anwiredd, pa un bynnag ai Angelion, ai Dynion fyddont, chwithau hefyd a geweh roddi eich gair yn ei blaid ef yn y Farn honno; 1 Cor.
o herwydd eu bod yn elynion iddo ef ac i 2, 3.
chwithau hefyd. A phan ddychwelo ir Ddinas, chwithau hefyd a gewch fyned gydag ef, â ſain Udcorn, lle y cewch breſwylio yn dragywydd, yn ei wydd ef.

Yn awr tra yr oeddent fel hyn yn neſſau tua'r Porth, wele liaws o'r llu nefol a ddaeth allan iw Cyfarfod hwynt; wrth ba rai y dywedodd y ddau wr diſclâir; dyma'r gwyr a garaſant ein Harglwydd ni pan yr oeddent yn y Byd; ac a ymadawſant â'r cwbl er mwyn ei Enw ſanctaidd ef; ac efe a'n danfonodd ni iw Cyrchu hwynt; ac nyni a'i dygaſom hwynt hyd yma yn eu Taith ddymunol, fel y gallont fyned i mewn, ac edrych yn wyneb eu Prynwr gydâ llawenydd. Yna a llû nefol a floeddiaſant

ſant yn grôch, gan ddywedyd, *Bendigedig yr*
Dat. 19. 9. *y rhai a elwir i Neithior Swpper yr Oen.*

Daeth allan hefyd ar yr amſer hynny amryw o Udcanwyr y Brenin, iw cyfarfod hwynt, wedi eu gwiſgo mewn dillad gwynion diſclair, y rhai â'i peraidd gerdd a'i hyfryd
* *Uchel:* lais * Soniarus, a wnaethant i'r Nefoedd ddatſeinio. Yr Udcanwyr hyn a gyfarchaſant well i *Griſtion* a'i *Gydymmaith*, ac a ddywedaſant; Croeſo wrthych filoedd o weithiau o'r Byd; a hyn a wnaethant gydâ Bloedd a ſain Udcyrn.

Ar ôl hyn, hwy a'u cylchynaſant hwy ar bob tu; rhai a aethant ym-mlaen, a rhai yn ôl, rhai ar y llaw ddehau, a rhai ar y llaw aſſwy (megis iw gwarchod a'u cadw hwy, trwy'r parthau uchaf) dan ſeinio yn ddibaid, â phob rhyw feluſ-gerdd hyfryd; hyd oni thybiai'r ſawl a allai eu gweled hwynt, ddeſcyn o'r Nefoedd ei hun iw cyfarfod hwynt. Ac fel hyn hwy a aethant ym-mlaen ynghyd: Ac fel yr oeddent yn rhodio, yr oedd yr Udcanwyr yn canu yn fynych, gyda llais llawen ac hyfryd, gan eu hymddwyn eu hunain, yn dirion ac yn garuaidd tuag at *Griſtion* a'i *Frawd*, gan arwyddocau, trwy eu hymddygiad hyfryd tuag attynt, y Croeſaw oedd iddynt iw Cymdeithas, ac mo'r llawened y daethent iw cyfarfod hwynt: Ac yn awr yr oedd y ddau wr megis yn y nefoedd, cyn iddynt ddyfod atti; ac yr oeddent yn ymfodloni yn ddirfawr, wrth weled yr anneirif lû o Angelion oddiamgylch; ac wrth wrando ar eu meluſgerdd a'u peraidd gân Soniarus. Erbyn hyn yr oeddent mewn golwg i'r Ddinas; ac hwy a debygent glywed o honynt yr holl glŷch yn canu, iw croeſawi hwynt yno: Eithr uwchlaw'r cwbl, yr oedd eu ſilonnau hwy wedi eu llenwi â llawenydd, pan y meddylient, y caent breſwylio yn y *Ddinas hon*, yn dragwyddol,

gydâ

yda'r cyfryw gyfeillion: Oh! pa bin ysgrennu, neu Dafod sydd yn abl * datgan, eu gogoneddus Lawenydd hwynt yn y matter ma. Ac fel hyn y daethant i fynu at y porth:

* *Gosod allan.*

Yn awr pan ddaethant at y porth, yr oedd yn scrifennedig uwch ei ben ef mewn llythrennau Aur, *Gwyn eu bŷd y rhai sy'n gwneuthur ei orchymynion ef, fel y byddo iddynt fraint ym mhren y Bywyd, ac y gallont fyned i mewn trwy'r pyrth i'r Ddinas.* Dat. 22. 14.

Yna y clywais y Gwyr disclair, yn erchi iddynt guro wrth y Porth; a phan y gwnaethant felly, rhai o'r Gwyr oddifewn a edrychasant dros y Porth, sef, *Enoch, Moses,* ac *Elias,* &c. Ac fe ddywedpwyd wrthynt, ymma *Bererinion* wedi dyfod o Ddinas *Destyw,* o herwydd y cariad oedd ganthynt ar *Frenin* y lle yma: Ac ar ôl hynny y *Pererinion* a roddasant i mewn iddynt, bob un ei * *Certificat,* y rhai a dderbynasant yn nechreuad eu Taith: Hwythau a'u dygasant i mewn ac a'u dangosasant i'r *Brenin*; ac wedi iddo eu darllain, efe a ofynnodd pa le y mae y Gwyr? Hwythau a attebasant y maent yn sefyll wrth y Porth: Yna'r *Brenin* a orchymynodd agor y Porth, *fel y dêl (ebr fe) y genhedl gyfiawn i mewn, yr hon a gaidw gwirioneddau.*

* *Dystiol.*

Esay. 27. 2.

Yn awr gwelwn yn fy Mreuddwyd, y ddau yr yn myned i mewn trwy'r Porth; ac ychydig cyn gynted ac yr aethant i mewn, fe a ymddangosodd iddynt gwedd, ac fe a gwisgwyd hwynt â diliad yn disclairio fel Aur. Yno hefyd y cyfarfu â hwynt rai, â Thelynau a Chornau ganthynt; y rhai a roddasant iddynt hwy y *Telynnau* i ganu mawl â hwynt, a'r *Coronau* yn arwydd o anrhydedd.) Yna mi a glywais holl Glych y Ddinas yn canu

O

o wir lawenydd; a dywedpwyd wrth y *Perevinion*, *Ewch i mewn i lawenydd eich Arglwydd*. Mysi a glywais hefyd y Gwyr eu hunain, yn canu â lleferydd uchel, gan ddywedyd, *i'r hwn fydd yn eistedd ar yr Orfeddfainge, ac i'r Oen*

Dat: 5. 13. *y byddo y Fendith, a'r Anrhydedd, a'r Gogoniant a'r Gallu yn oes oesoedd.*

Yn awr, cyn gynted ac yr agorwyd y Porth i ollwng y *Perevinion* i mewn, mi a edrychais ar eu hôl hwynt; ac wele yr oedd y Ddina yn disgleirio fel yr *Haul*; yr Heolydd hefyd

* *Eu pafin.* oeddynt wedi * eu palmentu âg Aur, a nifer fawr o wyr yn rhodio ynthi, â Choronau ar eu pennau, a phalmwydd yn eu dwylo, a Thelynnau Aur i ganu mawl â hwynt.

Yr oedd yno rai hefyd âg Adenydd ganthynt; ac yr oeddent yn Atteb y naill y llall, heb orphwys ddydd a nôs gan ddywedyd *Sanct*,

Rlay. 6. 2, 3. *Sanct, Sanct, yw Arglwydd y lluoedd.* Ac o'r diwedd, hwy a gauasant y pyrth; a phan y gwelais i hynny, mi a ddymunais fy môd yn eu mysg hwy.

Yn awr fel yr oeddwn yn meddwl ynof fy hun, am yr holl bethau a welswn, mi a edrychais yn fy ôl, ac a ganfum *Anwybodaeth* yn dyfod i lan yr Afon; eithr efe a ddaeth trosodd yn ebrwydd; oblegid ni chafodd efe hanner y rhwyfar a gawsai y ddau wr arall, wrth ddyfod trwyddi. Canys fe ddigwyddodd y pryd hynny, fod yno *Fadwr*, yr hwn a elwid *Gwâg-Obaith*, yr hwn a'i dygodd ef

* *Cafan.* trosodd yn ei * Fâd: Felly efe a escynnodd i'r Bryn i ddyfod tua'r Porth fel y lleill; eithr efe a ddaeth wrthe ei hunan; canys ni ddaeth neb iw gyfarfod ef, gan roddi iddo'r cyssur lleiaf yn y Byd. A phan ddaeth i fynu at y porth, fe a edrychodd ar yr yscrifen yr hon oedd uwch ben; a chwedyn fe a ddechreuodd guro, gan dybied, y cawsei ei ddery-

byn

byn i fewn y † ddiattreg; Eithr y gwyr a † Ddiavol.
edrychasei dros y porth, a ofynnasant, o ba
lo yr oedd e'n dyfod? A pha beth a fynnei? Luc. 13.
Intef a attebodd, mi a fwyteais ac a yfais gyda'r 26, 27.
Brenin, ac efe a ddyfcodd yn ein Heolydd ni. Yna
hwy a ofynnasant iddo am ei † Certificat, fel † Dyfiolâ-
y gallent fyned i mewn, ai ddangos i'r *Bren-* eth.
in. Felly fo a chwiliodd yn ei fonwes, ond
ni chafodd efo yr un. Yna ebr hwy, a oes
un gennych? Eithr nid attebodd e iddynt un
gair. Felly hwy a fynegasant y cwbl i'r *Bre-*
nin; eithr efe a naccaoedd ddyfod i wared iw
weled ef; ond efe a orchymynnodd i'r ddau
wr difclair (y rhai a fuasant yn cyfarwyddo
ac yn cynnorthwyo *Criftion* a *Gobeithiol* i ddy- Mat. 22.
fod i'r Ddinas) i fyned allan a chymmeryd 13.
Anwybodaeth, a rhwymo eu Draed a'i ddwylo,
ai ddwyn ymaith. Ac hwy ai cymmerasant,
ac a'i dygasant ef trwy'r Awyr, i'r Drŵs a
welfwn ar ochor y Brŷn, ac ai bwriasant ef
i mewn yno. *Yna mi a welais fod ffordd i Uffern,*
o Byrth y Nefoedd, yn gyftal ac o Ddinas Deftryw:
Felly mi a ddeffroais, ac wele Breuddwyd
oedd.

DIWEDD.

Gweddi

Gweddi wedi ei chaſclu o'r Pſalmau

1. *Ymbaratôad i weddi.*

ARglwydd clyw fy ngweddi, a gwrando ar fy neiſ-
fiadau: Erglyw fi er mwyn dy wirionedd a'th gy-
fiawnder. Clyw ô Dduw fy llefain, a gwrando fy ngwe-
ddi, *Pſal.* 143. 1. *Pſal.* 61. 1.

2. *Cyffes edifeiriol am bechod.*

Wele mewn anwiredd i'm lluniwyd, ac mewn peche
y beichiogodd fy mam arnaf. Drygau anifeiriol a gy-
chynaſant o'm hamgylch, fy mhechodau a'm dalialan
del na allwn edrych i fynu; amlach ydynt nâ gwallt f
imhen; am hynny y pallodd fy nghalon gennif. Yna
ymofidiodd fy yſpryd o'm mewn: Ac y ſynnodd fyngha
ynof. Goſodaiſt fy anwiredd ger dy fron, a'n nirgel bec
odau yng-oleuni dy wyneb. Os creffi ar, anwiredd
Arglwydd: O Arglwydd pwy a ſaif? *Pſal.* 51. 5. *Pſ*
40. 12. *Pſal.* 143. 4. *Pſal.* 90. 9. *Pſal.* 130. 3.

3. *Gweddi am faddeuant pechodau.*

Na ddôs i farn Arglwydd a'th wâs, o herwydd ni chy
fiawnheir uêb byw ger dy fron di. Er mwyn dy enw Ar
glwydd maddeu di fy anwiredd, canys mawr yw. Pw
a ddeall ei gamweddau? Glanhâ fi oddiwrth fy mela
cuddiedig. Attal hefyd dy wâs oddiwrth bechodau rhy
fygus, na arglwyddiaethant arnaf: Yna i'm perfteithi
ac i'm glanheir oddiwrth anwiredd lawer. *Pſal.* 143.
Pſal. 25. 11. *Pſal.* 19. 12, 13.

4. *Ffydd am gael heddwch Duw.*

O Arglwydd fy Nuw, lledais fy nwylaw attat: Fy enai
fal tîr ſychedig fydd yn hiraethu am danat. Wele fel
mae llygaid gweiſion ar law eu meiſtred, neu fel y ma
llygaid llawforwyn ar law ei meiſtres; felly y mae f
llygaid i ar yr Arglwydd fy Nuw, hyd oni thrugarhao e
wrthif. Dychwel Arglwydd, gwared fy enaid: Jachâ fi e
mwy

nwyn dy drugaredd. *Pſal.* 143. 6. *Pſal* 123. 2. *Pſal.* 6. 4.

5. Fyydd yn ymegnio i orchfygu anghaith.

Paham i'th ddaroſtyngir fy enaid? A phaham y terfyſci ynof? Ymddiried yn Nuw; canys etto y molianna ef, ſef, jechydwriaeth fy wyneb a'm Duw. Canys ennyd fechan y bŷdd yn ei lîd, ac yn ei fodlonrwydd y mae bywyd: Tros brydnawn yr erys wylofain, ac erbyn y boreu y bŷdd gorfoledd. Trugarog a gras-lawn yw'r Arglwydd; Hwyrfrydig i lîd, a mawr o drugarogrwydd. Fel y toſturia tâd wrth ei blant, felly y toſturia yr Arglwydd wrth y rhai a'i hofnant ef. Canys efe a edwyn fy nefnydd i: Efe a gofia mai llŵch ydwyf fi. *Pſal.* 42. 11. *Pſal.* 30. 5. *Pſal.* 103. 8, 13, 14.

6 Gweddi am adnewidigaeth ac am yr yſpryd glân.

Crea galon lan ynof ô Dduw, adnewydda yſpryd unlawn o'm mewn. Dwg dracheſn i mi orfoledd dy jechydwriaeth; ac a'ch hael yſpryd cynnal fi; a dyſcaſ dy fyrdd i rai anwir: A phechaduriaid a droir attat. *Pſal.* 51. 10, 12.

7. Gweddi am allu o honom uſyddhau i Dduw yn ein buchedd.

Dryllîwyd fy enaid gan awydd i'th farnedigaethau bôb amſer. O am gyfeirio fy ffyrdd i gadw dy ddeddfau. Mi a rodiaf yn fym-mherffeithrwydd: Gwared fi a thrugarha wrthif. *Pſal.* 119. 5, 20. *Pſal.* 26. 1.

8. Gweddi am fywyd tragwyddol.

Cofia fi o Arglwydd yn ôl dy raſlonrwydd i'th bobl, ym-wêl a mi a'th jechydwriaeth: Fel y gwelwyf ddaioni dy etholedigion, fel y llawenychwyf yn llawenydd dy genhedl di: Fel y gorfoleddwyf gyd a'th etifeddiaeth. *Pſal.* 106. 4, 5.

9. Diwedd a Diolch i Dduw.

Bendigedig a fo Arglwydd Dduw Iſrael bôb amſer ac ym dragywydd, a dyweded yr holl bobl felly byddo, *Amen*: Molwch yr Arglwydd. *Pſal.* 106. 48.

Y Llyfrau a Argraphwyd ac ſydd ar werth gan Tho. Durſton:

Y Bibl Cymraeg o lai maintioli yn gymwys i'r Llogell neu'r *Bocced.*

Llyfr Teſtament Newydd yn Gymraeg gyda'r Cyn-[illegible]ad.

Llyfr Gweddi Gyffredin Mawr ir Eglwys.

Llyfr Gweddi Gyffredin o faintiolaeth mawr, yn gymmwys i Hên Bobl.

Llyfr Gweddi Gyffredin, yn gymmwys i'r Llogell neu'r *Bocced.*

Llyfr Ymarfer o Dduwioldeb.

Llyfr Trugaredd a Barn.

Llyfr Meſur Coed, *&c.*

Llyfr Hunan ymholiad.

Llyfr Ymadrodd ynghylch Dychymygion Dynion yn Addoliad Duw, gan Dr. *King.*

Llyfr Cyfoeth ir Cymru gan *William Dyer.*

Llyfr Ficcar *Llanddyfri* y Chweched Ran.

Patrwm y Gwir-Griſtion: Neu, Ddilyniad Jeſu Griſt.

Llyfr Paſc y Chriſtion neu Wledd yr Eſengyl.

Llyfr Cydymaith yr Eglwyſwr, yn ymweled a'r Clâf.

Y Geirlyfr Saeſneg a Chymraeg; neu'r Saeſneg o flaen y Cymraeg.

Llyfr Cydymmaith ir Allor.

Llyfr Meddyginiaeth a Phyſygwriaeth i'r Anafus a Clwyfus.

3 AU 68

Llyfr Drych y prif Oeſoedd.

Llyfr Meddylieu neillduol ar Grefydd Doſbarthedig mewn Deuddeg Pwngc, gan Gwilim Beveridge D. D.

Llyfr ſaith o Bregethau gan *Robert Ruſſel.*

Llyfr Treſn am Dduwiolder Ar Ddydd yr Arglwydd.

Llyfr Myſyrdodau Ar Pedwar peth Diweddaf, ſef Angeu, Barn, nef ac uffern.

Llyfr Carolau a Dyriau Duwiol.

Llyfr Primer yn ol gwaſanaeth yr Eglwys: